

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

Patanasilpa Journal

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2569)

ISSN 2539-5807 (Print)

ISSN 2985-1785 (Online)

สำนักงาน

ฝ่ายผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และตำราวิชาการ กองส่งเสริมวิชาการและงานวิจัย
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
เลขที่ 119/19 หมู่ 3 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
โทร. 0 2482 2176-8 ต่อ 363 Fax. 0 2482 2173
E-mail: Journal@bpi.mail.go.th
<http://www.bpi.ac.th>

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ บรรณาธิการและคณะผู้จัดทำ
ไม่จำเป็นต้องเห็นชอบและรับผิดชอบในเนื้อหา ทรรศนะ หรือบทความของผู้เขียน

พิสูจน์อักษร

กองบรรณาธิการ

ออกแบบปก

อาจารย์โดม คล้ายสังข์
วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ ภูมิภักดิ์	อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
รองศาสตราจารย์ ดร. สมภาพ เขียวมณี	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนวยการ นวลอนงค์	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประวีณา เอี่ยมยี่สุน	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พหลยุทธ กนิษฐบุตร	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ดร. ศิริลักษณ์ ฉลองธรรม	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ วงศ์วีเชียร	คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
---	------------------------------------

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. สมพร ฐรี	คณะศิลปกรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ฉัปปวรรณ์รัตน์	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร. รัฐไท พรเจริญ	รองอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร. สวัสดิ์ พงศ์วัชร	คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาวดี โพธิเวชกุล	คณะครุศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
รองศาสตราจารย์ดรณิส หินอ่อน	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติชัย รัตนพันธ์	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขวัญใจ คงถาวร	วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทนา คชประเสริฐ	คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จินตนา อนุวัฒน์	คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา มิตรานันท์	วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประวีณา เอี่ยมยี่สุน	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เมตตา กล่ำกลั่น	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสมฉาย บุญญานันต์	วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

ศาสตราจารย์ ดร. ชมนาด กิจจันทร์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร. สมพร ฐรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
	คณะศิลปกรรมศาสตร์
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวิชิต เขียวชนะ	คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร. ธนันทพัชร อัสวเสมาชัย	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รองศาสตราจารย์ ดร. นิธิพัฒน์ เมฆขจร	สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร. ภัทราวดี มากมี	วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร. รจนา สุนทรานนท์	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร. รัฐไท พรเจริญ	คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ สรณรงค์ สิงห์เสนี	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์ ดร. สาวิตร พงศ์วัชร	คณะครุศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาวดี โพธิเวชกุล	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทนา คชประเสริฐ	คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา มิตรานันท์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา ไกรเพชร	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประวีณา เอี่ยมยี่สุน	คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาวิ วังศรีเชียร	คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุ่งโรจน์ เย็นชัยพฤกษ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริธร สิ้นจินดาวงศ์	ผู้อำนวยการศูนย์สนับสนุนและพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสมฉาย บุญญานันต์	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หิรัญ จักรเสน	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาทิตย์ โพธิ์ศรีทอง	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร. ปรียาพร พรหมพิทักษ์	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการจัดทำวารสาร

รองศาสตราจารย์ ดร. สมภาพ เขียวมณี	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาวิ วังศรีเชียร	รองประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุพา ประเสริฐยิ่ง	กรรมการ
ผู้อำนวยการส่งเสริมวิชาการและงานวิจัย	กรรมการ
นายกฤตชัย ขุนหาญ	กรรมการ
หัวหน้าฝ่ายผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และตำราวิชาการ	กรรมการและเลขานุการ

❖ บทบรรณาธิการ ❖

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ ประจำปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2569) ฉบับนี้ มีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการดำเนินการจัดทำวารสารชุดใหม่ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเหมาะสมในการดำเนินงาน อีกทั้งเพื่อมุ่งเน้นการนำเสนอผลงานที่หลากหลาย สนับสนุนการวิจัยและการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการในมิติต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน การวิจัย การสร้างสรรค์และการพัฒนาองค์ความรู้ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ บทความทั้ง 12 เรื่องที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารฉบับนี้สะท้อนถึงการพัฒนาและความก้าวหน้าทางวิชาการด้านนาฏศิลป์ ดนตรี คีตศิลป์ ทัศนศิลป์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต

กองบรรณาธิการวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการส่งบทความที่มีคุณภาพ และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อเสนอแนะอันมีคุณค่าในการประเมินบทความ ในการนี้กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า เป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และก่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนและประเทศชาติต่อไปในระยะยาว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูริ วงศ์วิเชียร
บรรณาธิการ

สารบัญ : Contents

	หน้า
บทความวิชาการ	
1 การพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ในยุคดิจิทัล THE DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING IN THE DIGITAL AGE ❖ สิทินนท์ บุญสวยขวัญ กิตติชัย สุธาสิโนบล และสุวิชา วันสุตล (SITTINON BOONSOUYKHWAN, KITTICHA SUTHASINOBON, AND SUWHICHA WANSUDON)	1
2 การบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาผ่านพลังสามศิลป์: การผสมผสานตัวชี้วัด ระหว่างทางและปลายทาง เพื่อยกระดับการเรียนรู้พื้นฐานสู่สมรรถนะ ในศตวรรษที่ 21 INTEGRATING ‘THE POWER OF THREE ART FORMS’ INTO THE SCHOOL-BASED CURRICULUM: HARMONIZING FORMATIVE AND SUMMATIVE INDICATORS TO ELEVATE FOUNDATIONAL LEARNING TOWARD 21ST CENTURY COMPETENCIES ❖ ไตรภพ บุญเลิศ (TRAIPOP BOONLERD)	19
บทความวิจัย	
3 การพัฒนากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์ สำหรับ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL THEATRICAL ACTIVITIES TO LEARN DRAMATIC TERMINOLOGY FOR THE FIRST-YEAR HIGH SCHOOL STUDENTS AT NAKHON SI THAMMARAT COLLEGE OF DRAMATIC ARTS ❖ ศิริินญา แสงสุวรรณ คณากร ตะนาวศรี อารีญา เมฆเรือง กฤษณะ สายสุนีย์ เกวรฐา รongพล และพิษณุ กันภัย (SIRINYA SANGSUWAN, KANAGORN THANOWSRI, AREEYA MEKRUEANG, KRITSANA SAISUNEE, KEWWARITHA RONGPHON, AND PISANU KANPAI)	52

สารบัญ : Contents

	หน้า
4 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาดนตรีสากล ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ DEVELOPMENT OF LEARNING ACTIVITIES OF SNARE DRUM PRACTICE SKILLS BASED ON SIMPSON'S CONCEPT IN INTERNATIONAL MUSIC SKILLS 1 COURSE FOR THE FIRST-YEAR UNDERGRADUATE STUDENTS OF WESTERN MUSIC PROGRAM AT KALASIN COLLEGE OF DRAMATIC ARTS ❖ ชานนท์ จงจินากูล (CHANON JONGJINAKOOL)	69
5 กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาคุณลักษณะอย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี STRATEGIES FOR DRIVING AND DEVELOPING SUFFICIENCY-ORIENTED CHARACTERISTICS OF STUDENTS AT THETSABAN 5 BAN HUAI SAI TAI SCHOOL, CHA-AM DISTRICT, PHETCHABURI PROVINCE ❖ สิริศักดิ์ อยู่เป็นสุข เอี่ยมพร โตภาณุรักษ์กุล และกาญจนา บุญส่ง (SIRISAK YUPENSUK, UAMPORN TOPANURAKKUN, AND KANCHANA BOONSONG)	83
6 การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย โดยใช้หลักการแอคทีฟเลนนิ่ง ร่วมกับแนวคิดการสอนของซิมพ์สัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี กรุงเทพมหานคร THE DEVELOPMENT OF THAI STRINGED INSTRUMENT PERFORMANCE SKILLS USING ACTIVE LEARNING PRINCIPLES AND SIMPSON'S PSYCHOMOTOR DOMAIN FOR GRADE 6 STUDENTS AT RAJINI SCHOOL, BANGKOK ❖ ณัฐนันท์ พรหมโภชน์ (NATTANAN PHANPHOCH)	101
7 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา DEVELOPMENT OF TPACK-BASED LEARNING ACTIVITIES TO ENHANCE DIGITAL TECHNOLOGY SKILLS FOR INSTRUCTIONAL MANAGEMENT AMONG PRE-SERVICE ART EDUCATION TEACHERS ❖ กานต์ศิวก ร คำวิเศษธนธรรณ์ (KANSIWAKON KHAMWISSETTANATON)	116

สารบัญ : Contents

	หน้า
8 การศึกษาเพลงรำโทนของชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี A STUDY OF THE RAM THONE SONGS OF THE THAI XONG DAM COMMUNITY IN TALAT KHWAI VILLAGE, CHOMBUENG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE ❖ ศุภณัฐ รัตนะนิล ณรงค์ชัย ปิฎกรัษฎ์ และณัฐชา นัจจนาวากุล (SUPANAT RATTANANEL, NARONGCHAI PIDOKRAJT, AND NACHAYA NATCHANAWAKUL)	138
9 องค์ประกอบและแนวทางของการเป็นองค์กรแห่งความสุข ของสถาบัน การอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉม ทางการศึกษา COMPONENTS AND GUIDELINES FOR CREATING A HAPPY ORGANIZATION IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTES IN NORTHEASTERN THAILAND UNDER EDUCATIONAL TRANSFORMATION ❖ ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร (NTAPAT WORAPONGPAT)	154
10 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ ของอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ FACTORS CONTRIBUTING TO PROFESSIONAL SUCCESS IN DANCE EDUCATION: A CASE STUDY OF NARUEMAI TRAITHONGYOO ❖ แพรวพัคตร์ เสนาวงษ์ และบวรบรรณ อัญญะโพธิ์ (PRAEOWPAK SENAWONG, AND BORVORNNUT ANYAPHO)	171
บทความงานสร้างสรรค์	
11 สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ในวิถีชีวิตชนบท SYMBOL OF EXISTENCE IN RURAL LIFE ❖ ธนันท์ กลิ่นตบนิยกุล (THANAN KLINTAPANEEYAKUL)	185

สารบัญ : Contents

	หน้า
12 การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนึ่งใหญ่: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สู่การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนึ่งใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” “BERK NA PHRA” (WAI KRU) IN NANG YAI: FROM CULTURAL HERITAGE TO THE CREATIVE OPENING PERFORMANCE “NANGYAI DANCE DRAMA AMNUAYPHON” ❖ นิติพงษ์ ทับทิมหิน (NITIPONG TUBTIMHIN)	202

การพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ในยุคดิจิทัล

THE DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING IN THE DIGITAL AGE

สิทธินันท์ บุญสวยขวัญ* กิตติชัย สุรัสวดีโนบล** และสุวิชา วันสุตล**

SITTINON BOONSOUYKHWAN KITTICHA SUTHASINOBON

AND SUWHICHA WANSUDON

(Received: February 12, 2026; Revised: February 25, 2026; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ รูปแบบการเรียนรู้ และตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ให้แก่ผู้เรียนในยุคดิจิทัล การคิดเชิงวิพากษ์เป็นทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การคิดเชิงวิพากษ์จะต้องใช้ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เหตุผลเชิงตรรกะและการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ ภายใต้บริบทของยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์จึงต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดขั้นสูง โดยองค์ประกอบสำคัญของการคิดเชิงวิพากษ์ประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การตั้งสมมติฐาน การรวบรวมและประมวลผลข้อมูล การใช้เหตุผล การวิเคราะห์และประเมินผล การสะท้อนคิด การตัดสินใจและการแก้ปัญหา ตลอดจนลักษณะนิสัยส่วนบุคคล การส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จำเป็นต้องพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ นำข้อมูลข่าวสารหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏบนโลกออนไลน์เข้ามาประยุกต์ใช้ รวมทั้งเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เพื่อให้เกิดทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ตลอดจนนำไปสู่การตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล อันนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนในยุคดิจิทัล ทั้งนี้บทความมีข้อเสนอแนะว่า ผู้สอนควรมีบทบาทในการวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่หลากหลาย โดยนำสถานการณ์หรือข้อมูลจากสื่อดิจิทัลในชีวิตจริงมาเป็นประเด็นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนกระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาและให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างรู้เท่าทัน

คำสำคัญ: การคิดเชิงวิพากษ์, ยุคดิจิทัล, การพัฒนา

* วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

The College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty Education, Srinakharinwirot University

Abstract

This academic article presents guidelines for developing critical thinking, learning models, and examples of learning activities that promote critical thinking among learners in the digital age. Critical thinking, which is a crucial skill for 21st-century learners, necessitates the ability to analyze information, apply logical reasoning, and make sound decisions. In the context of the digital age, characterized by the rapid evolution of information, developing critical thinking requires learning processes that foster higher-order thinking. The essential components of critical thinking encompass problem identification, hypothesis formulation, data collection and processing, reasoning, analysis and evaluation, reflection, decision-making, problem-solving, and personal dispositions. To effectively and efficiently promote these skills, it is imperative to cultivate systematic thinking processes. This involves integrating online information and current events and connecting them with learners' prior experiences. Such an approach fosters critical thinking and rational decision-making, ultimately contributing to the establishment of a sustainable learning society in the digital age. Furthermore, this article recommends that educators play a proactive role in planning and designing diverse active learning activities. By utilizing real-world situations or digital media content as issues for analysis, learners can practice their analytical thinking processes. This builds cognitive immunity, empowering them to navigate and thrive mindfully within the digital society.

Keywords: Critical Thinking, Digital Age, Development

บทนำ

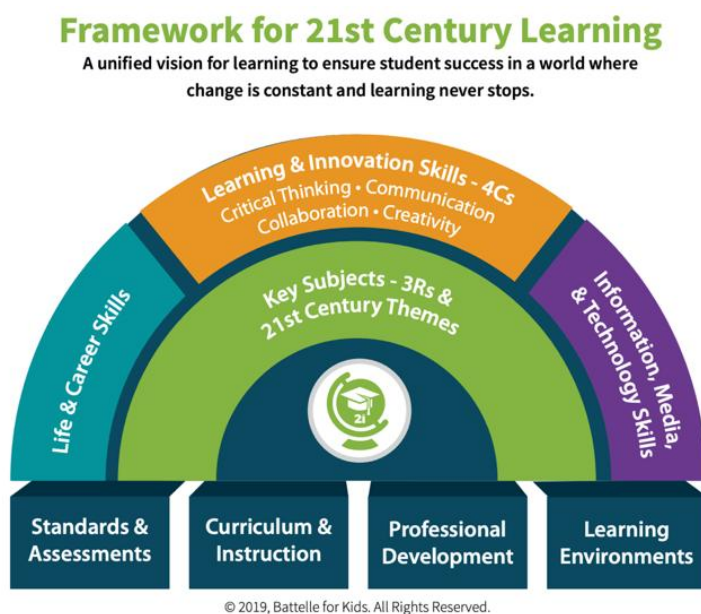
ท่ามกลางพลวัตของความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การคิดเชิงวิพากษ์กลายเป็นสมรรถนะที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เป็นกระบวนการทางปัญญาขั้นสูงที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาการคิดอย่างมีแบบแผน เป็นขั้นตอนและเป็นระบบ อันเป็นพื้นฐานของความสำเร็จทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต องค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ ครอบคลุมการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ การสังเคราะห์และจัดระเบียบความคิด การให้เหตุผลอย่างมีตรรกะ การเปรียบเทียบ การอนุมานหรือสรุปข้อค้นพบ การประเมินข้อโต้แย้ง ตลอดจนการแก้ปัญหา ทักษะเหล่านี้ช่วยยกระดับคุณภาพของกระบวนการคิด สนับสนุนการตัดสินใจ

ที่เหมาะสม และเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนรับมือกับความซับซ้อนของโลกปัจจุบันได้อย่างเท่าทัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2568, น. 1)

การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล ส่งผลให้ข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์มีอย่างหลากหลายและเผยแพร่อย่างรวดเร็ว แต่ขาดการตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งเสี่ยงต่อการสร้างความเข้าใจผิดให้ผู้คนในสังคม อีกทั้งบทบาทของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่มักนำเสนอข้อมูลจำเพาะตามพฤติกรรมของผู้ใช้ ยังลดทอนโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายและรอบด้าน ด้วยเหตุดังกล่าวการคิดเชิงวิพากษ์จึงเป็นทักษะจำเป็นที่ต้องมุ่งเน้นกระบวนการตั้งคำถามเชิงตรวจสอบ การประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และหลักฐาน การวิเคราะห์เปรียบเทียบตรรกะและเหตุผล รวมถึงการรู้เท่าทันทัศนคติหรืออคติของผู้สื่อสาร โดยควบคู่ไปกับการปลูกฝังความรับผิดชอบและจริยธรรมในการส่งต่อข้อมูลในโลกออนไลน์

ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์นับเป็นสมรรถนะที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และยุคดิจิทัล ทั้งนี้ผู้สอนจำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักการออกแบบกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาความคิด มีความสามารถในการคัดสรรประเด็นปัญหาที่สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน และยังคงคัดสรรเนื้อหาที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตจริงได้ อีกทั้งผู้สอนจะต้องสามารถพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพเพื่อสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนได้เหมาะสม (จุฑามาส โหยงไทย, 2561, น. 345)

จากการศึกษาของ The Partnership for 21st Century Skills (Ohio Department of Education, 2015, p. 2) ได้นำเสนอกรอบแนวคิดสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ 1. สารวิชาหลักและหัวข้อสำคัญในศตวรรษที่ 21 (Core Subjects and 21st Century Themes) 2. ทักษะทางปัญญา ด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) 3. ทักษะความฉลาดทางดิจิทัล สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) และ 4. ทักษะสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills) ดังรายละเอียดในภาพที่ 1 โดยในส่วนของ การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) นั้น ถือเป็นส่วนหนึ่งของทักษะด้านนวัตกรรม การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นกระบวนการทำความเข้าใจ ข้อมูลเชิงประจักษ์ และการสืบสาวเหตุปัจจัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประมวลผลและตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามหลักเหตุผลเนื้อหา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
ที่มา: Battelle for Kids (2019, p.1)

ความหมายของการคิดเชิงวิพากษ์

การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ให้ความหมาย โดยสามารถสรุปได้ดังนี้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549, น. 4; วิจารณ์ พานิช, 2555, น. 38-39; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562, น. 49; Mulnix, 2012, pp. 464-465; Paul & Elder, 2019, pp. 3-4) การคิดเชิงวิพากษ์หมายถึง กระบวนการคิดขั้นสูงที่ใช้เหตุผลและตรรกะในการตั้งคำถาม ตรวจสอบ วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลหรือสถานการณ์อย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการกำกับและตรวจสอบตนเองเพื่อลดอคติและความคลาดเคลื่อนจากการรับรู้ส่วนบุคคล พร้อมบูรณาการหลักฐานเชิงประจักษ์กับบริบททางสังคม จริยธรรม และวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่ข้อสรุป การแก้ปัญหา และการตัดสินใจที่สมเหตุสมผลและแม่นยำ

องค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์

การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ถือเป็นทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นรากฐานของการเรียนรู้ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยองค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ มีทั้งการใช้ความรู้ ความคิด เจตคติ การเชื่อมโยงเหตุผล มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล โดยมีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ไว้ดังนี้

Decaroli (1973, pp. 67-68) ได้กล่าวถึงกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่าประกอบด้วย

1. การกำหนดประเด็น เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นของคำข้อความ รวมทั้งการกำหนดเกณฑ์
2. การกำหนดสมมติฐาน เป็นการใช้ตรรกะเพื่อประกอบการคาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นเหตุเป็นผล
3. การค้นคว้าและจัดเรียงข้อมูล เป็นการค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องและจำเป็นเพื่อนำไปสู่การจัดเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบ
4. การตีความข้อเท็จจริงอันนำไปสู่การสรุปอ้างอิงอย่างถูกต้อง
5. การให้เหตุผล เป็นการระบุสาเหตุและผลลัพธ์หรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากข้อมูลได้อย่างสมเหตุสมผล
6. การตัดสินใจและประเมิน เป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ มาพิจารณาอย่างรอบด้าน โดยมีเกณฑ์ที่กำหนดไว้
7. การนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นการนำข้อมูลที่ได้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

สุวิทย์ มูลคำ (2550, น. 11) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ไว้ว่า การคิดเชิงวิพากษ์จะต้องประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ คือ ความต้องการหรือผลที่ประสงค์ให้บรรลุของการคิดอันนำไปสู่การหาแนวทางแก้ปัญหา
2. การตั้งประเด็น คือ ปัญหาหรือข้อสงสัยที่จะนำไปสู่คำตอบ โดยผู้คิดจะต้องระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือคำถามที่ต้องการหาคำตอบ
3. สารสนเทศ คือ ข้อมูลต่าง ๆ โดยข้อมูลที่ได้มาต้องมีความถูกต้องตรงประเด็น และชัดเจน
4. ข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ข้อมูลที่ได้มานั้นต้องเชื่อถือได้ มีความชัดเจนถูกต้อง และมีความเพียงพอในการใช้เป็นพื้นฐานของการคิดอย่างมีเหตุผล
5. แนวคิดอย่างมีเหตุผล คือ แนวคิดทั้งหลายที่มี อาจรวมถึงกฎ ทฤษฎี หลักการ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความจำเป็นสำหรับการคิดอย่างมีเหตุผล แนวคิดที่ได้มาแล้วนั้นต้องเกี่ยวข้องกับปัญหาหรือคำถามที่ต้องการหาคำตอบ และต้องเป็นแนวคิดที่ถูกต้อง
6. การตั้งสมมติฐาน คือ การนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาและนำไปสู่การคะเนคำตอบอย่างมีเหตุและผล
7. การนำไปใช้และการตระหนักรู้ คือ การนำข้อมูลจากการพิจารณาอย่างรอบด้านไปประยุกต์ใช้ในชีวิตของตน รวมทั้งต้องสามารถคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองและผู้อื่นได้

Lai (2011, pp. 2) กล่าวว่า การคิดเชิงวิพากษ์เป็นทักษะที่ก้าวข้ามขอบเขตของความรู้พื้นฐาน โดยต้องอาศัยกลไกการทำงานร่วมกันของทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) และอุปนิสัยส่วนบุคคล (Dispositions) สำหรับทักษะทางปัญญานั้นประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อโต้แย้ง (Analyzing Arguments) การเชื่อมโยงเหตุผลแบบอุปนัยและนิรนัย (Inductive and Deductive Reasoning) การประเมินผล (Evaluating) และการตัดสินใจแก้ปัญหา (Making Decisions) ส่วนในด้านอุปนิสัยส่วนบุคคล จะต้องเปิดกว้างรับฟังข้อมูล โดยปราศจากอคติ มีความสนใจใคร่รู้ มีความยืดหยุ่นทางความคิด มุ่งเน้นเหตุผล ความรอบรู้ และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์

วิจารณ์ พานิช (2555, น. 122-123) กล่าวถึงองค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ ดังนี้

1. การตระหนักรู้ในบริบท กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการพิจารณาประเด็นปัญหาอย่างถ่องแท้และรอบด้าน โดยผู้เรียนต้องมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของเหตุและปัจจัย ตลอดจนบริบทต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตีความข้อมูลได้หลายมิติ และมีใช้เพียงการรับรู้ข้อมูลแบบผิวเผิน

2. การสังเคราะห์ความรู้ร่วมกับประสบการณ์ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องเชื่อมโยงประสบการณ์ของตนเข้ากับองค์ความรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง แม่นยำ และเหมาะสม โดยอาศัยการทำงานสอดประสานกันระหว่าง “ความทรงจำ-ความเข้าใจ-และตรรกะเหตุผล”

3. การสะท้อนคิด (Reflective Thinking) เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ย้อนทบทวนกระบวนการกระทำและความคิดของตนเอง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกรอบแนวคิดและการแสดงออกทางพฤติกรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. การพัฒนาทักษะการคิดอย่างต่อเนื่อง การคิดเชิงวิพากษ์มิใช่ทักษะที่เกิดขึ้นได้ในระยะสั้น แต่ต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอในทุกสถานการณ์จริง การคิดจึงไม่จำกัดเพียงแคในชั้นเรียน แต่จะต้องสามารถคิดเชื่อมโยงได้ในทุกสถานการณ์ โดยการพัฒนาทักษะการคิดจะมุ่งเน้นผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการตั้งคำถามอย่างมีเหตุผล

5. คุณธรรมและจริยธรรม การคิดที่มีคุณภาพต้องถูกกำกับด้วยหลักจริยธรรมสังคม อาทิ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเที่ยงธรรม ความรับผิดชอบ และการให้เกียรติผู้อื่น เพื่อให้ผลลัพธ์ของการคิดนั้นเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม

Ohio Department of Education (2015, pp. 4) ได้กำหนดองค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Reason Effectively) ความสามารถในการเลือกใช้เหตุผลและรูปแบบของการให้เหตุผลอย่างหลากหลาย (เช่น การให้เหตุผลแบบอุปนัย การให้เหตุผลแบบนิรนัย การให้เหตุผลที่สัมพันธ์กัน เป็นต้น) ได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของสถานการณ์

2. การคิดเชิงระบบ (Use Systems Thinking) ความสามารถในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างของข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อน อันนำไปสู่การคิดหาคำตอบหรือผลลัพธ์

3. การตัดสินใจและการใช้วิจารณญาณ (Make Judgments and Decisions) ความสามารถในการพิจารณาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลหลักฐาน ข้อโต้แย้ง และความเชื่อต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยครอบคลุมกระบวนการดังนี้

- 3.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบมุมมองทางเลือกที่สำคัญ
- 3.2 การสังเคราะห์ข้อมูลและข้อโต้แย้งได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล
- 3.3 การตีความและสรุปผลลัพธ์บนพื้นฐานของการวิเคราะห์

ข้อมูลอย่างครบถ้วน

3.4 การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อประสบการณ์การเรียนรู้และกระบวนการต่าง ๆ

4. การแก้ปัญหา (Solve Problems) ความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่ไม่คุ้นเคยทั้งในรูปแบบปกติและรูปแบบนวัตกรรม รวมถึงการกำหนดประเด็นคำถามสำคัญ เพื่อขยายมุมมองและนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กมล โปธิเย็น (2565, น. 18) ได้กำหนดองค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ไว้ ดังนี้

1. การกำหนดปัญหา/การกำหนดข้อสงสัย
2. การแสวงหา/การตั้งสมมติฐาน
3. การประมวลข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ
4. การตีความข้อเท็จจริงและการลงสรุปอ้างอิงจากหลักฐานที่มีอยู่อย่างเป็นเหตุเป็นผล
5. การใช้ตรรกะ
6. การประเมินความเป็นไปได้และความน่าเชื่อถือของข้อมูล
7. การบูรณาการข้อมูลเพื่อใช้อ้างอิงอันนำไปสู่การปฏิบัติจริง

จากการสังเคราะห์ของนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้แก่ กมล โปธิเย็น (2565), วิจารณ์ พานิช (2555), สุวิทย์ มูลคำ (2550), Decaroli (1973), Lai (2011), และ Ohio Department of Education (ODE) (2015) สามารถสรุปองค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์

องค์ประกอบของ การคิดเชิงวิพากษ์	กมล โพธิ์เย็น (2565)	วิจารณ์ พานิช (2555)	สุวิทย์ มูลคำ (2550)	Decaroli (1973)	Lai (2011)	ODE (2015)
การกำหนดปัญหา/ นิยามประเด็น	✓	✓	✓	✓	-	-
การแสวงหา/ การตั้งสมมติฐาน	✓	-	✓	✓	-	-
การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การใช้เหตุผล/การอนุมาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การวิเคราะห์และ ประเมินผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การสะท้อนคิด	-	✓	-	-	✓	✓
การตัดสินใจและการ แก้ปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ลักษณะนิสัยส่วนบุคคล	-	✓	✓	-	✓	-
คุณธรรมและจริยธรรม	-	✓	-	-	-	-

ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2569.

จากตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ โดยใช้อัตราความถี่ที่ปรากฏตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการคิดเชิงวิพากษ์ ได้แก่ 1. การกำหนดปัญหา/นิยามประเด็น 2. การตั้งสมมติฐาน 3. การรวบรวมและประมวลข้อมูล 4. การใช้เหตุผล/การอนุมาน 5. การวิเคราะห์และประเมินผล 6. การสะท้อนคิด 7. การตัดสินใจและการแก้ปัญหา และ 8. ลักษณะนิสัยส่วนบุคคล

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ทั้ง 8 องค์ประกอบ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้ ลักษณะนิสัยส่วนบุคคลถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องมีความกระตือรือร้นในการเรียน และพิจารณาข้อมูลหรือเนื้อหาอย่างรอบคอบและรอบด้าน โดยความกระตือรือร้นจะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการทางปัญญา เริ่มตั้งแต่การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งสมมติฐาน การสืบเสาะแสวงหาข้อมูล และการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้องและสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์

การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) จัดเป็นทักษะทางปัญญาขั้นสูงที่ต้องอาศัยกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและสมเหตุสมผลเพื่อประกอบการตัดสินใจ การจะระบุว่าผู้เรียนบรรลุผลด้านการคิดเชิงวิพากษ์อย่างครบถ้วนตามองค์ประกอบและเกณฑ์มาตรฐานนั้น

จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างถูกวิธี ด้วยเหตุนี้ นักการศึกษาจึงมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดระบบความคิดที่เป็นระบบถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผลอย่างแท้จริง ดังจะขอเสนอถึงการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ ไว้ดังนี้

รัฐพล ประดับเวทย์ (2560, น. 1052) ได้เสนอแนวคิดอนุกรมวิธาน (Bloom's Taxonomy) โดยกล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม ได้จำแนกพฤติกรรมการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) โดยเฉพาะด้านพุทธิพิสัย มีการจัดลำดับความสามารถทางปัญญาจากระดับพื้นฐานสู่ระดับสูง ดังนี้

1. ความรู้ความจำ (Knowledge) ความสามารถในการระลึกข้อมูลและประสบการณ์ที่สั่งสม

2. ความเข้าใจ (Comprehension) การจับประเด็นสำคัญและถ่ายทอดความหมายผ่านการแปลความ ตีความ หรือการคาดการณ์ล่วงหน้า

3. การนำไปใช้ (Application) การประยุกต์องค์ความรู้และประสบการณ์เพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริงอย่างมีหลักการ

4. การวิเคราะห์ (Analysis): ทักษะการจำแนกแยกแยะองค์ประกอบย่อยเพื่อค้นหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของโครงสร้างนั้น ๆ

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) กระบวนการบูรณาการส่วนย่อยต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือระบบใหม่ที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. การประเมินค่า (Evaluation) การวินิจฉัยและตัดสินคุณค่าของเรื่องราวหรือวัตถุสิ่งของโดยอาศัยเกณฑ์ที่เหมาะสม

ทั้งนี้แนวคิดอนุกรมวิธาน (Bloom's Taxonomy) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยวางรากฐานการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน ให้เป็นไปอย่างมีขั้นตอนและส่งเสริมกระบวนการจัดระบบความคิดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ทิตนา แคมมณี (2547, อ้างถึงใน กมล โพธิเย็น, 2565, น. 18-19) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ไว้ ดังนี้

1. การกำหนดเป้าประสงค์ในการคิด
2. การระบุข้อความ/ประเด็นในการคิด
3. การประมวลข้อมูลต่าง ๆ อย่างรอบด้านและทุกมิติ
4. การวิเคราะห์ จำแนก จัดหมวดหมู่ และเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้
5. การประเมินข้อมูลอย่างถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ
6. การใช้หลักตรรกศาสตร์ในการพิจารณาข้อมูล เพื่อแสวงหาทางเลือกคำตอบที่สมเหตุสมผลตามข้อมูลที่มี
7. การพิจารณาทางเลือกที่โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

8. การเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย และผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

9. การไตร่ตรองความคิด

10. การประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

พริยลักษณ์ ศิริสุลักษณ์ (2556, น. 12) กล่าวว่า การพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เริ่มต้นด้วยการตั้งจุดประสงค์ในการเรียนรู้ พร้อมทั้งระบุพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของความคิดขั้นสูงของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนโดยการใช้คำถามที่ช่วยกระตุ้นความคิดของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความคิดอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และที่สำคัญผู้สอนจะต้องมีเทคนิคในการตั้งคำถามอย่างหลากหลาย และสามารถสร้างข้อคำถามที่เหมาะสม การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนความคิด

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติก่อนประเมิน จะต้องเลือกกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 4 การจัดการเรียนการสอนจะต้องมีการทบทวน การปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมในชั้นเรียน รวบรวมข้อมูลป้อนกลับจากผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 การให้ข้อมูลป้อนกลับ การให้ข้อมูลป้อนกลับควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการประเมินตนเอง รวมทั้งผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดพิจารณาในทุก ๆ สิ่ง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อตัวผู้เรียน

วิจารณ์ พานิช (2555, น. 74-78) ได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ โดยมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสังเกตการณ์และการกำหนดประเด็นคำถาม ผู้เรียนเริ่มต้นสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างถี่ถ้วน พร้อมทั้งตั้งประเด็นคำถามเชิงวิเคราะห์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกลไกการคิดแบบมีเหตุผลและเชื่อมโยงเข้ากับชุดประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การสร้างองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง อาทิ การทดลองทางวิทยาศาสตร์ การทำโครงการ หรือกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งช่วยส่งเสริมความเข้าใจในระดับลึกและฝึกฝนทักษะการใช้เหตุผลในสถานการณ์จริง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการคิดเชิงวิพากษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 3 การอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นโต้แย้ง และให้เหตุผลร่วมกับเพื่อน เพื่อพัฒนาการฟังอย่างมีวิจารณญาณและการให้เหตุผลอย่างเป็นระบบ

ขั้นที่ 4 การสะท้อนคิด ขั้นตอนสำคัญในการคิดเชิงวิพากษ์ ผู้เรียนจะต้องสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการลงมือทำ วิเคราะห์ความสำเร็จและข้อผิดพลาด เพื่อปรับปรุงแนวคิดของตน

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงและประยุกต์ใช้ ผู้เรียนต้องสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับจากการสะท้อนคิดไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นวงจรต่อเนื่องของการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์

จากข้อมูลที่นักการศึกษาได้กล่าวถึงการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ สามารถสรุปขั้นตอนได้ดังนี้ 1. ตั้งเป้าหมาย/กำหนดจุดประสงค์ 2. กระตุ้นความคิดของผู้เรียนผ่านการลงมือทำหรือการมีส่วนร่วม 3. ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น 4. ประเมินตนเอง และ 5. ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

รูปแบบการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์

กระบวนการที่เน้นการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) จำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อปลูกฝังกระบวนการทางปัญญาของผู้เรียนให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์เดิมกับองค์ความรู้ใหม่ผ่านกลไกการทำงานของสมอง ทั้งนี้ คັນสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ (2545, น. 54) ได้อธิบายว่า แม้สมองจะเป็นกลไกหลักในการคิด แต่ปัจจัยนามธรรมอื่น ๆ อาทิ จิตวิญญาณและสัญชาตญาณที่ผนวกเข้ากับประสบการณ์ก็มีบทบาทสำคัญเช่นกัน ดังนั้นการคิดจึงต้องดำเนินควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นการทำงานของสมองอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ วิจารณ์ พานิช (2555, น. 349) ได้ระบุว่า การจัดการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 ต้องมุ่งเน้นการบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) หรือการที่ผู้เรียนสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) จากการลงมือทำ ด้วยเหตุนี้รูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงต้องเน้นกระบวนการคิดควบคู่กับการปฏิบัติ (Doing and Thinking) พร้อมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้สอน (Teacher) สู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Learning Facilitator) อย่างเต็มตัว โดยผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ ดังนี้

1. การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning: PBL) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered) โดยอาศัยการลงมือปฏิบัติจริงและการค้นคว้าเพื่อพัฒนาสมรรถนะและองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ผลลัพธ์ที่ได้จะสะท้อนถึงศักยภาพของผู้เรียนผ่านผลงานและพฤติกรรม โดยมีคำถามนำ (Driving Question) ทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับทักษะการคิดขั้นสูงในสถานการณ์จริง นอกจากนี้การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานยังสามารถบูรณาการร่วมกับเทคนิคการสอนที่หลากหลาย อาทิ กระบวนการกลุ่ม การแก้ปัญหาเชิงรุก และการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้น เพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน และเฉลิมขวัญ สิงห์วี, 2563, น. 225)

2. การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-based Learning: IBL) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้เรียนในการเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ (Constructivist) ผ่านกระบวนการสำรวจตรวจสอบและลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้สอนเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ที่คอยกระตุ้นด้วยคำถาม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถกเถียงและนำไปสู่การสืบเสาะหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำ (พัชรา พลเยี่ยม และปาริชาติ ประเสริฐสังข์, 2567, น. 72)

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-based Learning: PhenoBL) เป็นการเรียนรู้แบบข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary) ที่ยึดถือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมมาเป็นจุดตั้งต้นในการเรียนรู้แบบองค์รวม (Holistic) เพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียน กระบวนการนี้เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ผ่านการสังเกต การตั้งคำถาม และการวิเคราะห์แก้ปัญหา ภายใต้การสนับสนุนของผู้สอน โดยมีรากฐานทฤษฎีมาจากแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม (Socio-constructivism) ผสมผสานกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Learning Theory) และการสืบเสาะโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและสามารถแก้ปัญหาพร้อมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นระบบ (ตะวัน ไชยวรรณ และกุลธิดา นุกุลธรรม, 2564, น. 254-255)

4. การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเผชิญกับสถานการณ์และปัญหาจริง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาความรู้และวิธีการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทความเป็นจริง โดยมีการประเมินผลอิงตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตจริง ในกรณีที่ไม่มีข้อจำกัดด้านสถานการณ์ ผู้สอนสามารถจำลองบทบาทสมมติหรือสถานการณ์จำลอง (Simulation) เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการคิดขั้นสูงและการแก้ปัญหา ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจระดับลึก และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชั้นเรียน โดยผลลัพธ์จากการตัดสินใจจะสะท้อนกลับในรูปแบบที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคม (ทิตนา แคมมณี, 2560, น. 133-137)

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์

เมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารเชื่อมโยงกันอย่างรวดเร็วขีดจำกัดการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ได้กลายเป็นทักษะที่ขาดไม่ได้สำหรับการดำรงชีวิต การเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่รวดเร็วด้วยเทคโนโลยี หากปราศจากการพินิจพิจารณาและกลั่นกรองอย่างถี่ถ้วน อาจนำมาซึ่งการตัดสินใจที่ผิดพลาด ดังนั้นการเลือกรับข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและมีหลักฐานที่ถูกต้อง จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา เพื่อไม่ให้ผู้เรียนตกเป็นเครื่องมือของข้อมูลเท็จที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ อันจะนำไปสู่ความเสียหายทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอ

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ให้แก่ผู้เรียนได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง พินิจสื่อ พิจารณาสรรค์ รหัสวิชา ท23101 วิชาภาษาไทย 5	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เวลา 1 คาบ
1. สาระ/มาตรฐาน/ตัวชี้วัด สารที่ 3 การฟัง การดู และการพูด มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด และความรูสึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์ ตัวชี้วัด ท 3.1 ม.3/1 แสดงความคิดเห็นและประเมินเรื่องจากการฟังและการดู ท 3.1 ม.3/2 วิเคราะห์และวิจารณ์เรื่องที่ฟังและดู เพื่อนำข้อคิดมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต	
2. สาระสำคัญ ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวัน ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอข่าวสารบนโลกออนไลน์ที่เพิ่มขึ้นและรวดเร็วอย่างยิ่ง ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและสะดวกขึ้น แต่หาไม่รู้เท่าข้อมูลที่น่าเสนอบนโลกออนไลน์นั้นยังขาดความน่าเชื่อถืออย่างมาก เพราะโลกในยุคปัจจุบันต้องการความรวดเร็ว ยิ่งข้อมูลใดที่น่าเสนอได้เร็วก็จะได้รับความสนใจ แต่สิ่งที่ตามมานั้นก็คือการตรวจสอบข้อมูลและเมื่อข้อมูลเหล่านั้นได้เผยแพร่ไปอย่างกว้างขวางก็อาจก่อให้เกิดความผิดพลาดหรือส่งผลกระทบต่อวงกว้างในสังคมได้ ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดจนก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตนเองและผู้อื่นหรือต่อส่วนรวม ก่อนที่จะเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลบนโลกออนไลน์ จำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเหล่านั้นเสียก่อน พร้อมทั้งตัดสินใจได้ว่าข้อมูลที่เผยแพร่อยู่นั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ ดังนั้นการพินิจพิจารณาสื่อบนโลกออนไลน์โดยการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ใช้สติปัญญาในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของสื่อต่าง ๆ ตลอดจนนำไปสู่การตัดสินใจและนำไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของตน 3. จุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย (K) 1. ผู้เรียนสามารถอธิบายหลักการพิจารณาการเลือกดูสื่อบนโลกออนไลน์ได้อย่างถูกต้อง 2. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ข้อคิดจากการดูสื่อบนโลกออนไลน์ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ด้านทักษะพิสัย (P) 1. ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นจากการดูสื่อบนโลกออนไลน์ได้อย่างถูกต้อง	

ด้านจิตพิสัย (A)

1. ผู้เรียนสามารถบอกคุณค่าของการพิจารณาสื่อโดยใช้ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ได้อย่างถูกต้อง

4. กิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-based learning: PhenoBL) (อมวจี พิบูลย์ และกิตติชัย สุธาสิโนบล, 2564, น. 421)

ขั้นที่ 1 เลือกปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ (ตรงกับองค์ประกอบการคิดเชิงวิพากษ์ในข้อที่ 1 การกำหนดปัญหา/การนิยามประเด็น และข้อที่ 2 การตั้งสมมติฐาน)

1. ผู้สอนเปิดสื่อที่ใช้โปรแกรมปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่มีการเผยแพร่อยู่บนโลกออนไลน์ โดยให้ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาว่าสื่อที่ดูนั้น เป็นสื่อที่สร้างขึ้นมาจากเหตุการณ์จริงหรือเป็นสื่อที่สร้างขึ้นโดยใช้โปรแกรมปัญญาประดิษฐ์ (AI)

2. ผู้สอนให้ผู้เรียนเรียนอ่านข่าว “แก๊งคอลฯ ระบาดหนัก นักศึกษา มข. ตกเป็นเหยื่อนับสิบ นักสูญสูญเงินกว่า 2 ล้าน” แล้วช่วยกันพิจารณาว่าสาเหตุที่นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตกเป็นเหยื่อมีสาเหตุหรือปัจจัยมาจากสิ่งใด

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์คุณค่าของบทเรียนที่มีอยู่ (ตรงกับองค์ประกอบการคิดเชิงวิพากษ์ในข้อที่ 3 การรวบรวมและประมวลข้อมูล ข้อที่ 4 การใช้เหตุผล/การอนุมาน และข้อที่ 6 การสะท้อนคิด)

1. ผู้สอนเชื่อมโยงเข้าสู่หลักการพิจารณาการเลือกดูสื่อบนโลกออนไลน์ โดยให้นักเรียนช่วยกันสรุปหลักการจากเนื้อหาข่าว

2. ผู้เรียนช่วยกันพิจารณาสื่อที่ผู้สอนเตรียมมา โดยให้พิจารณาว่าสื่อใดบ้างที่มีความน่าเชื่อถือและสื่อใดที่ไม่มีความน่าเชื่อถือ พร้อมทั้งระบุเหตุผล

3. ผู้สอนตั้งคำถามกระตุ้นความคิดของผู้เรียนว่า “หากนักเรียนได้รับข้อความทางโทรศัพท์ให้ลงทะเบียนเป็นผู้โชคดีโดยจะต้องกรอกข้อมูลที่สำคัญผ่านทางเว็บไซต์ที่แนบมากับข้อความภายในวันนี้” ผู้เรียนจะมีวิธีการตรวจสอบข้อความที่ได้รับมาอย่างไร และจะดำเนินการอย่างไรหลังจากได้รับข้อความ

ขั้นที่ 3 วางลำดับกิจกรรม (ตรงกับองค์ประกอบการคิดเชิงวิพากษ์ในข้อที่ 5 การวิเคราะห์และประเมินผล และข้อที่ 7 การตัดสินใจและการแก้ปัญหา)

1. ผู้เรียนออกเป็น 5 กลุ่ม หลังจากนั้นผู้เรียนแต่ละกลุ่มหาสื่อที่ได้รับความนิยมอยู่บนโลกออนไลน์ พร้อมทั้งให้แต่ละกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของสื่อ และบอกข้อคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจากสื่อที่ดู

2. ผู้สอนให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอ พร้อมทั้งให้ผู้เรียนกลุ่มอื่นช่วยกันพิจารณาว่าสื่อที่ดูนั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และมีข้อคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่

ขั้นที่ 4 วางแผนการตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน (ตรงกับองค์ประกอบการคิดเชิงวิพากษ์ในข้อที่ 8 ลักษณะนิสัยส่วนบุคคล)

1. ผู้สอนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการพิจารณาสื่อบนโลกออนไลน์ ข้อคิด และคุณค่าที่ได้รับ พร้อมแนวทางการประยุกต์ในชีวิตประจำวัน และออกมานำเสนอ

5. สื่อการเรียนรู้

5.1 วิดีทัศน์ประกอบการเรียนรู้

5.2 โปรแกรมปัญญาประดิษฐ์ (AI)

6. การวัดและการประเมินผล

6.1 วิธีการวัด

6.1.1 การแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน

6.1.2 การนำเสนองาน

6.2 เครื่องมือที่ใช้วัด

6.2.1 ชุดคำถามที่ใช้สำหรับแสดงความคิดเห็น

6.2.2 แบบประเมินการนำเสนองาน

6.2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

6.3 เกณฑ์การประเมินผล

เกณฑ์การประเมินงานนำเสนอคะแนนเต็ม 10 คะแนน

9 – 10 คะแนน ผู้เรียนได้เกณฑ์คุณภาพระดับดีมาก

7 – 8 คะแนน ผู้เรียนได้เกณฑ์คุณภาพระดับดี

5 – 6 คะแนน ผู้เรียนได้เกณฑ์คุณภาพระดับพอใช้

ต่ำกว่า 5 คะแนน ผู้เรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์ ต้องปรับปรุง

จากตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ โดยผู้เขียนได้นำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-based learning: PhenoBL) ซึ่งสะท้อนให้เห็นทั้งบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนที่จะต้องดำเนินกิจกรรมร่วมกันในทุก ๆ ขั้นตอน และที่สำคัญผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทของตนจากผู้บรรยายไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (From Teacher to Facilitator) อีกทั้งผู้สอนจะต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดอย่างเป็นระบบ มีการเชื่อมโยงสาเหตุและผลลัพธ์ การใช้หลักฐานประกอบการคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนนำไปสู่การคิดเชิงวิพากษ์ นอกจากนี้ผู้สอนจำเป็นอย่างที่จะต้องนำเหตุการณ์หรือข่าวสารที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัลมาเป็นสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนนำไปสู่การเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริงของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เขียน

ได้นำเสนอนั้น หากแต่ยังปรากฏงานวิจัยที่กล่าวถึงการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์
 ดังงานของจิราภรณ์ มีสง่า และคณะ (2568) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเกมโมไบล์แอปพลิเคชัน
 เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยผลการศึกษาพบว่า
 เกมโมไบล์แอปพลิเคชันช่วยส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งงานวิจัยของกัญญาวิรุฬห์ เฟลินใจ และ สุมาลี ชัยเจริญ (2568)
 ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมทางการ
 เรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่บูรณาการปัญญาประดิษฐ์
 โดยผลการศึกษาพบว่า การคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

สรุป

การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) นับว่าเป็นทักษะสำคัญอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21
 ซึ่งทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เป็นทักษะหนึ่งในทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning
 and innovation skills) เป็นทักษะที่จะช่วยให้รู้ข้อเท็จจริง รู้เหตุผลเบื้องต้นของสิ่งที่เกิด
 เข้าใจความเป็นมาของเหตุการณ์เพื่อนำมาตัดสินใจแก้ปัญหาหรือตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ
 ได้ถูกต้อง โดยการคิดเชิงวิพากษ์มีองค์ประกอบที่จำแนกได้แก่ 1. การกำหนดปัญหา 2. นิยามประเด็น
 3. การตั้งสมมติฐาน 4. การรวบรวมและประมวลข้อมูล 5. การใช้เหตุผล/การอนุมาน
 6. การวิเคราะห์และประเมินผล 7. การสะท้อนคิด 8. การตัดสินใจและการแก้ปัญหา และ
 9. ลักษณะนิสัยส่วนบุคคล โดยองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการพัฒนาการคิด
 เชิงวิพากษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
 มีการเผยแพร่ข่าวสารในโลกออนไลน์ที่ไม่ผ่านการคัดกรองหรือการตรวจสอบ
 ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้สอนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์
 ให้เกิดแก่ผู้เรียนผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เพื่อกระตุ้น
 ให้ผู้เรียนเกิดการคิดที่เชื่อมโยงความรู้เดิมของตนกับความรู้ใหม่ กระตุ้นสมองผู้เรียน
 ให้คิดเป็นทำเป็น เน้นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อสร้างองค์ความรู้ให้คงทนถาวร
 อีกทั้งผู้สอนจะต้องมีการวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย
 เหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยจะต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดที่มีเหตุผล
 เป็นระบบ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง สามารถคาดคะเนหรือคาดเดาเหตุการณ์ต่าง ๆ
 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่าง
 มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุด

รายการอ้างอิง

- กมล โพธิเย็น. (2565). สอนอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 20(2), 11-25.
- กัญญาวิร์ เพลินใจ และ สุมลิต ชัยเจริญ. (2568). การพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่บูรณาการปัญหาประดิษฐ์ในรายวิชาการคำนวณ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *Journal of Information and Learning*, 36(2), 1-12.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). *การคิดเชิงวิพากษ์* (พิมพ์ครั้งที่ 8). ชัคเชสมิเดีย.
- จิราภรณ์ มีสง่า, ชนกานต์ ขาวสำลี และศิริพล แสนบุญส่ง. (2568). การพัฒนาเกมโมบิลแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. *วารสารราชพฤกษ์*, 23(3), 68-82.
- จุฑามาส โหยงไทย. (2561). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์กับศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 9(2), 344-356.
- ตะวัน ไชยวรรณ และกุลธิดา นุกุลธรรม. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน : การเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมความรู้ของผู้เรียนในโลกแห่งความจริง. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 15(2), 251-263.
- ทิตนา แคมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 21). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน และเฉลิมขวัญ สิงห์วี. (2563). การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 46(1), 218-253.
- พัชรา พลเยี่ยม และปาริชาติ ประเสริฐสังข์. (2567). แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูง. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 3(1), 68-85. <https://doi.org/10.14456/hsi.2024.6>
- พิริยลักษณ์ ศิริศุภลักษณ์. (2556). การสอนนักศึกษาพยาบาลเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา*, 19(2), 5-12.
- รัฐพล ประดับเวทย์. (2560). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีตามแนวคิดอนุกรมวิธานของบลูม. *วารสารเวริเดียน มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(3), 1051-1065.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์. thesis.swu.ac.th

- ตันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ. (2545). *ฝึกสมองให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking)*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. backoffice.onec.go.th
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *กรอบสมรรถนะหลักผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-3)*.
<https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1674-file.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2568). *สภาวะการศึกษาไทย ไตรมาสที่ 1 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 การศึกษาไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง (Thai Education in a Changing World)*. <https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/2136-file.pdf>
- สุวิทย์ มูลคำ. (2550). *ครบเครื่องเรื่องการคิด เล่ม 6: กลยุทธ์การสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. ภาพพิมพ์.
- ออมวจิ พิบูลย์ และกิตติชัย สุชาลีโนบล. (2564). การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน เพื่อการพัฒนาสมรรถนะข้ามพิสัย: กรณีศึกษาประเทศฟินแลนด์. *วารสารศิลปศาสตร์ราชวมงคลสุวรรณภูมิ*, 3(3), 414–428.
- Battelle for Kids. (2019). *Framework for 21st century learning*.
static.battelleforkids.org
- Decaroli, J. (1993). What reason Say to The classroom teacher: critical thinking. *Social Education*, 37(1), 67–68.
- Lai, E. R. (2011). *Critical thinking: A literature review*. Defense Acquisition University. www.dau.edu
- Mulnix, J. W. (2012). Thinking about critical thinking. *Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines*, 27(3), 464–465.
- Ohio Department of Education. (2015). *Framework for 21st century learning: Student outcomes and support systems*. www.marietta.edu
- Paul, R., & Elder, L. (2019). *The miniature guide to critical thinking: Concepts and tools*. Foundation for Critical Thinking.

การบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาผ่านพลังสามศิลป์: การผสมผสาน
ตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง เพื่อยกระดับการเรียนรู้พื้นฐาน
สู่สมรรถนะในศตวรรษที่ 21

INTEGRATING ‘THE POWER OF THREE ART FORMS’ INTO
THE SCHOOL-BASED CURRICULUM: HARMONIZING
FORMATIVE AND SUMMATIVE INDICATORS TO ELEVATE
FOUNDATIONAL LEARNING TOWARD 21ST CENTURY
COMPETENCIES

ไตรภพ บุญเลิศ*

TRAIPOPO BOONLERD

(Received: January 28, 2026; Revised: February 26, 2026; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลสังขะ สำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โดยเริ่มจากการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดหลักการสร้างหลักสูตรและรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจากทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการเรียนรู้ผ่านองค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักสูตรสถานศึกษาในบริบทสมัยใหม่ การกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนและการวางบทบาทหน้าที่ของผู้สร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ภายใต้ข้อจำกัดด้านบุคลากรในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วย ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบ่งออกเป็นขั้นตอนสำคัญ เริ่มจากการวิเคราะห์บริบทพื้นฐานเพื่อระบุปัญหาภาระงานและอัตลักษณ์องค์กร นำไปสู่การกำหนดบทบาทผู้สร้างหลักสูตรให้มีความคล่องตัวสอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ และการออกแบบโครงสร้างหลักสูตรบูรณาการสุนทรียศาสตร์เข้าด้วยกัน โดยมีหัวใจสำคัญคือการลดความซ้ำซ้อนและสร้างความยืดหยุ่นผ่านการวิเคราะห์และเชื่อมโยงตัวชี้วัด (Indicator Mapping) ดำเนินการจำแนกตัวชี้วัด “ระหว่างทาง” และ “ปลายทาง” ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วย ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เพื่อคัดสรรจุดร่วม

* โรงเรียนเทศบาลสังขะ สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลสังขะ

Sangkha Municipal School, Division of Education, Sangkha Subdistrict Municipality

ที่มีความสอดคล้องกัน นำมาออกแบบเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ครอบคลุม
มาตรฐานการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบูรณาการสามศิลป์, หลักสูตรสถานศึกษา, โครงสร้างรายวิชา

Abstract

This academic article aimed to present the integration process of the school curriculum of Primary Grade 1–3 at Sankha Municipal School. The study began with a study and synthesis of concepts of curriculum construction principles as well as integrated learning models gained from the experts' perspectives. These elements are considered critical mechanisms of learning management through main components comprising encompassing school curriculum in the modern contexts, defining clear objectives, and positioning the roles of curriculum developers to systematically align with the curriculum development process. The primary goal was to enhance the efficiency of learning management under personnel constraints within the Arts subject group, which includes Visual Arts, Music, and Performing Arts (Dance). The curriculum development process was divided into several key stages starting with a situational analysis to identify challenges regarding workload and teacher-to-student ratios, defining the roles of curriculum developers to ensure agility in a modern context, and designing a curriculum structure integrated with aesthetic disciplines. The main aim of this process was the reduction of redundancy and the creation of flexibility through Indicator Mapping. This involved the classification of 'formative' (process-based) and 'summative' (end-of-course) indicators across Visual Arts, Music, and Performing Arts to identify common intersections. These shared elements were then utilized to design instructional contents and learning experiences to meet all learning standards with maximum efficiency.

Keywords: Integration of Triple Arts, School-Based Curriculum, Course Structure

บทนำ

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษา เป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีการจัดทำหลักสูตรเป็นของตนเอง หลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา
ทุกระบบ เนื่องจากข้อกำหนดต่าง ๆ ของหลักสูตรจะเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษา
ของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำให้เป็นแนวทางนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้

สำหรับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทั้งในด้านความรู้ เนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้ และการคิด ทักษะทางสังคม และที่สำคัญคือคุณภาพทางด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ (คิวงลักษณ์ มหาชัย และ เอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2565) เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของโลกและทักษะในอนาคต หลักสูตรการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนตัวเอง โดยเฉพาะการปรับหลักสูตรและวิธีการเรียนรู้แนวใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกและทักษะในอนาคตที่ผู้เรียนต้องนำไปใช้ได้จริง สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรที่พัฒนาทักษะแห่งอนาคตได้อย่างจริงจัง เปลี่ยนแปลงการสอนที่เน้นแต่ทฤษฎีจากตำราและอยู่แต่ในห้องเรียน แล้วนำไปใช้ไม่ได้หรือไม่ทันสมัยมาเป็นการฝึกฝนประสบการณ์อย่างหนัก ผสมผสานการทำงานจริง ได้แก่ปัญหาจริง ซึ่งเป็นหลักสูตรที่บูรณาการเรียนรู้และมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นกรอบแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการเสริมสร้างความรู้ทักษะและคุณลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2556) เนื่องจากหลักสูตรเป็นแผนการจัดการศึกษาโดยรวมของสถานศึกษา โดยมีความสำคัญต่อผู้เรียนเป็นแผนดำเนินงานของสถานศึกษาที่จะใช้เพื่อหล่อหลอม กล่อมเกลา ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทั้งด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และด้านสังคม เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เป็นพลเมืองดีของสังคม เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ สถานศึกษาเป็นแหล่งแสวงหาความรู้ของผู้เรียน จึงจำเป็นต้องมีหลักสูตรของตนเองเรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม 2545) มาตรา 27 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ดังนั้นสถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีหลักสูตรเป็นกรอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน และต้องทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สามารถพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพภายใต้กรอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการระดมความคิดและประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตร เพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

จากสภาพปัญหาในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านสู่ศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามตำราแบบแยกส่วนอีกต่อไป แต่หัวใจสำคัญคือการบ่มเพาะ “สมรรถนะ” (Competency) ที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ และความยืดหยุ่นทางอารมณ์สำหรับเด็กในวัยประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-3) ซึ่งเป็นช่วงวัยที่กำลังพัฒนาการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสและการแสดงออกอย่างอิสระ อย่างไรก็ตามสถานศึกษาจำนวนมากในปัจจุบันกลับประสบปัญหาข้อจำกัด

ด้านบุคลากรอย่างรุนแรง ทั้งในแง่ของจำนวนครูผู้สอนที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนชั้นเรียน และการขาดแคลนครูที่มีตรงตามวิชาเอกศิลปะทั้ง 3 แขนง ประกอบด้วย ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ การบังคับให้จัดการเรียนการสอนแบบแยกส่วนท่ามกลางข้อจำกัดดังกล่าว ไม่เพียงแต่สร้างภาระหนักในการเตรียมการสอนให้แก่ครู แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพ การเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเข้าไม่ถึงแก่นแท้ของศิลปะแต่ละแขนงอย่างที่เราควรจะเป็น ดังนั้น โรงเรียนเทศบาลสังขะได้จัดหลักสูตรสถานศึกษา กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ โดยเน้น “การบูรณาการ” (Integration) เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้การเรียน การสอนเกิดความต่อเนื่อง กลมกลืน และสัมพันธ์กันในทุกองค์ประกอบของกระบวนการ การศึกษา การบูรณาการในที่นี้ หมายถึง การประสานกลมกลืนกันของแผนงาน กระบวนการสารสนเทศ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดจะทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ เพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญ ขององค์กร คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตาม (กระทรวงศึกษาธิการ) และสอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นสุรินทร์

ผู้เขียนสรุปได้ว่า “หลักสูตร” ไม่ใช่เพียงแค่กระดาดบอกรายวิชา แต่เป็น “ยุทธศาสตร์” ในการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ทำให้เกิดประสิทธิผลนั้นไม่เพียงเป็น “ความสอดคล้อง ไปในแนวทางเดียวกัน” เท่านั้น แต่ต้องเป็นการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ ให้ทำงาน ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างสมบูรณ์ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การออกแบบ กระบวนการเรียนรู้ การใช้ทรัพยากรการสอน ไปจนถึงการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในรายวิชาศิลปะ ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สำคัญของหลักสูตร ได้มีการจัดการ เรียนรู้แบบบูรณาการครอบคลุมทั้ง 3 สาระ ทำให้เกิดการนำสรรพวิชามาดึงทอ เป็นประสบการณ์ เพื่อปลูกเร้าให้ผู้เรียนได้ตื่นรู้ในสติปัญญา แข็งแกร่งในกายา มั่นคงใน อารมณ์ และงดงามในสัมพันธภาพ จนบรรลุถึงความเป็นมนุษย์ที่ไร้รอยต่อ ความเชื่อมโยง แห่งศาสตร์สามศิลป์: ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ วิชาในกลุ่มสาระศิลปะ อันประกอบด้วย ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ แม้จะเป็นศาสตร์ที่ดูเหมือนแยกจากกัน ตามลักษณะของทักษะเฉพาะทาง แต่ในความเป็นจริงแล้วศาสตร์ทั้งสามต่างมีความ เชื่อมโยงเกี่ยวพันซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง ผ่านกระบวนการรับรู้และการแสดงออกอย่าง เป็นองค์รวมของผู้เรียน เริ่มต้นจากสาระทัศนศิลป์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นรากฐานในการรับรู้และ ถ่ายทอดจินตนาการ มุ่งส่งเสริมการสร้างสรรคผลงานทางศิลปะผ่านการฝึกฝนทักษะ การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึก ได้อย่างเป็นรูปธรรมผ่านเส้นสาย รูปทรง และสีสันทัน ซึ่งทักษะการจัดองค์ประกอบภาพ และความงามนี้เองที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการมองเห็นสุนทรียภาพในศาสตร์อื่น ในมิติของ เสียง สาระดนตรี เข้ามาเติมเต็มกระบวนการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ในโครงสร้างของเสียง จังหวะ และทำนอง ผ่านการฝึกทักษะการร้อง การเล่นเครื่องดนตรี

และการฟังที่หลากหลาย โดยเฉพาะการมุ่งเน้นสืบสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านดนตรีไทย และดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งจังหวะและท่วงทำนองเหล่านี้เปรียบเสมือนพลังขับเคลื่อนที่กำหนดทิศทางของอารมณ์และการแสดงออก ความเกี่ยวเนื่องทั้งหมดนี้ถูกหลอมรวมเข้าด้วยกันในสารนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นการนำเอาสุนทรียภาพจากทัศนศิลป์และจังหวะจากดนตรีมาถ่ายทอดผ่านกระบวนการรับรู้ทางกายภาพ เน้นการเรียนรู้ทักษะการเคลื่อนไหว การร่ายรำ และการละเล่นพื้นบ้าน เป็นการแสดงออกที่บูรณาการทั้งภาพ เสียง และการเคลื่อนไหวร่างกายเข้าด้วยกันอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้น การเรียนรู้ในศาสตร์สามศิลป์จึงไม่ใช่เพียงการศึกษาทักษะที่แยกส่วน แต่คือกระบวนการขัดเกลาผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงความงาม และสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกออกมาได้อย่างสมดุล อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

หลักสูตรสถานศึกษาในบริบทสมัยใหม่

มีผู้ให้นิยามไว้ค่อนข้างไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับบริบทของสังคมแต่ละสังคม ตามความหมายเดิมหลักสูตรเป็นเนื้อหาวิชา แต่ใน Postmodern หลักสูตรมีความหมายครอบคลุม ปรัชญา แนวคิด หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล การศึกษา วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรจึงมีความสำคัญและได้รับความสนใจจากนักการศึกษา (วิชัย ต้นศิริ, 2549) ความหมายของหลักสูตรจึงมีเป้าหมายและพัฒนามาจากกระบวนการที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งส่งผลต่อเป้าหมายของการจัดการศึกษาภายใต้บริบทสังคมในมิติของการไปปฏิบัติ การนำหลักสูตรไปปฏิบัติโดยกระบวนการที่สำคัญที่สุดคือการแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอน โดยมีการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน และโรงเรียนให้ผู้สอนได้มีการพัฒนาการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักสูตร โบแชมป์ (Beauchamp, 1981, p 164) ขณะเดียวกัน การตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตรไม่ได้มองเพียงแค่ผลลัพธ์ปลายทาง แต่ต้องพิจารณากระบวนการทั้งหมด หลักสูตรกระทำขึ้นเพื่อการศึกษากระบวนการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงใดบ้างที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา การประเมินดังกล่าวจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของหลักสูตรและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ จุดประสงค์ ขอบเขตของเนื้อหาสาระ คุณภาพของผู้บริหาร และผู้ใช้หลักสูตร สมรรถภาพของผู้เรียน ความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ การใช้สื่อและวัสดุการสอน ฯลฯ ทาบ (Taba, 1962, p 310) และเพื่อวิเคราะห์ว่ากระบวนการที่เกิดขึ้นจริงนั้นสอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทางการศึกษาทั้งหมดที่สถานศึกษาวางแผน และจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (มารุต พัฒนา, 2562; สิทธิพล อาจอินทร์, 2561) ที่ให้ความหมายหลักสูตรไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้ 1) หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่จัดให้กับผู้เรียน 2) หลักสูตร คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดให้กับผู้เรียน 3) หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน 4) หลักสูตร คือ

มวลประสบการณ์ทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน บทสรุปของวิวัฒนาการนี้สะท้อนให้เห็นถึงการก้าวข้ามการมองหลักสูตรในเชิงเทคนิควิธีการ (Technical approach) ไปสู่มิติเชิงอุดมการณ์ หลักสูตรเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการให้ความสำคัญกับการวางแผนหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรไปสู่การศึกษาประสบการณ์ทางการศึกษาที่เน้นการทำความเข้าใจอย่างใคร่ครวญ หลักสูตรจะต้องก้าวผ่านการพัฒนาหลักสูตรแบบเดิมไปสู่การปฏิรูปนิยามใหม่ของศาสตร์หลักสูตร เพื่อให้ให้อุดมการณ์ประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความยุติธรรมในสังคมมนุษย์เกิดขึ้นอย่างแท้จริง (ออมสิน จตุพร, 2557)

ผู้เขียนสรุปจากการเรียบเรียงทัศนะของนักวิชาการสรุปได้ว่า หลักสูตร (Curriculum) มิใช่เพียงแค່รายวิชาหรือตำราเรียนตามนิยามเดิม แต่มีวิวัฒนาการสู่การเป็น “มวลประสบการณ์ทางการศึกษาที่ครอบคลุมทุกมิติ” โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ 3 ส่วนหลัก ดังนี้

มิติเชิงโครงสร้างและประสบการณ์: หลักสูตรคือแผนงานที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งเนื้อหาสาระ กิจกรรม และประสบการณ์ทั้งปวงที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ตั้งไว้ (มารุต พัฒนา, 2562; สิทธิพล อาจอินทร์, 2561)

มิติเชิงกระบวนการและการนำไปปฏิบัติ: ความสำเร็จของหลักสูตรขึ้นอยู่กับ “แปลงแผนสู่การสอน” (Beauchamp, 1981) ซึ่งต้องอาศัยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการประเมินผลเชิงระบบที่ครอบคลุมทั้งคุณภาพผู้บริหาร ผู้สอน และสื่อการสอน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างกระบวนการปฏิบัติกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด (Taba, 1962)

มิติเชิงอุดมการณ์และบริบทสังคม: ในกระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่ (Postmodern) หลักสูตรมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับบริบทสังคม (วิชัย ต้นศิริ, 2549) โดยมุ่งเน้นการก้าวข้ามเพียงแค่เทคนิค วิธีการไปสู่การทำความเข้าใจประสบการณ์อย่างใคร่ครวญ เพื่อใช้หลักสูตรเป็นเครื่องมือในการสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม (ออมสิน จตุพร, 2557)

กล่าวโดยสรุป: หลักสูตรในปัจจุบันจึงเป็น “กลไกที่มีชีวิต” ซึ่งรวมเอาปรัชญา แผนการปฏิบัติและการประเมินผลเข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยมุ่งเน้นที่การสร้างคุณค่าทางสังคมมากกว่าเพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการเพียงอย่างเดียว

ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์

ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนที่มุ่งพัฒนาให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สนุกทริยภาพที่มีคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ แล้วยังช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ พัฒนาจิตใจ ปลุกฝังเจตคติ

รสนิยมทางด้านศิลปะ ดังนั้น การจัดกิจกรรมศิลปะสามารถนำไปพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทางด้านร่างกาย จิตใจ เพื่อนำไปสู่พัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและการแสดงออกทางด้านทักษะทางศิลปะได้อย่างสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่าง ๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ

ทัศนศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทัศนธาตุ สร้างและนำเสนอผลงานทางทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิค วิธีการของศิลปินในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ชื่นชม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ดนตรี มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบดนตรี แสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึกทางดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ร้องเพลงและเล่นดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสียงดนตรี แสดงความรู้สึกที่มีต่อดนตรีในเชิงสุนทรีย์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณี วัฒนธรรม และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

นาฏศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์ คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การกำหนดจุดมุ่งหมายและบทบาทหน้าที่ผู้สร้างหลักสูตร

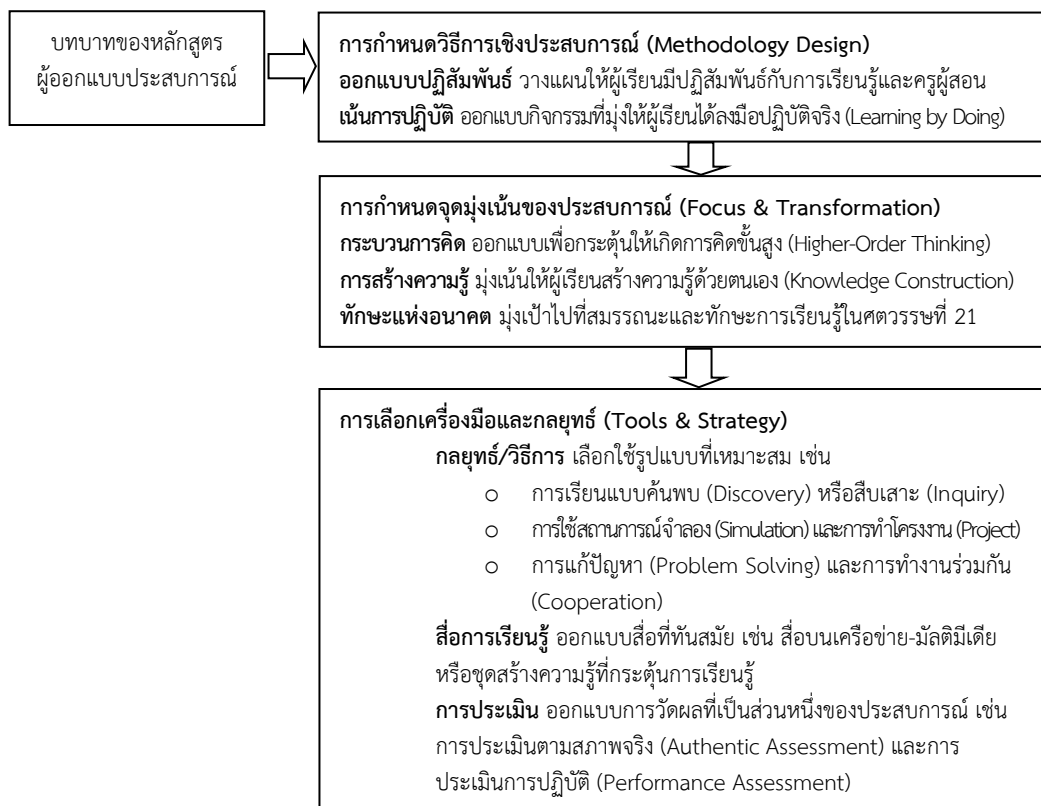
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล ด้วยความสำคัญของจุดมุ่งหมายดังกล่าว นักทฤษฎีการศึกษาจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดและสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรไว้อย่างเป็นระบบ

ไทเลอร์ กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญควรมีดังนี้ 1. จุดมุ่งหมายที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนได้รับ 2. ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดหมายบรรลุผล

ตามที่กำหนด 3. วิธีการจัดประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย 4. วิธีการประเมินผล เพื่อให้ตรวจสอบว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย (Tyler, 1949, p. 1)

ทาบากล่าวว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบอยู่ 4 องค์ประกอบ คือ 1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา 2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอน แต่ละวิชา 3. กระบวนการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปใช้ 4. โครงการประเมินผล การสอนตามหลักสูตร (Taba, 1962, p. 10)

ผู้เขียนสรุปได้ว่าจากประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนและการออกแบบ หลักสูตรสถานการศึกษา การกำหนดจุดมุ่งหมาย จากความรู้สู่ “สมรรถนะเชิงบูรณาการ” ในอดีต จุดมุ่งหมายของหลักสูตรอาจเน้นที่การถ่ายโอนเนื้อหาวิชา แต่ในบริบทสมัยใหม่ จุดมุ่งหมายต้องถูกปรับเปลี่ยนให้เป็น “เป้าหมายเชิงสมรรถนะ” ซึ่งครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลัก ด้านปัญญา (Cognitive) ไม่ใช่แค่จำได้ แต่ต้องวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูล วิเคราะห์เป็น ด้านทักษะ (Skill/Process) เน้นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การแก้ปัญหา การสื่อสาร การที่จะแสดงออก นำเสนองาน และการใช้เทคโนโลยี ด้านคุณลักษณะ (Affective) การบ่มเพาะทัศนคติ จริยธรรม คุณธรรม และความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อโลก จากประสบการณ์ผู้สอนผู้ออกแบบหลักสูตรบทบาทหน้าที่ของผู้สร้างดังตารางต่อไปนี้

ภาพที่ 1 บทบาทหน้าที่ผู้สร้างหลักสูตร
ที่มา: ผู้วิจัย

หลักสูตรในฐานะผู้ออกแบบประสบการณ์ คือการสร้างเพื่อให้ผู้เรียนไม่ได้แค่ “รู้” แต่ “ทำเป็น” คือจุดมุ่งหมายสูงสุดของหลักสูตรผู้ออกแบบประสบการณ์ ซึ่งหมายถึงการมี “สมรรถนะ” (Competency)

ในหลักสูตร คือการที่ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) และสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Knowledge Construction)

การประยุกต์ใช้ เมื่อเจอสถานการณ์ใหม่หรือปัญหาใหม่ (Problem Solving) ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และหาวิธีจัดการได้ด้วยตัวเอง ไม่ใช่แค่ทำตามขั้นตอนเดิม ๆ

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ

การพัฒนาหลักสูตรมิใช่เพียงการรวบรวมเนื้อหาวิชามาจัดหมวดหมู่เท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ (Systematic Process) เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การมีกระบวนการพัฒนาที่ชัดเจนเปรียบเสมือนแผนที่นำทาง ช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถมองเห็นภาพรวมตั้งแต่การวิเคราะห์พื้นฐานความจำเป็น ไปจนถึงการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจริง หัวใจสำคัญของกระบวนการนี้อยู่ที่การเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นวงจร ซึ่งนักการศึกษาหลักสูตรหลายท่าน ได้ให้ทัศนะและข้อสรุปเกี่ยวกับนิยามและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ในทิศทางที่สอดคล้องกัน โดยการแสวงหารูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนถือเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรเปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว อย่างไรก็ตามการนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมาใช้จะต้องปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชีวิตและสังคม โดยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรซึ่งมีความต่อเนื่องสัมพันธ์เป็นวัฏจักรตามแนวคิดของ สงัด อุทรานันท์ (2532) ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 3) การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ 4) การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล 5) การนำหลักสูตรไปใช้ 6) การประเมินผลการใช้หลักสูตร และ 7) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ในส่วนของสาระสำคัญของกระบวนการพัฒนานั้น ญัฐวัชร จันทโรธรัณ และ ไพโรจน์ ญัตติอัศววงศ์ (2565) ได้สรุปไว้ว่า 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานอย่างรอบด้าน ประกอบด้วยการศึกษาสภาพความต้องการ ความจำเป็นและปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง รวมถึงนโยบายทางการศึกษาของรัฐ ข้อมูลทางด้านจิตวิทยาและปรัชญาการศึกษา 2) การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน เป็นการสำรวจความสนใจและความต้องการจำเป็นของผู้เรียน เพื่อนำมาพื้นฐานในการออกแบบ 3) การวิเคราะห์และประเมินหลักสูตรฉบับเดิม เป็นการตรวจสอบข้อบกพร่องและปัญหาจากหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น 4) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการระบุคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษา โดยคณะกรรมการต้องพิจารณา

ให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่วิเคราะห์มาข้างต้น 5) การคัดเลือกและจัดมวลง
 ประสพการณ์การเรียนรู้ เป็นการกำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องได้รับ
 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ 6) การนำหลักสูตรไปใช้และการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน
 เป็นขั้นตอนการแปลงแผนที่วางไว้ไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา ซึ่งแนวคิดดังกล่าว
 มีความสอดคล้องกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นของ ทาบา (Taba, 1962)
 ที่ให้ความสำคัญตั้งแต่การวินิจฉัยความต้องการและความจำเป็นของสังคม การกำหนด
 จุดมุ่งหมาย การเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสพการณ์เรียนรู้ไปจนถึงการกำหนด
 วิธีการประเมินผล นอกจากนี้หลักสูตรการศึกษาแต่ละระดับต่างมีจุดประสงค์ร่วมกัน คือ
 การมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี
 มีความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มศักยภาพให้ผู้เรียน สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
 บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากลในโลกแห่งเทคโนโลยีการสื่อสาร ดังนั้น
 ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา จึงจำเป็นต้อง
 ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและ
 จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในการรับรู้ และเรียนรู้ได้อย่างเท่าทันสถานการณ์
 สามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลาทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
 เพื่อให้ดำรงอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Based Society) โดยผู้บริหาร
 สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
 การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา และมวลงประสพการณ์ รวมถึงการนำหลักสูตรไปใช้และ
 พัฒนาการเรียนการสอน (ณรงค์ พิมสารและคณะ, 2563) สอดคล้องกับทัศนะของ วารินทร์
 แก้วอุไร (2564) ที่ระบุว่าหลักสูตรคือกระบวนการที่มีระบบและเป็นเหตุเป็นผล
 ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและ
 สภาพสังคม โดยควรดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และอาศัย
 กระบวนการวิจัยในแต่ละขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การยกกร่าง
 สร้างหลักสูตร การทดลองใช้ และการประเมินผล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพสูงสุด
 ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้พัฒนาหลักสูตรควรมีความรู้ทั้งในด้านปรัชญา ทฤษฎี
 การศึกษา จิตวิทยาการเรียนรู้ ระบบการจัดการศึกษาและแผนพัฒนาการศึกษาไทย
 ตลอดจนมีสมรรถนะในการวิเคราะห์ ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลาย
 ทั้งก่อนและหลังการใช้ เพื่อเป้าหมายสำคัญคือคุณภาพที่ดีที่สุดของผู้เรียน

ผู้เขียนสรุปได้ว่า หัวใจสำคัญของกระบวนการนี้อยู่ที่การเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ
 เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ตามทัศนะของนักวิชาการที่สอดคล้องกัน กระบวนการที่เป็นวัฏจักร
 กระบวนการต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและวินิจฉัยความต้องการของสังคม
 เป็นอันดับแรก เพื่อนำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกเนื้อหาสาระ และการจัดมวลง
 ประสพการณ์เรียนรู้ให้ตอบโจทย์ผู้เรียนก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้และประเมินผล
 เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง การวิเคราะห์เชิงลึกและรอบด้าน เน้นย้ำว่าต้อง

มีการศึกษาสภาพปัญหา ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง จิตวิทยา และปรัชญาการศึกษา รวมถึงการประเมินหลักสูตรฉบับเดิมเพื่อหาข้อบกพร่อง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นฐานสำคัญในการระบุดูคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาและการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา บทบาทและการมีส่วนร่วมในมิติของการบริหารเห็นว่าผู้บริหารและครูมีบทบาทสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนหลักสูตรให้ผู้เรียนมีศักยภาพในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Based Society) การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และใช้กระบวนการวิจัยในทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นการจัดการที่มีแนวคิดเป็นของตนเอง อย่างเป็นระบบ ซึ่งมีความซับซ้อนและเป็นเหตุเป็นผล โดยต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นวัฏจักรเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สิ่งนี้สะท้อนถึงวงจรการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นลำดับขั้นตอนและเชื่อมโยงกัน อย่างเป็นระบบ

วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน → บทบาทผู้สร้างหลักสูตร → กำหนดจุดมุ่งหมาย → เนื้อหา
ประสบการณ์การเรียนรู้ → การนำหลักสูตรนำไปใช้ → ประเมินผลการใช้หลักสูตร

วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์ปัญหาบริบทภาระงานสอนและจำนวนบุคลากรในกลุ่มสาระศิลปะประกอบด้วย ทักษะศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์

บทบาทผู้สร้างหลักสูตร กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้สร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ที่เน้นความคล่องตัว

กำหนดจุดมุ่งหมาย การออกแบบโครงสร้างหลักสูตรบูรณาการ กำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่รวมทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ การปฏิบัติ และสุนทรียภาพเข้าด้วยกัน วางแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสมรรถนะที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เพื่อให้เนื้อหามีความหมายต่อผู้เรียน

เนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ การวิเคราะห์และเชื่อมโยงตัวชี้วัด (Indicator Mapping) ดำเนินการจำแนกตัวชี้วัด “ระหว่างทาง” และ “ปลายทาง” ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วย ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เพื่อคัดสรรจุดร่วมที่มีความสอดคล้องกัน นำมาออกแบบเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

การนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วย ทักษะศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ แก้ปัญหาด้านบุคลากร เพื่อลดข้อจำกัดกรณีครูไม่ครบชั้นหรือไม่มีครูตรงสายวิชา โดยใช้การสอนแบบบูรณาการข้ามสาระ ประกอบด้วยทักษะศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ ในหน่วยเดียว ลดภาระงานซ้ำซ้อน เพื่อบริหารจัดการตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทางให้กระชับ ลดจำนวนชิ้นงานและเวลาเรียนที่ทับซ้อนของนักเรียน

ประเมินผลการใช้หลักสูตร ประเมินประสิทธิภาพจากการเรียนรู้จริงของนักเรียน (ทักษะปฏิบัติและสมรรถนะ)

การพัฒนาหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามแนวคิดนี้ กระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อจำกัดของบุคลากรและบริบททางสังคม ไปจนถึงการออกแบบจุดมุ่งหมายที่มุ่งเน้น “การบูรณาการสมรรถนะ” มากกว่าการท่องจำทฤษฎี ผู้บริหารและครูผู้สอนจึงไม่ได้เป็นเพียงผู้ส่งผ่านความรู้ แต่เป็น “ผู้ออกแบบการศึกษา” ที่ต้องใช้กระบวนการวิจัยและทักษะการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรให้เป็นแผนปฏิบัติการที่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อโลกสมัยใหม่ ผลลัพธ์ที่ได้จึงไม่ใช่แค่หลักสูตรที่เสร็จสมบูรณ์ แต่เป็นวิถีการพัฒนานวัตกรรมที่ไม่มีวันสิ้นสุด เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีทั้งสุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์ที่พร้อมเติบโตในสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปัญหาและอุปสรรคหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะภายใต้ข้อจำกัดด้านบุคลากรเฉพาะทางของโรงเรียนเทศบาลสังขะ

ประเด็นปัญหาที่ปรากฏชัดในเชิงประจักษ์ คือสภาวะการณ์ความไม่สมดุลระหว่างอัตรากำลังบุคลากรกับขอบข่ายภาระงานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะของโรงเรียนเทศบาลสังขะ ซึ่งปัจจุบันมีบุคลากรสายผู้สอนในสาขาวิชานาฏศิลป์และสาขาวิชาดนตรีเพียงสาขาละหนึ่งคนเท่านั้น ข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาเชิงโครงสร้างในการขับเคลื่อนหลักสูตรสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการเกิดภาระงานเกินขีดความสามารถเชิงปฏิบัติการ (Instructional Overload) เนื่องจากผู้รับผิดชอบหลักสูตรเพียงคนเดียวต้องแบกรับภาระการบริหารจัดการตั้งแต่วางแผนการเรียนรู้ไปจนถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครอบคลุมทุกระดับชั้น ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างรายบุคคล (Differentiated Instruction) เป็นไปได้ยากและขาดความต่อเนื่องในเชิงลึก

สภาวะการณ์ข้างต้นส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเทศบาลสังขะ ซึ่งมีการกำหนดโครงสร้างรายวิชาศิลปะในลักษณะรายวิชาบูรณาการที่รวบรวมสาระหลักทั้ง 3 เข้าด้วยกัน อันได้แก่ สาระทัศนศิลป์ ที่มุ่งเน้นการสร้างสรรค์และถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกผ่านสื่อทัศนธาตุ สาระดนตรี ที่เน้นทักษะความเข้าใจในจังหวะและการปฏิบัติงานดนตรีพื้นฐาน และสาระนาฏศิลป์ ที่ให้ความสำคัญกับทักษะการเคลื่อนไหวและการละเล่นพื้นบ้านอย่างสร้างสรรค์ โดยในเชิงปฏิบัติผู้รับผิดชอบหลักสูตรจำเป็นต้องจัดสรรเนื้อหาและเวลาเรียนตามตัวชี้วัดที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ให้ครบถ้วนทุกมิติ แต่ด้วยอัตราากำลังที่จำกัดจึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการบูรณาการจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ท้องถิ่น หรือการดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรเชิงลึกให้บรรลุตามศักยภาพที่สถานศึกษามุ่งหวัง

นอกจากนี้ ข้อจำกัดด้านบุคลากรยังส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงคุณภาพการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เนื่องจากสัดส่วนครูต่อผู้เรียนที่ไม่เหมาะสม

ทำให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรไม่สามารถกำกับดูแล และตรวจสอบการบรรลุตัวชี้วัดในระดับพฤติกรรมของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ความจำกัดทางทรัพยากรบุคคลนี้ไม่เพียงแต่ลดทอนความเที่ยงตรงในการประเมินเชิงพัฒนาการเท่านั้น แต่ยังปิดกั้นโอกาสในการแสวงหาแนวทางส่งเสริมเด็กเป็นรายบุคคล ส่งผลให้ผู้เรียนไม่ได้รับการดูแลหรือต่อยอดทักษะตามความถนัดและความสนใจได้อย่างเต็มที่ ซึ่งถือเป็นการเสียโอกาสในการวางรากฐานทางสุนทรียภาพและสมรรถนะสำคัญของเด็กในช่วงวัยเริ่มเรียนเพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนในระยะยาว

ตารางที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนเทศบาลสังขะ

1 ปัจจัยเชิงเหตุ (Independent Variables)	กระบวนการจัดการ (Process/Intervening)	ผลกระทบต่อผู้เรียน (Outcomes/Impact)
ข้อจำกัดด้านอัตรากำลัง	การขับเคลื่อนหลักสูตรศิลปะบูรณาการ	สิทธิและโอกาสของผู้เรียน (ป.1-3)
ครูนาฏศิลป์ (1 คน)	(ทัศนศิลป์ / ดนตรี / นาฏศิลป์)	ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาทักษะ
ครูดนตรี (1 คน)	(ทัศนศิลป์ / ดนตรี / นาฏศิลป์)	ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาทักษะ
2 ภาระงานเกินขีดความสามารถ	อุปสรรคเชิงปฏิบัติการ	คุณภาพสุนทรียภาพระยะยาว
สภาวะภาระงานล้นพันท้วของผู้สอน	ขาดการสอนเน้นความแตกต่างรายบุคคล	รากฐานสมรรถนะสำคัญไม่เข้มแข็ง
รับผิดชอบทุกระดับชั้น	บูรณาการอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้ไม่เต็มที่	เสียโอกาสในการต่อยอดความถนัด
แบกรับงานบริหารหลักสูตร	การประเมินผล (Authentic) ขาดความต่อเนื่อง	การเติบโตอย่างไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร

ผลกระทบเชิงประจักษ์ที่สำคัญที่สุด สะท้อนผ่านโอกาสและสิทธิในการเข้าถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งถือเป็นวัยวิกฤต (Critical Period) ต่อการวางรากฐานด้านสุนทรียภาพและทักษะพื้นฐาน ข้อจำกัดด้านบุคลากรสายผู้สอนส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนที่มีความถนัดหรือศักยภาพเฉพาะด้านขาดโอกาสในการได้รับการจำแนก (Identification) และการส่งเสริมศักยภาพอย่างตรงจุดตามหลักการพัฒนาพหุปัญญา การที่ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงการพัฒนาทักษะที่มีความต่อเนื่องและเข้มข้น จึงถือเป็นการ

สูญเสียโอกาสสำคัญในการสร้างสมรรถนะหลัก (Core Competencies) ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากความตระหนักในสภาพปัญหาและข้อจำกัดเชิงโครงสร้างดังกล่าว โรงเรียนเทศบาลสังขะจึงได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา บูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ ที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Optimization of Resources) โดยมีการออกแบบโครงสร้างรายวิชาและนวัตกรรม การเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น (Flexibility) เพื่อลดช่องว่างทางทักษะ (Skill Gap) และการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นพบศักยภาพแฝงของผู้เรียน แม้ภายใต้สภาวะข้อจำกัดด้านอัตรากำลังบุคลากร ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันทางคุณภาพว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพพื้นฐาน และสมรรถนะบนมาตรฐานการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นความยั่งยืนเป็นสำคัญ

แนวคิดและหลักการการสร้างหลักสูตรบูรณาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ความหมาย คำว่า “บูรณาการ” มีผู้ให้นิยามไว้ค่อนข้างไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้ การสร้างหลักสูตรบูรณาการ มีฐานแนวคิด สืบเนื่องมาจากความรู้ในปัจจุบันมีเพิ่มมากขึ้น ทุกวัน (Sowell, 1996, pp. 54) ศาสตร์แต่ละสาขาวิชาได้พัฒนาความลึกและความกว้าง แดกขยายแยกย่อยเป็นสาขาเฉพาะทางกระจายออกไปอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคข้อมูลข่าวสารที่เชื่อมต่อกันทั่วโลก ซึ่งเอื้อให้ความรู้ถ่ายโยงถึงกันอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ที่ทุกศาสตร์สามารถใช้ร่วมกัน ในลักษณะหมวดหมู่ร่วม (common theme) เพื่อเป็นความรู้กลางและเป็นฐานเบื้องต้นของการเรียนให้อยู่เหนือสาระที่มีความเฉพาะเจาะจงของศาสตร์แต่ละแขนงวิชา (need to develop common knowledge with ideas that transcend fields of study) ในลักษณะที่เรียกว่า เป็นการบูรณาการศาสตร์มาจากทุกสาขาวิชา (Ornstein & Hunkins, 1988, pp. 238-239)

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ว่าเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน เนื่องจากในชีวิตจริงความรู้ไม่ได้แยกส่วนเป็นรายวิชา การบูรณาการจึงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ และพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย (วิจารณ์ พานิช, 2561)

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหา แนวคิด และทักษะจากหลากหลายวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ (ทศนา แหมมณี, 2564) Fogarty and Pete (2021) อธิบายว่า การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ และสามารถพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาขณะกระบวนการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยเน้นการบูรณาการที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี

รูปแบบของหลักสูตรบูรณาการ

รูปแบบของหลักสูตรบูรณาการที่น่าสนใจและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้จริงมี 2 รูปแบบ คือ 1) การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2) การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังนี้ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2560)

1. การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการสาระย่อยที่อยู่ภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงแนวคิด ทักษะและความคิดรวบยอดระหว่างสาระย่อยและความสัมพันธ์กับชีวิตจริง โดยนำสาระย่อยที่มีเนื้อหาใกล้เคียงหรือสอดคล้องกันมาบูรณาการเข้าด้วยกันตามหัวข้อเรื่องที่ตั้งไว้

2. การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ (ข้ามกลุ่มสาระ) หรือเรียกว่า การบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary integration) การบูรณาการแบบนี้เป็นการรวมศาสตร์ต่าง ๆ ภายใต้หัวข้อเรื่องเดียวกัน เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ครอบคลุมโดยใช้ทักษะ ความรู้ความเข้าใจในศาสตร์หรือองค์ความรู้ต่าง ๆ มากกว่า 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไป เพื่อการแก้ปัญหาหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การจัดการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจในลักษณะหลอมรวมกันได้ พัฒนาทักษะกระบวนการคิด เช่น การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ เป็นต้น การพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ เช่น กระบวนการทางคณิตศาสตร์ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น การบูรณาการรูปแบบนี้ต้องมีการสร้างหัวเรื่อง (Theme) มีลักษณะเหมือนหน่วยการเรียนรู้ โดยนำเนื้อหาสาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน หัวเรื่องต้องมีลักษณะกว้างและลึก ครอบคลุมสาระสำคัญในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่นำมาสัมพันธ์ต่อเนื่องกันและนำมาจัดเป็นบทเรียนย่อยเรียงตามลำดับ

Jacobs (2019) ได้เสนอรูปแบบการบูรณาการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ไว้หลายรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับที่ได้จำแนกไว้ ดังนี้ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2562)

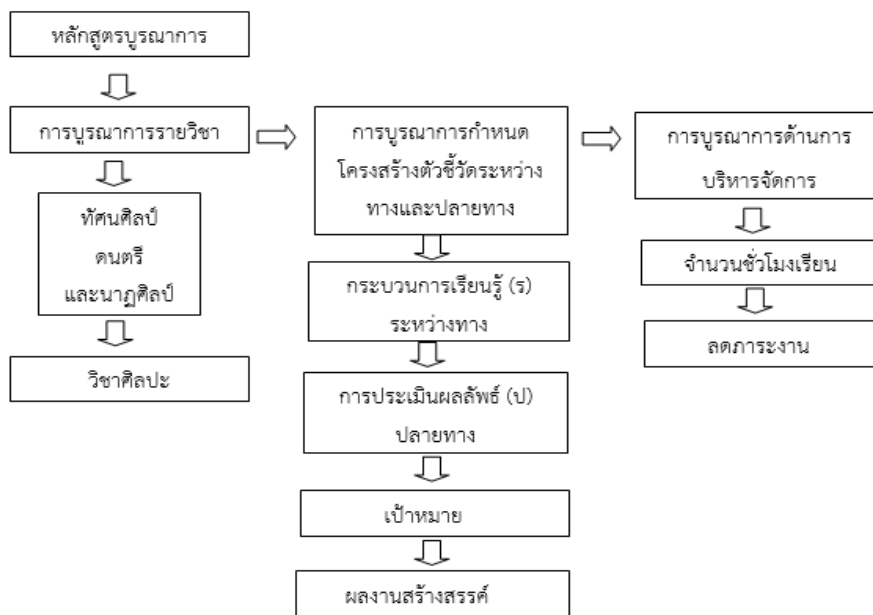
1. การบูรณาการภายในวิชา (Intradisciplinary Integration) เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาแนวคิดและทักษะต่าง ๆ ภายในวิชาเดียวกัน เช่น การบูรณาการการอ่าน การเขียน การฟัง และการพูดในวิชาภาษาไทย

2. การบูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary Integration) เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาแนวคิด และทักษะจากหลายวิชาที่เกี่ยวข้องกัน เช่น การบูรณาการวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้แบบ STEM Education

3. การบูรณาการข้ามวิชา (Transdisciplinary Integration) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มจากประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่ผู้เรียนสนใจ แล้วใช้ความรู้และทักษะจากหลากหลายสาขาวิชามาแก้ปัญหาหรือสร้างชิ้นงาน เช่น การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) หรือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning)

4. การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary Integration) เป็นการนำเนื้อหาจากหลายวิชามาสอนภายใต้หัวข้อเดียวกัน โดยแต่ละวิชายังคงจัดการเรียนการสอนแยกกัน แต่มีการกำหนดหัวข้อร่วมกัน

ผู้เขียนสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนับเป็นนวัตกรรมเชิงกลยุทธ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทสังคมร่วมสมัย ซึ่งเป็นยุคที่องค์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างรวดเร็ว แนวนคิดการบูรณาการจึงมิได้หมายถึงเพียงการนำสาระจากรายวิชาต่าง ๆ มารวมกันเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการสร้าง “หมวดรวม” (Integrated Domains) เพื่อให้ความรู้สามารถก้าวข้ามขอบเขตเฉพาะทาง และเกิดความหมายเชิงประยุกต์ต่อชีวิตจริงของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ในลักษณะองค์รวม (Holistic Learning) ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของโลกแห่งความเป็นจริงที่การแก้ปัญหามักต้องอาศัยทั้งความรู้และทักษะควบคู่กัน ดังนั้น การบูรณาการจึงเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะ (Competency-based Learning) โดยใช้ปัญหาในชีวิตจริงเป็นฐานและใช้ศาสตร์ต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการคิดวิเคราะห์ และสร้างแนวทางแก้ไขอย่างเหมาะสม ทั้งนี้หลักสูตรบูรณาการสามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ ได้แก่ (1) การบูรณาการรายวิชา (2) การบูรณาการกำหนดโครงสร้างตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง และ (3) การบูรณาการด้านการบริหารจัดการ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ลักษณะของหลักสูตรบูรณาการ
ที่มา: ผู้วิจัย

การผสานตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง

การจัดการเรียนรู้เชิงสมรรถนะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) กระทรวงศึกษาธิการได้จำแนกตัวชี้วัดออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และการประเมินผลให้มีความยืดหยุ่น และสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน ดังนี้

1. **ตัวชี้วัดระหว่างทาง (Formative Indicators)** หมายถึง ตัวชี้วัดที่มุ่งเน้น การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for Learning) เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึง “กระบวนการเรียนรู้” (Process) ทักษะคิดและทักษะพื้นฐานที่นักเรียนแสดงออกในขณะ ปฏิบัติกิจกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สอนใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการสะท้อนผล (Feedback) และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของนักเรียน รายบุคคลในบริบทของศิลปสุนทรียศาสตร์ ตัวชี้วัดระหว่างทางคือการบันทึกร่องรอย การทดลองทางความคิด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และความสุขในการสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้น ตลอดเส้นทางการเรียนรู้

2. **ตัวชี้วัดปลายทาง (Summative Indicators)** หมายถึง ตัวชี้วัดที่มุ่งเน้น การประเมินผลลัพธ์สุดท้าย (Assessment of Learning) เพื่อตรวจสอบระดับความสำเร็จ ของผู้เรียนในด้าน “องค์ความรู้และสมรรถนะสำคัญ” (Product/Competency) เป็นการ สรุปยอดรวมของทักษะที่นำไปใช้ได้จริงตามมาตรฐานที่กำหนด โดยมักแสดงออกผ่าน ชิ้นงานเชิงสร้างสรรค์ การแสดงนิทรรศการ หรือการนำเสนอผลงานบูรณาการที่สะท้อน ถึงการตกผลึกทางสุนทรียภาพและการประยุกต์ใช้ศาสตร์สามศิลป์เข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม

การผสมผสานตัวชี้วัดมาตรฐาน ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง เพื่อให้เห็นภาพรวมของการสร้างหลักสูตรในฐานะ “ผู้ออกแบบประสบการณ์” หลักสูตร บูรณาการ โดยแบ่งโครงสร้างการประเมินออกเป็น 2 ส่วนสำคัญคือ ตัวชี้วัดระหว่างทาง และตัวชี้วัดปลายทาง ดังตารางแผนภาพการผสมผสานตัวชี้วัดมาตรฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การผสมผสานตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง

ลักษณะ	ตัวชี้วัดระหว่างทาง (Formative)	ตัวชี้วัดปลายทาง (Summative)
เป้าหมาย	เพื่อพัฒนาและปรับปรุง (Assessment for Learning)	เพื่อตัดสินและสรุปผล (Assessment of Learning)
สาระ ทัศนศิลป์	ผู้เรียนต้องทดลองใช้ เส้น สี รูปร่าง และพื้นผิว เพื่อสร้าง “อารมณ์” ที่แตกต่างกัน (เช่น สีโทนร้อนแสดง ความโกรธ เส้นโค้งแสดงความพริ้วไหว)	การสร้างสรรค์ “ฉากและอุปกรณ์ ประกอบการแสดง” ที่สะท้อน เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่าง สร้างสรรค์
สาระ ดนตรี	ผู้เรียนฝึกทักษะการฟังและจำแนก องค์ประกอบของดนตรี (จังหวะ ทำนอง ความเข้มของเสียง) โดยเชื่อมโยงกับความรู้สึกลึก	สามารถนำองค์ประกอบดนตรี มาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงหรือ เสียงประกอบที่สมบูรณ์ เพื่อใช้ใน โครงงานหรือสถานการณ์จำลอง (Simulation)
สาระ นาฏศิลป์	ผู้เรียนฝึกฝนการเคลื่อนไหวพื้นฐาน และภาษาท่าเพื่อสื่อความหมาย แทนคำพูดและการแสดงอารมณ์	ผู้เรียนสามารถนำเสนอผลงานที่เกิด จากกระบวนการคิดขั้นสูง และการ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าขณะแสดงได้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 วิชาศิลปะ

สาระทัศนศิลป์	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ภาคเรียนที่ 1	ศ 1.1 ป.1/1, ศ 1.1 ป.1/2	ศ 1.1 ป.1/5
ภาคเรียนที่ 2	ศ 1.1 ป.1/3	ศ 1.1 ป.1/4, ศ 1.2 ป.1/1
สาระดนตรี	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ภาคเรียนที่ 1	ศ 2.1 ป.1/1, ศ 2.1 ป.1/3 ศ 2.1 ป.1/5	ศ 2.1ป.1/2, ศ 2.1 ป.1/4
ภาคเรียนที่ 2	ศ 2.2 ป.1/1, ศ 2.2 ป.1/2	ศ 2.1 ป.1/4
สารถนาฏศิลป์	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ภาคเรียนที่ 1	ศ 3.1 ป.1/1	ศ 3.1 ป.1/2
ภาคเรียนที่ 2	ศ 3.1 ป.1/3, ศ 3.2 ป.1/2	ศ 3.2 ป.1/1
รวม 18 ตัวชี้วัด	11 ตัวชี้วัดระหว่างทาง	7 ตัวชี้วัดปลายทาง

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 วิชาศิลปะ

สาระทัศนศิลป์	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ภาคเรียนที่ 1	ศ 1.1 ป.2/1, ศ 1.1 ป.2/2 ศ 1.1 ป.2/3, ศ 1.1 ป.2/6	ศ 1.1 ป.2/7, ศ 1.1 ป.2/5 ศ 1.1 ป.2/3
ภาคเรียนที่ 2	ศ 1.2 ป.2/1	ศ 1.1 ป.2/8, ศ 1.2 ป.2/2
สาระดนตรี	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ภาคเรียนที่ 1	ศ 2.2 ป.2/1, ศ 2.2 ป.2/2 ศ 2.1 ป.2/3, ศ 2.1 ป.2/5	ศ 2.1 ป.2/4
ภาคเรียนที่ 2	ศ 2.1 ป.2/2	ศ 2.2 ป.2/1
สาระนาฏศิลป์	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ภาคเรียนที่ 1	ศ 3.1 ป.2/1, ศ 3.1 ป.2/2 ศ 3.2 ป.2/1, ศ 3.2 ป.2/3	ศ 3.2 ป.2/2
ภาคเรียนที่ 2	ศ 3.1 ป.2/3, ศ 3.1 ป.2/5	ศ 3.1 ป.2/4
รวม 25 ตัวชี้วัด	16 ตัวชี้วัดระหว่างทาง	9 ตัวชี้วัดปลายทาง

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิชาศิลปะ

สาระทัศนศิลป์	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ภาคเรียนที่ 1	ศ 1.1 ป.3/3, ศ 1.1 ป.3/9 ศ 1.1 ป.3/10, ศ 1.1 ป.3/1 ศ 1.1 ป.3/4	ศ 1.1 ป.3/5
ภาคเรียนที่ 2	ศ 1.1 ป.3/๖, ศ 1.1 ป.3/8 ศ 1.1 ป.3/2, ศ 1.2 ป.3/1	ศ 1.1 ป.3/7, ศ 1.1 ป.3/7 ศ 1.2 ป.3/2
สาระดนตรี	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ภาคเรียนที่ 1	ศ 2.1 ป.3/1, ศ 2.1 ป.3/2 ศ 2.1 ป.3/3, ศ 2.1 ป.3/5 ศ 2.1 ป.3/6, ศ 2.1 ป.3/7	ศ 2.1 ป.3/4
ภาคเรียนที่ 2	ศ 2.2 ป.3/1	ศ ๒.๒ ป.3/๒
สาระนาฏศิลป์	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ภาคเรียนที่ 1	ศ 3.1 ป.3/1	ศ 3.1 ป.3/2
ภาคเรียนที่ 2	ศ 3.1 ป.3/3, ศ 3.1 ป.3/4 ศ 3.1 ป.3/5, ศ 3.2 ป.3/1 ศ 3.2 ป.3/3	ศ 3.2 ป.3/2
รวม 29 ตัวชี้วัด	21 ตัวชี้วัดระหว่างทาง	8 ตัวชี้วัดปลายทาง

หลักสูตรนี้ถูกออกแบบมาเพื่อ การบูรณาการหลักสูตรและการบริหารจัดการ การออกแบบหลักสูตรภายใต้แนวคิด “การบริหารจัดการชั้นเรียนด้วยครูผู้สอนคนเดียว” (Solo-Teacher Management) มิได้เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนวิธีการสอน แต่คือการ ปฏิรูปโครงสร้างการเรียนรู้สู่ระบบ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการ ศึกษาภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล ผ่านการสร้างระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อ “การกำกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง” (Self-Directed Learning) ของผู้เรียนอย่างเต็มรูปแบบ หัวใจสำคัญของการดำเนินงานนี้ คือการปรับกระบวนการทัศน์จากการแยกส่วนวิชา เป็นการสร้าง “เส้นทางการเรียนรู้” (Learning Journey) ที่มีความต่อเนื่องโดยการผสมผสาน “ตัวชี้วัดระหว่างทาง” (Formative Indicators) และ “ตัวชี้วัดปลายทาง” (Summative Indicators) เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ การดำเนินการในลักษณะนี้มีใช้เพียงการจัดกลุ่มคะแนนเพื่อความสะดวกในการกรอกระเบียนแสดงผลการเรียนรู้ แต่เป็นการ ออกแบบภารกิจการเรียนรู้เชิงสมรรถนะ (Competency-based Task) ที่กำหนดให้ผู้เรียน ได้ฝึกฝนทักษะย่อย (ระหว่างทาง) เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลลัพธ์สุดท้าย (ปลายทาง)

การบูรณาการเชิงระบบนี้ช่วยลดภาระงานของครูผู้สอน (Teacher Workload Reduction) ในมิติของการถ่ายทอดความรู้เชิงเนื้อหา (Content Delivery) และเปลี่ยน บทบาทของครูสู่การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) โดยใช้เครื่องมือสนับสนุน การเรียนรู้ (Learning Scaffolding) เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนห้องเรียน ส่งผลให้ ห้องเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้ด้วยระบบเชิงโครงสร้าง ลดการพึ่งพาตัวบุคคล และสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่จับต้องได้จริง ดังตารางผลลัพธ์ การบูรณาการ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบเชิงบริหารจัดการ: การสอนแบบดั้งเดิม vs การบริหารแบบ Solo-Teacher

การบริหารจัดการ	การสอนแบบดั้งเดิม (Teacher-Dependent)	การบริหารแบบ Solo-Teacher (System-Driven)	ผลลัพธ์การบูรณาการ (Integration Outcome)
การออกแบบหลักสูตร	แยกส่วน (Silo) เน้นรายวิชาและตัวชี้วัดเนื้อหา ครูต้องเตรียมแผนและสื่อแยกตามวิชาจำนวนมาก	เส้นทางการเรียนรู้ (Learning Journey) เชื่อมโยงตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทางเข้าสู่ภารกิจเดียว (Theme-Based)	ได้รับสิทธิในการเรียนรู้ สิทธิในการรับรู้และถ่ายทอดความงามผ่านสื่อที่หลากหลายครบทั้งสามสาระ ครอบคลุมเป้าหมายการเรียนรู้ทั้งหมด

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบเชิงบริหารจัดการ: การสอนแบบดั้งเดิม vs การบริหารแบบ Solo-Teacher (ต่อ)

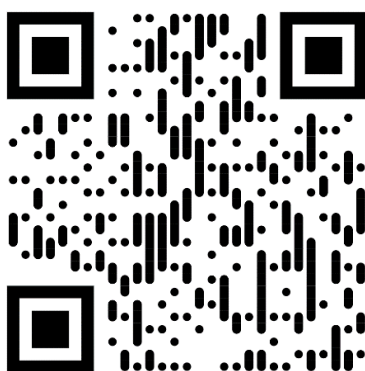
การบริหารจัดการ	การสอนแบบดั้งเดิม (Teacher-Dependent)	การบริหารแบบ Solo-Teacher (System-Driven)	ผลลัพธ์การบูรณาการ (Integration Outcome)
กลไกการขับเคลื่อน	ลดภาวะการ “สลับโหมด” ของครู การรวมหลายวิชา เข้าสู่งานกิจกรรมเดียว (Theme-Based) ช่วยลดความล่าช้าในการเตรียมสื่อและการสลับคาบสอน ทำให้ครูมีพลังงานเหลือเพื่อการดูแลนักเรียนรายบุคคล	ใช้เครื่องมือแนวทาง (Scaffolding) ออกแบบหลักสูตรตรงกับสภาพแวดล้อมบริบทของโรงเรียนให้เหมาะกับการเรียนรู้ เอื้อต่อผู้รับและผู้สอน	บูรณาการสาระศิลปะ (ดนตรี-นาฏศิลป์-ทัศนศิลป์) เข้ากับงานเทศกาลหรืออัตลักษณ์ท้องถิ่น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและเรียนรู้ได้ยั่งยืน
บทบาทผู้เรียน	ผู้รับคำสั่ง (Passive) รอรับความรู้และปฏิบัติตามคำสั่งครูเป็นขั้นตอน ฟังพาคูเกือบ 100%	ผู้นำตนเอง (Self-Directed) กำกับการเรียนรู้และบริหารเวลาด้วยตนเองตาม Roadmap ที่วางไว้	เกิดสมรรถนะจริง ผู้เรียนมีวุฒิภาวะในการจัดการตนเอง (Self-Management) ซึ่งเป็นทักษะชีวิตสำคัญ
การวัดและประเมินผล	ตรวจงานแยกชิ้น (Fragmented) ตรวจใบงานสะสมจำนวนมากเพื่อกรอกคะแนนแยกตามช่องวิชา	ประเมินองค์รวม (Evidence-Based): ตรวจจาก “ชิ้นงานสมรรถนะ” เดียวที่สะท้อนผลลัพธ์ทุกมิติ	ลดภาระงานเอกสาร ตรวจงานเดียวแต่ เช็กलिस्टคะแนนได้ครบ

การจัดโครงสร้างตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทางหลักสูตรสถานศึกษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเทศบาลสังขะ

การจัดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา จากวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำโครงสร้างของหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้อย่างชัดเจน เพื่อสถานศึกษาจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานที่กำหนด โครงสร้างของหลักสูตรเป็นการแสดงให้เห็นถึงมวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียน

เกิดการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรที่ผู้เรียนได้ศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น ๆ แสดงให้เห็นสาระการเรียนรู้ทั้งสาระพื้นฐาน สาระเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งกำหนดสัดส่วนเวลาหรือหน่วยกิตของแต่ละสาระการเรียนรู้เป็นรายปี / รายภาค หรือรายสัปดาห์ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังนี้

- 1) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2) สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 - 3) มีการกำหนดสัดส่วนเวลาระหว่างสาระการเรียนรู้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสม
 - 4) มีการกำหนดสัดส่วนเวลาระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม
 - 5) มีหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้
 - 6) มีหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการกับวิถีชีวิตของผู้เรียน
 - 7) มีรายวิชาพื้นฐาน / หน่วยการเรียนรู้ครบตามกำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 8) มีรายวิชาเพิ่มเติม / หน่วยการเรียนรู้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและสังคม
 - 9) รายวิชาพื้นฐาน / หน่วยการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดดังคิวอาร์โค้ดต่อไป
- โครงสร้างหลักสูตร

ภาพที่ 3 คิวอาร์โค้ดโครงสร้างตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทางหลักสูตรสถานศึกษา
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเทศบาลสังขะ สังกัดกองการศึกษา เทศบาลสังขะ
 ที่มา: ผู้วิจัย

ผู้เขียนสรุปการบูรณาการหลักสูตรศิลปะสู่การเรียนรู้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อน สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับบทบาทการเป็นผู้สร้างสรรค์ หลักสูตรสถานศึกษานี้จึงถูกออกแบบให้เป็น “เข้มทิศทางศิลปะ” ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่างเป็นองค์รวมโดยใช้ศาสตร์แห่งศิลปะประกอบด้วย ทัศนศิลป์ ดนตรี และ นาฏศิลป์ เป็นเครื่องมือในการบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์และทักษะแห่งอนาคตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ จุดเด่นของหลักสูตรนี้คือการก้าวข้ามขีดจำกัดเดิมของการเรียนแบบแยกส่วน (Fragmented Learning) สู่การบูรณาการที่ทรงพลังผ่านกลยุทธ์สำคัญ ดังนี้ โครงสร้างตัวชี้วัด การจัดลำดับตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทางที่ชัดเจนเพื่อการวัดผลที่แม่นยำ การบริหารเวลาเรียน ปรับรูปแบบเวลาให้ยืดหยุ่นเพื่อลดภาระงานที่ซ้ำซ้อนของผู้เรียน การคืนเวลาคุณภาพ เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้ร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ที่เปี่ยมด้วยความหมาย มุ่งเน้นการสร้างความสุขในการเรียนรู้ (Joy of Learning) การวัดผลและตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs) การประเมินผลสัมฤทธิ์ในยุคใหม่มุ่งเน้นที่ “พัฒนาการทางสุนทรียภาพ” และทักษะที่นำไปใช้ได้จริง หลักสูตรนี้ไม่ใช่เพียงการสอนศิลปะ แต่คือการใช้ศิลปะเป็น จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาหลักสูตรได้อย่างรอบด้าน ไม่เพียงแต่ผลิตนักเรียนที่มีทักษะฝีมือ แต่ยังสร้างพลเมืองที่มีความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และมีความซาบซึ้งในรากเหง้าของตนเองอย่างร่วมสมัย หลักสูตรนี้คือรากฐานสำคัญในการสร้างเด็กไทยที่มีสุนทรียภาพในหัวใจ มีทักษะเชิงปฏิบัติและพร้อมเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการพัฒนากระบวนการ บูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาผ่านแนวคิด “พลังสามศิลป์” มิได้จำกัดอยู่เพียงการนำเนื้อหาวิชาทัศนศิลป์ ดนตรี และ นาฏศิลป์ มาจัดรวมกันในเชิงปริมาณหรือเพิ่มกิจกรรมเชิงนันทนาการในชั้นเรียนเท่านั้น หากแต่เป็นการก่อรูปของนวัตกรรมเชิงยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการหลักสูตรภายใต้สถานะทรัพยากรจำกัด อันถือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่พลิกโฉมการจัดการศึกษาในระดับฐานรากอย่างมีนัยสำคัญ โดยเน้นการใช้ศักยภาพของศาสตร์ทางศิลปะเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

ประการแรก องค์ความรู้ที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนเชิงพหุติณัย คือการปฏิรูปบทบาทของครูผู้สอนจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาไปสู่การเป็น “ผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ข้ามศาสตร์” ในบริบทที่สถานศึกษาประสบปัญหาการขาดแคลนครูตรงตามวิชาเอก แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการจัดการศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนครูที่ครบตามโครงสร้างรายวิชาเสมอไป หากแต่อยู่ที่ความสามารถในการออกแบบระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ครูสามารถดึงจุดร่วมทางสุนทรียศาสตร์ เช่น จังหวะในดนตรี ลายเส้นในทัศนศิลป์ และท่วงท่าการเคลื่อนไหวในนาฏศิลป์มาเป็นแกนกลางของการ

จัดประสบการณ์การเรียนรู้ เมื่อครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดเนื้อหาเป็นผู้อำนวยความสะดวก กระบวนการเรียนรู้จึงเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะการนำตนเองอย่างเป็นระบบ แม้อยู่ภายใต้รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนโดยครูเพียงคนเดียว ก็ยังสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สอง ในมิติของโครงสร้างหลักสูตร องค์ความรู้ที่น่าสนใจ “นวัตกรรมการผลิตตัวชี้วัด” ซึ่งเปลี่ยนภาระงานด้านเอกสารและการประเมินผลให้กลายเป็นเส้นทางการเรียนรู้เชิงสมรรถนะ การคัดเลือกและเชื่อมโยงตัวชี้วัดที่มีลักษณะเกี่ยวพันกันช่วยลดความซ้ำซ้อนของกระบวนการวัดและประเมินผลอย่างมีนัยสำคัญ กิจกรรมสร้างสรรค์เพียงกิจกรรมเดียวสามารถสะท้อนสมรรถนะจากหลายศาสตร์พร้อมกัน อันเป็นแนวทางการประเมินในลักษณะหนึ่งภารกิจ หลายมิติการประเมิน ซึ่งทำให้การจัดการเรียนรู้มีความกระชับ ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กหรือพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร โมเดลดังกล่าวยังมีศักยภาพในการขยายผลไปยังกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการสุดท้าย ในมิติของผู้เรียน การบูรณาการสามศิลป์นำไปสู่การก่อเกิด “สุนทรียภาพองค์รวม” ที่เชื่อมโยงความรู้ ทักษะ และอารมณ์ความรู้สึกเข้าไว้ด้วยกัน การนำอัตลักษณ์ท้องถิ่นและบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนมาเป็นฐานของการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นเกิดความยึดโยงทางอารมณ์ต่อบทเรียนอย่างลึกซึ้ง เมื่อผู้เรียนสามารถถ่ายทอดท่วงทำนองดนตรีท้องถิ่นออกมาเป็นลายเส้นทางทัศนศิลป์ และแปลความหมายผ่านการเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์ กระบวนการดังกล่าวย่อมนำไปสู่การตกผลึกทางปัญญาและการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการเป็นพลเมืองที่มีรากฐานมั่นคงในชุมชนของตน

องค์ความรู้จากการพัฒนากระบวนการบูรณาการหลักสูตรผ่านพลังสามศิลป์ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ความยืดหยุ่นเชิงบริหารและความคิดสร้างสรรค์เชิงหลักสูตรคือกลไกสำคัญในการก้าวข้ามข้อจำกัดด้านทรัพยากร

บุคคล การบูรณาการมิใช่เพียงแนวทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หากเป็นพลวัตใหม่ของการจัดการศึกษาที่สามารถยกระดับสุนทรียภาพและสมรรถนะของผู้เรียนให้เติบโตอย่างงดงามและยั่งยืนบนฐานรากของตนเองอย่างแท้จริง.

ภาพที่ 4 วงจรศูนย์ศาสตร์ผสมผสานตัวชี้วัดศิลป์
ที่มา: ผู้วิจัย

แผนภาพวงจรศูนย์ศาสตร์ผสมผสานตัวชี้วัดศิลป์ สะท้อนกรอบแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ศิลปะแบบบูรณาการศูนย์ศาสตร์ที่มุ่งเชื่อมโยงศาสตร์ทางศิลปะทั้งสามแขนงประกอบด้วย ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เข้าด้วยกันอย่างมีระบบ โดยมีได้มุ่งเพียงการรวมเนื้อหา หากแต่เน้นการออกแบบ “ประสบการณ์การเรียนรู้” ให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้ เข้าใจ และสร้างสรรค์ผ่านมิติทางสุนทรียภาพที่หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว

แก่นของแนวคิดนี้อยู่ที่กระบวนการเชื่อมโยงอย่างเป็นลำดับ ได้แก่

ศาสตร์สามศิลป์ → บูรณาการ → ตัวชี้วัดระหว่างปลายทาง → ผลลัพธ์สะท้อนการเรียนรู้

แผนภูมิวิธีการเรียนรู้บูรณาการ (Integration Learning Path)

1. ศาสตร์สามศิลป์

เป็นการหลอมรวมมิติการเรียนรู้เพื่อสร้าง “ประสบการณ์ที่สมบูรณ์” (Holistic Experience)

- ทัศนศิลป์ (Visual Perception) การมองเห็น การจัดองค์ประกอบ และการสื่อสาร
- ดนตรี (Auditory Perception) จังหวะ อารมณ์ และการรับรู้ผ่านโสตสัมผัส
- นาฏศิลป์ (Kinesthetic Perception) การเคลื่อนไหว ภาษาท่าทาง และการใช้พื้นที่เชิงกายภาพ

2. กระบวนการบูรณาการ

ไม่ใช่แค่การนำมาวางต่อกัน แต่เป็นการ “ร้อยเรียง” ให้กลายเป็นเนื้อเดียวกัน

- Theme-Based ตั้งหัวข้อการเรียนรู้ที่ต้องใช้ทั้ง 3 ศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์ผลงาน

- **Active Learning** ผู้เรียนได้ “ลงมือทำ” โดยใช้เครื่องมือจากทั้งสามศิลป์ เป็นภาษาในการแสดงออก

3. ตัวชี้วัดระหว่างทางสู่ปลายทาง

การออกแบบการประเมินที่เปลี่ยนจาก “การทดสอบ” เป็น “การสะท้อนความสามารถ”

- **ตัวชี้วัดระหว่างทาง (Formative)** เน้น “กระบวนการ” (Process) เช่น การฝึกซ้อม จังหวะการทำงานร่วมกัน การตัดสินใจแก้ปัญหา และความพยายามในการทดลองสิ่งใหม่

- **ตัวชี้วัดปลายทาง (Summative):** เน้น “ความสำเร็จรวบยอด” (Performance) เช่น ชิ้นงานสร้างสรรค์บูรณาการที่สะท้อนถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (Mastery) ในทุกมิติ

4. ผลลัพธ์สะท้อนการเรียนรู้

ผลสัมฤทธิ์ที่แสดงออกมากกว่าแค่คะแนน แต่เป็น “ตัวตน” ของผู้เรียน

- **ความฉลาดทางสุนทรียะ (Aesthetic Intelligence)** ความสามารถในการเลือกสรร และผสมผสานสุนทรียศาสตร์มาใช้ในชีวิต

- **การคิดเชิงระบบ (System Thinking)** การเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ และนำมาสร้างสรรค์สิ่งใหม่

- **สมรรถนะการสื่อสาร (Communication Competency)** การสื่อสาร อารมณ์และความคิดผ่านช่องทางที่หลากหลาย (Visual, Audio, Movement)

กล่าวคือ เริ่มจากการบูรณาการองค์ความรู้และทักษะของแต่ละศาสตร์ สู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน จากนั้นจึงผสานตัวชี้วัดที่เกี่ยวพันกัน ให้สอดคล้องกับกิจกรรมเดียวกัน และนำไปสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้เชิงสมรรถนะที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการคิด และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในมิติเชิงระบบ แนวคิดนี้ยังสะท้อนความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการหลักสูตร โดยเฉพาะในบริบทสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคลากร ครูสามารถออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์เพียงหนึ่งกิจกรรมให้ตอบสนองตัวชี้วัดจากหลายศาสตร์พร้อมกัน อันนำไปสู่การประเมินผลแบบบูรณาการและลดความซ้ำซ้อนของภาระงาน ดังนั้น แผนภาพนี้จึงมิใช่เพียงภาพแสดงความสัมพันธ์ของศาสตร์ศิลป์ทั้งสาม หากแต่เป็นกรอบคิดเชิงกลยุทธ์ที่ชี้นำการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ก้าวสู่การสร้าง และการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอย่างยั่งยืน

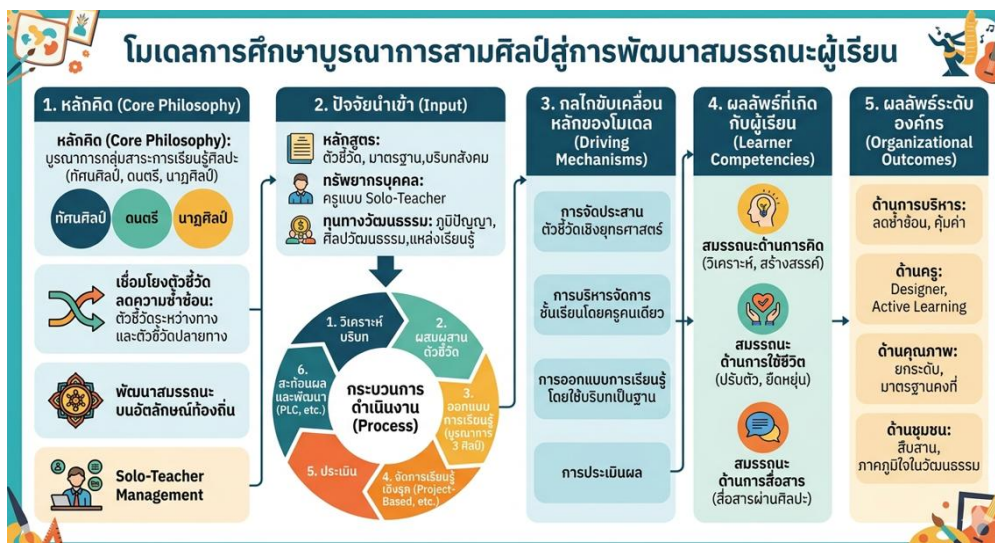
ตารางที่ 4 สะท้อนแนวคิด

สะท้อนแนวคิด เกิดจากการบูรณาการศาสตร์ทางศิลปะทั้งสามแขนง ประกอบด้วย ทัศนศิลป์ – การรับรู้และสร้างสรรค์ผ่านการมองเห็น เช่น เส้น สี รูปทรง องค์ประกอบศิลป์ ดนตรี – การรับรู้และแสดงออกผ่านเสียง จังหวะ ทำนอง อารมณ์ ความรู้สึกทางกาย นาฏศิลป์ – การสื่อสารผ่านร่างกาย การเคลื่อนไหว จังหวะ และลีลาท่าทางที่สื่อออกมา เมื่อทั้งสามศาสตร์เชื่อมโยงกัน จะก่อให้เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะที่สมบูรณ์ (Holistic Aesthetic Experience) ซึ่งไม่ได้แยกส่วนเป็นรายวิชา แต่หลอมรวมเป็นการเรียนรู้แบบองค์รวม	ความหมายของ “ผสานตัวชีวิต” คำว่า “ผสานตัวชีวิต” สื่อถึงการออกแบบการเรียนรู้ที่ไม่ได้บูรณาการเฉพาะเนื้อหา แต่ยังเชื่อมโยงตัวชีวิตตามหลักสูตรของแต่ละสาระเข้าด้วยกัน ดังนี้ ตัวชีวิตด้านการวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ ตัวชีวิตด้านจังหวะและการฟังเชิงวิพากษ์ ตัวชีวิตด้านการเคลื่อนไหวและการแสดงออก จึงเป็นแนวคิดเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งให้การจัดการเรียนรู้ทางศิลปะพัฒนาเด็กทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการคิด และคุณค่าทางอารมณ์อย่างบูรณาการ
---	--

สรุป

แก่นของหลักสูตรการบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วยทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเทศบาลสังขะ ถือเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้สร้างหลักสูตรให้ผู้มีหน้าที่ออกแบบระบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นอย่างยืดหยุ่น โดยกระบวนการนี้ขับเคลื่อนผ่านขั้นตอนการพัฒนาที่สะท้อนถึงกลไกการบริหารจัดการสมัยใหม่ เริ่มจากการวิเคราะห์พื้นฐานสถานศึกษาไปจนถึงการประเมินเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหัวใจสำคัญที่ปรากฏชัดคือการบริหารจัดการตัวชีวิตระหว่างทางและปลายทางอย่างมีกลยุทธ์ เพื่อคัดเลือกและเชื่อมโยงตัวชีวิตที่มีจุดร่วมเข้าด้วยกัน อันส่งผลโดยตรงต่อการจัดเวลาเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและลดความซ้ำซ้อนในกระบวนการวัดผล อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ปัญหา ข้อจำกัดด้านบุคลากรผ่านนวัตกรรมการบริหารจัดการชั้นเรียนด้วยครูผู้สอนคนเดียว (Solo-Teacher Management) ที่เปลี่ยนจากบทบาทผู้สอนมาเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้

หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วย ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ สำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ถือเป็นการปฏิรูปเชิงโครงสร้างที่การบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาผ่านพลังสามศิลป์ การผสานตัวชีวิตระหว่างทางและปลายทาง ดังผลลัพธ์ที่ปรากฏ

ภาพที่ 5 โมเดลการศึกษาบูรณาการสามศิลป์สู่การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน
 ที่มา: ผู้วิจัย

ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ การผสมผสานตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง (Strategic Indicator Alignment)

บูรณาการหลักสูตรผ่านพลังสามศิลป์ (Strategic Indicator Alignment) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วย ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การปฏิรูปลักษณะสถานศึกษาผ่านกลไกการบริหารจัดการชั้นเรียนแบบ Solo-Teacher Management ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มประสิทธิภาพในด้านทรัพยากรและเวลาเรียนเท่านั้น แต่ยังยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านมิติสำคัญ 3 ประการ ดังรายละเอียดที่ปรากฏสรุปผลลัพธ์เชิงประจักษ์ดังนี้

สมรรถนะผู้เรียน	พลังสามศิลป์ (ทัศนศิลป์-ดนตรี-นาฏศิลป์)	การผสมผสานตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง	ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ (Expected Outcomes)
การคิด	การวิเคราะห์ จุดร่วมเชิงมนทัศน์ การสังเกต รูปร่าง รูปทรง จังหวะ เสียง และการเคลื่อนไหว ในธรรมชาติและ วัฒนธรรม	Conceptual Mapping เชื่อมโยงตัวชี้วัด พื้นฐานด้านการรับรู้ (ระหว่างทาง) สู่การ สร้างสรรค์ผลงาน รวบยอด (ปลายทาง)	Curricular Optimization ลดความซ้ำซ้อนของ เนื้อหา ผู้เรียนเกิด การคิดเชิงระบบและ จินตนาการที่ เชื่อมโยงกัน

สมรรถนะผู้เรียน	พลังสามศิลป์ (ทัศนศิลป์-ดนตรี- นาฏศิลป์)	การผสมผสานตัวชี้วัด ระหว่างทางและ ปลายทาง	ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ (Expected Outcomes)
การใช้ชีวิต	การเรียนรู้อิงบริบท ท้องถิ่น การนำทุนวัฒนธรรม และวิถีชีวิตในท้องถิ่น มาเป็นฐานในการจัด กิจกรรมเรียนรู้	Context-Based Design ใช้สถานการณ์จริง ในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน การบรรลุตัวชี้วัดด้าน ความภาคภูมิใจและ สุนทริยภาพ	Identity-Based Learning ผู้เรียนตระหนักใน รากเหง้า มีทักษะการ ปรับตัว และมีความ รับผิดชอบต่อชิ้นงาน
การสื่อสาร	การถ่ายทอด ผ่านสื่อผสม การแสดงออกผ่าน เส้น สี เสียง เพลง และท่าทาง เพื่อสื่อสาร ความหมาย	Performance- Based Task การวัดผลผ่านชิ้นงาน เดียวที่สะท้อนทักษะ การสื่อสารครบทั้ง 3 ศาสตร์ (Integrated Assessment)	Seamless Learning ผู้เรียนสามารถ ถ่ายทอดความคิด และความรู้สึกได้ อย่างเป็นองค์รวม และมั่นใจ

ผลลัพธ์เชิงประจักษ์จากนวัตกรรมนี้สะท้อนผ่านมิติสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ด้านการคิด ผ่านการผสมผสานแก่นความรู้สำคัญ (Core Concept Integration) ที่ช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาและกระตุ้นการคิดเชิงระบบ 2) ด้านการใช้ชีวิต ผ่านการเรียนรู้อิงบริบทท้องถิ่น (Context-Based Design) ที่เชื่อมโยงตัวชี้วัดด้านสุนทริยภาพเข้ากับสถานการณ์จริงในชุมชน และ 3) ด้านการสื่อสาร ผ่านการถ่ายทอดสื่อผสม (Performance-Based Task) ที่บูรณาการทักษะทั้ง 3 ศาสตร์เข้าด้วยกันอย่างแนบเนียน

ผลลัพธ์เชิงประจักษ์จากการดำเนินงาน (Expected Outcomes)

ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการสะท้อนกลับ การประเมินผลลัพธ์เชิงประจักษ์ (Expected Outcomes) ในมิติต่าง ๆ ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และตัวแทนผู้ประกอบการในเขตพื้นที่อำเภอสังขะ ซึ่งผลจากการรวบรวมข้อมูลผ่านการสะท้อนความคิดเห็นและร่องรอยการปฏิบัติงานจริง สามารถจำแนกผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. มิติประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (Administrative Efficiency)

ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าการยุบรวมตัวชีวิตที่ซ้ำซ้อน ทำให้เกิดความคล่องตัวในการจัดตารางสอน ครูสามารถบริหารจัดการเวลาเพื่อบ่มุ่เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้มากขึ้น

2. มิติการพัฒนาสมรรถนะองค์รวม (Holistic Competency)

ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ ข้อมูลจากครูผู้สอนระบุว่า นักเรียนระดับชั้น ป.1-3 มีพัฒนาการด้านการคิดเชื่อมโยง การคิด การใช้ชีวิต การสื่อสาร อย่างเด่นชัด โดยสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนทักษะ 3 ศาสตร์ได้อย่างเป็นรอบรู้

3. มิติการยกระดับคุณภาพภายใต้ข้อจำกัด (Quality Assurance)

ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ ผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนสะท้อนว่า หลักสูตรการผสมผสานตัวชีวิตระหว่างทางปลายทาง เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถดำเนินการสอนได้อย่างมั่นใจและมีมาตรฐานเดียวกัน

4. มิติการสร้างอัตลักษณ์แห่งการเรียนรู้ (Local Identity)

ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้ปกครองและชุมชน พบว่าผู้เรียนมีความตระหนักและภาคภูมิใจในรากเหง้า ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยถ่ายทอดออกมาผ่านผลงานศิลปะ

รายละเอียด	ผลลัพธ์	ตัวบ่งชี้
การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา และกระบวนการประเมินผล ทำให้การใช้เวลาเรียนและทรัพยากรบุคคลเกิดประโยชน์สูงสุด	Efficiency อัตราความซ้ำซ้อนของตัวชีวัดลดลง และการใช้ทรัพยากรบุคคล มีความคล่องตัวสูงขึ้น
การพัฒนาสมรรถนะองค์รวม	ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ (Seamless Learning) ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ในคราวเดียว	Integrated Learning ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนทักษะ 3 ศาสตร์ได้อย่างเป็นเอกภาพ

รายละเอียด	ผลลัพธ์	ตัวบ่งชี้
การยกระดับคุณภาพ ภายใต้ข้อจำกัด	รักษามาตรฐานคุณภาพ การศึกษาได้ดีเยี่ยม แม้ใน สภาวะจำกัดด้านบุคลากร เฉพาะทาง ผ่านนวัตกรรม การจัดการชั้นเรียน	Active Learning Design แผนจัดการเรียนรู้ บูรณาการ (Single Lesson Plan) ที่มีคุณภาพและนำไปใช้ได้จริง
การสร้างอัตลักษณ์ แห่งการเรียนรู้	ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจ ในรากเหง้าวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอสังขะ และมีทักษะการ ปรับตัวในโลกยุคใหม่	Local Pride & Adaptability ขึ้นงานหรือ ภารกิจรบบยอดสะท้อนถึง ภูมิปัญญาสังขะควบคู่กับ สมรรถนะ

ผลจากการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงประจักษ์ใน ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการที่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครูเฉพาะทางได้โดยไม่ลดทอนคุณภาพการศึกษา ด้านครูผู้สอนที่ได้รับการยกระดับบทบาทสู่การเป็น “ผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้” และประการสำคัญที่สุดคือ ด้านผู้เรียนนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้จากศาสตร์ทั้งสามแขนงไปสู่การปฏิบัติจริง เกิดสุนทริยภาพทางอารมณ์ และมีสมรรถนะพื้นฐานที่เข้มแข็งบนฐานของอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้เรียนสามารถกำกับการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ ระหว่างปัญญา ทักษะ และคุณธรรม เพื่อมุ่งเน้นการสร้างสมรรถนะผู้เรียนใน คือ ด้านพุทธิพิสัยที่เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้านทักษะพิสัยที่มุ่งเน้นทักษะแห่งอนาคตและการใช้เทคโนโลยี และด้านจิตพิสัยที่ปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบควบคู่ไปกับการหวงแหนศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การบูรณาการสามศิลป์จึงทำหน้าที่เป็นแนวทางวิชาการ ให้ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การปฏิบัติจริง และเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพในโลกยุคใหม่ได้อย่างสง่างามภายใต้การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด นับเป็นการวางรากฐานการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ด้านบริหารจัดการ นำโมเดล Solo-Teacher Management มาใช้เพื่อลดภาระครู โดยควรวมตัวชี้วัดที่มีจุดร่วมเข้าด้วยกันเป็นหน่วยการเรียนรู้เดียว
2. ด้านการประเมิน เน้นการประเมิน “ระหว่างทาง” เพื่อพัฒนาทักษะ และใช้ “ปลายทาง” เพื่อวัดสมรรถนะผ่านชิ้นงานจริง แทนการสอบแบบเดิม
3. ด้านเทคโนโลยี พัฒนาค้างสื่อดิจิทัล (เช่น QR Code) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนนำพาตนเอง (Self-Directed Learning) และลดการพึ่งพาครูผู้สอน

4. ด้านบริบท ใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อสร้างความภูมิใจ และเชื่อมโยงศิลปะเข้ากับวิถีชีวิตจริง

5. ด้านบุคลากร ส่งเสริมการทำ PLC ระหว่างครูเพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอนข้ามศาสตร์อย่างต่อเนื่อง

รายการอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กัมพล ชันทะวงษ์. (2555). *แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สหวิทยาเขต ปราสาทพญาไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา]*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิตติมา วรณศรี. (2557). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*. รัตนสุวรรณการพิมพ์
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). *การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ*. อีสันเพรส.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). *การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. วีพริ้นท์.
- ทิตนา แคมมณี. (2553). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภาร บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. พัฒนาศึกษา.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545). อักษรไทย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2560). *สอนเขียนแผนบูรณาการบนฐานเด็กเป็นสำคัญ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สังต์ อุทรานันท์. (2532). *พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร*. มิตรสยาม.
- สวัสดี ประทุมราช และคณะ. (2521). *การศึกษาความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรการฝึกหัดครูกับหลักสูตรประถมศึกษา*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แนวทางการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ตามตัวชี้วัดระหว่างทาง ตัวชี้วัดปลายทางและเกณฑ์การจบหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สมิทร คุณากร. (2520). *หลักสูตรและการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. ขวนชม.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2562). *วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. ภาพพิมพ์.

ออมสิน จตุพร.(2557). ศาสตร์ด้านหลักสูตร: การบรรจบกันของโลกาภิวัตน์ ยุทธศาสตร์
ทางการศึกษาและสหวิทยาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. *วารสาร
ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 16(3), 195-207.

Beauchamp, G. A. (1968). *The curriculum of elementary school*. Allyn &
Bacon.

Ornstein, A. C. (2003). *Contemporary issues in curriculum*. Allyn & Bacon.

Saylor, J. G., & Alexander, W. M. (1974). *Planning curriculum for schools*.
Holt, Rinehart & Winston.

Sowell, J. E. (1996). *Curriculum: An integrative introduction*. Prentice Hall.

Taba, H. (1962). *Curriculum development. Theory and practice*. Harcourt,
Brace & World.

Tyler, R. W. (1971). *Basic principles of curriculum and instruction*. (31st ed).
The University of Chicago Press.

**การพัฒนากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา
เรื่องนาฏยศัพท์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1
วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช**

**THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL THEATRICAL
ACTIVITIES TO LEARN DRAMATIC TERMINOLOGY FOR THE
FIRST-YEAR HIGH SCHOOL STUDENTS AT NAKHON SI
THAMMARAT COLLEGE OF DRAMATIC ARTS**

ศิริญา แสงสุวรรณ* คณกร ตะนาวศรี* อารียา เมฆเรือง*
กฤษณะ สายสุนีย์** เกวริฐา รongพล** และพิษณุ กันภัย**

SIRINYA SANGSUWAN KANAGORN THANOWSRI AREEYA MEKRUEANG
KRITSANA SAISUNEE KEWWARITHA RONGPHON AND PISANU KANPAI

(Received: November 11, 2024; Revised: November 16, 2025; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐาน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 2) เปรียบเทียบทักษะการปฎิบัตินาฏยศัพท์ ของนักเรียนหลังการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการแสดงละครดังกล่าวกับเกณฑ์ที่ร้อยละ 70 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน เรื่องนาฏยศัพท์ด้วยกิจกรรมการแสดงละคร เพื่อการศึกษา กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 45 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยกิจกรรมการแสดงละคร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินทักษะปฏิบัติ และแบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าเฉลี่ย (μ) และค่าดัชนี ประสิทธิภาพ (E1/E2) ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา มีประสิทธิภาพที่ 90.1/88.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 2) ทักษะการปฎิบัตินาฏยศัพท์

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Bachelor of Education students, Nakhon Si Thammarat College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

** ภาควิชานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Department of Drama Education, Nakhon Si Thammarat College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

หลังเรียนด้วยกิจกรรมการแสดงละครเท่ากับร้อยละ 88.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.73$)

คำสำคัญ: กิจกรรมการแสดง, ละครเพื่อการศึกษา, นาฏยศัพท์, ทักษะปฏิบัติ

Abstract

The purposes of this research were to 1) develop educational theatrical activities regarding dramatic terminology using the literary work "Phra Aphai Mani", Episode of Sudsakorn Entering the City of Karavek for the first-year high school students at Nakhon Si Thammarat College of Dramatic Arts to achieve an efficiency level of 85/85, 2) compare practical skills in dramatic terminology of the students after participating in the theatrical activities with the set criterion of 70%, and 3) study the students' satisfaction with learning the terminology through educational theatrical activities. The target group for the research consisted of 45 first-year high school students in the first semester of the 2024 academic year at Nakhon Si Thammarat College of Dramatic Arts. The research instruments included theatrical activities, learning management plans, an assessment form of practical skills, and a satisfaction assessment form. Data analysis was done using mean statistics (μ) and efficiency index (E1/E2). The research findings indicated that the educational theatrical activities were effective with scores of 90.1/88.5, which exceed the predetermined criteria. The students' practical skills of terminology after learning through the theatrical activities were at 88.5%, which is higher than the set criterion of 70%. Moreover, students reported a very high satisfaction with their learning ($\mu = 4.73$).

Keywords: Theatrical Activities, Educational Drama, Dramatic Terminology, Practical Skills

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน และมีความสำคัญในบทบาทที่เป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ นาฏศิลป์ไทยนั้นมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการแสดงที่หลากหลายตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป นับตั้งแต่อดีตที่มีการร่ายรำเพื่อบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการขอฝนเพื่อเกษตรกรรม การแสดงเพื่อบูชาพระมหากษัตริย์ จนมาถึงการแสดงเป็นเรื่องราวอย่างละครนอก ละครใน ละครร้อง ละครพูด เป็นต้น สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในนาฏศิลป์ไทยถือว่าเป็นพื้นฐานของการแสดงนาฏศิลป์ไทย คือ นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละคร ที่ทำทางปรากฏในการแสดงนาฏศิลป์ เช่น โขน ละครต่าง ๆ ได้ถูกประดิษฐ์ขึ้น

โดยนักปราชญ์ได้ดัดแปลงมาจากกริยาท่าทางของของมนุษย์ ชัดเกล้าให้มีความประณีตสวยงาม อ่อนช้อย มีเกณฑส่วนสัดส่วนงดงามดังปรากฏเป็นเอกลักษณ์อย่างปัจจุบัน (เสาวรี ภูบาลชื่น, 2564, น. 134)

เนื่องจากนาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติที่มีความสำคัญ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้บรรจุนาฏศิลป์ไทยไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะพร้อมกับทัศนศิลป์และดนตรี ซึ่งได้กำหนดคุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไว้ว่า “รู้และเข้าใจการใช้นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครในการแปลความและสื่อสารผ่านการแสดง” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 187) วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และคีตศิลป์ ที่เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา ซึ่งในระดับพื้นฐานนั้นวิทยาลัยนาฏศิลป์ได้เปิดใช้หลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ปรับปรุง พุทธศักราช 2562) โดยในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชาศิลปะ สาระนาฏศิลป์ กำหนดมาตรฐาน ศ. 3.1 ตัวชี้วัด ม.1/2 ใช้นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครในการแสดง (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2562, น. 191) แต่จากการศึกษาพบว่า ผู้เรียนยังปฏิบัตินาฏยศัพท์ไม่ถูกต้อง และอธิบายหลักการปฏิบัติทำนาฏยศัพท์ไม่ได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายที่ส่งผลต่อการตั้งใจเรียนอีกด้วย (ปานเกศ แ่งทอง, การสื่อสารส่วนตัว, 5 สิงหาคม 2567) สอดคล้องกับ กุลกานต์ โพธิ์ปัญญา (2562, น. 59) นำเสนอว่า ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ไทย ซึ่งมีทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความอดทนและมีใจรักที่จะเรียนจริง ๆ เนื่องจากการรำนาฏศิลป์ไทยนั้นจะมีความซ้ำและฝึกหัดยากกว่าจะทำได้ในแต่ละเพลง อีกทั้งหากผู้เรียนที่ไม่มีใจรักในศาสตร์นี้ก็จะทำให้รู้สึกเบื่อหน่าย จึงทำให้ผู้เรียนให้ความสนใจในศาสตร์แขนงอื่นมากกว่า

จากปัญหาข้างต้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการจัดกิจกรรมการแสดงละครเพื่อช่วยสร้างความสนใจในเนื้อหาวิชานาฏศิลป์ และลดความเบื่อหน่ายของผู้เรียนด้วยการใช้การแสดงละครเพื่อการศึกษา ดังที่ กนกวรรณ มั่งสัง (2561, น. ง) ศึกษาเรื่อง “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะร่วมกับกิจกรรมการเล่นละครวิทยาศาสตร์ เรื่อง ร่างกายมนุษย์และสารอาหารที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในศูนย์คุณภาพมาตรฐานการศึกษาภูหลวง” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เรียนมีเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น อีกทั้ง นาถิชา สีทองเพ็ญ (2562, น. ๗) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการพูดและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการละครของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4” ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถทางการพูดและการเขียนโดยใช้กิจกรรมการละครของผู้เรียนสูงขึ้น และผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับดี

จากข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจนำกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา มาพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษาโดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาคร เข้าเมืองการเวกเป็นฐาน เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัตินาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครของผู้เรียนและนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศิลปะ สารนาฏศิลป์ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์หลังเรียนด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐานกับเกณฑ์ที่ร้อยละ 70
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราชที่มีต่อการเรียน เรื่องนาฏยศัพท์ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษาโดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐานวิธีการศึกษา

วิธีการศึกษา

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง คณะผู้วิจัยจึงใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวและทดสอบหลังเรียน (One Group Post-test Only Design)
2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2 ห้อง จำนวน 45 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)
3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เนื้อหาในรายวิชาศิลปะ รหัสวิชา ศ 21101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คำอธิบายรายวิชานาฏยศัพท์ ภาษาท่าและการตีบท ท่าทางการเคลื่อนไหว ที่แสดงมือทางอารมณ์ ศึกษาท่าร่ายมาตรฐาน เข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางนาฏศิลป์และการจัดการแสดงละครในรูปแบบต่าง ๆ ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในหลักสูตร ดังนี้

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อนาฏศิลป์อย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ในชีวิตประจำวัน และตัวชี้วัด ม.1/2 ใช้นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครในการแสดง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

4.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องนาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละคร ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา โดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาคร เข้าเมืองการะเวกเป็นฐาน จำนวน 1 แผน กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ 2 ชั่วโมง โดยแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้การวัดและประเมินผล ซึ่งกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ปรากฏในแผน ประกอบด้วย 3 ชั้น ได้แก่ 1) ขั้นนำ นำเข้าสู่บทเรียน เรื่องนาฏยศัพท์ 2) ขั้นสอน ครูสอนโดยใช้กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้การแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องพระอภัยมณีตอนสุดสาครเข้าเมืองการะเวกเป็นฐาน และ 3) ขั้นสรุป สรุปเนื้อหา เรื่องนาฏยศัพท์ หรือศัพท์ทางการละคร จากเรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการะเวก

4.2 กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการะเวกเป็นฐาน โดยดัดแปลงจากนิทานคำกลอนให้เป็นบทละครพูด เพื่อให้เกิดความกระชับ เข้าใจได้ง่ายขึ้น การแสดงแบ่งออกเป็น 6 ฉาก โดยมีการสลับเหตุการณ์ให้ต่างจากเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ กล่าวคือ บทละครกล่าวถึงสุดสาครพบม้านิลมังกรและต้องการที่จะได้ครอบครอง จึงบอกเล่าเรื่องราวสิ่งที่ตนพบให้พระฤๅษีฟัง เพื่อจะได้เรียนวิชาอาคม และได้ของวิเศษที่จะไ้ไปจับม้านิลมังกร เมื่อได้ม้านิลมังกรแล้วพระฤๅษีจึงทำความถึงพระอภัยมณีที่หนีนางผีเสื้อสมุทรและทำให้พบกับนางเงือกผู้เป็นมารดา ซึ่งแตกต่างจากเนื้อเรื่องเดิมที่ปรากฏเหตุการณ์

ทั้งนี้ในแต่ละฉากคณะผู้วิจัยได้นำสาระการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ สอดแทรกเข้าไปในบทละคร เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการะเวก โดยนำนาฏยศัพท์เพิ่มในแต่ละฉากด้วย ดังตาราง

ตารางที่ 1 การแบ่งฉากการแสดงละครและการสอดแทรกนาฏยศัพท์

ฉากที่/รายละเอียด	นาฏยศัพท์	
	ชื่อท่าท่า/รูปภาพ	อธิบายนาฏยศัพท์
ฉากที่ 1 สุดสาครพบม้านิลมังกร พระฤๅษีสอนวิชาอาคมให้จับม้าได้สำเร็จ จากนั้นบอกให้สุดสาครออกตามหาพ่อคือ พระอภัยมณี	ท่าตัวเรา	นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ: ศีรษะเอียงขวา นาฏยศัพท์ส่วนมือ: จีบหงาย
	ท่าขึ้นม้า	นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ: ศีรษะเอียงซ้าย นาฏยศัพท์ส่วนมือ: วงบัวบาน จีบส่งหลัง นาฏยศัพท์ส่วนเท้า: ยกเท้า
ฉากที่ 2 พระอภัยมณีและศรีสุวรรณถูกขับไล่ออกจากเมือง และติดเกาะในเวลาต่อมา นางผีเสื้อสมุทรได้หลงรักพระอภัยมณีจากเสียงปี่ที่เคียน จึงลักพาตัวพระอภัยมณีไปซ่อนไว้ในถ้ำและแปลงกายเป็นหญิงสาวสวยงาม	ท่าซึกแบ่งผัดหน้า	นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ: ศีรษะเอียงขวา นาฏยศัพท์ส่วนมือ: ตั้งวงหน้า จีบปรกข้าง นาฏยศัพท์ส่วนเท้า: เหลื่อมเท้า
	ท่าฤทธิรงค์	นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ: ศีรษะเอียงขวา นาฏยศัพท์ส่วนมือ: วงบัวบาน วงล่าง นาฏยศัพท์ส่วนเท้า: ยกเท้า
ฉากที่ 3 นางผีเสื้อสมุทรให้กำเนิดบุตรชายชื่อสินสมุทร สินสมุทรพบเงือกเผ่าริมหาดและจับมาให้พระอภัยมณี พระอภัยมณีจึงสั่งให้ปล่อยเงือกกลับสู่ทะเล โดยเงือกเผ่าสัญญาว่าจะมาช่วยพาหนีภายใน 7 วัน เมื่อถึงเวลาพระอภัยมณีและสินสมุทรหนีนางผีเสื้อสมุทรไปกับครอบครัวเงือก พระอภัยมณีตกหลุมรักนางเงือกน้อยที่ได้พบในขณะนี้		

ฉากที่/รายละเอียด	นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละคร	
	ชื่อท่าท่า/รูปภาพ	นาฏยศัพท์
ฉากที่ 4 นางผีเสื้อสมุทรพบว่า พระอภัยมณีและสินสมุทรหนี ไปจากถ้ำ จึงออกตามหา และใช้ปีศาจช่วยค้นหา เมื่อเจอ เงือกเผ่าที่พาพระอภัยมณี นางจิงโครธ และจับเงือกเผ่า ทั้งสองกิน	ท่าบังสุริยา 	นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ: ศีรษะเอียงขวา นาฏยศัพท์ส่วนมือ: วงบน วงหน้า นาฏยศัพท์ส่วนเท้า: นั่งตั่งเข้า
ฉากที่ 5 พระฤๅษีเห็น เหตุการณ์ประหลาดใน มหาสมุทรและส่งลูกศิษย์ไปรับ พระอภัยมณี นางเงือก และสินสมุทรขึ้นฝั่ง เมื่อนางผีเสื้อสมุทรตามมา พระฤๅษีเสกทรายใส่นางผีเสื้อ สมุทรจนหนีไป จากนั้นสุดสาคร ก็ลาพระฤๅษีเพื่อตามหาพ่อ	ท่าโคกเศร่า 	นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ: ศีรษะเอียงซ้าย นาฏยศัพท์ส่วนมือ: มือทั้งสองไขว้กัน ระดับหน้าขา นาฏยศัพท์ส่วนเท้า: เหลื่อมเท้า
	ท่าโกรธ 	นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ: ศีรษะเอียงขวา นาฏยศัพท์ส่วนมือ: มือซ้ายเท้าสะเอว มือขวาวางฝ่ามือระดับอก นาฏยศัพท์ส่วนเท้า: เหลื่อมเท้า
ฉากที่ 6 มีเนื้อหาเกี่ยวกับ สุดสาครพลัดหลงเข้าเมืองร้าง ที่เต็มไปด้วยผีดิบ จนพระฤๅษี มาช่วย หลังจากนั้นสุดสาคร ได้พบซีเปสื้อยที่หลอกถามเรื่อง วิชาการเดินทาง และหลอกถาม ตามแผนการแล้วจึงผลัก สุดสาครตกเหว แต่พระฤๅษีมา ช่วยสุดสาครได้ทันแล้วจึงเตือน ว่าให้ระวังการเชื่อใจผู้อื่น	ท่าเหาะ 	นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ: ศีรษะเอียงขวา นาฏยศัพท์ส่วนมือ: ตั่งมือ นาฏยศัพท์ส่วนเท้า: กระดกเสี้ยว

4.3 แบบประเมินทักษะปฏิบัติระหว่างเรียนและหลังเรียน เรื่องนาฏยศัพท์ ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา โดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาคร เข้าเมืองการเวกเป็นฐาน แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การอธิบายนาฏยศัพท์หรือ ศัพท์ทางการละครที่ได้จากการรับชมละครเพื่อการศึกษา โดยมีเกณฑ์การประเมิน 2 ด้าน ได้แก่ ความถูกต้องของเนื้อหาและความสมบูรณ์ของเนื้อหา และตอนที่ 2 การปฏิบัตินาฏยศัพท์ หรือศัพท์ทางการละคร โดยทั้ง 2 ตอนนี้มีเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubric) 5 ระดับ ดังนี้ 5 (ดีมาก) 4 (ดี) 3 (ปานกลาง) 2 (พอใช้) และ 1 (ปรับปรุง)

4.4 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียน เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้ วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวิธีการเรียนการสอน จำนวน 4 ข้อ ด้านการนำเสนอเนื้อหา จำนวน 5 ข้อ และ ด้านรูปแบบบทเรียนและกิจกรรมการแสดงละคร จำนวน 5 ข้อ ใช้รูปแบบมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ

5. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

5.1 การหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ทำการประเมิน พบว่า ทุกรายการ ประเมินของแผนการจัดการเรียนรู้ มีความสอดคล้องทุกรายการประเมิน มีค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67 ถึง 1.00

5.2 การหาคุณภาพของกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ทำการประเมิน พบว่า ทุกรายการประเมินของกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา มีความสอดคล้องทุกรายการประเมิน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67 ถึง 1.00

5.3 การหาคุณภาพของแบบประเมินทักษะปฏิบัติระหว่างเรียนและหลังเรียน ด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ทำการประเมิน พบว่า ทุกรายการประเมินของแบบประเมินทักษะปฏิบัติระหว่างเรียนและ หลังเรียนมีความสอดคล้องทุกรายการประเมิน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67 ถึง 1.00

5.4 การหาคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียน ด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ทำการประเมิน พบว่าแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียน จำนวนทั้งหมด 15 ข้อ มีข้อคำถามไม่สอดคล้องจำนวน 1 ข้อ คือ ด้านการนำเสนอเนื้อหา ข้อที่ 2.5 แบบประเมิน มีความเหมาะสมสามารถประเมินผลได้ทันที คณะผู้วิจัยจึงตัดข้อคำถามนี้ออก จึงเหลือข้อคำถาม จำนวน 14 ข้อ ที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67 ถึง 1.00

ผลการศึกษา

คณะผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85

การพัฒนากิจกรรมการแสดงละคร: การแสดงละครเพื่อการศึกษาได้รับการพัฒนาจนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 85/85 โดยการวิเคราะห์ผลการทดสอบดังตารางที่ 2 พบว่าประสิทธิภาพของกิจกรรมนี้มีค่าเท่ากับ 90.1/88.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 2 ผลของการหาประสิทธิภาพของการแสดงละครเพื่อการศึกษา โดยใช้วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐาน

N	แบบทดสอบระหว่างเรียน			แบบทดสอบหลังเรียน		
	A	$\sum x$	E_1	B	$\sum x$	E_2
45	50	4054	90.1	50	3186	88.5

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากตารางที่ 2 พบว่า การพัฒนากิจกรรมการแสดงละคร: การแสดงละครเพื่อการศึกษา ได้รับการพัฒนาจนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 85/85 โดยการวิเคราะห์ผลการทดสอบพบว่าประสิทธิภาพของกิจกรรมนี้มีค่าเท่ากับ 90.1/88.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราชประเมินผล ซึ่งกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ปรากฏในแผน ประกอบด้วย 3 ชั้น

1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูเริ่มการสอนด้วยการเกริ่นนำเข้าสู่กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา โดยเชื่อมโยงกับนาฏยศัพท์ที่นักเรียนเคยเรียนมาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จากนั้นครูได้อธิบายว่านาฏยศัพท์เหล่านี้จะปรากฏในละครเรื่องที่จะนำมาแสดง จากนั้นครูได้ชี้แจงให้นักเรียนสังเกตนาฏยศัพท์ที่ปรากฏในการแสดงแต่ละฉาก เพื่อประเมินความรู้และทักษะของนักเรียน ก่อนที่ครูจะทำการแสดงให้รับชมในลำดับต่อไป ดังภาพ

ภาพที่ 1 ครูอธิบายนาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครและให้นักเรียนลองฝึกปฏิบัติ
ที่มา: คณะผู้วิจัย

2) ขั้นสอน นักเรียนรับชมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวก ที่แบ่งการแสดงออกเป็น 6 ฉาก โดยในแต่ละฉาก ครูจะปฏิบัตินาฏยศัพท์แล้วให้นักเรียนปฏิบัติตาม และมีครูเป็นผู้ประเมินทักษะปฏิบัติของนักเรียน

ภาพที่ 2-3 การแสดงละครเพื่อการศึกษาและการให้นักเรียนฝึกปฏิบัตินาฏยศัพท์
ที่มา: คณะผู้วิจัย

3) ขั้นสรุปเนื้อหา ครูให้นักเรียนทำกิจกรรมด้วยการเขียนชื่อและอธิบายท่านาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครที่ปรากฏในการแสดงละครแต่ละฉาก จากนั้นให้นักเรียนออกมาแนะนำเสนอพร้อมอธิบายและปฏิบัตินาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครที่นักเรียนได้ทำมา สุดท้ายครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกัน

ภาพที่ 4-5 นักเรียนร่วมกันเขียน ออกมานำเสนอ อธิบาย
และปฏิบัตินาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละคร
ที่มา: คณะผู้วิจัย

2. การเปรียบเทียบทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครหลังเรียน ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวก เป็นฐานกับเกณฑ์ที่ร้อยละ 70

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัตินาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละคร กับเกณฑ์ร้อยละ 70 เรื่องนาฏยศัพท์ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา โดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐาน

เกณฑ์ที่ตั้งไว้	คะแนนเต็ม	μ	σ	ร้อยละ
หลังการเรียน	80	70.8	5.09	88.5

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัตินาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละคร กับเกณฑ์ร้อยละ 70 เรื่องนาฏยศัพท์ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา โดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐาน พบว่ามีค่าเฉลี่ย ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนเท่ากับร้อยละ 88.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70

3. การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ นครศรีธรรมราชที่มีต่อการเรียน เรื่องนาฏยศัพท์ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา โดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐาน

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจที่มีต่อการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา โดยใช้วรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐาน

ประเด็นการประเมิน	μ	σ	แปลผล
1. ด้านวิธีการเรียนการสอน			
1.1 ความเหมาะสมในการเรียนการสอน ด้วยการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐาน	4.78	0.42	มากที่สุด
1.2 ความเหมาะสมในการศึกษาและทำความเข้าใจเนื้อหา กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา	4.76	0.57	มากที่สุด
1.3 บรรยายภาคในการเรียนรู้กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา	4.80	0.40	มากที่สุด
1.4 สามารถเข้าใจเนื้อหา กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา ได้ตลอดทั้งเรื่อง	4.73	0.45	มากที่สุด
1.5 สามารถทบทวนเนื้อหา กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษาได้	4.69	0.51	มากที่สุด
รวมคะแนนเฉลี่ย	4.75	0.47	มากที่สุด
2. ด้านการนำเสนอเนื้อหา			
2.1 ความชัดเจนของเนื้อหา กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา	4.64	0.53	มากที่สุด
2.2 เนื้อหาของกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เข้าใจได้ง่าย	4.69	0.70	มากที่สุด
2.3 ลำดับการแสดงละครเพื่อการศึกษา เนื้อหามีความต่อเนื่อง	4.56	0.81	มากที่สุด
2.4 การประเมินนักเรียนภายในกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เสริมความเข้าใจบทเรียน	4.71	0.69	มากที่สุด
รวมคะแนนเฉลี่ย	4.65	0.68	มากที่สุด
3. ด้านรูปแบบบทเรียน และกิจกรรมการแสดงละคร			
3.1 องค์ประกอบของกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา ส่งเสริมต่อการเรียนรู้ในภาพรวม	4.71	0.59	มากที่สุด
3.2 ความน่าสนใจโดยรวมของกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา	4.80	0.40	มากที่สุด
3.3 การออกแบบกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา มีความเหมาะสมระดับของผู้เรียน	4.80	0.40	มากที่สุด
3.4 การออกแบบเครื่องแต่งกายมีเหมาะสมกับกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา	4.84	0.56	มากที่สุด
3.5 ภาษาที่ใช้ในกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา มีความเหมาะสม	4.80	0.40	มากที่สุด
รวมคะแนนเฉลี่ย	4.79	0.47	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยโดยรวม	4.73	0.53	มากที่สุด

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราชที่มีต่อการแสดงละครเพื่อการศึกษาดังกล่าว พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1. ด้านวิธีการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.75$) โดยมีประเด็นที่ได้คะแนนสูงสุดคือ บรรยากาศในการเรียนรู้กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา ($\mu = 4.80$) และความเหมาะสมในการเรียนการสอนด้วยการแสดงละคร ($\mu = 4.78$)

2. ด้านการนำเสนอเนื้อหา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.66$) โดยมีประเด็นที่ได้คะแนนสูงสุดคือ การประเมินนักเรียนภายในกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เสริมความเข้าใจบทเรียน ($\mu = 4.71$) และแบบประเมินมีความเหมาะสม สามารถประเมินผลได้ทันที ($\mu = 4.71$)

3. ด้านรูปแบบการเรียนและกิจกรรมการแสดงละคร มีอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.79$) โดยมีประเด็นที่ได้รับคะแนนสูงสุดคือ การออกแบบเครื่องแต่งกายมีเหมาะสม กับกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา ($\mu = 4.84$) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของการใช้กิจกรรมนี้ในกระบวนการเรียนรู้

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช กิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ในการแสดงละครเพื่อการศึกษาประกอบด้วย 3 ขั้น ได้แก่ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ซึ่งครูเกริ่นนำโดยเชื่อมโยงนาฏยศัพท์ที่นักเรียนเคยเรียนรู้มาก่อนเข้าสู่การแสดง เรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวก ขั้นสอน ครูแสดงละครเรื่องดังกล่าว แบ่งออกเป็น 6 ฉาก แต่ละฉากมีการนำเสนอและปฏิบัตินาฏยศัพท์ให้ตรงกับเนื้อหา และให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตาม โดยครูจะประเมินผลการปฏิบัติของนักเรียนในทุกฉาก จากนั้นในขั้นสรุป ครูให้นักเรียนเขียนอธิบายและปฏิบัตินาฏยศัพท์ที่ปรากฏในแต่ละฉาก พร้อมทั้งนำเสนอและอธิบายต่อเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งครูจะอภิปรายร่วมกับนักเรียน เพื่อสรุปความเข้าใจและการเรียนรู้อีกครั้ง ทั้งนี้กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.1/88.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 85/85

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัตินาฏยศัพท์ของนักเรียนหลังการเรียน ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการปฏิบัติ นาฏยศัพท์หลังเรียนเฉลี่ยร้อยละ 88.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษาสามารถช่วยพัฒนาทักษะการปฏิบัตินาฏยศัพท์ ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนสามารถจดจำ เข้าใจ และปฏิบัตินาฏยศัพท์ ได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมละครเปิดโอกาสให้ผู้เรียน

ได้มีประสบการณ์ตรง ทั้งจากการรับชม การเลียนแบบท่ารำ และการฝึกปฏิบัติร่วมกับครู และเพื่อนในชั้นเรียน

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน เรื่องนาฏยศัพท์ ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.73 ทั้งนี้ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านรูปแบบบทเรียน และกิจกรรมการแสดงละคร ($\mu = 4.79$) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เนื่องจากกิจกรรมมีความน่าสนใจ สอดคล้องกับวัยและช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในทุกด้านพบว่า การออกแบบเครื่องแต่งกาย มีความเหมาะสมกับกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 4.84$) รองลงมา ได้แก่ บรรยากาศในการเรียนรู้กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา ความน่าสนใจโดยรวมของกิจกรรม การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับผู้เรียน และภาษาที่ใช้ในกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ระดับ 4.80 สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา โดยใช้วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะนาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป นครศรีธรรมราช ผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกเป็นฐาน พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.1/88.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 85/85 แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ด้านนาฏยศัพท์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการแสดงละคร การสังเกต การเลียนแบบ และการฝึกปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน อีกทั้งการนำวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ตอนสุดสาครเข้าเมืองการเวกมาเป็นฐานในการจัดกิจกรรม ยังช่วยสร้างความน่าสนใจและทำให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการร่วมกับบทเรียน ส่งผลให้การเรียนรู้มีความหมายและเกิดความเข้าใจในนาฏยศัพท์มากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภชัย บุญโรจน์ และคณะ (2565, น. 149) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสม มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (90.12/89.58) ทั้งนี้การใช้กิจกรรมการแสดงเป็นสื่อการสอน ช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการตีความของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและสามารถฝึกปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมการแสดงอย่างเป็นรูปธรรม จึงส่งผลให้กิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัตินาฏยศัพท์ของนักเรียนหลังการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการปฏิบัตินาฏยศัพท์เฉลี่ยร้อยละ 88.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 70 แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษาสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัตินาฏยศัพท์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ได้รับประสบการณ์ตรงจากการรับชมการแสดง การฝึกปฏิบัติตามครูผู้สอน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแสดงละครอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนสามารถจดจำ เข้าใจ และปฏิบัตินาฏยศัพท์ได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ มั่งสั่ง (2561, น. ง) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับการแสดงละคร ช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้ดีขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรากร บัวกิ่ง (2562, น. 89) ที่พบว่า การใช้การแสดงละครโนราในการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการแสดงช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาทฤษฎีกับประสบการณ์จริง เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้กิจกรรมการแสดงละครยังช่วยส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการคิดวิเคราะห์ผ่านการตีความบทละครและการปฏิบัติร่วมกันในชั้นเรียน

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน เรื่องนาฏยศัพท์ ด้วยกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านรูปแบบกิจกรรมการแสดงละคร เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การออกแบบเครื่องแต่งกายมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 4.84$) รองลงมา ได้แก่ บรรยากาศในการเรียนรู้กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา ความน่าสนใจโดยรวมของกิจกรรม การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน และภาษาที่ใช้ในกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสนใจและชื่นชอบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการแสดงละครเพื่อการศึกษา

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการแสดงละคร เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้แสดงออกทางความคิด และการปฏิบัติในบรรยากาศที่สนุกสนานและเป็นกันเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและมีแรงจูงใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการออกแบบองค์ประกอบของการแสดง เช่น เครื่องแต่งกาย ภาษา และรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ยังช่วยดึงดูดความสนใจและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย บุญโรจน์ และคณะ (2565, น. 149) ที่พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการแสดงละครไทยผ่านสื่อวีดิทัศน์อยู่ในระดับสูง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนาถธิชา สีทองเพ็ญ (2562, น. ๗) ที่พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมการแสดงละครอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมการแสดงละครเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ สนุกสนาน และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การพัฒนาทักษะด้านนาฏศิลป์ กิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในวิชานาฏศิลป์หรือการละครในการศึกษาระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อพัฒนาทักษะของนักเรียนในเรื่องนาฏยศัพท์ การแสดงออกและความเข้าใจในศิลปะการแสดง อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ซึมซับศิลปวัฒนธรรมในขณะเดียวกัน

1.2 การแสดงละครเพื่อการศึกษาช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของผู้เรียน การฝึกทักษะการสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียน ครูผู้สอนสามารถนำกิจกรรมนี้ไปใช้เพื่อกระตุ้นความสนใจและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วมการเรียนรู้มากขึ้น

1.3 การแสดงละครเพื่อศึกษานี้นอกจากการใช้ในการสอนวิชานาฏศิลป์ไทย การแสดงละครสามารถประยุกต์ใช้กับการเรียนวิชาอื่น ๆ เช่น ภาษาไทย วรรณคดี หรือวิชาศิลปะ เพื่อเสริมสร้างทักษะการตีความและการคิดเชิงวิเคราะห์ การทำให้บทเรียนมีความน่าสนใจและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตจริงของนักเรียนมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการสอนนาฏศิลป์ผ่านกิจกรรมการแสดงละครกับการสอนแบบดั้งเดิม เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลว่ากิจกรรมการแสดงละครมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบริบทอื่น ๆ อย่างไร และว่ามีความแตกต่างในแง่ของผลการเรียนรู้หรือไม่

2.2 ควรมีการศึกษาการบูรณาการเทคโนโลยีและสื่อการสอนร่วมกับการแสดงละคร เพื่อศึกษาวิธีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น สื่อดิจิทัลหรือการแสดงละครเสมือนจริงมาผสมผสานกับการแสดงละครในห้องเรียน เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนในรูปแบบใหม่ ๆ

รายการอ้างอิง

- กนกวรรณ มั่งส้ง. (2561). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะร่วมกับกิจกรรมการเล่นละครวิทยาศาสตร์ เรื่อง ร่างกายมนุษย์และสารอาหาร ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในศูนย์คุณภาพมาตรฐานการศึกษาภูหลวง [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กุลกานต์ โพธิ์ปัญญา. (2562). นาฏศิลป์ไทยกับกิจกรรมนันทนาการในชั้นเรียนสำหรับเด็กประถม. วารสารดนตรีและการแสดง, 2(2), 50-62.
- นาถิชา สีทองเพี้ย. (2562). การพัฒนาการพูดและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการละครของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต].
- วรกร บัวกิ่ง. (2562). การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดี เรื่องพระอภัยมณี โดยใช้การแสดงละครโนราห์สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ].
- ศุภชัย บุญโรจน์ พิทยวัฒน์ พันธะศรี และประยงค์ หัตถพรหม. (2565). การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะ ปฏิบัติละครสร้างสรรค์ โดยใช้แนวคิดของเดวิส ประกอบสื่อประสมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 6(4), 149 -158.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2562). หลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ปรับปรุง พุทธศักราช 2562). สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- เสาวรี ภูบาลชื่น. (2564). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สารานาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาตอนต้น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 41(2), 131-145.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดซิมพ์สัน
รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี
สาขาวิชาดนตรีสากลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์
DEVELOPMENT OF LEARNING ACTIVITIES OF SNARE DRUM
PRACTICE SKILLS BASED ON SIMPSON'S CONCEPT IN
INTERNATIONAL MUSIC SKILLS 1 COURSE FOR THE FIRST-YEAR
UNDERGRADUATE STUDENTS OF WESTERN MUSIC
PROGRAM AT KALASIN COLLEGE OF DRAMATIC ARTS

ชานนท์ จงจินากูล*

CHANON JONGJINAKOOL

(Received: May 22, 2025; Revised: August 5, 2025; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ course syllabus รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 และแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาดนตรีสากล วิชาเอกเครื่องกระทบ จำนวน 4 คน ปีการศึกษา 1/2567 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร/วรรณกรรม/แบบสอบถาม/อื่น ๆ มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยแบ่งหน่วยการเรียนรู้ออกเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งได้นำคำอธิบายรายวิชามาสร้างเป็นหน่วยการเรียนรู้และผสมผสานแนวคิดของซิมพ์สัน ซึ่งช่วยให้พัฒนานักศึกษาเป็นขั้นตอนและมีพัฒนาการที่ดีขึ้นชัดเจน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 84.68/81.25 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะ

*ภาควิชาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Department of Music, Kalasin College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

ปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมป์สัน มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.57 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) เท่ากับ 0.43 หมายความว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมป์สันอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แนวคิดของซิมป์สัน, ประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้, ความพึงพอใจ

Abstract

This research aimed 1) to create learning activities of snare drum practice skills according to the concept of Simpson, International Music Skills 1 course for the first-year undergraduate students at Kalasin College of Dramatic Arts and find out the efficiency according to the 80/80 criteria, and 2) to study the satisfaction of the first-year undergraduate students at Kalasin College of Dramatic Arts regarding learning activities. This research was an experimental study. The research instruments were the course syllabus of International Music Skills 1 course and a satisfaction questionnaire. The target group was 4 first-year undergraduate students in Western Music program, majoring in Percussion in the first semester of the 2024 academic year. The data collected from documents, literature review, and a questionnaire were conducted using content analysis.

The research results showed that the learning activities of snare drum practice skills, based on Simpson's concept in International Music Skills 1 course for the first-year undergraduate students at Kalasin College of Dramatic Arts, were created to achieve the efficiency at the criteria of 80/80. The learning was divided into 4 learning units based on the course description integrated with Simpson's concept which help develop students systematically and vividly. The learning activities had an efficiency of 84.68/81.25, higher than the standard criteria of 80/80. Moreover, the mean score of students' satisfaction with the learning activities of snare drum practice skills according to Simpson's concept was 4.57 with a standard deviation of 0.43. This means that the students' overall satisfaction with the learning activities was at the highest level.

Keywords: Simpson's concept, learning activity efficiency, satisfaction

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถือว่าเป็นความพยายามที่จะทำการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญ ซึ่งดำเนินการจัดทำขึ้นด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายการเมือง ข้าราชการ ครูอาจารย์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ มีการศึกษาปัญหา ประมวลองค์ความรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีการระดมผู้รู้ นักปราชญ์มาช่วยกันคิด ช่วยกันสร้างเป้าหมายของการศึกษาไทย การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพการศึกษา มีความสำคัญที่ต้องเน้นทั้งความรู้ กระบวนการเรียนรู้คุณธรรม จะต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของกระบวนการคิด การจัดการ การฝึกทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเผชิญสถานการณ์การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ให้ผู้เรียนทำได้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน (ภัทรภร ลิ้มเจริญ, 2565, น. 2264)

การจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับบุคคลหรือผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ควรมีความเชื่อพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน 2) เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้และ 3) เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกเวลา ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงเป็นการจัดการบรรยากาศ กิจกรรม สื่อสถานการณ์ฯลฯ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ครูจึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักผู้เรียนอย่างรอบด้าน และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปเป็นพื้นฐานการออกแบบหรือวางแผนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับผู้เรียน สำหรับในการจัดกิจกรรมหรือออกแบบการเรียนรู้ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, 2557, น. 8) โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ในหลาย ๆ แขนงวิชา ล้วนเป็นทักษะปฏิบัติทั้งสิ้น การจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติเป็นรูปแบบที่ช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ในด้านการปฏิบัติหรือการแสดงออกต่าง ๆ โดยผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำได้อย่างถูกต้อง สมบูรณ์และชำนาญ การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะปฏิบัติที่ดีนั้น ผู้สอนควรเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์งานที่จะให้ผู้เรียนทำโดยแบ่งงานออกเป็นส่วนย่อย ๆ และลำดับงานจากง่ายไปหายาก แล้วให้ผู้เรียนได้ฝึกทำงานย่อย ๆ จนเกิดความเข้าใจในงานที่จะทำ และได้เรียนรู้ลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงานร่วมกัน (อลงกรณ์ เกิดเนตร, 2564, น. 3)

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม เป็นสถาบันที่จัดการศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์ ในระดับพื้นฐานระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งจัดการศึกษาโดยจัดตั้งหน่วยงานภายใต้ชื่อวิทยาลัยนาฏศิลป์ ทั้งนี้วิทยาลัยนาฏศิลป์และวิทยาลัยช่างศิลป์แบ่งเป็นหน่วยงานทั้งสิ้น 15 แห่ง และหนึ่งในนั้นคือ

วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ซึ่งจัดการเรียนการสอนทางด้านนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ ทั้งนี้ได้จัดการเรียนสอนตั้งแต่ระดับพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ในส่วนของภาควิชาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ จัดการเรียนรู้อุดมศึกษา ภายใต้หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง (พ.ศ. 2567) กลุ่มสาระการเรียนรู้ดนตรีสากล ได้จัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 ประกอบไปด้วยเครื่องมือ เครื่องลมไม้ (Woodwind Instruments) เครื่องลมทองเหลือง (Brass Instruments) และเครื่องกระทบ (Percussion)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนรายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 ซึ่งเนื้อหาวิชาได้ปฏิบัติเครื่องมือสแนร์ดรัม (Snare Drum) ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่มีหน้าที่สำคัญในการเคาะนับจังหวะของวงดนตรี ไม่ว่าจะวงดุริยางค์หรือวงดนตรีสากล สิ่งนี้จะเป็นตัวแปรที่วัดความสามารถในการกำหนดทิศทางและจังหวะของผู้เล่น และผู้เรียน ทักษะการปฏิบัติสแนร์ดรัม ซึ่งเป็นทักษะที่ยากต่อการปฏิบัติโดยปราศจากแนวคิด ทฤษฎีควบคู่ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะนำแนวคิดของซิมพ์สัน มีแนวคิดที่เป็นลำดับ 7 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 3 ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ ขั้นที่ 7 ขั้นการคิดริเริ่ม ซึ่งขั้นตอนทั้งหมดนี้สามารถพัฒนานักศึกษาในเรื่องทักษะปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ และสามารถต่อยอดไปยังทักษะที่สูงขึ้นได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างหาประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัม ตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาดนตรีสากล วิชาเอกเครื่องกระทบ จำนวน 4 คน ปีการศึกษา 1/2567

2. เครื่องมือในการวิจัย

2.1 course syllabus การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัม ตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1

วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์จำนวน 1 แผน 4 หน่วยการเรียนรู้ประกอบไปด้วย หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 Snare Drum การจับไม้กลอง เทคนิคการบรรเลง ประเภทของสแนร์ดรัม ค่าของตัวโน้ต อัตราจังหวะ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 Rudiments ประกอบไปด้วย 10 รูดิเมนต์ 1) Single Stroke Roll 2) Single Stroke Four 3) Single Stroke Sevens 4) Multiple Bounce Roll 5) Triple Stroke Roll 6) Double Stroke Open Roll 7) Five Stroke 8) Six Stroke Roll 9) Seven Stroke Roll 10) Nine Stroke Roll หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การปฏิบัติรวมวง หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การสร้าง Solo Snare Drum

2.2 แบบสอบถามความพึงพอใจ มีทั้งหมด 1 ตอน ประกอบไปด้วย 15 ข้อคำถาม เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ การทดลองเป็นเวลา 10 สัปดาห์ คาบละ 5 ชั่วโมง ทดลอง 50 ชั่วโมง ตามลำดับขั้นตอน

3.1.1) นำเครื่องมือในการวิจัยที่สร้างขึ้นคือ course syllabus ตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 ท่าน โดยผลประเมินค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา ค่าเฉลี่ย $\mu = 2.68$ IOC = 0.9 เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วถือว่ามีความสอดคล้อง และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ประเมินเครื่องมือเพื่อหาความเหมาะสมของเครื่องมือและความสอดคล้องระหว่างแบบฝึกทักษะกับคำอธิบายรายวิชา แล้วนำคะแนนที่ได้มาประเมินค่าและแปลผลตามเกณฑ์

3.1.2) นำเครื่องมือที่ผ่านการประเมินและแก้ไขสมบูรณ์แล้ว ไปทดลองใช้กับเป้าหมายนักศึกษาจำนวน 4 คน สถานที่วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

3.1.3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ สแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ประกอบด้วยแบบฝึกหัดจำนวน 28 ข้อ

3.1.4) นำคะแนนที่ได้จากกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลต่อไป

3.2 แบบสอบถามความพึงพอใจ การสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

3.2.1) ศึกษาหลักและวิธีการสร้างแบบประเมินผลองค์ประกอบ ในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม จำนวน 15 ข้อ

3.2.2 วิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญในแต่ละด้าน เพื่อกำหนด วัตถุประสงค์ที่จะใช้ในการประเมิน

3.2.3 ดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรั้มตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจและคู่มือให้คะแนน โดยใช้มาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับดังนี้ พึงพอใจมากที่สุด ตรวจให้ 5 คะแนน พึงพอใจมาก ตรวจให้ 4 คะแนน พึงพอใจปานกลาง ตรวจให้ 3 คะแนน พึงพอใจน้อย ตรวจให้ 2 คะแนน พึงพอใจน้อยที่สุด ตรวจให้ 1 คะแนน

3.2.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรั้มตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญ ทั้งหมด 3 ท่าน โดยผลประเมินค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา ค่าเฉลี่ย $\mu = 2.47$ IOC = 0.8 เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วถือว่ามีความสอดคล้อง

3.2.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรม การเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรั้มตามแนวคิดของซิมพ์สันรายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ แล้วนำไปใช้กับ กลุ่มเป้าหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรั้มตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อ กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรั้มตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรี สากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, น. 122) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) (ไพศาล วรคำ, 2553, น. 31) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (ไพศาล วรคำ, 2553, น. 33) การหาค่าประสิทธิภาพ E1/E2 (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, น. 107) และค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of ItemObjective – Congruence: IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, น. 70)

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัม ตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับขั้นตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

Course Syllabus การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ จำนวน 4 หน่วยการเรียนรู้ 50 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ค่าของตัวโน้ต 5 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 Rudiments 15 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การปฏิบัติรวมวง 15 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การสร้าง Solo 15 ชั่วโมง

ตารางที่ 1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพด้านกระบวนการ (E1) ของกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำคะแนนทดลองมาวิเคราะห์

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด				คะแนนรวม
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 จัดการเรียนรู้ที่ 1 (20 คะแนน)	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 จัดการเรียนรู้ที่ 2 (20 คะแนน)	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 จัดการเรียนรู้ที่ 3 (20 คะแนน)	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 จัดการเรียนรู้ที่ 4 (20 คะแนน)	
1	20	19	17	19	75
2	20	18	18	18	74
3	18	18	19	14	69
4	12	14	15	12	53
ผลเฉลี่ยร้อยละ					84.63

จากตารางที่ 1 พบว่าประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ตามเกณฑ์ (E1) 80 จากผลการวิเคราะห์พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 271 จากคะแนนเต็ม 320 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 84.68 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80

ตารางที่ 2 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพด้านผลลัพธ์ (E2) ของกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักเรียนระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำคะแนนทดลองมาวิเคราะห์

คนที่	คะแนนแบบทดสอบทักษะ (20 คะแนน)	คะแนนรวม
1	18	18
2	17	17
3	16	16
4	14	14
ผลคะแนนเฉลี่ย		81.25

จากตารางที่ 2 พบว่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักเรียนระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ตามเกณฑ์ (E2) 80 จากผลการวิเคราะห์พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 65 จากคะแนนเต็ม 80 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.25 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80

ตารางที่ 3 ตารางแสดงประสิทธิภาพด้านกระบวนการ (E1) และ ประสิทธิภาพด้านผลลัพธ์ (E2)

จำนวน นักศึกษา	คะแนนแบบฝึกหัด ประสิทธิภาพด้านกระบวนการ E1			คะแนนแบบทดสอบทักษะ ประสิทธิภาพด้านผลลัพธ์ E2		
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ
4	320	271	84.68	80	65	81.25

ประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 84.68/81.25

จากตารางที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักเรียนระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ประสิทธิภาพด้านกระบวนการ (E1) เท่ากับ 84.68 และ ประสิทธิภาพด้านผลลัพธ์ (E2) 81.25 ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักเรียนระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ มีประสิทธิภาพ 84.68/81.25

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

ข้อที่	รายการ	x	S.D.	ความพึงพอใจ
1	แบบฝึกหัดช่วยให้ข้าพเจ้าสร้างโน้ตกลองสแนร์ดรัมได้จริง	4.50	0.50	มากที่สุด
2	ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจวิธีการปฏิบัติสแนร์ดรัมมากยิ่งขึ้น	4.25	0.43	มาก
3	ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีระยะเวลาที่เหมาะสม	4.50	0.50	มากที่สุด
4	ข้าพเจ้าสามารถปฏิบัติตามแบบฝึกหัดได้ตามกำหนดเวลา	4.50	0.50	มากที่สุด
5	ในหน่วยการเรียนรู้เริ่มจากง่ายไปหายากและข้าพเจ้าสามารถปฏิบัติได้จริง	4.25	0.43	มาก
6	ข้าพเจ้าชอบในขั้นตอนการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนของการเรียน	4.50	0.50	มากที่สุด
7	การสาธิตทำให้ข้าพเจ้าเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ก่อนลงมือปฏิบัติจริง	4.75	0.43	มากที่สุด
8	การปฏิบัติตามครูผู้สอนทำให้ข้าพเจ้าสามารถปฏิบัติได้เร็วขึ้น	4.75	0.43	มากที่สุด
9	หน่วยการเรียนรู้ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความชอบในการเล่นสแนร์ดรัม	4.75	0.43	มากที่สุด
10	หลังจากได้เรียนข้าพเจ้าสามารถปฏิบัติสำเร็จได้ด้วยตนเอง	5.00	0.00	มากที่สุด
11	แบบฝึกหัดช่วยให้ข้าพเจ้าปฏิบัติได้ดีขึ้น	4.50	0.50	มากที่สุด
12	แบบฝึกหัดช่วยให้ข้าพเจ้ามีความชอบสแนร์ดรัมมากขึ้น	4.75	0.43	มากที่สุด
13	แบบฝึกหัดสามารถทำให้ข้าพเจ้าปฏิบัติได้จริง	4.75	0.43	มากที่สุด
14	แบบฝึกหัดช่วยให้ข้าพเจ้านำไปฝึกทบทวน	4.50	0.50	มากที่สุด
15	ข้าพเจ้าสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเล่นสแนร์ดรัมได้	4.25	0.43	มาก
รวม		4.57	0.43	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า หลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชา ทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์เสร็จสิ้น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความพึงพอใจไปใช้วัดกับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 จำนวน 4 คน ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ เท่ากับ 4.57 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.43 หมายความว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะ ดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ 1. กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยแบ่งหน่วยการเรียนรู้ออกเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งได้นำคำอธิบายรายวิชามาสร้างเป็นหน่วยการเรียนรู้และผสมผสานแนวคิดของซิมพ์สัน ซึ่งช่วยให้พัฒนานักศึกษาเป็นขั้นตอน และมีพัฒนาการที่ดีขึ้นชัดเจน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 84.68/81.25 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2. การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ เท่ากับ 4.57 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.43 หมายความว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน มีอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดรัมตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยแบ่งหน่วยการเรียนรู้ออกเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งได้นำคำอธิบายรายวิชามาสร้างเป็นหน่วยการเรียนรู้และผสมผสานแนวคิดของซิมพ์สัน ซึ่งช่วยให้พัฒนานักศึกษาเป็นขั้นตอนและมีพัฒนาการที่ดีขึ้นชัดเจน ซึ่งทฤษฎีของซิมพ์สันผู้วิจัยได้นำขั้นตอนที่ 7 (ขั้นการคิดริเริ่ม) ให้นักศึกษาได้นำความรู้ที่ศึกษามาพัฒนาทักษะเดิมและสร้างทักษะใหม่ขึ้นด้วยตนเอง และช่วยให้นักศึกษาพัฒนาทักษะปฏิบัติได้เต็มประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้อัตราการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 84.68/81.25

ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ course syllabus รายวิชาทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาดนตรีสากล วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ มีลำดับขั้นตอนที่เป็นลำดับขั้น พร้อมทั้งมีการวิเคราะห์ ตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อหาจุดบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับ ปัญญา ไชยพรมราช และธนกร เฟ่งศรี (2563, น. 67) ได้จัดทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามแนวคิดการพัฒนาทักษะของซิมพ์สัน ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมพ์สันมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.60/84.73 จากเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 สอดคล้องกับ นันทิชา นินทะราช พิทยวัฒน์ พันธะศรี และประยงค์หัตถพรหม (2566, น. 1) ได้จัดทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของซิมพ์สัน ประกอบสื่อประสมเรื่องระบำนารีชมดง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ตามแนวคิดของซิมพ์สันประกอบสื่อประสมเรื่องระบำนารีชมดง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 86.75/ 85.28 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (80/80)

2. กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ตีตามแนวคิดของซิมพ์สัน รายวิชา ทักษะดนตรีสากล 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ เสร็จสิ้น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความพึงพอใจไปใช้วัดกับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 จำนวน 4 คน ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ตีตามแนวคิดของซิมพ์สัน มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ เท่ากับ 4.57 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 หมายความว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ตีตามแนวคิดของซิมพ์สันอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษามีความชอบให้กิจกรรมการเรียนรู้และสามารถตอบโจทย์ความต้องการของนักศึกษาในการปฏิบัติสแนร์ตี สอดคล้องกับ กฤตมุข ไชยศิริ (2559, น. 9) ได้จัดทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการสอน โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์สันเรื่องการร้อยลูกปัด วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดอ่างแก้ว (จีบ ปานขำ) ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนโดยใช้รูปแบบการสอน ทักษะปฏิบัติของซิมพ์สันเรื่องการร้อยลูกปัดวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดอ่างแก้ว (จีบ ปานขำ) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 2.59$ S.D. = 0.49 สอดคล้องกับ นิธิพล ชิมะสาร (2564, น. ข) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของซิมพ์สันเรื่อง ฟอโนมโนห์ราเส้นย้าย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คะแนนความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด $\bar{X} = 4.53$ S.D. = 0.22

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ผู้สอนจะต้องศึกษาลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดร์มตามแนวคิดของซิมพ์สันอย่างละเอียดก่อนนำไปใช้ในการเรียนการสอน

1.2 ผู้สอนจะต้องอธิบายถึงหลักแนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติสแนร์ดร์มตามแนวคิดของซิมพ์สันและลำดับขั้นตอนการเรียนรู้อย่างละเอียด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ทักษะปฏิบัติของซิมพ์สันนั้นมีลำดับขั้นตอนชัดเจนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลากหลายศาสตร์ เช่น ดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ ซึ่งแนวคิดของซิมพ์สันนั้นยังให้ผู้ปฏิบัติต่อยอดผลงานหรือคิดริเริ่มสิ่งใหม่ขึ้น ถือว่าเป็นหลักการที่ดีในด้านทักษะปฏิบัติ

รายการอ้างอิง

- กฤตมุข ไชยศิริ. (2559). การพัฒนาชุดการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์สัน เรื่อง การร้อยลูกปัด วิชาการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดอ่างแก้ว (จีบ ปานขำ). *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย*, 8(1), 221-235
- นันทิชา นินทะราช. (2566) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของซิมพ์สัน ประกอบสื่อประสม เรื่องระบำนาริชมตง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7(1), 163-171
- นิธิพล ธิมะสาร. (2564). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของซิมพ์สัน เรื่อง ฟ้อนมโนห์ราเงินย้อย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].
- บุญชม ศรีสะอาด.(2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). สุวีริยาสาส์น.
- _____.(2554). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุวีริยาสาส์น.
- ไพศาล วรคำ. (2553). *เอกสารประกอบการสอน วิชาสถิติสำหรับการวิจัย*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ภัทรภร ลิ้มเจริญ. (2565). รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติตามองค์ประกอบของทักษะร่วมกับชุดฝึกทักษะเรื่องการวิเคราะห์รายการค่าที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติของนักศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงระดับชั้นปีที่ 1. ใน *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 13* (น. 2264-2275)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (2557). *คู่มือการจัดการเรียนการสอน
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*.

อลงกรณ์ เกิดเนตร และสมยศ เพื่อดจันติก. (2564). การจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติ
เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตร
ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 รายวิชาการจัดการเรียนรู้
และการจัดการชั้นเรียน. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 49(2), 1-15.

Simpson, E.J. (1972). *The classification of educational objectives in the
psychomotor domain*. Gryphon House.

กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5
บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
STRATEGIES FOR DRIVING AND DEVELOPING SUFFICIENCY-
ORIENTED CHARACTERISTICS OF STUDENTS AT
THETSABAN 5 BAN HUAI SAI TAI SCHOOL, CHA-AM
DISTRICT, PHETCHABURI PROVINCE
สิริศักดิ์ อยู่เป็นสุข* เอี่ยมพร โตภาณุรักษ์กุล** และกาญจนา บุญส่ง**
SIRISAK YUPENSUK UAMPORN TOPANURAKKUN
AND KANCHANA BOONSONG

(Received: January 7, 2026; Revised: February 2, 2026; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 2) พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน และ 3) ศึกษาผลการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดเป็นบุคลากรในโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ที่นับจำนวนได้แน่นอน (Finite population) ทั้งหมด ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน 2) ครูผู้สอน จำนวน 22 คน 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 109 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน และแบบประเมิน

* นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
Master of Educational Administration, Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University

** ภาควิชาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Department of Educational Administration, Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University

คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ มี 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การมีส่วนร่วม 2) กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ 3) กลยุทธ์การบูรณาการ และ 4) กลยุทธ์การทำงานเป็นทีม

2. กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน จำนวน 12 แผน รวม 24 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 4 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ฐานศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ฐานสะสมแบบพอเพียง ฐานประดิษฐ์แบบพอเพียง และฐานเกษตรพอเพียง

3. ผลการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง พบว่า ก่อนการใช้กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงก่อนการใช้กลยุทธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.64 คิดเป็นร้อยละ 54.67 และมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 คิดเป็นร้อยละ 84.33 ภายหลังการใช้กลยุทธ์เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพอประมาณเพิ่มจากระดับดีเป็นดีเยี่ยม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.14 เพิ่มขึ้น 2.86 โดยมีร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 24.00 ด้านความมีเหตุผลเพิ่มจากระดับผ่านเป็นดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.40 เพิ่มขึ้น 2.38 โดยมีร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 32.67 และด้านภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเพิ่มจากระดับผ่านเป็นดี ค่าเฉลี่ย 1.37 เพิ่มขึ้น 2.35 โดยมีร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 32.67

คำสำคัญ: กลยุทธ์การขับเคลื่อน, กลยุทธ์การพัฒนา, คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop strategies for driving and enhancing the sufficiency-oriented characteristics of students in accordance with the Philosophy of Sufficiency Economy at Thetsaban 5 Ban Huai Sai Tai School, Cha-am District, Phetchaburi Province, 2) to develop strategies for promoting the students' sufficiency-oriented characteristics based on the Philosophy of Sufficiency Economy, and 3) to examine the results of the development of sufficiency-oriented characteristics of the students. This study employed Action Research based on the conceptual framework of Kemmis and McTaggart. The target group consisted of all personnel of Thetsaban 5 Ban Huai Sai Tai School, Cha-am District, Phetchaburi Province, representing a finite population during the second

semester of the 2025 academic year. The participants included two school administrators, twenty-two teachers, and one hundred and nine students in Grades 7–9 (Mathayom 1–3). The research instruments consisted of the Strategy Implementation and Development Manual for Sufficiency-Oriented Characteristics based on the Philosophy of Sufficiency Economy and a Sufficiency-Oriented Characteristics Assessment Form. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research findings revealed that

1. The strategies for driving and developing the students' sufficiency-oriented characteristics at Thetsaban 5 Ban Huai Sai Tai School consisted of four key strategies: 1) Participatory Strategy, 2) Empowerment Strategy, 3) Integration Strategy, and 4) Teamwork Strategy.

2. The strategies for developing the students' sufficiency-oriented characteristics, based on the Philosophy of Sufficiency Economy, consisted of activity-based learning (ABL) comprising 12 lesson plans with a total of 24 instructional hours. The learning activities were organized into four learning stations, including the Sufficiency Economy and Sustainable Development Station, the Sufficiency-Based STEM Station, the Sufficiency-Based Creative Innovation Station, and the Sufficiency Agriculture Station.

3. Regarding the results of the development of the students' sufficiency-oriented characteristics, prior to implementing the activity-based learning strategy, the students demonstrated an overall level of sufficiency-oriented characteristics at a good level, with a mean score of 1.64, equivalent to 54.67 percent. After the implementation of the strategy, the students' overall sufficiency-oriented characteristics improved to a very good level, with a mean score of 2.53, equivalent to 84.33 percent. When considering each aspect separately, it was found that Moderation increased from a good level (mean = 2.14) to a very good level (mean = 2.86), showing 24.00 percent improvement. Reasonableness increased from a pass level (mean = 1.40) to a good level (mean = 2.38), with 32.67 percent improvement. Self-immunity improved from a pass level (mean = 1.37) to a good level (mean = 2.35), also reflecting 32.67 percent improvement.

Keywords: Driving Strategy, Development Strategy, Sufficiency-Oriented Characteristics, The Philosophy of Sufficiency Economy

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางให้พสกนิกรชาวไทยนำไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับ ตั้งแต่การดำรงชีวิตจนถึงการพัฒนาประเทศ โดยทรงเน้นว่า การพัฒนาควรดำเนินไปตามลำดับขั้น เริ่มจากการสร้างความพอมี พอกิน พอใช้ ให้แก่ประชาชนเป็นพื้นฐานด้วยวิธีการที่ประหยัดและถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานมีความมั่นคงแล้วจึงค่อยเสริมสร้างความเจริญในระดับที่สูงขึ้น หากมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วโดยไม่สอดคล้องกับบริบทของประเทศและประชาชน ย่อมก่อให้เกิดความไม่สมดุลและอาจนำไปสู่ความล้มเหลวได้ในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2561, น. 23-24)

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนในระยะยาว จึงได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ กำกับกับการดำเนินงานพร้อมกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 13–14) แผนดังกล่าวยังมุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ควบคู่คุณธรรม ความสามัคคี และการพัฒนาที่สอดคล้องกับหลักพอเพียง งานวิจัยด้านนโยบายสะท้อนว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพลังซอฟต์แวร์เวอร์ชันของไทยที่ถูกใช้เป็นฐานคิด ในการกำหนดนโยบายสาธารณะในหลายมิติระหว่าง พ.ศ. 2544–2560 (อิงอร เนตรานนท์, 2562, น. 159) ทั้งยังสอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มุ่งให้ประเทศก้าวข้ามความท้าทายและก้าวสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ราชกิจจานุเบกษา, 2565, น. 4)

กระทรวงศึกษาธิการตระหนักถึงความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาน้อมนำหลักดังกล่าวสู่การบริหารและการจัดการเรียนรู้ในทุกมิติ ทั้งในหลักสูตรกิจกรรมพัฒนานักเรียนและการพัฒนาบุคลากร เพื่อปลูกฝังวิถีชีวิตอย่างพอเพียงให้แก่เด็กและเยาวชน (ปรียานุช ธรรมปียา, 2557, น. 2) ทั้งนี้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกำหนดให้ “การอยู่อย่างพอเพียง” เป็นหนึ่งในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ต่อมากระทรวงศึกษาธิการร่วมกับมูลนิธิยุวสถิรคุณ ได้กำหนดเกณฑ์สถานศึกษาพอเพียง 3 ระดับ เพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีทักษะชีวิตที่มั่นคง และยั่งยืน (มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2564, น. 7–9) ส่งผลให้กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายยกระดับสถานศึกษาพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในทุกพื้นที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565, น. ก-ข) จากการสำรวจ

ข้อมูลโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 9 โรงเรียน พบว่า ในปี พ.ศ. 2563 ทุกโรงเรียนได้รับการประเมินและรับรางวัล “สถานศึกษาพอเพียง” ซึ่งสะท้อนถึงการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในด้านการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามโรงเรียนทุกแห่งในสังกัดเทศบาลเมืองชะอำยังไม่ผ่านการประเมินให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ซึ่งเป็นระดับที่สูงกว่าและต้องมีหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลลัพธ์ของนักเรียน ครู และการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เข้มข้นและเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวชี้วัดด้านครูที่กำหนดให้ครูอย่างน้อยร้อยละ 50 ต้องจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและสามารถขยายผลสู่ภายนอกสถานศึกษา รวมถึงตัวชี้วัดด้านนักเรียนที่ระบุว่านักเรียนทุกคนต้องมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนมีนักเรียนที่มีอุปนิสัยพอเพียงเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปีในช่วงสองปีที่ผ่านมา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565, น. 15-19)

อย่างไรก็ตามสภาพปัจจุบันของนักเรียนในโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ ยังพบปัญหาหลายประการ อันเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในระดับศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ได้แก่ นักเรียนจำนวนมากยังขาดพฤติกรรมด้านความพอประมาณ ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล ขาดความรอบคอบในการตัดสินใจและยังไม่สามารถเชื่อมโยงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้สภาพสังคมและบริบทชุมชนในพื้นที่ ซึ่งกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ดิจิทัล และพฤติกรรมผู้บริโภค ส่งผลให้นักเรียนจำนวนหนึ่งมีความเสี่ยงต่อการใช้จ่ายเกินตัว ขาดความพอประมาณและขาดภูมิคุ้มกันทางความคิด สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาต้องพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

การพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีอาจบรรลุผลจากเพียงการกำหนดนโยบายหรือการบรรจุไว้ในหลักสูตรอย่างเดียว หากแต่จำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาที่เป็นระบบ มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษาและการจัดการเชิงยุทธศาสตร์ได้เสนอว่า กลยุทธ์การขับเคลื่อนเป็นเครื่องมือเชิงกระบวนการที่หาหนทางที่แปลงแผนและนโยบายให้เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ ผ่านการจัดระบบการทำงาน การสื่อสารเป้าหมายและการสนับสนุนทรัพยากรอย่างเหมาะสม (องอาจ นัยพัฒน์, 2560, น. 110-113; Kaplan & Norton, 2018, pp. 5-8) นอกจากนี้กลยุทธ์การขับเคลื่อนยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและนักเรียน เนื่องจากเป็นกลไกที่เชื่อมโยงนโยบายสู่การปฏิบัติจริงผ่านการมีส่วนร่วมการทำงานเป็นทีมและระบบติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานเป็นไป

อย่างมีทิศทางและเกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน (สมชาย มานะกิจ, 2563, น. 58–60; สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2561, น. 45–47) เมื่อพิจารณาบริบทของโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ การพัฒนาคุณลักษณะพอเพียงของนักเรียน ต้องมุ่งบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การทำงานร่วมกับชุมชน และการสร้างโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง ด้วยเหตุนี้กลยุทธ์การขับเคลื่อนจึงมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและระบบสนับสนุน ที่ทำให้การพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (สมชาย มานะกิจ, 2563, น. 58–60)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษากลยุทธ์ดังกล่าว เพื่อยกระดับผลลัพธ์นักเรียนให้เป็นไปตามตัวบ่งชี้ของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart เพื่อพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

กลุ่มเป้าหมายเป็นบุคลากรในโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ที่นับจำนวนได้แน่นอน (Finite population) ทั้งหมดในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด จำนวน 133 คน ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน

1.1.2 ครูผู้สอน จำนวน 22 คน

1.2 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาผลการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวนทั้งสิ้น 109 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 40 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 35 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 34 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่

2.1 กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย

2.1.1 กลยุทธ์การมีส่วนร่วม (Participation Strategy)

2.1.2 กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Strategy)

2.1.3 กลยุทธ์การบูรณาการ (Integration Strategy)

2.1.4 กลยุทธ์การทำงานเป็นทีม (Teamwork Strategy)

2.2 กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานภายใต้ 4 ฐานการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 แผน รวมเวลา 24 ชั่วโมง

ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ สังกัดเทศบาลเมืองลำดวน อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

4. ขอบเขตระยะเวลาที่วิจัย

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568

วิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1988, pp. 10-13) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning)

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน และได้ทำการสังเคราะห์กลยุทธ์การขับเคลื่อนของ (กนกวรรณ ศิริเทศ, 2565; ชุตติกาญจน์ อ่าวสาคร, 2565; ชัยทิศ ชันเงิน, 2566; ประทุมมา เทียงธรรม, 2564; เพชรดา อาจขาว, 2563; มัลลิกา นิรันราย, 2566; ยรนนท์ วรรณรักษ์, 2562; สุภาพร สะอาดนัก, 2560; อนันต์ ม่วงอุมิงค์, 2560) ผู้วิจัยได้คัดเลือกประเภทของกลยุทธ์การขับเคลื่อนที่มีความถี่ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป ได้ 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การมีส่วนร่วม 2) กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ 3) กลยุทธ์การบูรณาการ และ 4) กลยุทธ์การทำงานเป็นทีม จากนั้นผู้วิจัย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ร่วมกันจัดทำคู่มือการใช้กลยุทธ์ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ รายละเอียดกลยุทธ์ ทั้ง 4 ด้าน ขั้นตอนการดำเนินงาน แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน ประกอบด้วยขั้นนำ ขั้นศึกษาและอภิปราย ขั้นกิจกรรม ขั้นสะท้อนผล และขั้นประเมินผล แผนการจัดการเรียนรู้ 12 แผน รวมเวลา 24 ชั่วโมง ภายใต้ 4 ฐานการเรียนรู้ พร้อมคำแนะนำสำหรับการใช้กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ และเครื่องมือประเมิน เพื่อให้สามารถนำกลยุทธ์ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ และตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการใช้กลยุทธ์โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา พบว่ามีค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติการ (Action)

ผู้วิจัยนำคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยชี้แจงแนวทางการดำเนินงานแก่ครูผู้สอน และสนับสนุนให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กำหนดในคู่มือการใช้กลยุทธ์ พร้อมติดตามให้คำปรึกษา เพื่อให้การใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนา เป็นไปอย่างถูกต้อง และเกิดผลต่อการพัฒนาการของนักเรียนอย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observing)

ผู้วิจัยสังเกตการณ์นำคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงนักเรียน และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflecting)

ผู้วิจัยประเมินผลการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้แบบประเมินคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เป็นแบบระดับคุณภาพ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ คู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอชะอำ

จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 แสดงว่าคู่มือมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับดี สามารถนำไปใช้ในการทดลองได้อย่างเหมาะสม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1–3 ซึ่งเป็นแบบประเมินระดับคุณภาพ ใช้เกณฑ์ให้คะแนน 4 ระดับ คือ ไม่ผ่าน (0) ผ่าน (1) ดี (2) และดีเยี่ยม (3) ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยมีเกณฑ์แปลผลคะแนน คือ 2.5–3.00 ระดับดีเยี่ยม 1.5–2.4 ระดับดี 1.0–1.4 ระดับผ่าน และต่ำกว่า 1.0 ไม่ผ่านเกณฑ์ และวิเคราะห์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.87 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้ในระดับสูง เหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการวิจัย

ผลการศึกษา

1. ผลการพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ได้ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การมีส่วนร่วม 2) กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ 3) กลยุทธ์การบูรณาการ และ 4) กลยุทธ์การทำงานเป็นทีม

2. ผลการศึกษากลยุทธ์การพัฒนา ได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน อ้างอิงขั้นตอนของจุฑามณี อินทร์อุทิศ (2564, น. 7–8) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ชื่นนำ 2) ขั้นศึกษาและอภิปราย 3) ขั้นกิจกรรม 4) ขั้นสะท้อนผลจากกิจกรรม และ 5) ขั้นประเมินผล จากผลการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และบริบทของโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ ตลอดจนการประชุมระดมความคิดของผู้บริหารและครูผู้สอน ทำให้ผู้วิจัยสรุปโครงสร้างการจัดแผนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงจำนวน 12 แผน รวม 24 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 4 ฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและศักยภาพของนักเรียน ดังนี้

2.1 ฐานศาสตร์พระราชสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวน 3 แผน เวลา 6 ชั่วโมง

2.2 ฐานสะสมแบบพอเพียง จำนวน 3 แผน เวลา 6 ชั่วโมง

2.3 ฐานประดิษฐ์แบบพอเพียง จำนวน 3 แผน เวลา 6 ชั่วโมง

2.4 ฐานเกษตรพอเพียง จำนวน 3 แผน เวลา 6 ชั่วโมง

ซึ่งฐานการเรียนรู้ทั้ง 4 ฐานนี้ เกิดจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนานักเรียนร่วมกันของผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า นักเรียนจำเป็นต้องได้รับประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะชีวิต การลงมือปฏิบัติจริง และการสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ทั้งนี้การออกแบบฐานการเรียนรู้แต่ละฐานจึงมุ่งบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับบริบทของโรงเรียนและทรัพยากรในชุมชน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

3. ผลการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้

คุณลักษณะ อยู่อย่างพอเพียง	ก่อนใช้กลยุทธ์		หลังใช้กลยุทธ์		คะแนน ความ ก้าวหน้า	ร้อยละ ความ ก้าวหน้า
	คะแนน เฉลี่ย (3)	ระดับ คุณภาพ	คะแนน เฉลี่ย (3)	ระดับ คุณภาพ		
1. ความพอประมาณ	2.14	ดี	2.86	ดีเยี่ยม	0.72	24.00
2. ความมีเหตุผล	1.40	ผ่าน	2.38	ดี	0.98	32.67
3. ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	1.37	ผ่าน	2.35	ดี	0.98	32.67
รวม	4.91		7.59		2.68	89.33
μ	1.64	ดี	2.53	ดีเยี่ยม	0.89	29.78
σ	0.44	-	0.29	-	0.15	5.00
ร้อยละ	54.67	-	84.33	-	29.67	

จากตารางที่ 1 ผลการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง พบว่า ก่อนการใช้กลยุทธ์ การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ก่อนการใช้กลยุทธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.64 คิดเป็นร้อยละ 54.67 และมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 คิดเป็นร้อยละ 84.33 ภายหลังการใช้กลยุทธ์ดังกล่าว เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพอประมาณเพิ่มจากระดับดีเป็นดีเยี่ยม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.14 เพิ่มขึ้นเป็น 2.86 ร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 24.00 ด้านความมีเหตุผล เพิ่มจากระดับผ่านเป็นดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.40 เพิ่มขึ้นเป็น 2.38 ร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 32.67 และด้านภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพิ่มจากระดับผ่านเป็นดี โดยมีค่าเฉลี่ย 1.37 เพิ่มขึ้นเป็น 2.35 ร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 32.67

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยกลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอดำรงวิทยเขตบุรี พบว่า

1. ผลการสังเคราะห์กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้

ได้ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การมีส่วนร่วม 2) กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ 3) กลยุทธ์การบูรณาการ และ 4) กลยุทธ์การทำงานเป็นทีม

2. ผลการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน จำนวน 12 แผน รวม 24 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 4 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ฐานศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ฐานสะสมแบบพอเพียง ฐานประดิษฐ์แบบพอเพียง และฐานเกษตรพอเพียง

3. ผลการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง พบว่า ก่อนการใช้กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงก่อนการใช้กลยุทธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.64 คิดเป็นร้อยละ 54.67 และมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 คิดเป็นร้อยละ 84.33 ภายหลังการใช้กลยุทธ์ดังกล่าว เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความพอประมาณเพิ่มจากระดับดีเป็นดีเยี่ยม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.14 เพิ่มขึ้น 2.86 ร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 24.00 ด้านความมีเหตุผล เพิ่มจากระดับผ่านเป็นดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.40 เพิ่มขึ้น 2.38 ร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 32.67 และด้านภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพิ่มจากระดับผ่านเป็นดี โดยมีค่าเฉลี่ย 1.37 เพิ่มขึ้น 2.35 ร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 32.67

อภิปรายผล

ผลการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรี สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง แนวคิดการขับเคลื่อนและพัฒนากลยุทธ์ของสถานศึกษา ตลอดจนผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของนักเรียนและบริบทของโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ พบว่า การพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชนอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสังเคราะห์กลยุทธ์การขับเคลื่อนจากแนวคิดของนักวิจัย ได้ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การมีส่วนร่วม กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ กลยุทธ์การบูรณาการ และกลยุทธ์การทำงานเป็นทีม ซึ่งกลยุทธ์ทั้ง 4 ประเภทนี้ ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาในทุกมิติ ทั้งนี้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยลดความขัดแย้งภายในองค์กร เพิ่มความร่วมมือและสร้างบรรยากาศ การทำงานที่เอื้อต่อประสิทธิภาพและความผูกพันของบุคลากร

(ธงชัย สันติวงษ์, 2560, น. 163) อีกทั้งยังเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยเสริมพลังอำนาจครูและบุคลากร โดยเปิดโอกาสให้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2561, น. 89) นอกจากนี้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมยังช่วยยกระดับคุณภาพการตัดสินใจขององค์กร เนื่องจากการรวบรวมองค์ความรู้ ประสบการณ์ และมุมมองที่หลากหลายจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (องอาจ นัยพัฒน์, 2562, น. 76) ในส่วนของกลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ เป็นกลยุทธ์การบริหารที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีอิสระในการคิด ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ บนพื้นฐานของความรับผิดชอบร่วม ซึ่งช่วยเพิ่มแรงจูงใจ ความผูกพันและประสิทธิผลขององค์กร (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2560, น. 214) อีกทั้งถือเป็นหัวใจของการบริหารเชิงพัฒนา โดยมุ่งสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของครูและบุคลากร เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมและส่งเสริมความเป็นเจ้าของงานอย่างแท้จริง (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2561, น. 98) การเสริมพลังอำนาจยังช่วยเปลี่ยนบทบาทของบุคลากรจากผู้ปฏิบัติตามคำสั่งเป็นผู้ร่วมกำหนดทิศทางขององค์กร ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจที่มีคุณภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (องอาจ นัยพัฒน์, 2562, น. 134) ในส่วนของกลยุทธ์การบูรณาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาสมัยใหม่ โดยมุ่งเชื่อมโยงนโยบาย หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2560, น. 189) กลยุทธ์การบูรณาการช่วยให้องค์กรสามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยประสานงานระหว่างหน่วยงานและบุคลากรให้มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน (ธงชัย สันติวงษ์, 2560, น. 158) อีกทั้งช่วยให้การบริหารเกิดพลังร่วม โดยเชื่อมโยงภารกิจด้านวิชาการ บุคลากร และงบประมาณให้สนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2561, น. 121) ทั้งนี้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิผลต้องบูรณาการทั้งโครงสร้าง กระบวนการ และวัฒนธรรมองค์กร มิใช่การวางแผนแบบแยกส่วน (Mintzberg, 2018, p. 24) สำหรับกลยุทธ์การทำงานเป็นทีม เป็นกลยุทธ์ที่ช่วยลดความซ้ำซ้อนของงาน เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ และเสริมสร้างความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในระยะยาว (ธงชัย สันติวงษ์, 2560, น. 145) การทำงานเป็นทีมยังช่วยหลอมรวมความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของบุคลากรให้เกิดพลังร่วม อันนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2561, น. 112) นอกจากนี้การบริหารทีมยังมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการบริหารรายบุคคล เนื่องจากความสำเร็จของงานขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์และพลวัตของบุคลากรภายในทีม ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือ การสื่อสาร ความไว้วางใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในทีม (Black & Bright, 2019, p. 329) ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมัลลิกา นิรันธราย (2566, น. 345-346) ที่ศึกษากลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนพบว่า กลยุทธ์การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การเสริมพลังอำนาจ และการบูรณาการเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน เช่นเดียวกับ

งานวิจัยของประทุมมา เทียงธรรม (2564, น. 185) ได้ทำการวิจัยกลยุทธ์พัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพสุวรรณ ชาญวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม พบว่า การใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม และการเสริมพลังอำนาจ สามารถขับเคลื่อนครูและนักเรียนให้เกิดการพัฒนาทักษะอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอนันต์ ม่วงอุมิงค์ (2560, น. 105-121) ได้ทำการวิจัยกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมุสลิม โรงเรียนพัฒนาศาสตร์วิทยาท่าแร่ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วมของเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า กลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง คือ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-based Learning) ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้ได้ด้วยตนเองมากกว่าการรับข้อมูลเพียงฝ่ายเดียว การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานช่วยให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และอภิปรายร่วมกันภายในกลุ่ม อันเป็นกระบวนการสำคัญที่เอื้อต่อการสร้างองค์ความรู้และส่งเสริมความจำในระยะยาว นอกจากนี้ในบริบทของสังคมปัจจุบันที่มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายและสามารถเข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นให้นักเรียนค้นหาคำตอบด้วยตนเองผ่านช่องทางที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทนอกห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานมิได้มุ่งพัฒนาเพียงด้านพุทธิพิสัยเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาด้านทักษะพิสัย โดยเฉพาะทักษะการแก้ปัญหาและการสื่อสาร ตลอดจนด้านจิตพิสัยผ่านการปลูกฝังการทำงานร่วมกันการออกแบบ วางแผนและการแก้ปัญหาร่วมกันภายในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพงษ์ไพบูลย์ อยู่อาจินต์ (2565, น. 23-24) ที่ชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน ช่วยพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานตามแนวคิดของจุฑามณี อินทร์อุทิศ (2564, น. 7-8) ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นศึกษาและอภิปราย 3) ขั้นกิจกรรม 4) ขั้นสะท้อนผลจากกิจกรรม และ 5) ขั้นประเมินผล มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน กลยุทธ์ดังกล่าวถูกนำไปออกแบบ เป็นแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

โดยจัดเนื้อหาเป็น 4 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ฐานศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ฐานสะสมแบบพอเพียง 3) ฐานประดิษฐ์วัสดุเหลือใช้แบบพอเพียง และ 4) ฐานเกษตรพอเพียง รวมจำนวน 12 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลา 24 ชั่วโมง ซึ่งได้บรรจุไว้ในคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งคู่มือดังกล่าวเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้วิจัยและครูผู้สอน โดยมีการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดทำคู่มือและนำไปใช้จริงในการพัฒนานักเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลยุทธ์การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน เป็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและมีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

3. ผลการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ก่อนการใช้กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.64 คิดเป็นร้อยละ 54.67 หลังการใช้กลยุทธ์ดังกล่าวนักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 คิดเป็นร้อยละ 84.33 เพิ่มขึ้นร้อยละ 29.67 ภายหลังการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 4 ฐานการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอยู่ในระดับดีเยี่ยม จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 51.38 และอยู่ในระดับดี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 48.62 โดยไม่พบว่ามีนักเรียนอยู่ในระดับผ่านหรือไม่ผ่าน แสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่มีระดับคุณภาพ คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอยู่ในเกณฑ์ดีและดีเยี่ยมในทุกฐานการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนถึงผลสัมฤทธิ์ของการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ ในระดับที่น่าพึงพอใจ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเทศบาล 5 บ้านห้วยทรายใต้ ที่มีความชัดเจน ถูกออกแบบอย่างเป็นขั้นตอน มีระบบและมีเป้าหมายที่ชัดเจน รวมทั้งมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ ส่งผลให้กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในบริบทของสถานศึกษาจริง นอกจากนี้กระบวนการดำเนินงานยังเน้นการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร คณะครูและนักเรียนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และสะท้อนผลการเรียนรู้ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างลึกซึ้ง ยิ่งไปกว่านั้นกลยุทธ์ที่ยังสอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียนและเชื่อมโยงกับบริบทของท้องถิ่น ทำให้การเรียนรู้มีความหมาย เกิดความตระหนักรู้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญในการ

เสริมพลังและเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนและเป็นไปตามเป้าหมายของการวิจัย สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ กมลวรรณ ตังธนากานนท์ และคณะ (2552, น. 22) ได้ทำการวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษาภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดและกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า ในภาพรวมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่โรงเรียนพัฒนานักเรียนมากที่สุด คือ ด้านคุณธรรม รองลงมา คือ ด้านการเรียนรู้ และด้านสังคม ตามลำดับ กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่ใช้ในการดำเนินการโครงการประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ กลยุทธ์เครือข่าย กลยุทธ์การมีส่วนร่วม และกลยุทธ์การบูรณาการ และยังสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของบุญยัง ทับทอง (2560, น. 1976) ได้ทำการวิจัยกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการอ่านของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเพชรบุรี พบว่า หลังการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนานักเรียน นักเรียนมีคุณภาพการอ่านภาษาไทยอยู่ในระดับดีเยี่ยมและมีร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 33.91 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชุตติกาญจน์ อ้าวสาคร (2565, น. 1269-1270) ได้ทำการวิจัยกลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาความสามารถด้านการผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ พบว่า การพัฒนาความสามารถด้านการผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับชัยทิศ ชันเงิน (2566, น. 100-101) ได้ทำการวิจัย กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบัววัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 พบว่า การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนมีร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 41.75

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน และบูรณาการกลยุทธ์พัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เข้ากับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.2 ผู้บริหารและครูควรทำความเข้าใจกระบวนการขับเคลื่อนและกลยุทธ์การพัฒนาอย่างถูกต้อง พร้อมใช้คู่มือเป็นแนวทางในการทำงานร่วมกันของบุคลากรนักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลจริง

1.3 ควรจัดระบบนิเทศภายในและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม พร้อมพัฒนาเครื่องมือประเมินคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงที่หลากหลาย เช่น การประเมินตนเองและแฟ้มสะสมผลงาน เพื่อสะท้อนพัฒนาการของนักเรียนและใช้ผลปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับการศึกษาอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลและขยายความครอบคลุมขององค์ความรู้

2.2 ควรพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในมิติที่หลากหลายมากขึ้น โดยเชื่อมโยงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การจัดการตนเอง และการแก้ปัญหา

2.3 หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและจัดตั้งเครือข่ายสถานศึกษาพอเพียง

รายการอ้างอิง

- กนกวรรณ ศิริเทศ. (2565). กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเทพสุวรรณชาญาติวิทยา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(2), 171-178.
- กมลวรรณ ตั้งชนกานนท์, รัตนะ บัวสนธ์, ศศิธร ชูติมา, และ กัญญา บิลทิพย์. (2552). กลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา: ภาคกลางตอนล่างกลุ่มสองและกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 10(1), 21-49.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *คู่มือการประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2565)*. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- จุฑามณี อินทร์อุทิศ. (2564). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)*. [ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ir-ithesis.swu.ac.th
- ชัยทิศ ชันเงิน. (2566). กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 6(2), 100-116.
- ชุติกัญญา อ่าวสาคร. (2565). กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาความสามารถด้านการผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(3), 1269-1279.

- ธงชัย สันติวงษ์. (2560). *การจัดการและพฤติกรรมองค์กร*. ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญยง ทับทอง. (2560). กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการอ่านของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเพชรบุรี. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 1976-1993.
- ประทุมมา เทียงธรรม. (2564). กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพสุวรรณชาญวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(4), 185-193.
- ปรียานุช ธรรมปิยา. (2557). *ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง...สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. มูลนิธิยุวสถิรคุณ.
- พงษ์ไพบูลย์ อยู่อาจินต์. (2565). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity Based Learning)*.
- เพชรลดา อาจขาว. (2563). กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายบ้านโป่ง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- มลลิกา นิรันธราย. (2566). กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนบ้านเขาแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 8(2), 345-363.
- มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2564). *การประเมินสถานศึกษาพอเพียงและศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา*. <https://www.ysf.or.th>
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1-71.
http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF
- ยุรนันท์ วรรณรักษ์. (2562). กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2. *Humanities, Social Sciences and Arts*, 12(5), 1525-1541.
- วิโรจน์ สารัตนนะ. (2560). *การบริหารการศึกษา: แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย มานะกิจ. (2563). กลยุทธ์การขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา. *วารสารวิชาการอาชีวศึกษา*, 18(2), 55-70.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2561). *ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สำนักงาน กปร.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุภาพร สะอาดนัก. (2560). *กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองปิ่นแตก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2561). *การบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์*. แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- _____. (2561). *ภาวะผู้นำทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21*. ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2560). *การบริหารเชิงกลยุทธ์ทางการศึกษา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2562). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนันต์ ม่วงอุมิงค์. (2560). *กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมุสลิม โรงเรียนพัฒนศาสนวิทยาท่าแร่ จังหวัดเพชรบุรี*. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 105-121.
- อิงอร เนตรานนท์. (2562). *พลังอำนาจแห่งชาติซอฟต์แวร์เพาเวอร์ของไทยในศตวรรษที่ 21*. [ดุขภูมินิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Black, J. S., & Bright, D. S. (2019). *Organizational behavior*. OpenStax, Rice University. openstax.org
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2018). *The balanced scorecard: Translating strategy into action*. Harvard Business Review Press.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The action research planner*. Deakin University Press.
- Mintzberg, H. (2018). *Strategy Safari*. (3rd ed.). Free Press.

การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย โดยใช้หลักการแอคทีฟเลนนิ่ง
ร่วมกับแนวคิดการสอนของซิมป์สัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนราชินี กรุงเทพมหานคร

THE DEVELOPMENT OF THAI STRINGED INSTRUMENT PERFORMANCE
SKILLS USING ACTIVE LEARNING PRINCIPLES AND SIMPSON'S
PSYCHOMOTOR DOMAIN FOR GRADE 6 STUDENTS AT

RAJINI SCHOOL, BANGKOK

ณัฐนันท์ พรรณโกชน์*

NATTANAN PHANPHOCH

(Received: December 26, 2025; Revised: February 18, 2026; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย โดยใช้หลักการแอคทีฟเลนนิ่งร่วมกับแนวคิดการสอนของซิมป์สัน ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 70 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาดนตรีไทย ก่อนและหลังเรียน โดยใช้หลักการแอคทีฟเลนนิ่งร่วมกับแนวคิดการสอนของซิมป์สัน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยการจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบแอคทีฟเลนนิ่ง ตามแนวคิดของซิมป์สัน และแบบประเมินทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ และหาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t-test แบบกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนร้อยละ 97.15 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สะท้อนว่า กระบวนการสอนแบบแอคทีฟเลนนิ่งมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการพัฒนาการครบทุกลำดับขั้น ของพฤติกรรมพึงประสงค์ของซิมป์สัน 2) คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า $t = 19.99$ และค่า $p < .001$ แสดงว่ากระบวนการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาความเข้าใจและทักษะการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: แอคทีฟเลนนิ่ง, แนวคิดการสอนของซิมป์สัน, การปฏิบัติเครื่องสายไทย

*นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Master's student (M.Ed.) in Music Education, Faculty of Fine Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop Thai stringed instrument performance skills of the students using Active Learning Principles combined with Simpson's Psychomotor Domain with a 70% passing criterion and 2) to examine the students' learning achievement scores in the Thai Music course before and after the instruction utilizing Active Learning Principles combined with Simpson's Psychomotor Domain. The sample consisted of 30 sixth-grade students in Rajini School, selected through simple random sampling by drawing lots. The research instruments included Active Learning lesson plans based on Simpson's Psychomotor Domain and an assessment form of Thai stringed instrument performance skills. These instruments were validated for content validity (IOC) by experts, and reliability was determined using Cronbach's alpha coefficient. Data were analyzed using percentage (%), mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.) and a dependent t-test. The findings revealed as follows: 1) 97.15% of the students passed the criterion which was set at 70%, exceeding the established benchmark. This suggests that Active Learning is an effective instructional approach and contributes to development across all levels of Simpson's psychomotor domain. 2) the Post-instruction learning achievement scores were statistically significantly higher than pre-instruction scores ($t = 19.99$, $p < .001$), indicating that the learning process clearly enhanced both understanding and practical skills.

Keywords: Active Learning, Simpson's Psychomotor Domain, Thai Stringed Instrument Performance Skills

บทนำ

ดนตรีไทยเป็นศาสตร์ที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ไม่มีการจดบันทึกโน้ตเพลงหรือตำราไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การเรียนดนตรีไทยจะเรียนจากสำนักของครูต่าง ๆ จนมาถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มมีการคิดระบบการจดบันทึกโน้ตและที่สำคัญคือมีการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยในสมัยรัชกาลที่ 8 มีการก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศิลป์ ปัจจุบันคือวิทยาลัยนาฏศิลป์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการเรียนการสอนด้านนาฏศิลป์ ดนตรีโดยเฉพาะ ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาดนตรีในสถาบันการศึกษา และมีการพัฒนาหลักสูตร มีการจัดการเรียนการสอนดนตรีในระดับต่าง ๆ (วิทยาลัยนาฏศิลป์, 2567, น. 14-17)

โรงเรียนราชินีเป็นโรงเรียนหลวงสำหรับสตรีแห่งแรกของประเทศไทย สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ องค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียน ทรงมีพระวิสัยทัศน์

ให้เด็กผู้หัดมีความรู้ทางช่างฝีมือให้สามารถประกอบอาชีพได้ให้อ่านออกเขียนได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สามารถที่จะเขียนให้ผู้อื่นเข้าใจได้และที่สำคัญการอบรมศีลธรรม จรรยา และมารยาท (โรงเรียนราชินี, 2568, น. 44-48) ด้วยแนวพระราชดำรินี้โรงเรียนราชินีกำหนดให้มีการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติดนตรีไทยในทุกระดับชั้นตั้งแต่อนุบาล 2 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนทุกคนต้องปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยได้อย่างน้อย 1 ชิ้น โดยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนจะได้เลือกเครื่องดนตรีไทยที่สนใจ และเริ่มเรียนพื้นฐานการบรรเลงต่อเนื่องไปสู่การปฏิบัติเป็นเพลงทั้งในรูปแบบเดี่ยวและวงดนตรี รวมถึงการบรรเลงประกอบการแสดงในระดับสูงขึ้นไป จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

การจัดการเรียนรู้นักดนตรีไทยในแต่ละภาคเรียน กำหนดให้นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ต้องเรียนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติให้ครบตามตัวชี้วัดที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ ในด้านการปฏิบัติกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนไว้ 3 รูปแบบ คือ การปฏิบัติทักษะการขับร้องเพลงไทย การปฏิบัติทักษะการบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่งและกลองแขก การปฏิบัติทักษะเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องดำเนินทำนองทั้งในวงปี่พาทย์และวงเครื่องสายตามความต้องการของผู้เรียน กำหนดให้แต่ละระดับชั้นฝึกปฏิบัติเพลงต่าง ๆ จากง่ายไปหายาก และวัดประเมินผลทักษะการปฏิบัติของนักเรียน โดยกำหนดให้นักเรียนต้องมีคะแนนทักษะการปฏิบัติขั้นต่ำไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม จึงจะถือว่ามีความสามารถในการปฏิบัติผ่านเกณฑ์การประเมินที่สถานศึกษากำหนด

จากการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีของนักเรียนในกลุ่มเครื่องสายไทย พบว่า นักเรียนในกลุ่มเครื่องสายไทยยังขาดทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรีขั้นพื้นฐาน ได้แก่ กลวิธีในการบรรเลง การแยกระดับเสียงเครื่องดนตรี ทำให้นักเรียนไม่สามารถบรรเลงเพลงตามที่หลักสูตรกำหนดได้ ด้วยเหตุนี้ผู้สอนจึงใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบแอคทีฟเลิร์นนิง (Active Learning) และแนวทางการสอนของซิมพ์สันที่เน้นรูปแบบการเรียนการสอนปฏิบัติมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

กระบวนการสอนแบบแอคทีฟเลิร์นนิง (Active Learning) เป็นกระบวนการสอนมุ่งเน้นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมผ่านการลงมือปฏิบัติและประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติมากกว่าการนั่งฟังบรรยาย กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจและส่งเสริมอิสระทางความคิด แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นและกล้าแสดงออกในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นทักษะ สามารถคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการ

นำเสนอผลงานของตนเอง ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะ สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์ใช้ความรู้ต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาและการทำงานร่วมกับผู้อื่น (จิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์, 2558)

การที่ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ มีส่วนช่วยให้ร่างกายสามารถจดจำวิธีการปฏิบัติและสามารถปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว แนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมพ์สันเป็นแนวคิดที่เน้นการทำงานของกล้ามเนื้อและส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบสมองกับความรู้สึก ผ่านวิธีการสอน 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการรับรู้ ขั้นการเตรียมความพร้อม ขั้นสนองตอบภายใต้การควบคุม ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และขั้นการคิดริเริ่ม โดยการฝึกฝนที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะการปฏิบัติให้สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีความคล่องแคล่ว และมีความเชี่ยวชาญ สามารถสังเกตผลของการปฏิบัติได้จากความแม่นยำหรือความราบรื่นในการปฏิบัติ (ทีศนา แหมมณี, 2561, น. 244-245)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการสอนแบบแอคทีฟเลิร์นนิง (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทยตามแนวทางการสอนของซิมพ์สัน โดยนำแนวทางการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์สันทั้ง 7 ขั้นมากำหนดและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือเครื่องสายไทยให้นักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี โดยใช้หลักการแอคทีฟเลิร์นนิงร่วมกับแนวทางการสอนของซิมพ์สัน ตามเกณฑ์จำนวนนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 70
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาดนตรีไทย ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี โดยใช้แนวคิดของซิมพ์สัน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม ดำเนินการแบบมีกลุ่มตัวอย่างโดยมีการวัดประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วางแผนการดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่เลือกเรียนเครื่องมือประเภทเครื่องสายไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนในเครือข่ายนิมิตลพบุรี จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนราชินี และโรงเรียนราชินีบน รวม 12 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 220 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่เลือกเรียนเครื่องมือประเภทเครื่องสายไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนราชินี จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Roscoe (1975, p. 183) ที่ระบุว่า ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนตั้งแต่ 30 คนขึ้นไป ถือเป็นขนาดที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Sciences) เพียงพอที่จะทำให้การทดสอบค่าสถิติ t-test มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ โดยคัดเลือกนักเรียน จำนวน 3 ห้องเรียน และสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากรายชื่อนักเรียนจนครบตามจำนวนที่ต้องการ 6 เครื่องมือ ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้ ขลุ่ยเพียงออ และขิม เครื่องมือละ 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาดนตรีไทย ศ16101 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามแนวทางการสอนของซิมพ์สัน และแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย ซึ่งมีกระบวนการในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาดนตรีไทย ศ16101 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามแนวทางการสอนของซิมพ์สัน มีกระบวนการสร้างเครื่องมือโดยเริ่มจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสอนของซิมพ์สัน และหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ วิชาดนตรีไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นจึงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาดนตรีไทย ศ16101 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามแนวทางการสอนของซิมพ์สัน จำนวน 2 แผน รวม 8 ชั่วโมงให้สอดคล้องกับลำดับชั้นของซิมพ์สัน โดยมีรายละเอียดขั้นตอนและกระบวนการสอนดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบแนวคิดการสอนของซิมพ์ซันและกระบวนการสอนแบบแอคทีฟเลิ닝ที่ผู้วิจัยกำหนด

แนวคิดการสอนของซิมพ์ซัน	กระบวนการสอนแบบแอคทีฟเลิ닝ที่ผู้วิจัยกำหนด
1. ขั้นการรับรู้	1. ครูบรรเลงเพลงที่จะต้องต่อนักเรียนฟัง
2. ขั้นการเตรียมความพร้อม	2. นักเรียนทบทวนพื้นฐานปฏิบัติเครื่องดนตรี
3. ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม	3. ครูต่อเพลงโดยให้ผู้เรียนปฏิบัติเครื่องดนตรีตามที่ละ 1 บรรทัด จนครบ 1 ประโยค
4. ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง	4. ผู้เรียนทบทวนด้วยตนเอง โดยจับกลุ่มเพื่อฝึกซ้อมร่วมกันและสามารถดูโน้ตเพลงขณะที่บรรเลงได้
5. ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ	5. นักเรียนปฏิบัติด้วยตนเอง โดยครูตั้งคำถามกับจังหวะให้
6. ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้	6. ครูให้คำชี้แนะและบอกถึงข้อผิดพลาดเพื่อให้ นักเรียนแก้ไขและประยุกต์ใช้ความรู้ในการปฏิบัติ
7. ขั้นการคิดริเริ่ม	7. ครูให้นักเรียนจับกลุ่มสร้างสรรค์จังหวะและทำนองในรูปแบบใหม่ คัดเลือกทำนองที่นักเรียนเสนอมา บรรเลงและอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นร่วมกัน

จากนั้นนำไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบและประเมินหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) โดยมีค่าเท่ากับ 1 จากนั้นจึงนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และได้เครื่องมือวิจัยที่สมบูรณ์

2.2 การสร้างแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาและสร้างแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย มีกระบวนการสร้างเครื่องมือโดยเริ่มจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เกณฑ์การประเมินของโรงเรียนราชินี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงสร้างแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย ประเมินโดยสังเกตจากการปฏิบัติทักษะของผู้เรียน โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูปรีดตามเกณฑ์การประเมินของโรงเรียนราชินี กำหนดระดับคะแนนไว้ดังนี้

5 คะแนน	หมายถึง	ระดับดีมาก
4 คะแนน	หมายถึง	ระดับดี
3 คะแนน	หมายถึง	ระดับพอใช้
2 คะแนน	หมายถึง	ระดับควรปรับปรุง

นำแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย นำไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขและเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบและประเมินหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) โดยมีค่าเท่ากับ 0.80 นำแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย ไปปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนกลุ่มเครื่องสายไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มประชากร แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยมีค่าเท่ากับ 0.83 จึงได้เครื่องมือวิจัยที่สมบูรณ์

3. การเก็บรวบรวมและการจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โดยจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาดนตรีไทย ศ16101 ตามแนวคิดการสอนของซิมพ์สันกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยใช้ระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

3.1. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานโรงเรียนราชินีเพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2. นำแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย ไปใช้ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

3.3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาดนตรีไทย ศ16101 ตามแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาดนตรีไทย ศ16101 ตามแนวคิดการสอนของซิมพ์สันกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยอธิบายถึงจังหวะและทำนองของเพลงฝรั่งควงสองชั้น ทบทวนพื้นฐานการปฏิบัติเครื่องดนตรีให้ผู้เรียน และต่อเพลงฝรั่งควงสองชั้นให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

3.4. นำแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย ไปใช้ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

3.5. นำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย มาตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อสรุปผลการวิจัยต่อไป

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยสามารถนำเสนอวิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี โดยใช้แนวคิดของซิมพ์สัน ตามเกณฑ์จำนวนนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 70 รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย ตามเกณฑ์
จำนวนนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70

ลำดับ	ขั้นตอนกิจกรรมพิสัยของซิมพ์ซัน	จำนวน นักเรียน ทั้งหมด	จำนวน นักเรียนที่ ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70	ร้อยละของ ผู้ผ่านเกณฑ์
1	ขั้นการรับรู้	30	30	100.00
2	ขั้นการเตรียมความพร้อม	30	30	100.00
3	ขั้นการตอบสนองภายใต้การควบคุม	30	30	100.00
4	ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็น กลไกที่สามารถกระทำตัวเอง	30	30	100.00
5	ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ	30	28	93.34
6	ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้	30	28	93.34
7	ขั้นการคิดริเริ่ม	30	28	93.34
รวมเฉลี่ย		30	29.14	97.15

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน มีค่าเฉลี่ยร้อยละของผู้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม เท่ากับ 97.15 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70) แสดงว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบแอคทีฟเลิ่่นนิ่งตามแนวทางการสอนของซิมพ์ซัน สามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทยของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์เชิงพฤติกรรมพบว่า ผู้เรียนทุกกลุ่มมีพัฒนาการตามลำดับขั้นของพฤติกรรมพิสัย โดยเฉพาะในช่วงขั้นที่ 2-5 ซึ่งเป็นช่วงของการฝึกทักษะพื้นฐานและการปฏิบัติจริง นักเรียนเริ่มมีความมั่นใจในการบรรเลง เกิดทักษะที่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติให้ถูกต้องตามจังหวะและทำนอง มีความพร้อมเพรียงและไพเราะ

ส่วนพัฒนาการในขั้นที่ 6-7 มีความแตกต่างตามลักษณะเครื่องดนตรี นักเรียนกลุ่มขลุ่ยเพียงออและซิมมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และขั้นการคิดริเริ่มได้เร็วกว่านักเรียนกลุ่มเครื่องดนตรีที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองมือและการควบคุมน้ำหนักมือของนักเรียน เช่น ซอสามสาย จะเข้ ที่ต้องใช้เวลาในการฝึกซ้อมมากกว่าเครื่องดนตรีกลุ่มอื่น

ในส่วนของนักเรียนร้อยละ 6.66 ที่ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่าเป็นนักเรียนกลุ่มที่เรียนเครื่องดนตรีประเภทจะเข้ ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยการประสานของมือทั้งสองข้างอย่างแม่นยำ โดยเฉพาะการควบคุมแรงกดและการรัวไม้ดีดให้น้ำหนักเสียงสม่ำเสมอ ผู้เรียนยังมีปัญหาในการควบคุมแรงนิ้วและความสัมพันธ์

ระหว่างมือซ้าย-ขวา ทำให้ไม่สามารถบรรเลงได้อย่างคล่องแคล่วในจังหวะที่รวดเร็วตามบทเรียนที่ผู้วิจัยกำหนด ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดวิธีการพัฒนานักเรียนกลุ่มนี้ โดยการจัดกิจกรรมเสริมทักษะเฉพาะบุคคลหลังการเก็บข้อมูล เพื่อเป็นการฝึกทบทวนพื้นฐานการปฏิบัติ ปรับการวางนิ้วและการควบคุมไม้ดีดให้มีความสม่ำเสมอ ทบทวนบทเพลงที่เรียนเฉพาะวรรคหรือบรรทัดที่ปฏิบัติไม่ได้ โดยการสนับสนุนดังกล่าวไม่ถูกนำมาคำนวณปรับผลคะแนน เพื่อให้การวิเคราะห์ผลสอดคล้องกับหลักวิธีวิจัยเชิงทดลองและรักษาความเที่ยงตรงของข้อมูล

อย่างไรก็ตาม จากการพัฒนานักเรียนกลุ่มที่ไม่ผ่านเกณฑ์หลังการเก็บข้อมูลแสดงให้เห็นพัฒนาการที่ดีขึ้นในด้านการรับรู้เสียงและการตอบสนองภายใต้การควบคุม (Guided Response) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการพัฒนาในทิศทางที่ดี หากได้รับการส่งเสริมและฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ คาดว่าจะสามารถพัฒนาเข้าสู่ขั้นการกระทำอย่างชำนาญได้ในระยะต่อไป

2. การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาดนตรีไทย ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี โดยใช้แนวคิดของซิมพ์สัน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test แบบกลุ่มสัมพันธ์ (Dependent Sample t-test)

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	S.D.	df	t	Sig
ก่อนเรียน (Pre-test)	30	27.83	5.27	29	19.99	< .001
หลังเรียน (Post-test)	30	42.20	4.44			

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาดนตรีไทย หลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี กรุงเทพมหานคร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 42.20 คะแนน (S.D. = 4.44) สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 27.83 คะแนน (S.D. = 5.27) อย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test แบบกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า ค่าความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเรียนมีค่า $t = 19.99$, $p < .001$ แสดงว่าความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์เชิงพฤติกรรม พบว่า ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะอยู่ในระดับขั้นที่ 1-2 ของพฤติกรรมพิสัยของซิมพ์สัน ได้แก่ ขั้นการรับรู้ (perception) และขั้นการเตรียมความพร้อม (readiness) นักเรียนสามารถฟังและจดจำทำนองเพลงที่ครูบรรเลงให้ฟังได้บางส่วน สามารถปฏิบัติพื้นฐานเครื่องดนตรีได้ แต่ยังมีส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีพัฒนาการเข้าสู่ระดับ ขั้นที่ 3-7 ได้แก่ ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม (guided response) ขั้นการให้ลงมือกระทำ จนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง (mechanism) ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ (complex overt response) ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และขั้นการคิดริเริ่ม นักเรียนสามารถปฏิบัติตามตัวอย่างจากครูได้จนสามารถบรรเลงได้คล่องแคล่ว ถูกต้องตามจังหวะ และทำนองของเพลง และมีการปรับใช้เทคนิคให้เหมาะสมตามคำแนะนำของครูผู้สอน รวมถึงสามารถสร้างสรรค์จังหวะหรือทำนองใหม่จากบทเรียนได้ด้วยตนเอง

สรุปผลการวิจัย

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หลักการแอคทีฟไลน์นี้ร่วมกับแนวทางการสอนของซิมพ์สัน สามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทยของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนักเรียนร้อยละ 97.15 ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 70 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (นักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 70) สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกระบวนการสอนแบบแอคทีฟไลน์นี้ร่วมกับลำดับขั้นพฤติกรรมพิสัยของซิมพ์สัน โดยเฉพาะในขั้นการตอบสนองภายใต้การควบคุม (Guided Response) และขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง (Mechanism) ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการวางมือและการบรรเลงเบื้องต้นผ่านการปฏิสัมพันธ์และการชี้แนะเชิงรุก กระบวนการดังกล่าวช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้จากการจำลองพฤติกรรมเป็นการปฏิบัติที่มีความสอดคล้องและถูกต้องตามระเบียบวิธีของดนตรีไทย ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถก้าวข้ามไปสู่ระดับการคิดริเริ่ม (Origination) จนสามารถสร้างสรรค์ทำนองใหม่จากเพลงต้นแบบได้อย่างมีคุณภาพ

2. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาดนตรีไทย ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี โดยใช้หลักการแอคทีฟไลน์นี้ร่วมกับแนวทางการสอนของซิมพ์สันด้วยสถิติ t-test พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 42.20$, S.D. = 4.44) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 27.83$, S.D. = 5.27) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า $t = 19.30$ และค่า $p < .001$ แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ด้วยแนวคิดของซิมพ์สันช่วยเพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้เรียนสามารถจดจำโน้ตเพลงและถ่ายทอดทักษะผ่านการปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วและแม่นยำ สะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการทักษะทางกลไก (Mechanism) และการกระทำอย่างชำนาญ (Complex Overt Response) ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เป็นผลจากการที่กระบวนการสอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในขณะปฏิบัติ นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และเกิดเป็นความชำนาญที่คงทน

อภิปรายผล

1. ผลจากการพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี โดยใช้หลักการแอกทีฟเลิ닝ร่วมกับแนวทางการสอนของซิมพ์สัน ตามเกณฑ์จำนวนนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หลักการแอกทีฟเลิ닝ร่วมกับแนวทางการสอนของซิมพ์สันสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องสายไทยของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนักเรียนร้อยละ 97.15 ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 70 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (นักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 70) นักเรียนมีพัฒนาการทางพฤติกรรมพิสัยในทุกชั้น ตั้งแต่ขั้นการรับรู้ การเตรียมความพร้อม การตอบสนองภายใต้การควบคุม ไปจนถึงขั้นการคิดริเริ่ม นักเรียนสามารถบรรเลงได้อย่างคล่องแคล่ว มีการประสานมือและจังหวะได้ถูกต้อง และสามารถสร้างสรรค์ทำนองใหม่จากเพลงต้นแบบได้

ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวทางการสอนของซิมพ์สัน (ทิตินา แคมมณี, 2561, น. 244-245) ที่อธิบายว่า พฤติกรรมพิสัยเป็นการเรียนรู้จากการฝึกฝนและการปฏิบัติซ้ำผ่านกระบวนการที่มีความซับซ้อนขึ้นตามลำดับขั้นของการเรียนรู้อย่างถูกต้อง ตั้งแต่ขั้นการรับรู้ (perception) ขั้นการเตรียมความพร้อม (readiness) ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม (guided response) ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง (mechanism) ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ (complex overt response) ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และขั้นการคิดริเริ่ม โดยอาศัยการเคลื่อนไหวและประสานงานระหว่างกล้ามเนื้อต่าง ๆ จนสามารถแสดงออกได้อย่างคล่องแคล่ว และมีความชำนาญ โดยการออกแบบกิจกรรมตามแนวคิดนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และเกิดการประสานระหว่างการเรียนรู้ การเคลื่อนไหว และการควบคุม การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการสอนแบบแอกทีฟเลิ닝 (Active Learning) ของจิตตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์ (2558) ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและประสบการณ์ต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนโดยครูคอยให้คำแนะนำและใช้รูปแบบการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน ส่งเสริมให้มีความกล้าแสดงออก สามารถปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมอจนเกิดทักษะ มีการสะท้อนข้อมูลผลการปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนกลับไปพัฒนาตนเอง นำไปสู่การปฏิบัติแบบกลุ่มเพื่อให้เกิดความสำเร็จในภาพรวม การที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแบบแอกทีฟเลิ닝จะเกิดการส่งสัญญาณประสาทซ้ำ ๆ ในสมองที่ควบคุมการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อและนิ้วในการปฏิบัติเครื่องสายไทย นอกจากนี้การฝึกฝนที่เน้นการปฏิบัติจริงช่วยกระตุ้นให้เกิดการส่งสัญญาณที่ประสาทอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้นักเรียนบรรเลงได้อย่างคล่องแคล่วและลดความผิดพลาด ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยที่พบว่านักเรียนสามารถบรรเลงได้อย่างถูกต้องตามจังหวะและทำนอง

ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิธิพล อิมะสาร (2564) ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของซิมพ์สัน เรื่อง ฟอนมโนราห์ เล่นย้าย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ด้านทักษะการปฏิบัติพบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 85.00 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สัญพิชา โพธิ์ดอกไม้ (2563) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิถีธรรมแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 80.17 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม โดยมีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 71.42 ขณะที่ด้านทักษะการตีกลองชุด ขั้นพื้นฐาน นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 89.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้เช่นกัน โดยมีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 90.48 เช่นเดียวกับ อานุภาพ โม้พิมพ์ (2564) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์สัน กีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะปฏิบัติกีฬา ฟุตบอลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติของ ซิมพ์สัน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 38.29 คิดเป็นร้อยละ 79.78 โดยนักเรียนมีทักษะ กีฬาฟุตบอลสูงขึ้นเป็นไปตามเกณฑ์ร้อยละ 70

นอกจากนี้ จากผลการวิเคราะห์เชิงพฤติกรรม พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทุกกลุ่มเครื่องดนตรีมีพัฒนาการตามลำดับขั้นของพฤติกรรมพิสัยตามแนวคิดของซิมพ์สัน อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในช่วง ขั้นที่ 2 ถึง ขั้นที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงของการฝึกทักษะพื้นฐาน และการปฏิบัติจริง นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมทางการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับลักษณะ ของพฤติกรรมพิสัย ได้แก่ ขั้นการรับรู้ (perception) ขั้นการเตรียมความพร้อม (readiness) ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม (guided response) ขั้นการให้ลงมือ กระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง (mechanism) และขั้นการกระทำอย่าง ชำนาญ (complex overt response) ได้อย่างชัดเจน กระบวนการแอกทิฟเลนนิ่งช่วยเร่ง กระบวนการสร้างโมอีลิน ส่งผลให้การส่งสัญญาณประสาทเพื่อควบคุมกล้ามเนื้อมีความ รวดเร็วและแม่นยำ จนทักษะการปฏิบัติถูกพัฒนาไปสู่สภาวะอัตโนมัติ นักเรียนจึงเกิดความ มั่นใจในการบรรเลง สามารถควบคุมจังหวะและทำนองได้อย่างถูกต้อง บรรเลง พร้อมเพรียงกับเพื่อนในกลุ่ม แสดงถึงการพัฒนาทักษะตามแนวทางพัฒนาพฤติกรรมพิสัย ของซิมพ์สัน โดยในขั้นที่ 6 ถึง ขั้นที่ 7 ได้แก่ ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และขั้นการ คิดริเริ่ม (Origination) พบว่ามีความแตกต่างกันตามลักษณะของเครื่องดนตรีที่เรียน โดยนักเรียนกลุ่มขลุ่ยเพียงออและซิม มีแนวโน้มพัฒนาไปสู่ขั้นสูงได้เร็วกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของการปฏิบัติมีความซับซ้อนทางกลไกที่สอดคล้องกับระดับ พัฒนาการทางสรีระของนักเรียนวัยนี้ ทำให้นักเรียนสามารถใช้กระบวนการคิด

เพื่อวิเคราะห์ปรับวิธีการบรรเลงให้เหมาะสมกับจังหวะและอารมณ์เพลง รวมทั้งประยุกต์สร้างทำนองใหม่ได้ตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่นักเรียนกลุ่มเครื่องดนตรีที่ต้องอาศัยการประสานระหว่างสองมือและการควบคุมน้ำหนักมือ เช่น ซอสามสาย และจะเข้ ต้องใช้เวลาในการฝึกซ้อมมากกว่า อย่างไรก็ตามกระบวนการแอคทีฟเลิ닝ได้เข้ามาช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการสังเกตและฝึกปฏิบัติร่วมกับเพื่อน ทำให้กลุ่มที่เรียนเครื่องดนตรีเหล่านี้สามารถก้าวข้ามขีดจำกัดทางทักษะปฏิบัติและบรรลुวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ Kun Setyaning Astuti, Wiel Veugelers, Alice Armini and Hanna SriMudjilah (2020) ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาทฤษฎีอนุกรมวิธานของซิมพ์ซันเพื่อสร้างแนวทางการประเมินความสามารถทางดนตรีในโดเมนจิตพลศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับจิตพลศาสตร์ 7 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ การตั้ง การเลียนแบบ การตอบสนองที่ขึ้นนำ กลไก การตอบสนองที่ซับซ้อน การปรับตัว และความคิดริเริ่ม จากการสังเกตนักเรียนอายุ 4 – 6 ปี โดยทั่วไปจะไปถึงระดับการเลียนแบบ นักเรียนประถมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 ประสบความสำเร็จในการเลียนแบบและสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 ประสบความสำเร็จในการเลียนแบบโดยการร้องเพลงหรือเล่นดนตรีตามกฎและการตอบสนองที่ได้รับคำแนะนำ

2. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาดนตรีไทย ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินี โดยใช้หลักการแอคทีฟเลิ닝ร่วมกับแนวคิดการสอนของซิมพ์ซัน t-test พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 42.20$, S.D. = 4.44) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 27.83$, S.D. = 5.27) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า $t = 19.30$ และค่า $p < .001$ แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ด้วยแนวคิดการสอนของซิมพ์ซันช่วยเพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ ผู้เรียนสามารถบูรณาการทักษะทางกลไก (Mechanism) และการกระทำอย่างชำนาญ (Complex Overt Response) ได้ชัดเจนมากขึ้น

ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการสอนของซิมพ์ซัน (ทิตินา แคมมณี, 2561, น. 244-245) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมพิสัยเกิดจากการฝึกฝนซ้ำผ่านกระบวนการที่ซับซ้อนตามลำดับขั้น ช่วยสร้างความจดจำให้กับระบบสมองผ่านการปฏิบัติซ้ำ ๆ ส่งผลให้ในการปฏิบัติกล่อมเนื้อมีความคล่องแคล่วและแม่นยำตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถพัฒนากระบวนการคิดให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์สร้างสรรค์ผลงานใหม่ได้ และสอดคล้องกับกระบวนการสอนแบบแอคทีฟเลิ닝 (Active Learning) จิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์ (2558.) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยการแบ่งขั้นตอนการเรียนรู้ออกเป็นลำดับ ช่วยให้สมองจดจำการกระทำและจดจำทักษะในระยะยาว ส่งผลให้นักเรียนได้ใช้ความรู้อย่างเต็มความสามารถ ใช้ทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประยุกต์ใช้ความรู้สร้างสรรค์นำไปสู่ความสำเร็จของงาน ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พชร สถิตพงษ์ (2563) ทำการวิจัยเรื่อง

การพัฒนาความคิดริเริ่มในงานคอมพิวเตอร์โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ชันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัชพร ภู่น้อย (2565) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชานาฏศิลป์พื้นเมือง ชุดฟ้อนเงี้ยวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนาบตาพุดพันพิทยาคาร ที่เรียนโดยใช้วิธีการสอนเทคนิคจิ๊กซอร์ผสมผสานกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ชัน พบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งด้านความรู้และด้านทักษะปฏิบัติสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ครูผู้สอนควรนำหลักการแอคทีฟเลิ닝ร่วมกับแนวคิดการสอนของซิมพ์ชัน ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมตามระดับความยากง่ายของเครื่องดนตรีเพื่อเสริมสร้างความชำนาญทางกลไกตามศักยภาพเฉพาะของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด

1.2 ผู้เรียนควรได้รับการฝึกซ้อมทั้งในชั้นเรียนและนอกเวลาเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การเรียนรู้เชิงปฏิบัติด้านเครื่องสายไทยเกิดความชำนาญและต่อยอดไปสู่การบรรเลงจริงได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังระดับมัธยมศึกษาหรือโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลของการใช้กระบวนการสอนแบบแอคทีฟเลิ닝ตามแนวคิดการของซิมพ์ชันในบริบทต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยยืนยันยืนยันความเป็นสากลของแนวคิดนี้ในงานดนตรีไทยหลากหลายระดับ

2.2 ควรศึกษาเชิงลึกถึงผลกระทบระยะยาวของการใช้กระบวนการสอนนี้ เช่น ความแม่นยำของทักษะการบรรเลง ความเข้าใจในด้านจังหวะและทำนอง

2.3 ควรพัฒนาเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ทางพฤติกรรมทักษะพิสัยให้มีความละเอียดในแต่ละชั้นของซิมพ์ชัน เช่น การใช้แบบสังเกตที่แยกตามพฤติกรรมย่อยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละระดับ

2.4 ควรเพิ่มการออกแบบการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสังเกตพฤติกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกในระหว่างกระบวนการเรียนรู้

รายการอ้างอิง

- จิตณรงค์ เอี่ยมสำอาง. (2558). *Active Learning แนวทางในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21*. จิตณรงค์ เอี่ยมสำอาง.
<http://chitnarongactivelearning.blogspot.com/>.
- ซัซพร ภูน้อย. (2565). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา นาฏศิลป์พื้นเมือง ชุดเพื่อนเจียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคาร ที่เรียนโดยใช้วิธีการสอนเทคนิคจิ๊กซอร์ผสมผสานกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์สัน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี].
- ทิตนา แหมมณี. (2561). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 22). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิพล ธิมะสาร. (2564). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของซิมพ์สัน เรื่อง เพื่อนโนราห์เล่นย่าย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].
- พชร สถิตพงษ์. (2563). *การพัฒนาความคิดริเริ่มในงานคอมพิวเตอร์โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์สันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์].
- โรงเรียนราชินี. (2568). *120 ปีราชินี ศักดิ์ศรีก้าวไกล*. สายธุรกิจโรงพิมพ์.
- สัญญา พิชิตดอกไม้. (2563). *การพัฒนาชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิถีธรรมแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].
- อานุกาญ ไม้พิมพ์. (2564). *การจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์สันกีฬาสีฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- Astuti, K. S., Veugelers, W., Armini, A., & Mudjilah, H. S. (2020). Developing Simpson's taxonomy theory to construct assessment guidelines for music competency within the psychomotor domain In A. Creech (Ed.), *International Society for Music Education 34th World Conference on Music Education: Online* (pp. 59-65). International Society for Music Education.
- Roscoe, J. T. (1975), *Fundamental research statistics for the behavioural sciences* (2nd.). Holt, Rinehart and Winston.

**การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK
เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้
ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา**

**DEVELOPMENT OF TPACK-BASED LEARNING ACTIVITIES TO
ENHANCE DIGITAL TECHNOLOGY SKILLS FOR INSTRUCTIONAL
MANAGEMENT AMONG PRE-SERVICE ART EDUCATION
TEACHERS**

กานต์ศิวกกร คำวิเศษธนธรรณ*
KANSIWAKON KHAMWISSETTANATON

(Received: January 8, 2026; Revised: March 23, 2026; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา ตามเกณฑ์ 80/80 2) ศึกษาความรู้ความเข้าใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ 3) ศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และ 4) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2568 จำนวน 20 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยคือ แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ แบบประเมินทักษะและแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2)

ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีประสิทธิภาพนวัตกรรม (E_1/E_2) เท่ากับ 82.16/81.17 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 2) นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.17 3) นักศึกษามีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ โดยการประเมินตนเองอยู่ในระดับดีเยี่ยม ($\mu=4.53$, $\sigma=0.50$) และ

*ภาควิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

อาจารย์ผู้สอนประเมินอยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 89.59) และ 4) นักศึกษามีความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.53$, $\sigma = 0.54$)

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้, ทีแพคโมเดล, ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล, ศิลปศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: (1) to examine the effectiveness of learning activities based on the TPACK framework in enhancing digital technology skills for instructional management among pre-service art education teachers, according to the 80/80 efficiency criterion; (2) to investigate students' knowledge and understanding of the use of digital technology in instructional management; (3) to examine their digital technology skills for instructional management; and (4) to explore their satisfaction with the learning activities. The target group consisted of 20 third-year undergraduate students enrolled in the Bachelor of Education program in Art Education at Suphanburi College of Fine Arts during the 2025 academic year. The participants were selected through purposive sampling. The research instruments included TPACK-based lesson plans designed to develop digital technology skills for instructional management, a knowledge and understanding test, a skills assessment form, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, standard deviation, and efficiency indices (E1/E2).

The findings revealed that: (1) the learning activities based on the TPACK framework achieved an efficiency index (E1/E2) of 82.16/81.17, meeting the established 80/80 criterion; (2) students demonstrated the highest level of knowledge and understanding regarding the use of digital technology in instructional management, with an average score of 81.17%; (3) The students demonstrated strong digital technology skills for instructional management. Their self-assessment indicated an excellent level of competency ($\mu = 4.53$, $\sigma = 0.50$), while the instructor's evaluation rated their performance at a very good level (89.59%). Furthermore, the students reported the highest level of overall satisfaction with the learning activities ($\mu = 4.53$, $\sigma = 0.54$).

Keywords: Learning activities, TPACK Model, Digital technology skills, Art Education

บทนำ

ภายใต้บริบทโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยได้กำหนดนโยบายการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2561–2580 เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและคุณภาพชีวิตของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) ในบริบทของการพัฒนากำลังคน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความรู้ทางดิจิทัล (Digital Intelligence) ให้กับคนทุกช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาชีพ “ครู” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ ครูในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competence) ที่ครอบคลุม 6 ด้าน ทั้งความเข้าใจ การใช้ การผลิต การแก้ปัญหา การประเมิน และการใช้อย่างมีจริยธรรม (จุฬารัตน์ บุชงก์, 2566; ยุภาวดี พรหมเสถียร และธีรชัย เนตรณอมศักดิ์, 2564; อภิชาติ รอดนิยม, 2564) เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีที่กำหนดให้บัณฑิตต้องมีทักษะดิจิทัลใน 6 มิติหลัก ได้แก่ การสืบค้นข้อมูล การสร้างสรรค์นวัตกรรม ความตระหนักรู้ด้านความปลอดภัยและจริยธรรม (Digital Etiquette) ทักษะการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม และการสื่อสารเพื่อการทำงานร่วมกัน (คณะกรรมการการอุดมศึกษา [สกอ.], 2561)

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยเฉพาะวิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี ได้ตอบสนองนโยบายมุ่งเน้นการผลิต “ครูศิลปะ” ที่มีความคิดสร้างสรรค์และเท่าทันเทคโนโลยี ตามมาตรฐานสากล (วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี, 2562) แต่ในทางปฏิบัติกลับพบช่องว่างด้านทักษะทางเทคโนโลยีดิจิทัลของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา และข้อมูลเชิงประจักษ์จากผลการทดสอบมาตรฐานกลางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ปีการศึกษา 2566 ของสถาบัน สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 ผ่านเกณฑ์การทดสอบเพียงร้อยละ 38.89 (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2566) นอกจากนี้จากการประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาหลักการสอนศิลปศึกษา และการนิเทศการฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูในสถานศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการสอน รวมถึงขาดการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ โดยการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในชั้นเรียนยังอยู่ในระดับน้อย (วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี, 2568) สอดคล้องกับข้อค้นพบของ สืบศักดิ์ สิริมงคลกาล (2563) ที่ระบุว่านักศึกษาครูศิลปะยังขาดทักษะในการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับกระบวนการสอน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความพร้อมสู่วิชาชีพครูศิลปะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Digital Literacy) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำประโยชน์จากทรัพยากรดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้และดำรงอยู่ใน

สภาพแวดล้อมทางดิจิทัลได้อย่างสมดุลและเหมาะสม (Ng, 2012; สุปราณี วงษ์แสงจันทร์ และประกอบ คุณารักษ์, 2564)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูศิลปะจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยี (Technological Pedagogical Content Knowledge: TPACK) มาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการแก้ปัญหา โดยแนวคิดนี้เน้นการบูรณาการองค์ความรู้ 3 ประการ ได้แก่ ความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technology) ความรู้ด้านศาสตร์การสอน (Pedagogy) และความรู้ด้านเนื้อหาวิชา (Content) เข้าด้วยกันอย่างสมดุล (Koehler & Mishra, 2009) การนำแนวคิด TPACK มาใช้ จำเป็นต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่การทำความเข้าใจบริบทของผู้เรียน กระบวนการสอน ไปจนถึงการเลือกใช้วิธีการและสื่อเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (มนตรา ลิ่มสกุลวานิจ และคณะ, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริศักดิ์ ทิพย์ทวีชาญ และธันวดี ดอนวิเศษ (2565) แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK สามารถส่งเสริมให้นักศึกษามีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนในระดับที่สูงขึ้น

จากกรอบแนวคิดและข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำ TPACK มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะและสร้างความมั่นใจในการเลือกใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหาวิชา ช่วยยกระดับประสิทธิภาพของวิธีการสอนและทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่ซับซ้อนได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักศึกษามีการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก้าวทันพลวัตของโลกการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา
3. เพื่อศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

วิธีการศึกษา

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิจัยทั้งหมด 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

1.1 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการกำหนดกรอบแนวคิด การใช้เทคโนโลยี ทักษะดิจิทัล และการจัดการเรียนรู้ นำไปสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

1.2 ผู้วิจัยดำเนินการยืนยันองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.55$, $S.D.=0.51$) และความสอดคล้องขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 จากนั้นนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK และรายการประเมินทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับพฤติกรรมตัวบ่งชี้ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลต่อไป

1.3 ร่างกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ โดยนำรายการองค์ประกอบและตัวบ่งชี้พฤติกรรมมาวิเคราะห์ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เลือกวิธีการสอนและเลือกเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับเนื้อหา มีการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมการทดสอบ การร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความคิด การนำเสนอ การสืบค้น การเก็บข้อมูล ซึ่งมุ่งพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี 4 มิติของผู้เรียน คือ ด้านการใช้ ด้านการเข้าใจ ด้านการสร้าง และด้านการเข้าถึง โดยใช้เนื้อหาสาระรายวิชาหลักการสอนศิลปศึกษา กำหนดการแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยเนื้อหา (CK) วิธีการสอน (PK) และเทคโนโลยี (TK) จำนวน 7 สัปดาห์ และการทดสอบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวมเป็น 32 ชั่วโมง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK โดยใช้เนื้อหาสาระรายวิชาหลักการสอนศิลปศึกษา

ลำดับ ที่	กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK			จำนวน ชั่วโมง
	เนื้อหา (CK) Content Knowledge	วิธีการสอน (PK) Pedagogical Knowledge	เทคโนโลยี (TK) Technological Knowledge	
1	การแนะนำรายวิชาหลักการสอนศิลปศึกษาเบื้องต้น	- การสอนแบบอภิปราย - การสอนแบบร่วมมือจิ๊กซอร์ (JIGSAW) - เทคนิค Think-Pair-Share - เทคนิคการวิเคราะห์วิดีโอ - เทคนิคการเขียนแผนผังความคิด/อินโฟกราฟิก	Kahoot, Mentimeter, YouTube, google Docs, Canva, pinterest	4
2	การวิเคราะห์หลักสูตรและการสอนศิลปศึกษาในการศึกษาขั้นพื้นฐาน	- การสอนแบบอภิปราย - การแสดงบทบาทสมมติ	Mentimeter, Canva, YouTube, Padlet, google form, https://dltv.ac.th/	4
3	การสอนศิลปศึกษา	- การสอนแบบอธิบาย - เทคนิค Think-Pair-Share	Mentimeter, Canva, YouTube, Padlet, Wordwall, google form, https://dltv.ac.th/	4
4	การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ศิลปะ	- การสอนแบบอธิบาย - เทคนิคการสะท้อนคิด	Canva, Google Docs, YouTube, Kahoot, Mentimeter, Google Drive, https://dltv.ac.th/	4
5	การสอนศิลปะปฏิบัติ	- การสอนแบบอธิบาย - เทคนิคการวิเคราะห์วิดีโอ - การสะท้อนคิด - การแสดงบทบาทสมมติ	Canva, YouTube, Padlet, ChatGPT, google form	4
6	การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์	- การสอนแบบอภิปราย - เทคนิคการวิเคราะห์วิดีโอ - การสะท้อนคิด - การแสดงบทบาทสมมติ	Google Arts & Culture, Canva, YouTube, Padlet, ChatGPT, google form	4
7	การสอนสุนทรียศาสตร์ และการสอนศิลปวิจารณ์	- การสอนแบบอธิบาย - เทคนิคการวิเคราะห์วิดีโอ - การสะท้อนคิด - การแสดงบทบาทสมมติ	Mentimeter, Google Arts & Culture, Padlet, Canva, YouTube, ChatGPT, google form	4
8	การทดลองสอนศิลปะในชั้นเรียน นำเสนอแผนการสอนในการสอนแบบจุลภาค Micro Teaching (จำลองการสอน 10 -15 นาที)	- การสอนแบบอภิปราย - ฝึกปฏิบัติทดลองสอนในสถานการณ์จำลอง	google form, google Drive, Mentimeter	4
รวมเวลา				32

1.4 ผู้วิจัยนำกิจกรรมการเรียนรู้ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้มีคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.44$, S.D.=0.35) และได้นำกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้และแก้ไขข้อบกพร่อง (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556) โดยใช้กลุ่มทดลองเครื่องมือวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2/2567 ซึ่งจะเลื่อนชั้นปีที่ 4 ในปีการศึกษา 1/2568 ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จัดกลุ่มความสามารถทดลองใช้เพื่อหาข้อบกพร่องของกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ การทดลองรายบุคคล จำนวน 3 คน มีประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ (E_1/ E_2) เท่ากับ 70.78/70.00 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด จึงปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ทดลองกลุ่มเล็ก จำนวน 5 คน มีประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ (E_1/ E_2) เท่ากับ 73.37/73.33 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด และได้ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ทดลองกลุ่มใหญ่ (นักศึกษาทั้งห้อง) จำนวน 7 คน มีประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ (E_1/ E_2) เท่ากับ 80.83/79.52 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด ทั้งนี้ปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การนำกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

2.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ปีการศึกษา 1/2568 จำนวน 20 คน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาหลักการสอนศิลปศึกษา โดยไม่ได้แบ่งกลุ่มออกไปทดลองเครื่องมือวิจัย ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ใช้จัดกิจกรรม คือ แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา ผ่านการตรวจสอบคุณภาพตามขั้นตอนที่ 1

2.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.2.2.1 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาของแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.8-1.00 และนำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักศึกษาครูที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (P) ได้ค่าระหว่าง 0.37-0.77 ค่าอำนาจจำแนก (r) ตามวิธีของ Brennan ได้ค่าระหว่าง 0.38-0.88 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ

(Reliability) แบบอิงกลุ่ม KR-20 ตามวิธีของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (ไพศาล วรคำ, 2561) มีค่าเท่ากับ 0.95

2.2.2.2 แบบประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยนักศึกษาประเมินตนเอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) (ไพศาล วรคำ, 2561) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน (เฉพาะส่วนนักศึกษาประเมินตนเอง) ดังนี้

- 5 หมายถึง สามารถปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วและมั่นใจ มีทักษะระดับดีเยี่ยม
- 4 หมายถึง สามารถปฏิบัติได้โดยมีข้อผิดพลาดเล็กน้อย มีทักษะระดับดีมาก
- 3 หมายถึง สามารถปฏิบัติได้แต่ยังต้องการการพัฒนาเพิ่มเติม มีทักษะระดับดี
- 2 หมายถึง สามารถปฏิบัติได้บางส่วนแต่ต้องการความช่วยเหลือ มีทักษะระดับพอใช้
- 1 หมายถึง สามารถปฏิบัติได้บางส่วนและยังมีข้อผิดพลาดมาก มีทักษะระดับควรปรับปรุง

แบบประเมินนี้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตามนิยามศัพท์ของพฤติกรรมที่พัฒนาขึ้น ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (ไพศาล วรคำ, 2561) ระหว่าง 0.8-1.00 และนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 7 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (Item-Total Correlation) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (ไพศาล วรคำ, 2561) ซึ่งได้ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.29 – 0.97 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91

อาจารย์ผู้สอนวิจัยเป็นผู้ประเมิน โดยใช้เกณฑ์รูบริก (Scoring rubric) ซึ่งเป็นแบบรูบริกแยกส่วน (Analytic Rubric) มีเกณฑ์ให้คะแนนการประเมินทักษะ จำนวน 17 รายการ ได้แก่ ด้านการใช้ (Use) คะแนนเต็ม 20 คะแนน ด้านการเข้าใจ (Understand) คะแนนเต็ม 25 คะแนน ด้านการสร้าง (Create) คะแนนเต็ม 20 คะแนน และด้านการเข้าถึง (Access) คะแนนเต็ม 20 คะแนน รวมเป็น 85 คะแนน แล้วคิดคำนวณหาค่าร้อยละจากคะแนนที่ได้นำไปเทียบเกณฑ์คุณภาพ

เครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตามนิยามศัพท์ของพฤติกรรมที่พัฒนาขึ้น ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (ไพศาล วรคำ, 2561) ระหว่าง 0.8-1.00 และนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักศึกษาครูที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 7 คน โดยให้ครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ประเมินนักศึกษาในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จากนั้นนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อวัดความเห็นพ้องต้องกันของผู้ประเมิน (Rater Agreement Index: RAI) (ไพศาล วรคำ, 2561) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (RAI) เท่ากับ 0.88 บ่งชี้ว่าผู้ประเมินมีความสอดคล้องกันมาก

2.2.2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 15 ข้อ ผ่านตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) (ไพศาล วรคำ, 2561) ได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.8-1.00

2.3 การดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยนำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เอกสารประกอบแผนและเครื่องมือวัดประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเหมาะสม ใช้กับกลุ่มเป้าหมายโดยดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ก่อนใช้กิจกรรมการเรียนรู้

จัดทำหนังสือเพื่อขออนุมัติจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา กับกลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาหลักการสอนศิลปศึกษา ปีการศึกษา 1/2568 เตรียมความพร้อมการนำกิจกรรมไปใช้ ได้แก่ เอกสารชี้แจงข้อมูลสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัย ใบกิจกรรม แบบทดสอบ แบบประเมินแบบสอบถาม รวมถึงเครื่องมือ อุปกรณ์ โปรแกรม แพลตฟอร์มออนไลน์ สื่อประกอบต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ และเตรียมการด้านอาคารสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การใช้กิจกรรมการเรียนรู้

1. การเตรียมความพร้อม จัดปฐมนิเทศ และชี้แจงทำความเข้าใจขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ระยะเวลา เงื่อนไขการเรียนรู้ พร้อมทั้งตรวจสอบความพร้อมของเครื่องมือ อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา ที่พัฒนาขึ้น กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 7 สัปดาห์ และทดสอบความรู้ความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวมเป็น 32 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้วิจัยดำเนินการประเมินนักศึกษาในกลุ่มเป้าหมายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. ทดสอบความรู้ความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้

2. ประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมินทักษะ โดยการประเมินตนเองและอาจารย์ผู้สอนประเมิน

3. สอบถามความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบสอบถาม

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 โดยใช้สูตร E_1/E_2

2. วิเคราะห์ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ หลังการรับการพัฒนาตามกิจกรรมการเรียนรู้ โดยหาค่าร้อยละ แล้วเทียบกับเกณฑ์คุณภาพ (ไพศาล วรคำ, 2561) ดังนี้

ร้อยละ 80 - 100 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด

ร้อยละ 60 - 79 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจมาก

ร้อยละ 40 - 59 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจปานกลาง

ร้อยละ 20 - 39 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจน้อย

ร้อยละ 0 - 19 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ผลการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนประเมินจากการประเมินตนเอง แล้วเทียบกับเกณฑ์คุณภาพ (ไพศาล วรคำ, 2561) ดังนี้

ตารางที่ 2 เกณฑ์คุณภาพของการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ (ประเมินตนเอง)

คะแนนเฉลี่ย	ระดับคุณภาพ	คำอธิบาย
4.51 – 5.00	ดีเยี่ยม	มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมืออาชีพและมีประสิทธิภาพสูงสุด
3.51 – 4.50	ดีมาก	มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม หลากหลาย และสร้างสรรค์
2.51 – 3.50	ดี	มีทักษะการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามวัตถุประสงค์
1.51 – 2.50	พอใช้	มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ได้บางส่วน และยังต้องการพัฒนาเพิ่มเติม
1.00 - 1.50	ควรปรับปรุง	ขาดทักษะหรือยังไม่สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

และการวิเคราะห์ผลคะแนนประเมินจากอาจารย์ผู้สอน โดยนำคะแนนประเมินของนักศึกษาเป็นรายด้าน แล้วคำนวณหาค่าร้อยละจากคะแนนที่ได้นำไปเทียบเกณฑ์คุณภาพ ดังนี้

ตารางที่ 3 เกณฑ์คุณภาพของการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ (ผู้สอนประเมิน)

ร้อยละ	ระดับคุณภาพ	คำอธิบาย
90 – 100	ดีเยี่ยม	มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมืออาชีพและมีประสิทธิภาพสูงสุด
80 – 89	ดีมาก	มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม หลากหลาย และสร้างสรรค์
70 – 79	ดี	มีทักษะการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามวัตถุประสงค์
60 – 69	พอใช้	มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ได้บางส่วน และยังต้องการพัฒนาเพิ่มเติม
1 – 59	ควรปรับปรุง	ขาดทักษะหรือยังไม่สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

4. วิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วเทียบกับตามเกณฑ์แปลผลความพึงพอใจ (ไพศาล วรคำ, 2561) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 แปลว่า มีความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 แปลว่า มีความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 แปลว่า มีความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 แปลว่า มีความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 แปลว่า มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ผลการศึกษา

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้สูตร E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 80/80

จำนวน นักเรียน	รายการ	คะแนน เต็ม	μ	σ	ร้อยละ
20	ประสิทธิภาพกระบวนการ	430	353.30	41.84	82.16
20	ประสิทธิภาพผลลัพธ์	30	24.35	1.42	81.17
ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ (E_1/E_2) เท่ากับ 82.16/81.17					

จากตารางที่ 4 พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 353.30 ($\mu=353.30$, $\sigma=41.84$) คิดเป็นร้อยละ 82.16 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.35 ($\mu=24.35$, $\sigma=1.42$) คิดเป็นร้อยละ 81.17 ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 82.16/81.17 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

2. ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการ เรียนรู้	ผลการทดสอบ	
	ร้อยละ	แปลผล
ด้านการใช้ (Use)	83.13	มากที่สุด
ด้านการเข้าใจ (Understand)	88.89	มากที่สุด
ด้านการสร้าง (Create)	70.00	มาก
ด้านการเข้าถึง (Access)	78.57	มาก
รวมทุกด้าน	81.17	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้หลังเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 81.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้สูงสุด

คือ ด้านการเข้าใจ (Understand) อยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 88.89) รองลงมา คือ ด้านการใช้ (Use) อยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 83.13) และด้านการเข้าถึง (Access) อยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 78.57) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด คือ ด้านการสร้าง (Create) อยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 70.00)

3. ผลวิเคราะห์ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

ผลการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยนักศึกษาประเมินตนเอง

ตารางที่ 6 ผลการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้	ผลการประเมิน		
	μ	σ	ระดับ
ด้านการใช้ (Use)	4.55	0.50	ดีเยี่ยม
ด้านการเข้าใจ (Understand)	4.61	0.44	ดีเยี่ยม
ด้านการสร้าง (Create)	4.34	0.52	ดีมาก
ด้านการเข้าถึง (Access)	4.61	0.40	ดีเยี่ยม
เฉลี่ยรวมทุกด้าน	4.53	0.50	ดีเยี่ยม

จากตารางที่ 5 พบว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา จากการประเมินตนเอง โดยรวมทั้ง 4 ทักษะ นักศึกษามีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ($\mu=4.53$, $\sigma=0.50$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายทักษะ พบว่า นักศึกษามีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้สูงสุด คือ ทักษะด้านการเข้าใจ (Understand) อยู่ในระดับดีเยี่ยม ($\mu=4.61$, $\sigma=0.44$) ด้านการเข้าถึง (Access) อยู่ในระดับดีเยี่ยม ($\mu=4.61$, $\sigma=0.40$) และทักษะด้านการใช้ (Use) อยู่ในระดับดีเยี่ยม ($\mu=4.55$, $\sigma=0.50$) ตามลำดับ ส่วนทักษะที่น้อยที่สุด คือด้านการสร้าง (Create) อยู่ในระดับดีมาก ($\mu=4.34$, $\sigma=0.52$)

ผลการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยอาจารย์ผู้สอนประเมิน

ตารางที่ 7 ผลการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้	ผลการประเมิน				
	จำนวนนักศึกษา	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ด้านการใช้ (Use)	20	20	18.00	90.00	ดีเยี่ยม
ด้านการเข้าใจ (Understand)	20	25	22.30	89.20	ดีมาก
ด้านการสร้าง (Create)	20	20	18.40	92.00	ดีเยี่ยม
ด้านการเข้าถึง (Access)	20	20	17.45	87.25	ดีมาก
เฉลี่ยรวมทุกด้าน	20	85	76.15	89.59	ดีมาก

จากตารางที่ 7 พบว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา จากการประเมินโดยอาจารย์ผู้สอน โดยรวมทั้ง 4 ทักษะ นักศึกษามีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 89.59) และเมื่อพิจารณาเป็นรายทักษะ พบว่า นักศึกษามีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้สูงสุด คือ ด้านการสร้าง (Create) อยู่ในระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 92.00) รองลงมา คือ ทักษะด้านการใช้ (Use) อยู่ในระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 90.00) และทักษะด้านการเข้าใจ (Understand) อยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 89.20) ตามลำดับ ส่วนทักษะที่น้อยที่สุด คือ ทักษะด้านการเข้าถึง (Access) อยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 87.25)

เมื่อพิจารณาจากแหล่งข้อมูล 2 ทางได้แก่ นักศึกษาประเมินตนเอง มีทักษะอยู่ในระดับดีเยี่ยม ($\mu=4.53$, $\sigma=0.50$) และอาจารย์ผู้สอนประเมินมีทักษะอยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 89.59) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ผลวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา

รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
	μ	σ	ระดับความพึงพอใจ
ด้านการเตรียมความพร้อม	4.38	0.58	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.53	0.53	มากที่สุด
ด้านการประเมินหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.65	0.48	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.53	0.54	มากที่สุด

จากตารางที่ 8 พบว่า นักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.53, \sigma = 0.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการประเมินหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.65, \sigma = 0.48$) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.53, \sigma = 0.53$) และด้านการเตรียมความพร้อม มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.38, \sigma = 0.58$) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการสอบถามความพึงพอใจปลายเปิดพบว่า นักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีความเข้าใจในการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้มากขึ้น ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ใหม่ ๆ อย่างหลากหลาย และสามารถนำไปออกแบบการจัดการเรียนรู้ต่อไปได้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา สรุปผลได้ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีประสิทธิภาพนวัตกรรม (E_1/E_2) เท่ากับ 82.16/81.17 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80
2. นักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.17
3. นักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ โดยการประเมินตนเองอยู่ในระดับดีเยี่ยม ($\mu = 4.53, \sigma = 0.50$) และอาจารย์ผู้สอนประเมินอยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 89.59)
4. นักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.53, \sigma = 0.54$)

อภิปรายผล

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา ประกอบด้วย เนื้อหา (Content Knowledge: CK) วิธีการสอน (Pedagogical Knowledge: PK) และเทคโนโลยี (Technological Knowledge: TK) มีประสิทธิภาพนวัตกรรม (E_1/E_2) เท่ากับ

82.16/81.17 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด หมายความว่า นักศึกษามีประสิทธิภาพ กระบวนการจากคะแนนแบบสังเกตพฤติกรรม แบบทดสอบย่อย แบบประเมินการนำเสนองาน แบบประเมินการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยเก็บระหว่างเรียน รวมกันคิดเป็นร้อยละ 82.16 และประสิทธิภาพผลลัพธ์จากการคะแนนแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้โดยทดสอบหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 81.17 แสดงว่า กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้น จากการลงมือปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Koehler และ Mishra (2009) ที่ได้อธิบายถึงกรอบโครงสร้างของความรู้ของครูในการบูรณาการเทคโนโลยีไปสู่ การเรียนการสอนที่เรียกว่าเทคโนโลยีศาสตร์การผสมผสานวิธีการสอนกับเนื้อหา (TPACK) เลือกใช้การสอนเนื้อหาความรู้ด้วยวิธีการสอนและเทคโนโลยีต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเป็นผล เนื่องมาจากผู้วิจัยได้สร้างพัฒนาแผนการจัดการจัดการการเรียนรู้ โดยประยุกต์ใช้ตามขั้นตอน ของพิมพ์ เดชะคุปต์ (2557) และสมาน เอกพิมพ์ (2560) โดยออกแบบการจัดการจัดการ กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความเจริญทุกด้านให้แก่ผู้เรียน ใ้ให้ผู้เรียนได้แสดงออก ลงมือปฏิบัติ ได้มีส่วนร่วมฝึกฝนแสวงหาความรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตาม 4 มิติ ได้แก่ ด้านการใช้ (Use) ด้านการเข้าใจ (Understand) ด้านการสร้าง (Create) ด้านการเข้าถึง (Access) ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหา สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลผ่านเครื่องมือ อุปกรณ์ โปรแกรม แพลตฟอร์มออนไลน์หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้ ซึ่งกระบวนการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและผ่านการตรวจสอบคุณภาพตามขั้นตอนดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556) ที่ได้กล่าวถึงการพัฒนานวัตกรรม การเรียนการสอนที่ผ่านกระบวนการออกแบบอย่างมีระบบ จะส่งผลให้นวัตกรรมนั้น มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งผลลัพธ์ ด้านทักษะดิจิทัลนี้ สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ที่ได้กล่าวถึงยุค แห่งการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะทางดิจิทัลของตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถเลือกใช้ และสร้างสรรค์สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลให้เหมาะสมกับพฤติกรรม การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกรณิกา ไวโสภา (2564) พบว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ วิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา โดยการบูรณาการใช้ TPACK Model ของนักศึกษาครูสาขาการสอนสังคมศึกษา ที่สร้างขึ้น มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 91.73/ 87.02

2. นักศึกษาคู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.17 อาจเป็นผล เนื่องจากการผู้วิจัยใช้วิธีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงปฏิบัติจริง และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัด

การเรียนรู้ที่อยู่ในกระแสนิยม เป็นที่สนใจของผู้เรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนอย่างดียิ่ง ผักผ่อนการใช้เครื่องมือแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้จดจำเนื้อหาได้ง่าย และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Skills) เป็นความสามารถที่หลากหลายในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล แอปพลิเคชันในการสื่อสาร รวมทั้งการเข้าถึงเครือข่ายข้อมูลต่าง ๆ และสามารถจัดการข้อมูลได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Koehler และ Mishra (2009) ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK จะช่วยให้ผู้สอนสามารถบูรณาการความรู้ด้านเนื้อหา วิธีการสอน และเทคโนโลยีเข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และสามารถนำเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้จริง อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล (2563) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้วิธีใหม่ ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้การเรียนรู้ดิจิทัลมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น ตามมิติของการใช้เทคโนโลยี 4 มิติ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้กำหนดให้ข้าราชการและบุคลากรภาครัฐทุกคนจะต้องมีทักษะด้านดิจิทัลสำหรับการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อัญสุชา บุญขันตินาถ, 2561) ซึ่งทักษะดังกล่าวครอบคลุมความสามารถ 4 มิติ คือ การใช้ (Use) เข้าใจ (Understand) การสร้าง (create) และเข้าถึง (Access) เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอรอุมา พันธุ์เกตุ และคณะ (2565) พบว่า นักศึกษาครูชีววิทยาสามารถพัฒนาความเข้าใจในกรอบแนวคิด TPACBIOK แสดงให้เห็นว่าหลังการเรียนรู้ นักศึกษาครูชีววิทยามีระดับความรู้ TPACBIOK อยู่ในระดับมากที่สุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิริศ กิตติวรากล และคณะ (2566) พบว่า ด้านการบูรณาการความรู้ด้านเทคโนโลยีกับเนื้อหา มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 82.83 ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. นักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ โดยการประเมินตนเองอยู่ในระดับดีเยี่ยม ($\mu = 4.53$, $\sigma = 0.50$) และอาจารย์ผู้สอนประเมินอยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 89.59) เมื่อพิจารณาเรียงลำดับเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสร้าง (create) นักศึกษาประเมินตนเองมีทักษะในระดับดีมาก ส่วนอาจารย์ผู้สอนประเมินอยู่ในระดับดีเยี่ยม เป็นผลการประเมินแบบสวนทาง ซึ่งการที่นักศึกษาประเมินตนเองอาจเกิดจากความรู้สึกไม่มั่นใจในการเผชิญกับเครื่องมือใหม่ ๆ ซึ่งต้องใช้ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าสูง นักศึกษาอาจรู้สึกว่าการใช้เวลามากหรือยังติดขัดในกระบวนการผลิตสื่อ ทำให้ประเมินตนเองอย่างระมัดระวัง ในขณะที่ผลสัมฤทธิ์ที่อาจารย์ประเมินโดยใช้เกณฑ์รูบริก (Rubric) ที่เน้นผลผลิตเชิงประจักษ์ เมื่อชิ้นงานที่นักศึกษาสร้างขึ้นมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความคิดสร้างสรรค์ และนำไปใช้สอนได้จริงตามมาตรฐานศิลปศึกษา อาจารย์จึงให้คะแนนตามคุณภาพงานที่ปรากฏ เป็นตัวยืนยันว่ากระบวนการฝึกปฏิบัติในกิจกรรม TPACK

ประสบความสำเร็จในการสร้างสมรรถนะจริง ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากผู้วิจัยใช้วิธีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ทั้งกิจกรรมการทดสอบ การร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การนำเสนอ การสืบค้น การเก็บข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Koehler และ Mishra (2009) ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ ทำให้ครูสามารถบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับเนื้อหาและวิธีการสอนได้อย่างกลมกลืน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์สื่อและนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์จากผลลัพธ์การพัฒนาทักษะดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลสำหรับครูของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ซึ่งกล่าวว่า ครูในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถเลือกใช้และสร้างสรรค์สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลให้เหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถสืบค้น เข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ และนำไปประยุกต์ใช้โดยไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลและเป็นผู้คอยชี้แนะให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kara (2021) พบว่า นักศึกษาปีที่ 3 และนักศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนความสามารถด้าน TPACK สูงกว่านักศึกษาปีที่ 1 และนักศึกษาปีที่ 2 ซึ่งอาจเป็นผลจากประสบการณ์และการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นตามระยะเวลา ความสัมพันธ์กับผลการเรียน นักศึกษาที่มีผลการเรียนสูงมีคะแนนในด้าน TC, TCK, PCK, และ TPACK สูงกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำ และได้เสนอแนะให้มีการบรรจุหลักสูตรหรือกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสำหรับนักศึกษาครูสาขาศิลปศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมในการสอนที่ผสมผสานเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริศักดิ์ ทิพย์ทวีชาญ และธันวดี ดอนวิเศษ (2565) พบว่า นักศึกษาครูสังคมศึกษามีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมการเรียนการสอนหลังการทดลองสูงขึ้น

4. นักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มีความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.53$, $\sigma=0.54$) ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้เรียนได้พึงพอใจในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนโดยตระหนักถึงการลำดับเนื้อหา การเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ร่วมกับการแข่งขันเพื่อสร้างบรรยากาศชั้นเรียน รวมถึงการเลือกสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม และเน้นเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งระหว่างเรียนและหลังเรียน ซึ่งสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ทันที ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกรรณิกา ไวโสภา (2564) พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา โดยการบูรณาการใช้ TPACK Model อยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้อง

กับผลการวิจัยของภัทรสุตา ยะบุญวัน และศิวินิต อรรถวุฒิกุล (2565) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการเรียนการสอนด้วยสื่ออินโฟกราฟิก อยู่ในระดับมากที่สุด

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ สรุปได้ว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สาขาวิชาศิลปศึกษา ทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีทักษะในมิติด้านการเข้าใจ (Understand) ด้านการใช้(Use) ด้านการเข้าถึง (Access) และด้านการสร้าง (Create) เพื่อนำไปออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูต่อไป ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ตรงความต้องการของผู้เรียนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติร่วมกัน มีสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและอยู่ในกระแสนิยม ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ โปรแกรม แอปพลิเคชัน แพลตฟอร์มออนไลน์ จึงทำให้ผู้เรียนพึงพอใจในการเรียนเนื้อหา นั้น ๆ ซึ่งเป็นการสอนที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้และฝึกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนลงมือปฏิบัติการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งปฏิบัติการทดลองสอน ผู้เรียนจึงมีความเข้าใจและเกิดทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ครูผู้สอนสามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ทุกเนื้อหา เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเน้นให้นักศึกษาฝึกทักษะในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี และนำไปประยุกต์ใช้ในช่วงของการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาได้เหมาะสม

1.2 ครูผู้สอนสามารถนำหลักการและแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ TPACK Model ไปออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกใช้อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีในการออกแบบผลงานทางศิลปะ และใช้เทคโนโลยีในการสอนตามหลักการสอนศิลปศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรที่เน้นให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ผลงาน และสอนทัศนศิลป์อย่างมืออาชีพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลหรือในด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางวิชาการ ผสมผสานทางวิชาเฉพาะด้าน ฝึกทักษะทางความคิด จะช่วยให้คิดเป็น คิดเชื่อมโยง คิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

2.2 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหรือพัฒนาโปรแกรม เพื่อพัฒนาการถ่ายโยงความรู้ทางทัศนศิลป์กับการใช้เทคโนโลยีในการสร้างสรรค์ผลงาน ให้แก่นักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาศิลปศึกษา เพื่อนำไปสร้างนวัตกรรม ผลงานสร้างสรรค์ หรือสร้างองค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้ได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ที่สนับสนุนทุน เพื่อการวิจัย และขอบคุณผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี คณาจารย์ นักศึกษา ที่ส่งเสริมและสนับสนุนข้อมูลการทำวิจัยในครั้งนี้ งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยการเรียน การสอน ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

รายการอ้างอิง

- กรรณิกา ไวโสภา (2564) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชานวัตกรรมและเทคโนโลยี สารสนเทศทางการศึกษาโดยการบูรณาการใช้ TPACK Model ของนักศึกษาสาขา การสอนสังคมศึกษา. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*, (7)1, 59-72.
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). *ประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับ สมรรถนะดิจิทัลสำหรับคุณวุฒิระดับปริญญาตรี*.
- จุฬารัตน์ บุชงก์. (2566). สมรรถนะดิจิทัล: ทักษะเพื่อการเรียนรู้อย่างยั่งยืนตามเป้าหมาย ของการประชุมเอเปคด้านการศึกษา 2022. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา*, 18(24), 89-104.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. *วารสารศิลปการ ศาสตร์วิจัย*, 5(1), 1-20.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2557). *การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- ไพศาล วรคำ. (2561). *การวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 9). ตักสิลาการพิมพ์.
- ภัทรสุดา ยะบุญวัน และศิวินิต อรรถฤทธิกุล (2565) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการเรียนการสอนด้วยสื่ออินโฟกราฟิกที่ส่งผลต่อ การรู้ดิจิทัล ของนักศึกษาวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 20 (2), 256-275.
- มนตรา ลัมสกุลวานิจ, พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, พระมหาวีรวิทย์ ตนติปาโล (สัตตารัมย์), พระมหาศัยกรณ สิริเมธี (อาลากุล), พระมหาภคฤทธิพิสิฐ กิตติธมโม (จำพันธ์), ศุภญาณ ศรีคำไทย, ญัฐนิชา ปัญญา, และเข้มนันนันท บัญปุ. (2567). การจัดการเรียนการสอนตามกรอบแนวคิด TPACK เพื่อส่งเสริมผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารบรรลพการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์*, 5(2), 602-616.

- ยุภาวดี พรหมเสถียร และธีรชัย เนตรนอมศักดิ์. (2564). เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยพัฒนาการเรียนการสอนได้จริงหรือ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 15(3), 1-13.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2563). *New normal* ทางการเรียนรู้. ศูนย์ผู้นำนวัตกรรม หลักสูตรและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี. (2562). *หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (4 ปี) หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2562*.
- _____. (2568). รายงานผลการประเมินการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ปีการศึกษา 2567.
- วีริศ กิตติวรากล, ขวัญ เพียซ้าย, สุกัญญา หะยิสา, เอนก จันทจรูญ, และธีรศักดิ์ ฉลาดการณ์. (2566). ผลของการจัดการเรียนการสอนความรู้ด้านเทคโนโลยีที่มีต่อ TPACK ของนิสิตครุศึกษาศาสตร์ที่มีความรู้ด้านวิธีสอนและความรู้ด้านเนื้อหา. *วารสารหน่วยวิจัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้*, 14(1), 94-109.
- ศิริศักดิ์ ทิพย์ทวีชาญ และ ธันวดี ดอนวิเศษ. (2565). การพัฒนาหลักสูตรตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้ เทคโนโลยี ศาสตร์การสอนและเนื้อหาและทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมการเรียนการสอนของนักศึกษาครูสังคมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 50(2), บทความ 9.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2566). *แจ้งผลการทดสอบมาตรฐานกลางด้านภาษาต่างประเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ ระดับปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2566*.
- สมาน เอกพิมพ์. (2560). *การจัดการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมและการจัดการชั้นเรียนในศตวรรษที่ 21*. ตักสิลาการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *แผนพัฒนาความรู้ความเข้าใจดิจิทัลของประเทศไทย*.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *แนวปฏิบัติของการสร้างและส่งเสริมการรู้ดิจิทัลสำหรับครู*. พรักหวานกราฟิก.
- สืบศักดิ์ สิริมงคลกาล. (2563). ศิลปศึกษาท่ามกลางรูปแบบการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 2(2), 69-81.
- สุปราณี วงษ์แสงจันทร์ และ ประกอบ คุณารักษ์. (2564). การพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 15(2), 5-28.
- อภิชาติ รอดนิม. (2564). เทคโนโลยีการศึกษากับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในยุคใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(9), 123-133.

- อรอุมา พันธุ์เกตุ, นันทรัตน์ เครืออินทร์ และทศตริณ วรณเกตศิริ. (2565). การพัฒนาความรู้
ในเนื้อหาชีววิทยาผนวกวิธีการสอนและเทคโนโลยีของนักศึกษาครูชีววิทยาด้วย
รูปแบบการเรียนรู้ผ่านกรณีตัวอย่าง. *วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัย
รังสิต*, 16(1), 216-240.
- อัญสุชา บุญขันดินถ. (2561). การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากร
ทางการศึกษา. *วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*, 39(1), 5-8.
- Kara, S. (2021). An investigation of Technological Pedagogical and Content
Knowledge (TPACK) competencies of pre-service visual arts teachers.
International Journal of Technology in Education (IJTE), 4(3), 527-541.
<https://doi.org/10.46328/ijte.184>
- Koehler, M. J., & Mishra, P. (2009). What is technological pedagogical content
knowledge (TPACK). *Contemporary Issues in Technology and Teacher
Education*, 9(1), 60-70.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy? *Computers &
Education*, 59(3), 1065-1078.

**การศึกษาเพลงรำไทของชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านตลาดควาย
อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี**
**A STUDY OF THE RAM THONE SONGS OF THE THAI XONG
DAM COMMUNITY IN TALAT KHWAI VILLAGE, CHOMBUENG
DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE**

ศุภณัฐ รัตนะนิล* ณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์** และณัฐชยา นัจจนาวากุล***

SUPANAT RATTANANEL NARONGCHAI PIDOKRAJ
AND NACHAYA NATCHANAWAKUL

(Received: March 18, 2026; Revised: April 1, 2026; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทฉบับที่เรื่อง “โครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีเพลงรำไทในวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีของเพลงรำไท ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำ หมู่ 5 หมู่บ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลและเรียบเรียงด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้เข้าร่วมการวิจัยแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำข้อมูลมาแยกแยะประเด็นการศึกษา ใช้ทฤษฎีดนตรีสากลในการวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีด้านต่าง ๆ

ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของเพลงรำไทมีลักษณะเป็นเพลงท่อนเดียว เป็นส่วนมาก มีลีทั้งหมดยประมาณ 4 – 6 วลี ส่วนเพลงรำไทที่มีหลายท่อน สามารถแบ่งท่อนเพลงออกมาได้ทั้งหมด 4 ท่อน มีลีทั้งหมดยประมาณ 6 – 9 วลี ในส่วนขององค์ประกอบทางดนตรีด้านรูปแบบนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพลงรูปแบบท่อนเดียว ส่วนเพลง

* นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Master of Arts student, Program in Music, College of Music, Mahidol University

** สาขาวิชาดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Musicology Department, College of Music, Mahidol University

*** สาขาวิชาดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Thai and Oriental Music Department, College of Music, Mahidol University

ที่เป็นเพลงรูปแบบหลายท่อน คือ 4 ท่อน ในส่วนขององค์ประกอบทางดนตรีด้านทำนองนั้น ใช้บันไดเสียงแตกต่างกันในแต่ละเพลง ช่วงเสียงของเพลงอยู่ประมาณ C#4 – G#5 ส่วนมากเคลื่อนที่ในลักษณะข้ามขึ้นขึ้นหรือลงเป็นคู่ 2 เมเจอร์ และคู่ 3 ไมเนอร์ ถัดมา คือ คู่ 1 เพอร์เฟกต์หรือการข้ามโน้ตเสียง ในส่วนขององค์ประกอบทางดนตรีด้านจังหวะ กระสวนจังหวะในหลายจุดนั้นมีลักษณะกระสวนจังหวะที่ซ้ำ จังหวะของเครื่องดนตรีนั้น ทุกเพลงมีลักษณะจังหวะที่คง ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจังหวะจนจบเพลง ยกเว้นเพลง “ยามราตรี” ที่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการตีกลอง อัตราความเร็วของเพลงรำโทน ส่วนใหญ่อยู่ที่ 71 – 77 BPM ในส่วนของคำร้องนั้น มีลักษณะการร้องแบบธรรมดาเป็นส่วนมากและใช้การร้องเอื้อนเป็นบางช่วง ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและคำร้องมีลักษณะการใช้ 1 พยางค์ต่อ 1 ตัวโน้ตเป็นส่วนมาก การสัมผัสของคำร้องนั้นมีทั้งการสัมผัสในวลี และการสัมผัสระหว่างวลี

คำสำคัญ: ไทยทรงดำ, บ้านตลาดควาย, เพลงรำโทน, องค์ประกอบทางดนตรี

Abstract

This research article, part of a master's thesis entitled “The Structure and Musical Elements of The Ram Thone in the Culture of the Thai Xong Dam People, Chombueng District, Ratchaburi Province, Thailand,” aims to study the structure and musical elements of Ram Thone songs. The researcher designated the study area as the settlement of the Thai Xong Dam people, Village No. 5, Talat Khwai Village, Chombueng District, Ratchaburi Province. This research employs a qualitative research methodology, collecting and analyzing data using descriptive analysis. The researchers selected a purposive research group. The research tools included In-depth interviews, Participant Observation, and Non-Participant Observation. Data were analyzed using Descriptive analysis, in accordance with the research objectives. The data were categorized to identify key research issues. Music theory was used to analyze the structure and various musical elements.

The research findings indicate that the structure of Ram Thone songs is mostly single-section, containing approximately 4-6 phrases. Multi-section songs can be divided into 4 sections, with approximately 6-9 phrases. In terms of musical form, most songs are single-section, while multi-section songs typically have 4 sections. Regarding melody, different scales are used in each song, ranging from approximately C#4 to G#5. Most songs move in a manner that skips steps up or down in major second and minor third intervals,

followed by a perfect first interval or repetition of notes. In terms of rhythm, the rhythmic patterns in many places are repetitive. the instrumental rhythm is consistent throughout the song, except for "Yam Ratri," which features changes in drumming. The tempo of most Ram Thone songs is between 71 and 77 BPM. The lyrics are mostly sung in a standard style, with occasional vocal embellishments. The relationship between melody and lyrics is predominantly one syllable per note. The rhyme scheme in the lyrics includes both in-phrase rhymes and inter-phrase rhymes.

Keywords: Thai Song Dam, Ban Talad Kwai, RAM THONE, Musical Elements

บทนำ

ชาวไทยทรงดำ มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ ณ ดินแดนสิบสองจุไท บริเวณรอยต่อระหว่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศเวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาชาวไทยทรงดำได้ย้ายถิ่นฐานจากดินแดนสิบสองจุไทเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเนื่องจากเหตุผลทางการปกครอง เมื่อถึงช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และต้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวไทยทรงดำหลายกลุ่มได้มีการย้ายถิ่นฐานเดิมจากจังหวัดเพชรบุรีไปตั้งถิ่นฐานตามที่ตั้งต่าง ๆ ปัจจุบันชาวไทยทรงดำได้กระจายอยู่ในพื้นที่หลายจังหวัด เช่น ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี พิจิตร พิษณุโลก กาญจนบุรี ลพบุรี สระบุรี ชุมพร สุราษฎร์ธานี (อภิชาติ ภัทรธรรม, 2559, น. 90)

พื้นที่จังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่ซึ่งชาวไทยทรงดำหลายกลุ่มได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ เช่น บ้านดอนคลัง บ้านบัวงาม บ้านโคกดับเปิด อำเภอดำเนินสะดวก บ้านดอนคา บ้านตากแดด บ้านดอนพรหม อำเภอบางแพ บ้านภูเขาทอง อำเภอปากท่อ บ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง (น้ำทิพย์ ภูธนชัย, 2550, น. 4) การละเล่นดั้งเดิมของชาติพันธุ์ไทยทรงดำ คือ “อันกอนฟ้อนแคน” การละเล่นที่ผู้ชายชาวไทยทรงดำจากหมู่บ้านอื่นมาชวนผู้หญิงชาวไทยทรงดำเล่นโยนลูกช่วงและรำแคน แต่หมู่บ้านตลาดควายนั้นไม่มีผู้ชายจากหมู่บ้านอื่นเดินทางมาทำการอันกอนฟ้อนแคนด้วย เนื่องจากชาวไทยทรงดำหมู่บ้านตลาดควายนั้นเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และอยู่ห่างไกลจากชาวไทยทรงดำกลุ่มอื่น ๆ จนต่อมาเมื่อรำไท่นได้แพร่กระจายเข้ามายังหมู่บ้านในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงได้มีการรับการรำไท่นเข้ามาแทนการอันกอนฟ้อนแคน (ขวัญใจ สายสุด, ม.ป.ป.) โดยมีเพียงชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านตลาดควายเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่มีการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกคือ “การละเล่นรำไท่น” มาเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมของตน

การละเล่นพื้นบ้าน “รำไท่น” เป็นการละเล่นที่สร้างความบันเทิงและสร้างความสามัคคีให้กับชาวบ้านในชุมชน ได้รับความนิยมสูงสุดในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งในขณะนั้นอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านนั้น

หวาดกลัว หวาดระแวงกับสงคราม จึงได้มีการรวมตัวกันเล่นรำโทนเพื่อความผ่อนคลาย เพิ่มความสนุกสนาน เป็นช่วงที่ผู้คนนิยมรวมตัวกันเล่นรำโทนกันเป็นอย่างมาก

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เพลงรำโทนได้แพร่กระจายเข้ามายังหมู่บ้านตลาดควาย โดยกลุ่มทหารได้มีการนำรำโทนมาร้องเล่นกับชาวบ้าน ซึ่งสร้างความสนุกสนานให้แก่ชาวบ้านเป็นอย่างมาก ช่วงแรกของการเล่นรำโทนนั้นใช้ถังน้ำมันเก่ามาเพื่อเคาะให้เป็นจังหวะ ต่อมาได้มีการนำเครื่องดนตรีมาใช้ในการเล่นรำโทน ได้แก่ โทน ฉิ่ง และกรับ เพื่อมาใช้แทนถังน้ำมันเก่า ในการร้องเล่นรำโทนนั้นจะทำการจุดตะเกียงไว้ตรงกลางลาน จากนั้นผู้เล่นจึงยืนล้อมวงและร้องเล่นรำโทนกัน โดยเดินวนเป็นวงกลม การเล่นรำโทนเล่นเพื่อความบันเทิงใจ เนื่องจากชาวบ้านนั้นมีความเครียดจากภาวะสงคราม อีกทั้งยังมีจุดประสงค์คือ เพื่อเป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสาร และเพื่อพบปะเกี่ยวพาราสักกันของชายหนุ่ม หญิงสาว (ไตรตรึงษ์ พลอยม่วง, 2557, น. 46-48) ชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านตลาดควายได้รับเอาการรำโทนมาเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรม โดยนอกจากที่รำโทนจะถูกนำมาเพื่อความสนุกสนานผ่อนคลายแล้ว ได้มีการนำรำโทนมาใช้เพื่อเป็นสื่อถ่ายทอดสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย เช่น “พิธีเลี้ยงศาลเจ้าพ่อตลาดควาย” (น้ำทิพย์ ภูธนชัย, 2550, น. 78)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีจากเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ได้แก่ “การศึกษาเพลงรำวงโบราณของตำบลหนองกลับ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” “เพลงเท่กล่อมของชาวลาวเวียง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” และ “การศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้สำเนียงเงาะ (ตากใบ – ตุมปัต) พบว่ามีการกล่าวถึง ท่อนของเพลง วลีของเพลง บันไดเสียง ช่วงเสียง การเคลื่อนที่ของทำนอง เป็นต้น (ภิญโญ ภูเทศ, 2547; รตวรรณ พฤษาโรจนกุล, 2555; สุภาพร ฉิมหนู, 2560)

จากเหตุผลดังกล่าวที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเพลงรำโทนของชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านตลาดควาย ในบทความวิจัยนี้จึงขอเสนอการศึกษาเพลงรำโทนของชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านตลาดควาย อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นความรู้และเป็นแนวทางให้กับผู้ที่ต้องการนำไปต่อยอดศึกษาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีของเพลงรำโทน

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษา เป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำ หมู่ 5 หมู่บ้านตลาดควาย อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจงของผู้เข้าร่วมวิจัย โดยมีประเภทของกลุ่มผู้เข้าร่วมการวิจัย และเกณฑ์การเลือกดังนี้ 1) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านของชุมชนชาวไทยทรงดำ บ้านตลาดควาย ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ที่อยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน 2) กลุ่มแม่เพลง

นักดนตรีและนางรำของชุมชนชาวไทยทรงดำ บ้านตลาดควาย ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ที่ร้องเพลงรำโทนบ้านตลาดควาย เล่นรำโทนไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 10 คน และ 3) กลุ่มประชาชนที่สนใจ นิยม และร่วมกิจกรรมเพลงรำโทน เล่นรำโทนไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 10 คน ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2568 – ตุลาคม พ.ศ. 2568

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้หลักวิธีทางมานุษยดนตรีวิทยา (Ethnomusicology) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพลงรำโทนของชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านตลาดควาย อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี มีกระบวนการวิจัยดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้ 1) การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) 2) การเก็บข้อมูลจากสื่อโสตทัศนอุปกรณ์ (Audiovisual Materials) และ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork Study)

การจัดกระทำข้อมูล

1) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต มาทำการจัดลำดับข้อมูลแยกเนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่

2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต ที่บันทึกเสียงไว้มาถอดความแยกประเภทตามประเด็นของเนื้อหา และนำการบันทึกการร้องเพลงของแม่เพลงและนักดนตรีมาถอดบันทึกเป็นโน้ตสากล โดยใช้ความรู้ทฤษฎีดนตรีสากลเพื่อบันทึกโน้ตเพลงอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำข้อมูลมาแยกแยะจำแนกประเด็น จัดทำเป็นหมวดหมู่แล้วทำการตรวจสอบอธิบาย และตีความเชื่อมโยงสิ่งที่พบเจออย่างละเอียด โดยใช้ทฤษฎีดนตรีสากลในการวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านทำนอง ด้านจังหวะ และคำร้อง โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

การนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ มาเรียบเรียงผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์และภาพประกอบที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องของระยะเวลาในการทำวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) 2) การเก็บข้อมูลจากสื่อโสตทัศนอุปกรณ์ (Audiovisual Materials) ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทั้งสองข้อดังกล่าว ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2566 - กรกฎาคม พ.ศ. 2568 และ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork Study) ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2568 – ตุลาคม พ.ศ. 2568 ในส่วนของการจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำทั้งสองอย่างควบคู่กัน ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ตั้งแต่เดือนกันยายน - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 รวมระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งหมด 27 เดือน

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีดนตรีสากลในการวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีเพลงรำโทนของชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้ทำการอธิบายโครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีเพลงรำโทน พร้อมตัวอย่างเพลงรำโทนของชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยมีเพลงรำโทนท่อนเดียวกับเพลงรำโทนที่มีหลายท่อน เพลงรำโทนท่อนเดียว ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง เพลงจอมบึง เพลงพญาทอง พญาพาน เพลงรำโทนที่มีหลายท่อน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง เพลงยามราตรี โดยจะทำการวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีของเพลงรำโทน ดังนี้

1. โครงสร้างของเพลง ได้แก่ 1) ท่อนของเพลง (Section) 2) วลีของเพลง (Melodic Phrase)
2. องค์ประกอบทางดนตรีด้านรูปแบบ (Form) รูปแบบของเพลง
3. องค์ประกอบทางดนตรีด้านทำนอง (Melody) ได้แก่ 1) บันไดเสียง 2) พิสัย และ 3) การเคลื่อนที่ของทำนอง
4. องค์ประกอบทางดนตรีด้านจังหวะ (Rhythm) ได้แก่ 1) ภาระสวนจังหวะ 2) จังหวะของเครื่องดนตรี 3) อัตราความเร็ว
5. คำร้อง (Lyrics) ได้แก่ 1) ลักษณะการร้อง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและคำร้อง และ 3) การสัมผัสของคำร้อง

เพลงรำโทนท่อนเดียว

เพลงรำโทนที่มีท่อนเดียว มีจำนวนห้องที่น้อย ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพลงจอมบึง ในการแสดงรำโทนเพลงนี้มักถูกนำมาร้องเป็นเพลงแรกเสมอ เนื้อหาของเพลงนั้นเป็นการบรรยายถึงความสวยงามของพื้นที่จอมบึง

1. โครงสร้างของเพลงเป็นเพลงที่มีความยาวเพลงท่อนเดียว มีจำนวนห้องทั้งหมด 15 ห้อง มีวลีจำนวนทั้งหมด 4 วลี

จากบทเพลงจอมบึง นำมาถอดเสียงและบันทึกเป็นโน้ตดนตรีสากลได้ดังนี้

ภาพที่ 1 เพลงจอมบึง

ที่มา: คณะผู้วิจัย

2. องค์ประกอบทางดนตรีด้านรูปแบบ เพลงจอมบึงเป็นเพลงรูปแบบท่อนเดียว (A) จัดอยู่ในลักษณะเพลงต่างทำนอง (Through-composed) โดยทำนองดำเนินต่อเนื่องตลอด บทเพลง ในการแสดงจะมีการร้องซ้ำทั้งเพลงจำนวน 2 รอบ

3. องค์ประกอบทางดนตรีด้านทำนอง ได้แก่ 1) บันไดเสียง 2) พิสัยหรือช่วงเสียง และ 3) การเคลื่อนที่ของทำนอง ในส่วนของบันไดเสียง ใช้เสียงทั้งหมด 5 เสียง ได้แก่ โน้ตเสียง F Ab Bb C Eb หรือคือบันไดเสียง F ไมเนอร์ เพนทะทอนิก ในส่วนของช่วงเสียงของเพลง เสียง Eb4 คือช่วงเสียงที่มีระดับต่ำสุด ส่วนเสียง F5 คือช่วงเสียงที่มีระดับสูงสุด การเคลื่อนที่ของทำนองในเพลงจอมบึง ส่วนมากมีลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองเคลื่อนที่ในลักษณะข้ามขึ้นขึ้นหรือลงเป็นคู่ 2 เมเจอร์ (M2)) ถัดมาคือ คู่ 3 ไมเนอร์ (m3) กับคู่ 1 เพอร์เฟกต์ (P1) หรือการข้ามโน้ตเสียง สามอันดับสุดท้ายซึ่งมีการเคลื่อนที่ของทำนองที่เท่ากันคือปรากฏอยู่ 1 จุด ได้แก่ คู่ 3 เมเจอร์ (M3) คู่ 4 เพอร์เฟกต์ (P4) และ คู่ 6 เมเจอร์ (M6) การเชื่อมต่อทำนองระหว่างวลี พบว่า มีการเชื่อมต่อเป็นขั้นคู่ 5 เพอร์เฟกต์ (P5) ปรากฏอยู่ 2 จุด และเชื่อมต่อเป็นขั้นคู่ 3 ไมเนอร์ (m3) ปรากฏอยู่ 1 จุด

4. องค์ประกอบทางดนตรีด้านจังหวะ ได้แก่ 1) กระสวนจังหวะ 2) จังหวะของเครื่องดนตรี และ 3) อัตราความเร็ว ในหลายจุดนั้นมีลักษณะกระสวนจังหวะที่ซ้ำจังหวะของเครื่องดนตรี มีลักษณะจังหวะคงที่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจนจบเพลง เพลงจอมบึงมีอัตราความเร็วของเพลงอยู่ที่ 71 BPM ซึ่งเป็นความเร็วระดับปานกลาง

5. คำร้อง ได้แก่ 1) ลักษณะการร้อง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและคำร้อง และ 3) การสัมผัสของคำร้อง ลักษณะการร้องมีลักษณะการร้องแบบธรรมดาและการร้องเอื้อน มีการร้องเอื้อนทั้งหมด 6 ที่ ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและคำร้อง มีลักษณะการใช้ 1 พยางค์ต่อ 1 ตัวโน้ตเป็นส่วนมากและพบว่ามีการขึ้นคำในคำร้องที่เป็นทำนองที่เกิดจากการเอื้อน 6 จุด การสัมผัสของคำร้อง คำสุดท้ายของวรรคหน้าจะสัมผัสกับพยางค์ที่ 2 หรือพยางค์ที่ 3 ของวรรคหลัง และพบว่าพยางค์สุดท้ายที่อยู่วรรคหลังของวลีที่ 3 มีการสัมผัสระหว่างวลีกับวลีที่ 4 อีกด้วย เพลงนี้ใน 1 วรรคส่วนมากจะประกอบด้วย 5 – 6 พยางค์

เพลงรำไท่นที่มีท่อนเดียว มีจำนวนห้องที่มาก ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพลงพญาางพญาพาน เป็นเพลงที่บรรยายถึงเรื่องราววรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องพญาาง พญาพาน

1. โครงสร้างของเพลงเป็นเพลงที่มีความยาวเพลงท่อนเดียว มีจำนวนห้องทั้งหมด 30 ห้อง ประกอบด้วย 6 วลี

จากบทเพลงพญาาง พญาพาน นำมาถอดเสียงและบันทึกเป็นโน้ตดนตรีสากลได้ดังนี้

วลีที่ 1

วลีที่ 2

วลีที่ 3

วลีที่ 4

วลีที่ 5

วลีที่ 6

ภาพที่ 2 เพลงพญาาง พญาพาน

ที่มา: คณะผู้วิจัย

2. องค์ประกอบทางดนตรีด้านรูปแบบเพลงพญาาง พญาพาน เป็นเพลงรูปแบบท่อนเดียว (A) จัดอยู่ในลักษณะเพลงต่างทำนอง (Through-composed) โดยทำนองดำเนินต่อเนื่องตลอดบทเพลง และมีการซ้ำทำนองในช่วงต้นกับช่วงกลางของเพลง ในการแสดงจะมีการร้องซ้ำทั้งเพลงจำนวน 2 รอบ

3. องค์ประกอบทางดนตรีด้านทำนอง ได้แก่ 1) บันไดเสียง 2) พิสัยหรือช่วงเสียง 3) การเคลื่อนที่ของทำนอง และ 4) จังหวะของทำนอง ในส่วนของบันไดเสียง ใช้เสียงทั้งหมด 5 เสียง ได้แก่ F# A B C# E หรือคือบันไดเสียง F# ไมเนอร์ เพนทะทอนิก ในส่วนของช่วงเสียงของเพลง ช่วงเสียงของเพลงเสียง E4 คือช่วงเสียงที่มีระดับต่ำสุด ส่วนเสียง F#5 คือช่วงเสียงที่มีระดับสูงสุด การเคลื่อนที่ของทำนองในเพลงพญาาง พญาพาน ส่วนมากมีลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองเคลื่อนที่ในลักษณะข้ามขึ้นขึ้นหรือลงเป็นคู่ 2 เมเจอร์ (M2)) ถัดมาคือ คู่ 1 (P1) หรือการซ้ำโน้ตเสียง ตามมาด้วยคู่ 3 ไมเนอร์ (m3) ถัดมาคือคู่ 3 เมเจอร์ (M3) ตามลำดับ สามอันดับสุดท้าย ได้แก่ คู่ 4 เพอร์เฟกต์ (P4) อันดับรองสุดท้ายคือคู่ 5 เพอร์เฟกต์ (P5) และอันดับสุดท้ายคู่ 7 ไมเนอร์ (m7) ตามลำดับ การเชื่อมต่อทำนองระหว่างวลี พบว่า มีการเชื่อมต่อเป็นขึ้นคู่ 1 เพอร์เฟกต์หรือการซ้ำโน้ตเสียง ปรากฏอยู่ 3 จุด เชื่อมต่อเป็นขึ้นคู่ 3 เมเจอร์ (M3) ปรากฏอยู่ 1 จุด และเชื่อมต่อเป็นขึ้นคู่ 2 เมเจอร์ (M2) ปรากฏอยู่ 1 จุด

4. องค์ประกอบทางดนตรีด้านจังหวะ ได้แก่ 1) กระสวนจังหวะ 2) จังหวะของเครื่องดนตรี และ 3) อัตราความเร็ว กระสวนจังหวะมีรูปแบบเดียวที่มีลักษณะกระสวนจังหวะที่ซ้ำอยู่ 6 จุด นอกนั้นไม่พบว่ามีกระสวนจังหวะที่ซ้ำเท่ากับหรือเกิน 3 จุดขึ้นไป โดยกระสวนจังหวะมีลักษณะคือ เข้บ็ตขึ้นเดียวประจุด 1 ตามด้วยเข้บ็ต 2 ขึ้น โดยมีทั้งหมด 2 คู่ ซึ่งปรากฏในท้องที่ 1, 5, 7, 9, 21 และ 28 ในส่วนของจังหวะของเครื่องดนตรี มีลักษณะจังหวะคงที่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจนจบเพลง เพลงพญาาง พญาพานมีอัตราความเร็วของเพลงอยู่ที่ 74 BPM ซึ่งเป็นความเร็วระดับปานกลาง

5. คำร้อง ได้แก่ 1) ลักษณะการร้อง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและคำร้อง และ 3) การสัมผัสของคำร้อง ลักษณะการร้องมีลักษณะการร้องแบบธรรมดาและการร้องเอื้อน มีการร้องเอื้อนทั้งหมด 10 ที่ ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและคำร้อง มีลักษณะการใช้ 1 พยางค์ต่อ 1 ตัวโน้ตเป็นส่วนมาก และพบว่าการขึ้นคำในคำร้องที่เป็นทำนองที่เกิดจากการเอื้อน 7 จุด การสัมผัสของคำร้อง พยางค์สุดท้ายของวรรคหน้าจะสัมผัสกับพยางค์ที่ 2 หรือ พยางค์ที่ 4 ของวรรคหลัง อีกทั้งในวลีที่ 2 และวลีที่ 4 เมื่อพยางค์สุดท้ายของวรรคหน้าสัมผัสกับพยางค์ที่ 4 ของวรรคหลัง จะมีการสัมผัสในพยางค์ที่ 6 หรือ 7 อีกด้วย เพลงนี้ใน 1 วรรค ประกอบด้วย 6 – 8 พยางค์

เพลงรำโทนที่มีหลายท่อน

เพลงรำโทนที่มีหลายท่อน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพลงยามราตรี เป็นเพลงที่บรรยายถึงความบันเทิงยามค่ำคืนที่มีการรำคองกา และมีการกล่าวถึงวรรณกรรมอย่างรามเกียรติ์ในท่อน B กับ B'

1. โครงสร้างของเพลงมีทั้งหมด 62 ท่อน สามารถแบ่งท่อนเพลงออกมาได้ทั้งหมด 4 ท่อน ประกอบด้วย 9 วลี

จากบทเพลงยามราตรี นำมาถอดเสียงและบันทึกเป็นโน้ตดนตรีสากลได้ดังนี้

ภาพที่ 3 เพลงยามราตรี ท่อนที่ A
ที่มา: คณะผู้วิจัย

ท่อนที่เป็นส่วนเชื่อม

ภาพที่ 4 เพลงยามราตรี ท่อนส่วนเชื่อม
ที่มา: คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 5 เพลงยามราตรี ท่อนที่ B วลีที่ 6 ถึงวลีที่ 7
ที่มา: คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 6 เพลงยามราตรี ท่อนที่ B วลีที่ 8 ถึงวลีที่ 9
ที่มา: คณะผู้วิจัย

2. องค์ประกอบทางดนตรีด้านรูปแบบ เพลงยามราตรีสามารถแบ่งท่อนเพลงออกมาได้ทั้งหมด 4 ท่อน คือ ABAB' โดยมีท่อนเชื่อมจาก A อยู่ระหว่างกลางไปหา B กับ B' ท่อน A วลีที่ 1 ถึงวลีที่ 5 ห้องที่ 1 ถึงห้องที่ 22 เป็นทำนองหลักของเพลง มีการซ้ำทำนองในห้องที่ 5 กับช่วงท้ายเพลงในห้องที่ 21 เมื่อถึงห้องที่ 22 จังหวะที่ 2 เข้าสู่ท่อนที่เป็นส่วนเชื่อมท่อนที่เป็นส่วนเชื่อม ห้องที่ 23 ถึงห้องที่ 28 ทำหน้าที่เป็นส่วนเชื่อมเพื่อเข้าสู่ท่อน B วลีที่ 6 ถึงวลีที่ 7 ซึ่งมีความแตกต่างจากทำนองหลัก เมื่อถึงห้องที่ 43 ทำการย้อนกลับไปยังท่อน A หรือท่อนทำนองหลักของเพลง และอีกครั้งเมื่อถึงห้องที่ 22 จังหวะที่ 2 เข้าสู่ท่อนที่เป็นส่วนเชื่อม ทำหน้าที่เป็นส่วนเชื่อมเพื่อเข้าสู่ท่อน B' วลีที่ 8 ถึงวลีที่ 9

ท่อน B' วลีที่ 8 ถึงวลีที่ 9 พบว่าทำนองนั้นมีความคล้ายกับท่อน B วลีที่ 6 กับวลีที่ 7 แต่มีความแตกต่างในด้านเนื้อร้องและจังหวะของทำนองเล็กน้อย จึงทำการแยกเป็นท่อน B' ในท่อน B กับท่อน B' ทั้งสองท่อนมักมีการซ้ำทำนองในช่วง 5 ห้องแรกของวลี โดยท่อน B มีการซ้ำทำนองในวลีที่ 6 และวลีที่ 7 ส่วนท่อน B' มีการซ้ำทำนองในวลีที่ 8 และวลีที่ 9 อีก

ส่วนที่ท่อน B กับท่อน B' นั้นมีเหมือนกันคือในส่วนทำนองและเนื้อร้องตรง “อ ออ ออง เอย” ในช่วง 2 ห้องสุดท้ายของท่อน

3. องค์ประกอบทางดนตรีด้านทำนอง ได้แก่ 1) บันไดเสียง 2) พิสัยหรือช่วงเสียง และ 3) การเคลื่อนที่ของทำนอง บันไดเสียงในท่อนที่ 1 ใช้เสียงทั้งหมด 5 เสียง ดังนี้ Gb Ab Bb Db Eb หรือคือบันไดเสียง Gb เมเจอร์ เพนทะทอนิก ในท่อนที่ 2 กับท่อนที่ 3 ใช้เสียงทั้งหมด 5 เสียง ดังนี้ Bb C D F G หรือคือบันไดเสียง Bb เมเจอร์ เพนทะทอนิก ที่เน้นที่โน้ต C ในส่วนของช่วงเสียงของเพลง ช่วงเสียงของเพลงเสียง E คือช่วงเสียงที่มีระดับต่ำสุด ส่วนเสียง G คือช่วงเสียงที่มีระดับสูงสุด การเคลื่อนที่ของทำนองเพลงยามราตรี ส่วนมากมีลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองเคลื่อนที่ในลักษณะข้ามขึ้นขึ้นหรือลงเป็น คู่ 2 เมเจอร์ (M2)) ถัดมาคือ คู่ 3 ไมเนอร์ (m3) ตามมาด้วยคู่ 1 (P1) หรือการข้ามโน้ตเสียง รองอันดับสุดท้ายได้แก่ คู่ 4 เพอร์เฟกต์ (P4) และคู่ 5 เพอร์เฟกต์ (P5) อันดับสุดท้าย คือ คู่ 3 เมเจอร์ (M3) การเชื่อมต่อทำนองระหว่างวลี พบว่า มีการเชื่อมต่อเป็นขึ้นคู่ 3 เมเจอร์ (M3) กับเชื่อมต่อเป็นขึ้นคู่ 5 เพอร์เฟกต์ (P5) มีปรากฏอยู่ 3 จุด เท่ากัน ต่อมาเชื่อมต่อเป็นขึ้นคู่ 3 ไมเนอร์ (m3) ปรากฏอยู่ 2 จุด ในส่วนของเชื่อมต่อเป็นขึ้นคู่ 2 ไมเนอร์ (m2) กับเชื่อมต่อเป็นขึ้นคู่ 2 เมเจอร์ (M2) ปรากฏอยู่ 1 จุดเท่ากัน

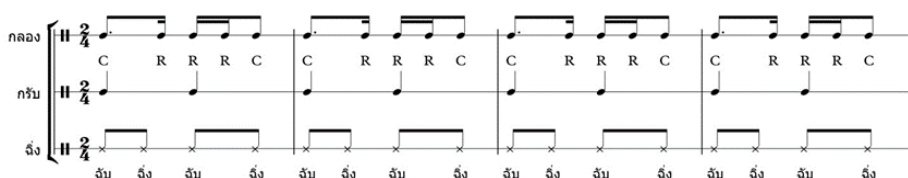
4. องค์ประกอบทางดนตรีด้านจังหวะ ได้แก่ 1) กระสวนจังหวะ 2) จังหวะของเครื่องดนตรี และ 3) อัตราความเร็ว กระสวนจังหวะมีลักษณะกระสวนจังหวะที่ซ้ำอยู่หลายจุด ในส่วนของจังหวะของเครื่องดนตรี จังหวะการตีกลองมีการเปลี่ยนแปลงจังหวะการตีกลอง ในท่อนเชื่อมไปยังท่อนที่ B ท่อนที่ B ท่อนเชื่อมไปยังท่อนที่ B' และท่อนที่ B' เพลงยามราตรี มีอัตราความเร็วอยู่ที่ 77 BPM ซึ่งเป็นความเร็วระดับปานกลาง

5. คำร้อง ได้แก่ 1) ลักษณะการร้อง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและคำร้อง และ 3) การสัมผัสของคำร้อง ลักษณะการร้อง การร้องมีลักษณะการร้องแบบธรรมดาและการร้องเอื้อน มีการร้องเอื้อนทั้งหมด 23 ที่ ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและคำร้อง พบว่า ส่วนใหญ่มีลักษณะการใช้ 1 พยางค์ต่อ 1 ตัวโน้ตและพบว่าการขึ้นคำในคำร้องที่เป็นทำนองที่เกิดจากการเอื้อน 23 จุด การสัมผัสของคำร้อง ท่อน 1 พบว่า พยางค์สุดท้ายของวรรคหน้าจะสัมผัสกับพยางค์ที่ 2 หรือ พยางค์ที่ 3 ของวรรคหลัง และพยางค์ที่ 3 ของวรรคหลังมักสัมผัสกับพยางค์ที่ 4 หรือพยางค์ที่ 5 ในวรรคเดียวกัน อีกทั้งบางวรรคนั้นยังมีการสัมผัสภายในวรรคหลังถึงพยางค์ที่ 7 อีกด้วย ท่อน 2 และ ท่อน 3 พบว่า พยางค์สุดท้ายของวรรคหน้าจะสัมผัสกับพยางค์ที่ 4 หรือ พยางค์ที่ 5 ของวรรคหลัง และพบวาพยางค์สุดท้ายของวรรคหลังของวลีที่ 6 กับ 8 สัมผัสกับพยางค์สุดท้ายของวรรคหลังของวลีที่ 7 กับ 9 อีกด้วย เพลงนี้โน้ 1 วรรคส่วนใหญ่จะประกอบด้วย 6 – 8 พยางค์

จังหวะของเครื่องดนตรี

ในส่วนของจังหวะของเครื่องดนตรี ซึ่งประกอบด้วย กลอง กรับ และฉิ่ง เครื่องดนตรีรับกับฉิ่งนั้นมีจังหวะคงที่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ตีในจังหวะที่ 1 กับจังหวะที่ 2 ในทุกห้องของทุกเพลง แต่ในส่วนของกลองนั้นมีลักษณะการตีที่แตกต่างกันในบางเพลง ซึ่งมีความคล้ายกัน ได้แก่ 1) เป็นจังหวะเครื่องดนตรีเพลงจอมบึง เพลงเสียงฉิ่ง เพลงพญาangk พญาพาน เพลงยามราตรี ท่อนที่ A และเพลงนันทดอกอะไร 2) เป็นจังหวะเครื่องดนตรีเพลงชายทุ่งกับเพลงภาวะสงคราม นอกจากนี้ยังพบว่ากลองมีการตีในลักษณะตามจังหวะของทำนองที่ร้องอีกด้วย โดยจะตีในลักษณะนี้ในช่วงท้ายของเพลง เพลงที่มีลักษณะจังหวะการตีกลองที่แตกต่างไปจากเพลงอื่นอย่างชัดเจน คือ เพลงยามราตรี ซึ่งมีท่อนเชื่อมไปยังท่อนที่ B ท่อนที่ B ท่อนเชื่อมไปยังท่อนที่ B' และท่อนที่ B' ท่อนทั้งหลายที่ได้กล่าวมานี้มีลักษณะการตีที่มีความคล้ายกันแต่แตกต่างกัน

ในการบันทึกจังหวะของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีที่ไม่กำหนดระดับเสียง ผู้วิจัยใช้โน้ตสากลร่วมกับตัวอักษรกำกับเพื่อแสดงตำแหน่งการตีของเครื่องดนตรีกลอง โดยกำหนดตัวอักษร C (Center hit) หมายถึง การตีกลางหนังซึ่งให้เสียงลักษณะ “โพน” และตัวอักษร R (Rim hit) หมายถึง การตีขอบหนังซึ่งให้เสียงที่แหลม “ปะ”

ภาพที่ 7 จังหวะของเครื่องดนตรีเพลงจอมบึง เพลงเสียงฉิ่ง เพลงพญาangk พญาพาน เพลงยามราตรี
ท่อนที่ A และเพลงนันทดอกอะไร

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 8 จังหวะของเครื่องดนตรีเพลงชายทุ่งกับเพลงภาวะสงคราม

ที่มา: คณะผู้วิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เพลงรำไท่บ้านตลาดควาย โดยใช้ทฤษฎีดนตรีสากลเพื่อทำการวิเคราะห์เพลงรำไท่ ดังนี้ 1. โครงสร้างของเพลง ได้แก่ 1) ท่อนของเพลง (Section) 2) วลีของเพลง (Melodic Phrase) 2. องค์ประกอบทางดนตรีด้านรูปแบบ (Form) รูปแบบของเพลง 3. องค์ประกอบทางดนตรีด้านทำนอง (Melody) ได้แก่ 1) บันไดเสียง 2) พิสัย และ 3) การเคลื่อนที่ของทำนอง 4. องค์ประกอบทางดนตรีด้านจังหวะ (Rhythm) ได้แก่ 1) กระสวนจังหวะ 2) จังหวะของเครื่องดนตรี และ 3) อัตราความเร็ว 5. คำร้อง (Lyrics) ได้แก่ 1) ลักษณะการร้อง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและคำร้อง และ 3) การสัมผัสของคำร้อง พบว่าโครงสร้างของเพลงรำไท่บ้านตลาดควาย มีลักษณะเป็นเพลงท่อนเดียว เป็นส่วนมาก มีจำนวนท่อนระหว่าง 15 – 30 ท่อน ส่วนเพลงที่มีหลายท่อนประมาณ 4 ท่อน มีจำนวนท่อนระหว่าง 30 – 60 ท่อน เพลงรำไท่บ้านตลาดควาย 1 เพลงที่เป็นเพลงท่อนเดียว มีวลีทั้งหมดประมาณ 4 – 6 วลี ส่วนเพลงที่มีหลายท่อน มีวลีทั้งหมดประมาณ 6 – 9 วลี

ในส่วนขององค์ประกอบทางดนตรี องค์ประกอบทางดนตรีด้านรูปแบบของเพลงรำไท่บ้านตลาดควาย ส่วนใหญ่เป็นเพลงรูปแบบท่อนเดียว (A) จัดอยู่ในลักษณะเพลงต่างทำนอง (Through-composed) โดยทำนองดำเนินต่อเนื่องตลอดบทเพลง และมีการซ้ำทำนองในช่วงท้ายของเพลงเพื่อเน้นการลงจบของเพลง นอกจากนี้ยังพบว่า เพลงรำไท่บ้านตลาดควายมีเพลงรำไท่ที่เป็นเพลงรูปแบบหลายท่อน คือ 4 ท่อน คือ เพลงชายทุ่งกับเพลงยามราตรี เพลงชายทุ่งสามารถแบ่งท่อนเพลงออกมาได้ทั้งหมด 4 ท่อน คือ ABA'B ส่วนเพลงยามราตรีสามารถแบ่งท่อนเพลงออกมาได้ทั้งหมด 4 ท่อน คือ ABAB' โดยมีท่อนเชื่อมจาก A อยู่ระหว่างกลางไปหา B กับ B' องค์ประกอบทางดนตรีด้านทำนอง บันไดเสียง พบว่า เพลงรำไท่บ้านตลาดควายใช้บันไดเสียงแตกต่างกันในแต่ละเพลง ได้แก่ 1. บันไดเสียงไมเนอร์ 2. บันไดเสียงไมเนอร์ เพนทาโทนิก 3. บันไดเสียงเมเจอร์ และ 4. บันไดเสียงเมเจอร์ เพนทาโทนิก ช่วงเสียงของเพลงรำไท่บ้านตลาดควาย อยู่ในช่วงเสียงประมาณ C#4 – G#5 การเคลื่อนที่ของทำนอง ส่วนมากเคลื่อนที่ในลักษณะ ข้ามขึ้นขึ้นหรือลงเป็นคู่ 2 เมเจอร์ และคู่ 3 ไมเนอร์ ถัดมา คือ คู่ 1 เพอร์เฟกต์ หรือการซ้ำโน้ตเสียง ในส่วนของการเชื่อมต่อทำนองระหว่างวลี พบว่า บางเพลงนั้นมีการเชื่อมต่อทำนองระหว่างวลีที่มีการเชื่อมต่อเป็นขั้นคู่เดียวกันอยู่ประมาณ 1 – 4 จุด บางเพลงนั้น มีการเชื่อมต่อทำนองระหว่างวลีที่มีความแตกต่างไม่ซ้ำคู่กัน องค์ประกอบทางดนตรีด้านจังหวะ กระสวนจังหวะ ในหลายจุดนั้นมีลักษณะกระสวนจังหวะที่ซ้ำ โดยผู้วิจัยกำหนดไว้ว่าจะต้องมีกระสวนจังหวะที่ซ้ำเท่ากับหรือเกิน 3 จุดขึ้นไป จังหวะของเครื่องดนตรีทุกเพลงมีลักษณะจังหวะคงที่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจังหวะจนจบเพลง ยกเว้นเพลงยามราตรีที่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการติกลองในท่อนเชื่อมไปยังท่อนที่ 2 ท่อนที่ 2 ท่อนเชื่อมไปยังท่อนที่ 3 และท่อนที่ 3 อัตราความเร็วของเพลงรำไท่อยู่ที่ 71 – 77 BPM ซึ่งเป็นความเร็วที่ไม่เร็วมาก มีเพียงเพลงรำไท่เพลงเดียวที่มีอัตราความเร็วของเพลงที่เร็ว คือ เพลงนันทกออะไร

ซึ่งมีอัตราความเร็วของเพลงอยู่ที่ 102 BPM ในส่วนของคำร้อง ลักษณะการร้องมีลักษณะการร้องแบบธรรมดาเป็นส่วนมาก และใช้การร้องเอื้อนเป็นบางครั้ง เป็นผลให้ลักษณะการร้องนั้นมีเสน่ห์ ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและคำร้องมีลักษณะการใช้ 1 พยางค์ต่อ 1 ตัวโน้ตเป็นส่วนมาก และพบว่ามีกรับขึ้นคำในคำร้องที่เป็นทำนองที่เกิดจากการเอื้อนอยู่หลายจุด การสัมผัสของคำร้อง คำสุดท้ายของวรรคหน้าจะสัมผัสกับพยางค์ที่ 2 พยางค์ที่ 3 หรือพยางค์ที่ 4 ของวรรคหลัง และคำสุดท้ายของวรรคหลังบางวรรคอาจมีคำสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคหน้าในบรรทัดถัดไปหรืออาจสัมผัสกับคำสุดท้ายที่อยู่วรรคหลังในบรรทัดถัดไป

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีดนตรีสากล ในการวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีเพลงรำโทน เพลงรำโทนถูกสืบทอดมาในรูปแบบมุขปาฐะ ส่วนใหญ่นั้นมีลักษณะเป็นเพลงท่อนเดียว มีการร้องซ้ำกัน 2 รอบ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ซับซ้อน การแต่งทำนองที่เรียบง่าย คนทั่วไปสามารถร้องได้ ไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะการร้องเสียงสูง ทำให้ผู้ร้องและผู้ฟังสามารถจดจำและร้องตามได้ง่าย ลักษณะจังหวะที่คงที่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง จังหวะจนจบเพลง อัตราความเร็วของเพลงเป็นความเร็วที่ไม่เร็วมาก เป็นสิ่งที่สร้างจังหวะให้ผู้ที่สามารถรำไปตามจังหวะได้อย่างพร้อมเพรียง สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของเพลงพื้นบ้านที่เน้นความเรียบง่าย ความสนุกสนานของชาวบ้าน เป็นลักษณะที่พบได้ทั่วไปในดนตรีพื้นบ้านไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไตรตรีงษ์ พลอยม่วง (2558, น. 66) ที่กล่าวว่า เพลงรำโทนบ้านตลาดควาย เป็นเพลงที่แต่งขึ้นมาโดยใช้ภาษาที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ให้ความสำคัญกับความบันเทิงเป็นหลัก มีลักษณะการรำที่ใช้ท่ารำที่ไม่ซับซ้อน ง่าย นำเอาท่ารำจากละคร ลิเก อีกทั้งยังมีผู้ที่มีความรู้เรื่องภาษาท่าทางนาฏศิลป์ ช่วยคิดและประดิษฐ์ท่ารำในเพลงแต่ละเพลงอีกด้วย การแต่งกายเมื่อทำการแสดงจะแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์ไทยทรงดำ เพื่อเป็นการอนุรักษ์การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน การสืบทอดเพลงรำโทนไปสู่รุ่นถัดไปนั้น ในอดีตไม่มีการจดบันทึกเพลง ต้องเข้าร่วมการเล่นรำโทนและทำการจดจำ ปัจจุบันการร้องเล่นรำโทนนั้นลดน้อยลง จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการสืบทอดการรำโทนให้แก่ลูกหลานในหมู่บ้านเพื่อสอนการรำโทน ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงได้มีการนำเอารำโทนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในโรงเรียนบ้านตลาดควาย (ประชาชนกุล) และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิญโญ ภูเทษ (2547, น. 216) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเพลงร่ำวงโบราณของตำบลหนองกลับ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การเคลื่อนที่ของทำนองขึ้นคู่เสียงที่พบมากที่สุด คือ ขึ้นคู่ 2 เมเจอร์ ขึ้นคู่ 3 ไมเนอร์ และคู่ 1 เพอร์เฟกต์หรือการซ้ำโน้ตเสียง เพลงส่วนมากมีการเคลื่อนที่ของอัตราจังหวะที่ไม่กระโดด จัดอยู่ในลักษณะของพื้นผิวเดียว รูปแบบของเพลงอยู่ในลักษณะของเพลงท่อนเดียว ร้องซ้ำทั้งบทเพลง โดยทุกเพลงจะทำการร้องซ้ำทั้งหมด 3 เที้ยว โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงคำร้องและทำนอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

เพลงรำโทนบ้านตลาดควายหลายเพลงนั้นค่อย ๆ ที่จะสูญหายไป เนื่องจากไม่ได้ถูกหยิบยกนำมาร้องเล่น ควรทำการบันทึกเสียงเพลงรำโทนหรือบันทึกวีดิทัศน์การแสดงรำโทนบ้านตลาดควาย และทำการจัดเก็บเพลงรำโทนบ้านตลาดควายในสถานศึกษาหรือพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาได้ทำการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอแนะนำผู้สนใจที่ต้องการทำวิจัยเกี่ยวกับรำโทนในจังหวัดราชบุรี ให้ทำการศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบทางดนตรีเพลงรำโทนโพหัก อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เพื่อทำการเปรียบเทียบกับรำโทนบ้านตลาดควายกับรำโทนบ้านโพหัก เพื่อศึกษาความแตกต่างทางการแสดงออก แนวคิด และลักษณะทางดนตรี

รายการอ้างอิง

- ขวัญใจ สายสุด. (ม.ป.ป.). *ประวัติความเป็นมาของการรำโทน*.
ไตรตรึงษ์ พลอยม่วง. (2557). *บริบทการเกิดและการเปลี่ยนแปลงเพลงรำโทน บ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี*. สาขาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- น้ำทิพย์ ภูธนชัย. (2550). *การปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งบ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี].
- ภิญโญ ภูเทศ. (2547). *การศึกษาเพลงร่ำวงโบราณของตำบลหนองกลับ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์*. [วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- รตวรรณ พุกษาโรจนกุล. (2555). *เพลงहे่กล่อมของชาวลาวเวียง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล].
- สุภาพร ฉิมหนู. (2560). *การศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้สำเนียงเจ๊ะเห (ตากใบ-ตุมปัต)*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล].
- อภิชาติ ภัทรธรรม. (2559). *ไทดำ-ไทยทรงดำ-ลาวโซ่ง*. *วารสารการจัดการป่าไม้*, 10(20), 90.

**องค์ประกอบและแนวทางของการเป็นองค์กรแห่งความสุข
ของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา**

**COMPONENTS AND GUIDELINES FOR CREATING A HAPPY
ORGANIZATION IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTES IN
NORTHEASTERN THAILAND UNDER EDUCATIONAL
TRANSFORMATION**

ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร*
NTAPAT WORAPONGPAT

(Received: October 17, 2023; Revised: December 9, 2023; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา และ 2) เสนอแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการสนทนากลุ่มผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 10 คน ซึ่งผู้บริหารมีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง ความสามารถในการสื่อสาร การสร้างการมีส่วนร่วม และการส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเชิงบวก จากนั้นพัฒนาเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าเกี่ยวกับองค์กรแห่งความสุข เพื่อสอบถามบุคลากรและผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 400 คน จาก 18 สถาบัน โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ตรวจสอบองค์ประกอบด้วยวิธีทวิภาคีสามเส้าด้านข้อมูล และยืนยันร่างแนวทางด้วยการสนทนากลุ่มผลการวิจัยพบว่า การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา มี 9 องค์ประกอบ 75 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การดูแลรักษาสุขภาพกายและใจให้แข็งแรง 2) การแสดงความเมตตา กรุณา และแบ่งปันให้กับผู้อื่น 3) การมีเวลาพักผ่อนและทำกิจกรรมที่ช่วยลดความเครียด

*ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยวและการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4) การมีศาสนาและจริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต 5) การบริหารจัดการการเงินที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ 6) การเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง 7) การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน 8) การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและสังคมรอบข้าง และ 9) การมีสังคมแห่งการสนับสนุนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยตัวบ่งชี้ทั้ง 75 ตัวบ่งชี้มีความเที่ยงตรงตามสภาพจริง ส่วนแนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งความสุข พบประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) การยอมรับข้อตกลง 2) การมีส่วนร่วมทุกระดับ 3) ความสัมพันธ์ทางบวกและบรรยากาศในการทำงาน 4) ความประทับใจในคุณค่าของงานที่ทำ และ 5) ลักษณะของการสื่อสาร ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้มีประสิทธิภาพและเป็นองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: องค์กรแห่งความสุข, สถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, พลิกโฉมทางการศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) analyze the components of a happy organization in Northeastern vocational education institutions under educational disruption situations, and 2) propose guidelines for developing happy organizations in Northeastern vocational education institutions. The study was conducted through documentary research, theoretical review, and empirical data collection using in-depth interviews and focus group discussions with 10 successful administrators of vocational education institutions in Northeastern Thailand. The administrators possessed significant characteristics, including visionary leadership, transformational leadership, communication skills, participatory management, and the promotion of a positive working atmosphere. Subsequently, a five-rating scale questionnaire on organizational happiness was developed and administered to 400 personnel and administrators from 18 vocational education institutions in Northeastern Thailand. The study employed a mixed-method research approach combining quantitative and qualitative methods, including exploratory factor analysis, data triangulation for component verification, and focus group discussions for confirming the proposed guidelines. findings revealed that a happy organization in Northeastern vocational education institutions under educational disruption situations consisted of 9 components and 75 indicators: 1) maintaining physical and mental well-being, 2) kindness and generosity toward others, 3) relaxation and stress reduction activities, 4) religious and ethical principles in life, 5) financial stability and management, 6) continuous learning and skill development,

7) supportive family relationships, 8) positive social relationships, and 9) supportive social ecosystems. All 75 indicators demonstrated validity in real-world contexts. The guidelines for developing happy organizations consisted of five key aspects: 1) acceptance of organizational agreements, 2) participation at all levels, 3) positive relationships and working atmosphere, 4) appreciation of work values, and 5) effective communication characteristics. The research findings can be applied as guidelines for managing vocational education institutions in Northeastern Thailand toward sustainable happy organizations.

Keywords: happy organization, vocational education institutes in the Northeastern Thailand, educational transformation

บทนำ

สถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีบทบาทสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 โดยผู้บริหารและครูผู้สอนถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ทั้งในด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน (Kongkachat, Rooyuenyong, 2020).

การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถ เพื่อมุ่งสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) และการบริหารจัดการศึกษาเชิงคุณภาพ (พงษ์ศักดิ์ ผกามาต และคณะ, 2566, น. 207-255)

ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโฉม (Disruption) ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ส่งผลให้องค์กรทางการศึกษาต้องเผชิญกับการแข่งขันและความท้าทายที่เพิ่มขึ้น บุคลากรในองค์กรเกิดภาวะความเครียด ความกดดัน และความไม่สมดุลระหว่างการทำงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และคุณภาพขององค์กร ดังนั้น หลายองค์กรจึงให้ความสำคัญกับการสร้างองค์กรแห่งความสุข เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงาน สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร และคณะ, 2563, น. 128-143)

แนวคิดองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) มุ่งเน้นการพัฒนาความสุขของบุคลากรในองค์กรทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และการทำงาน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้นำเสนอแนวคิด “Happy 8” ซึ่งประกอบด้วยความสุขด้านสุขภาพกาย (Happy Body) ความสุขด้านน้ำใจและความเอื้ออาทร

(Happy Heart) ความสุขด้านการผ่อนคลาย (Happy Relax) ความสุขด้านคุณธรรมและจริยธรรม (Happy Soul) ความสุขด้านการเงิน (Happy Money) ความสุขด้านการเรียนรู้ (Happy Brain) ความสุขด้านครอบครัว (Happy Family) และความสุขด้านสังคม (Happy Society) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในองค์กรการศึกษาได้อย่างเหมาะสม (Gavin & Mason, 2004, pp. 379-392)

นอกจากนี้ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา (Education Disruption) ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงความสามารถในการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรม (Giles, Hargreaves, 2006). การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การสร้างการมีส่วนร่วม และการพัฒนาบรรยากาศการทำงานเชิงบวก เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนองค์กรและสร้างความพร้อมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สรพสิทธิ์ ชมภูษ และคณะ, 2565, น. 409-424) อีกทั้งการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลยังจำเป็นต้องอาศัยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบันและวิถีชีวิตแบบ Next Normal (Hamdan et al., 2021, pp. 713-725)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาองค์ประกอบและแนวทางของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบขององค์กรแห่งความสุข และเสนอแนวทางในการพัฒนาองค์กรที่เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการองค์กร และการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร อันจะนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา
2. เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบคู่ขนาน (Convergent Parallel Design) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างองค์กร

แห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์
พลิกโฉมทางการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาและผู้บริหารของสถาบัน
การอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปีการศึกษา 2566 จากสถาบัน
การอาชีวศึกษา จำนวน 18 แห่ง

1. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ที่มีผลงานเชิงประจักษ์ และเคยได้รับรางวัลด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน
ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับวิธีการเลือกแบบลูกโซ่
(Snowball Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับ
การบริหารองค์กรแห่งความสุข โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาและผู้บริหารของสถาบัน
การอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 400 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่าง
แบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มเลือกสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยวิธีการสุ่ม
อย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากจำนวน 18 สถาบัน ได้จำนวน 10 สถาบัน
ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคหนองคาย วิทยาลัยอาชีวศึกษาหนองคาย วิทยาลัยเทคโนโลยี
และอุตสาหกรรมการต่อเรือหนองคาย วิทยาลัยเทคนิคบึงกาฬ วิทยาลัยเทคนิค
หนองบัวลำภู วิทยาลัยเทคนิคเลย วิทยาลัยอาชีวศึกษาเลย วิทยาลัยเทคนิคอุดรธานี
วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรธานี และวิทยาลัยเทคนิคกาญจนาภิเษกอุดรธานี

ขั้นที่ 2 สุ่มบุคลากรทางการศึกษาจากสถาบันที่ได้รับการสุ่มในขั้นที่ 1
โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ด้วยการจับสลากตามสัดส่วนของแต่ละสถาบัน จนได้กลุ่ม
ตัวอย่างรวมทั้งสิ้น จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) เพื่อศึกษา
แนวคิด มุมมอง และแนวทางการสร้างองค์กรแห่งความสุขของผู้บริหารสถาบัน
การอาชีวศึกษา

2. เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-Point Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert Scale) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 0.945 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.949 รวมทั้งวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้ค่า Item-total Correlation

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อกำหนดหัวข้อกลุ่มหัวข้อและแนวคิดสำคัญอันเป็นแก่นสารของการวิจัยโดยใช้วิธีบรรยาย (Narrative Form)
- 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยการแจกแจงค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องอีกครั้ง เพื่อนำไปสู่การสรุปและอภิปรายผลในขั้นตอนสุดท้าย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมีแผนงานและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา ขั้นตอนนี้ดำเนินการโดยศึกษาค้นคว้าแนวคิดขององค์กรแห่งความสุขจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กรแห่งความสุขในสถาบันการศึกษา และใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) วิเคราะห์และสรุปประเด็นเกี่ยวกับองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคกลาง จำนวน 10 คน ที่มีผลงานเชิงประจักษ์และประสบความสำเร็จในการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษา

2) การวิเคราะห์องค์ประกอบดำเนินการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ขององค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษา

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา โดยสร้างแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์องค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) เพื่อค้นหาองค์ประกอบสำคัญโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3) ดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลก่อนการวิเคราะห์องค์ประกอบโดยการพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ Bartlett's Test of Sphericity พิจารณาจากค่าไคสแควร์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลในการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วย The Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) การวิเคราะห์ตัวบ่งชี้โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ สกัดปัจจัยเพื่อพิจารณาจัดกลุ่มตัวแปรด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) และใช้วิธีการหมุนแกนแบบ Orthogonal ด้วยวิธี Varimax

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบองค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา การตรวจสอบองค์ประกอบดำเนินการโดยใช้วิธีทริยาวิจัสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation Methodology) โดยการนำข้อมูลเชิงประจักษ์ในขั้นตอนที่ 1 มาตรวจสอบข้อมูลว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกัน และมีความสอดคล้องกันอย่างไร เพื่อหาข้อสรุปองค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา โดยใช้วิธีบรรยาย (Narrative Form)

ขั้นตอนที่ 3 การเสนอแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา การเสนอแนวทางดำเนินการโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 10 คน จากการเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจงโดยอาศัยความสะดวก (Purposive Selection) โดยนำข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 มากำหนดเพื่อหาข้อสรุปแนวทางที่เหมาะสมในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis)

ผลการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง “องค์ประกอบและแนวทางของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา” แสดงผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา ผลการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงสำรวจจากข้อมูลเชิงประจักษ์ปรากฏตามตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถาบันการอาชีวศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ และ 75 ตัวบ่งชี้ โดยองค์ประกอบทั้งหมดนี้สามารถอธิบายถึงความสุข ในองค์กรของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉม ทางการศึกษาได้อย่างครอบคลุมถึงร้อยละ 79.906 ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ ระบุไว้ในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนองค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการ อาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา

องค์ประกอบที่	ชื่อองค์ประกอบ	จำนวน รายการจาก แบบสอบถาม	ค่าไอเกน	ค่าร้อยละ ของความ แปรปรวน
1.	Happy Body การดูแลสุขภาพ กายและใจให้แข็งแรง	10	12.105	22.027
2.	Happy Heart การแสดงความเมตตา กรุณาและแบ่งปันให้กับผู้อื่น	9	9.645	10.370
3.	Happy Relax การมีเวลาพักผ่อนและ ทำกิจกรรมที่ช่วยลดความเครียด	9	9.437	10.274
4.	Happy Soul การมีศาสนาและ จริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนิน ชีวิต	9	9.326	10.171
5.	Happy Money การบริหารจัดการ การเงินที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ	8	8.105	10.002
6.	Happy Brain การเรียนรู้และพัฒนา ทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง	7	6.023	4.477
7.	Happy Family การมีความสัมพันธ์ที่ ดีกับครอบครัวและการสนับสนุน ซึ่งกันและกัน	7	6.023	4.678
8.	Happy Society การสร้างและรักษา ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและสังคม รอบข้าง	6	4.508	4.651
9.	Happy Ecosystem การมีครอบครัว ที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน	5	3.337	3.256
รวม				79.906

ที่มา: ผู้วิจัย

องค์ประกอบที่ 1 Happy Body หมายถึง การส่งเสริมและบำรุงรักษาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความแข็งแรงและความสมดุลในชีวิต การดูแลสุขภาพในด้านนี้ รวมถึงการบริโภคอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ การออกกำลังกายเป็นประจำ การนอนหลับและพักผ่อนอย่างเพียงพอ ตลอดจนการจัดการและลดความเครียดอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 2 Happy Heart หมายถึง การแสดงออกถึงความเมตตา กรุณา และการแบ่งปันต่อผู้อื่น ซึ่งสะท้อนถึงการมีจิตใจที่อ่อนโยนและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในสังคม ซึ่งสร้างความสุข และความผูกพันในสังคมและองค์กร

องค์ประกอบที่ 3 Happy Relax หมายถึง การจัดสรรเวลาเพื่อการพักผ่อน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ช่วยบรรเทาความเครียด การให้ความสำคัญกับการผ่อนคลายเป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ซึ่งช่วยลดผลกระทบของความเครียด และเพิ่มพลังงานให้กับร่างกายและจิตใจ ซึ่งช่วยฟื้นฟูพลัง และรักษาสมดุลชีวิต

องค์ประกอบที่ 4 Happy Soul หมายถึง การมีศาสนาและจริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสมดุลทางจิตใจและความสงบภายใน การมีศรัทธาในศาสนาและยึดมั่นในหลักจริยธรรม ช่วยเสริมสร้างการตัดสินใจที่มีคุณธรรม และจรรยาบรรณและการพัฒนาตนเองอย่างมีคุณธรรม

องค์ประกอบที่ 5 Happy Money หมายถึง การบริหารจัดการการเงินอย่างมั่นคง และมีเสถียรภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยในชีวิต การจัดการทางการเงินที่ดีช่วยให้บุคคลสามารถวางแผนการใช้จ่ายและการออมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และความสุขในชีวิต

องค์ประกอบที่ 6 Happy Brain หมายถึง การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาและความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 7 Happy Family หมายถึง การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ และจิตใจ ซึ่งเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และความสุขในชีวิต

องค์ประกอบที่ 8 Happy Society หมายถึง การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและสังคมรอบข้าง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมความสามัคคี และความไว้วางใจในสังคม ความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนระหว่างบุคคล ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความร่วมมือ และการพัฒนาทางสังคมในทุกมิติ

องค์ประกอบที่ 9 Happy Ecosystem หมายถึง การมีครอบครัวที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน การมีสังคมที่มีความสุขและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความสุขในสังคมสัมพันธ์กับระดับความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิกของชุมชน ซึ่งความเชื่อมั่นนี้เป็นพื้นฐานของการสร้างเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็ง การสนับสนุนซึ่งกันและกันในสังคมยังช่วยลดช่องว่างทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่ความเสมอภาคและความยุติธรรมในสังคม การมีสังคมที่มีความสุขยังช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

2. แนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา

ผลการวิเคราะห์และตรวจสอบองค์ประกอบ โดยใช้วิธีทวิภาคีสามเส้าด้านข้อมูลและการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา พบว่าแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุขในสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาโดยการวิเคราะห์และตรวจสอบองค์ประกอบอย่างรอบคอบ ผ่านการใช้วิธีทวิภาคีสามเส้าด้านข้อมูลและการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยพบว่าแนวทางดังกล่าวต้องอาศัยการประสานงานระหว่างปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมความสุข การสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง การสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างบุคลากรในองค์กร และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

การสร้างองค์กรแห่งความสุขในบริบทดังกล่าว จำเป็นต้องเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และมีความสามารถในการนำพาองค์กรผ่านการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนความร่วมมือและความสามัคคีระหว่างสมาชิกในองค์กร อีกทั้งการบูรณาการแนวคิดทางจิตวิทยาและการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายในการสร้างองค์กรที่มีความสุขอย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “องค์ประกอบและแนวทางของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา” สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และอภิปรายผลการวิจัยซึ่งมีสาระสำคัญในประเด็นต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา มี 9 องค์ประกอบ 75 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ Happy Body การดูแลสุขภาพกายและใจให้แข็งแรง Happy Heart การแสดงความเมตตากรุณาและแบ่งปันให้กับผู้อื่น Happy Relax การมีเวลาพักผ่อนและ

ทำกิจกรรมที่ช่วยลดความเครียด Happy Soul การมีศาสนาและจริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต Happy Money การบริหารจัดการเงินที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ Happy Brain การเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง Happy Family การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน Happy Society การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและสังคมรอบข้าง Happy Ecosystem การมีครอบครัวที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา
ที่มา: ผู้วิจัย

2. แนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 ในการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาเพื่อให้สามารถรับมือกับการ
เปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบไปด้วย การยอมรับ
ข้อตกลง (Acceptance of the Rule) การสร้างความเข้าใจและยอมรับในกฎเกณฑ์
และนโยบายขององค์กร ถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง

การมีส่วนร่วมทุกระดับ (Participatory Hierarchy) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกระดับในองค์กร ช่วยให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วม และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการตัดสินใจ ความสัมพันธ์ทางบวกและบรรยากาศในการทำงาน (Positive Relations and Working Climate) การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกในองค์กร เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสุขในการทำงาน ความประทับใจในคุณค่าของงานที่ทำ (Appreciation of the Values of Work) การรับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของงานที่ทำ ส่งผลให้บุคลากรเกิดความภูมิใจและความสุขในงานที่ตนเองทำ ลักษณะของการสื่อสาร (Communication Characteristic) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในองค์กร ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและลดความเข้าใจผิด

2.2 กระบวนการสร้างองค์กรแห่งความสุขในสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรคำนึงถึงปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้ M: Management (สุขด้วยการจัดการ) การจัดการที่มีประสิทธิภาพช่วยให้บุคลากรทำงานได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ A: Atmosphere & Environment (สุขด้วยบรรยากาศและสภาพแวดล้อม) การสร้างบรรยากาศการทำงานและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมส่งเสริมสุขภาพจิตและความสุขของบุคลากร P: Process (สุขด้วยกระบวนการสร้างสุข) การวางกระบวนการทำงานที่สร้างความสุขในการทำงาน ช่วยให้บุคลากรรู้สึกมีความสุขตลอดการทำงาน H: Health (สุขด้วยสุขภาพกายและใจ) การดูแลสุขภาพกายและจิตใจของบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างองค์กรแห่งความสุข R: Result (สุขด้วยผลลัพธ์ขององค์กร) การที่องค์กรบรรลุผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ ไม่เพียงแค่สร้างความพึงพอใจให้กับองค์กรเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยที่สร้างความสุขให้กับบุคลากรทุกระดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยและบทสรุปในหัวข้อที่ผ่านมา มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายเพื่อให้เห็นประเด็นการวิจัยที่สอดคล้องกับผลงานวิจัยในอดีต และผลงานวิชาการที่ผ่านมาได้ ดังนี้

1) ความสุขด้านจิตใจ (Happy Heart) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างองค์กรแห่งความสุขในสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา ความสุขด้านจิตใจเกิดขึ้นจากการที่บุคลากรมีการทำงานเป็นทีมและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่า การมีความเอื้ออาทรต่อกัน การสามารถทำงานแทนกัน และการให้ความช่วยเหลือในที่ทำงาน เปรียบเสมือนครอบครัวเดียวกัน ล้วนมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างความสุขด้านจิตใจของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ (สายฝน สวัสดิ์เอื้อ และคณะ, 2566) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างเพื่อนร่วมงานในองค์กร ตลอดจนความเอื้ออาทรและการสนับสนุนกัน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างความสุขด้านจิตใจในที่ทำงาน การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความสุขด้านจิตใจนี้จะช่วยให้บุคลากรมีความสุขผูกพันกับ

องค์กรมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อความสำเร็จโดยรวมขององค์กร พระครูประภาตปัญญาธร และคณะ (2567) ที่พบว่าการมีการสื่อสารพูดคุยกับเพื่อนร่วมงานในองค์กรเป็นอย่างดี และมีความเอื้ออาทรกันนั้น เป็นองค์ประกอบความสุขด้านจิตใจ

2) ความสุขด้านสถานะทางการเงิน (Happy Money) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างองค์กรแห่งความสุขในสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา ความสุขด้านการเงิน การมีสถานะทางการเงินที่มั่นคงและการได้รับค่าตอบแทนที่สอดคล้องกับความพยายาม และความสามารถในการทำงานของบุคลากร จะส่งผลให้เกิดความสุขที่ยั่งยืน ไม่เพียงแต่ในแง่ของการทำงานในองค์กรเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกันกับการวิจัยของ Mousa et al. (2020) ที่พบว่าการมีความพึงพอใจต่อสถานะทางการเงินที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีเงินเหลือเก็บทุกเดือน ภายในครอบครัวมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย และบริหารจัดการเงินได้เป็นอย่างดี มีการยึดหลักความพอเพียงของชีวิตไม่สร้างหนี้กับสิ่งฟุ่มเฟือย และมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของความสุขด้านสถานะทางการเงิน

3) ความสุขด้านสังคม (Happy Society) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการสร้างองค์กรแห่งความสุขในสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา ความสุขด้านสังคมนี้นี้เกิดจากการที่บุคลากรมีความสุขในการทำงานควบคู่กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และชุมชน การทำงานเพื่อสังคมที่มีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร แต่ยังสร้างความรู้สึกรับรู้ถึงคุณค่าและความสุขภายในของบุคลากร ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและสังคม ซึ่งสอดคล้องกันกับการวิจัยของ (พระครูประภาตปัญญาธร และคณะ (2567) ที่พบว่าความสัมพันธ์กับผู้อื่น การอยู่ร่วมกันกับสังคมอย่างมีความสุข การมีคุณภาพชีวิตในการทำงาน และการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม อาทิ การปลูกป่า การบริจาคสิ่งของ การทำกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณกุศลนั้นเป็นองค์ประกอบของความสุขด้านสังคม

4) ความสุขจากครอบครัว (Happy Family) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างองค์กรแห่งความสุขในสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา ความสุขจากครอบครัวเกิดขึ้นเมื่อบุคลากรได้รับกำลังใจและการสนับสนุนจากครอบครัว ซึ่งทำให้มีแรงจูงใจและความเข้มแข็งในการทำงาน นอกจากนี้ครอบครัวที่มีความอบอุ่นยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ช่วยให้บุคลากรรู้สึกมั่นคงและพร้อมที่จะรับมือกับความท้าทายในที่ทำงาน ซึ่งสอดคล้องกันกับการวิจัยของ ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร และคณะ (2564) ที่พบและกล่าวว่าการมีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นที่พึ่งพิงในการทำงาน ภาระงานที่รับผิดชอบไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว คนในครอบครัวจะมีส่วนร่วมรับรู้

และช่วยให้คำปรึกษา สมาชิกในครอบครัวภูมิใจในงาน ทุกคนจะรับรู้ปัญหาและร่วมกันแก้ไข และเป็นกำลังใจให้กันและกันนั้น ถือเป็นองค์ประกอบของความสุขจากครอบครัว

5) ความสุขด้านร่างกาย (Happy Body) จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา นั่นคือสุขภาพจิตที่ดีช่วยให้บุคลากรรู้สึกมีพลัง และสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ การได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลที่ครอบคลุม และมีคุณภาพ ช่วยให้บุคลากรรู้สึกมั่นใจในด้านสุขภาพ การมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงจากการเข้าร่วมกิจกรรมการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางกายภาพและความต้านทานต่อความเครียด ซึ่งสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร และคณะ (2566) ที่พบว่า การมีสุขภาพและจิตใจที่แข็งแรง พร้อมต่อการทำงาน สถาบันการศึกษาให้ความสำคัญกับนโยบายด้านสุขภาพของบุคลากร การมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงาน การสร้างความสุขในการทำงานให้กับบุคลากรจากการมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี และการสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้แก่บุคลากรนั้น ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบของความสุขด้านร่างกาย

6) ความสุขทางสมอง (Happy Brain) จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษา นั่นคือความสุขทางสมองนี้เกิดจากการที่บุคลากรมีความสามารถในการพัฒนางานของตนเองและเปิดรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกันกับการวิจัยของ แสงอุษา โพธิ์ศรี และวรชัย วิภูอุปโคตร (2567, น. 145-155) ที่พบว่าบุคลากรมีการเรียนรู้ของตนเองที่ไม่สิ้นสุด มีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา มีความสนใจในการหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอและพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของความสุขทางสมอง

7) ความสุขจากการปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบ (Happy Principle) จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ยังสร้างความรู้สึกรักและความมั่นคงและความยุติธรรมให้กับบุคลากร การเคารพกฎระเบียบช่วยให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่โปร่งใสและเป็นธรรม ซึ่งส่งผลต่อความสุขและความพึงพอใจของบุคลากรในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกันกับการวิจัยของ แสงอุษา โพธิ์ศรี และวรชัย วิภูอุปโคตร (2567, น. 145-155) พบว่าการมีนโยบายหรือกิจกรรมกระตุ้นให้บุคลากรจงรักภักดีต่อองค์กร มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน การพร้อมที่จะเสียสละและช่วยเหลือกันทุกครั้งที่ต้องค์กรหรือเพื่อนร่วมงานประสบปัญหา มีความสุขในการทำงานจากการมีสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบของการปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบขององค์กรแห่งความสุข

8) ความสุขทางวัฒนธรรมและศาสนา (Happy Soul) จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความสุขทางวัฒนธรรมและศาสนาที่เกิดจากการที่บุคลากรมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ส่งเสริมประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้สถาบันยังมีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรมีจรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกันกับการวิจัยของแสงอุษา โพธิ์ศรี และวรชัย วิภูอุปโคตร (2567, น. 145-155) พบว่าสถาบันการศึกษามีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน มีการส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การให้ความสำคัญกับการใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาหรือจริยธรรมและคุณธรรมในการทำงานและการดำเนินชีวิต และบุคลากรของสถาบันปฏิบัติงานตามกรอบของศีลธรรม วินัย และจรรยาบรรณอย่างเหมาะสม ซึ่งแสดงถึงการเป็นองค์ประกอบของความสุขทางวัฒนธรรมและศาสนา

9) ความสุขจากการผ่อนคลาย (Happy Relax) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างองค์กรแห่งความสุขในสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางการศึกษาการพัฒนatanตนเอง และการมีวิธีการผ่อนคลายที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ซึ่งส่งผลดีต่อความสุขและสุขภาพจิตของบุคลากรในระยะยาว แสงอุษา โพธิ์ศรี และวรชัย วิภูอุปโคตร (2567, น. 145-155) พบและกล่าวว่าการรู้จักจัดสรรเวลาทำงานและเวลาพักผ่อนได้อย่างสมดุลใช้เวลาว่างในการพักผ่อนหย่อนใจเพียงพอ ใช้เวลาบางส่วนไปกับการทำงานอดิเรกที่ตนชื่นชอบเมื่อมีความเครียดที่เกิดขึ้นจากการทำงานมีการหยุดพักสมองเพื่อให้มีความพร้อมในการแก้ปัญหาของต่อไปได้ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบของความสุขจากการผ่อนคลาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ผู้บริหารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการอาชีวศึกษาในประเทศไทย ควรกำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับการสร้างองค์กรแห่งความสุข ซึ่งควรคำนึงถึงบริบททางการศึกษาเฉพาะของแต่ละสถาบัน การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความสุขสามารถส่งผลดีต่อการพัฒนางานและการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ยังช่วยในการต่อยอดศาสตร์การบริหารการอาชีวศึกษาเพื่อให้ความยั่งยืนในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งความสุข และนำองค์ประกอบการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับวิธีการสร้างความสุขที่แท้จริงในสภาพแวดล้อมการศึกษา อาจช่วยให้การนำผลการวิจัยไปใช้ได้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของแต่ละสถาบัน

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการอาชีวศึกษา ในการศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขในบริบทต่างวัฒนธรรมทั้งในภูมิภาคอาเซียนและระดับโลก สามารถช่วยให้เข้าใจความแตกต่างและความเหมือนกันในแนวทางการสร้างความสุขในองค์กรการศึกษา

รายการอ้างอิง

- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, และ ธัชกร วงษ์คำชัย. (2566). รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 15(2), 153-180.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, และ ดร.ณิ ปัญจรัตน์นกร. (2563). องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. *วารสารบริหารศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 9(2), 128-143.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, รุ่งทิพา ชูทอง, ชนทัต บุญรัตนกิตติภูมิ, และ กนกอร บุญมี. (2564). คุณลักษณะของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อความทุ่มเทในการทำงานของบุคลากรทางการศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารบัณฑิตศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระราชูปถัมภ์*, 15(1), 54-64.
- ณัฐพงศ์ จิตงาม. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์*, 10(7), 139-149
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, ฤทธิเดช พรหมดี, ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, และ วิบูลย์ ผกามาศ. (2566). คุณลักษณะองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลในประเทศไทย. *วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้*, 3(3), 207-255.
- พระครูประภาต ปัญญาธร, พระครูโกวิทบุญเขต, พระใบฎีกาธวัชชัย จรณธมโม, และอำนาจ ทาปิน. (2567). กระบวนการพัฒนาองค์กรแห่งความสุข. *วารสารวิชาการ วิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 7(1), 222-234.
- สมหมาย จุเรศ, วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย, และ พิภพ วังเงิน. (2025). การอาชีวศึกษากับการพัฒนาประเทศ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(4), 429-440.
- สรพลสิทธิ์ ชมภูษ, ทิพากร แสร์สุวรรณ, ศรินดา สวนมาดี, และ โชติบติรัฐ จุลเลา. (2565). บริบทของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 7(3), 409-424.

- สายฝน สวัสดิ์เชื้อ, ไซยา ภาวะบุตร, และ ธวัชชัย ไพไธล. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(3), 1381-1390.
- แสงอุษา โพธิ์ศรี, และ วรชัย วิภูอุปโคตร. (2567). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามการประเมินของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย*, 30(1), 145-155.
- Burton, J. (2010). *WHO healthy workplace framework and model: Background and supporting literature and practice*. Word Health Organization. who.int
- Gavin, J.H., & Mason, R.O. (2004). The virtuous organization: The value of happiness in the workplace. *Organization Dynamics*, 33(1), 379-392.
- Giles, C., & Hargreaves, A. (2006). The sustainability of innovative schools as learning organizations and professional learning communities during standardized reform. *Educational Administration Quarterly*, 42(1), 124-156.
- Hamdan, K.M., Al-Bashaireh, A.M., Zahran, Z., Al-Daghestani, A., AL-Habashneh, S., & Shaheen, A.M. (2021). University students' interaction, internet self-efficacy, self-regulation and satisfaction with online education during pandemic crises of COVID-19 (SARS-CoV-2)". *International Journal of Educational Management*, 35(3), 713-725.
- Kongkachat, M., & Rooyuenyong, W. (2020). The strategy for developing academic groups in learning organizations - The study of vocational colleges in the north eastern region. *Journal of Buddhist Anthropology*, 5(4), 100-114. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/240865>
- Mousa, M., Abdelgaffar, H. A., Chaouali, W., & Aboramadan, M. (2020). Organizational learning, organizational resilience and the mediating role of multi-stakeholder networks: A study of Egyptian academics. *Journal of Workplace Learning*, 32(3), 161-181.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์
ของอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่
FACTORS CONTRIBUTING TO PROFESSIONAL SUCCESS IN
DANCE EDUCATION: A CASE STUDY
OF NARUEMAI TRAITHONGYOO

แพรวพักตร์ เสนาวงษ์* และบวรนรรณ อัญญะโพธิ์**

PRAEOWPAK SENAWONG AND BORVORNUT ANYAPHO

(Received: February 6, 2026; Revised: April 17, 2026; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ของอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 6 กลุ่ม จำนวน 23 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ของ อาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ โดยมีค่าความเที่ยงตรง 0.8 – 1 โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ ของอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) คุณลักษณะความเป็นครูที่ดี ท่านมีจิตวิญญาณครูที่เข้มแข็ง ยึดหลักเมตตาธรรมและพรหมวิหาร 4 ดูแลศิษย์อย่างใกล้ชิด และเท่าเทียม พร้อมปลูกฝังความกตัญญูและการระลึกถึงครูบาอาจารย์ อาทิ ลมุล ยมะคุปต์ 2) ความรู้ความสามารถในวิชาชีพ ท่านเชี่ยวชาญทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ครอบครองความรู้โดยนัยจากประสบการณ์นักแสดงชั้นครู ถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ เน้นความเข้าใจบทบาทและการตีบทอย่างลึกซึ้ง พร้อมปรับแก้ท่ารำตามศักยภาพรายบุคคล 3) ปัจจัยด้านบุคคล และสภาพแวดล้อม ได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัว เครือข่ายวิชาชีพ และการถ่ายทอดจากบรมครู รวมถึงพลังสะท้อนกลับจากความสำเร็จของศิษย์ และ 4) คุณลักษณะความเป็นครูนาฏศิลป์ ท่านรักษารากวัฒนธรรมศิลปะไทย ใช้ระบบครู - ศิษย์ เน้นการสาธิต ฝึกซ้ำ และดูแลใกล้ชิดด้วยเมตตา ส่งผลให้การสืบทอดนาฏศิลป์ไทยดำรงคุณค่าอย่างมั่นคงและงดงาม คำสำคัญ: ปัจจัยความเป็นครู, นาฏศิลป์, ณัฏมัย ไตรทองอยู่

*นักศึกษาลัทธิไตรศึกษาสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Master of Education Program in Drama Education, Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

**อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Lecturer in Performing Arts, Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

Abstract

This study aimed to analyze the factors contributing to professional success in dance education, focusing on Narumai Traithongyu. The research employed a qualitative research approach and utilized qualitative research methodology. Data were collected through interviews with 23 key informants from six groups, selected through purposive sampling. The research instrument was a semi-structured interview protocol designed to investigate the factors contributing to the professional success of Narumai Traithongyu as a dance educator. The instrument demonstrated content validity indices ranging from 0.80 to 1.00. Data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that four key factors contributed to Narumai Traithongyu's professional success as a dance educator. These factors included: (1) the characteristics of an effective teacher—she possesses a strong teaching spirit, adheres to the principles of compassion and the Four Sublime States of Mind (Brahmavihāra), provides close and equitable care for her students, and instills gratitude and respect for teachers and mentors, particularly renowned masters such as Lamul Yamakupt; (2) professional knowledge and expertise—she demonstrates mastery of both theoretical and practical aspects of dance, possesses extensive tacit knowledge acquired through her experience as a distinguished performing artist, and delivers instruction systematically, emphasizing deep understanding of character interpretation and role analysis while adapting dance movements to suit individual learners' abilities; (3) personal and environmental factors—she has benefited from support provided by her family, professional networks, and the transmission of knowledge from eminent masters, as well as positive reinforcement derived from her students' achievements; and (4) the characteristics of a dance educator—she preserves traditional practices while integrating contemporary teaching techniques, employs the teacher-disciple model of instruction, emphasizes demonstration, repetitive practice, and close mentoring with compassion, thereby ensuring the sustainable and graceful transmission of Thai classical dance traditions and their enduring cultural value.

Keywords: Teacher Characteristics, Performing arts, Naruamai Traithongyoo

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นไทยมาอย่างยาวนาน การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์จึงจำเป็นต้องอาศัยครูผู้มีความรู้ความสามารถ และจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริง (กองศิลปวัฒนธรรม กรมศิลปากร, 2563) ครูนานาฏศิลป์ไม่เพียงเป็นผู้สอนท่ารำหรือองค์ประกอบทางศิลปะเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรักในศิลปวัฒนธรรมแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าและความหมายของนาฏศิลป์ไทยอย่างลึกซึ้ง สามารถพัฒนาทักษะควบคู่กับจิตสำนึกความเป็นศิลปิน และนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการสืบทอดและพัฒนา นาฏศิลป์ไทยได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน นอกจากนี้ครูนานาฏศิลป์ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งเชิงประจักษ์และเชิงนัย อันประกอบด้วยความรู้ด้านทฤษฎี หลักการแสดง ขนบธรรมเนียม จารีต และแบบแผนที่สั่งสมจากประสบการณ์ตรง ซึ่งล้วนเป็นองค์ความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดได้ด้วยตำราเพียงอย่างเดียว การเรียนการสอนนาฏศิลป์จึงต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การสังเกต การเลียนแบบ และการซึมซับคุณลักษณะของความเป็นศิลปินจากครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจในสาระ ความงาม และคุณค่าทางวัฒนธรรมของนาฏศิลป์ไทยอย่างรอบด้าน

ความเป็นครูนานาฏศิลป์ในตัวบุคคล เป็นผลรวมของคุณลักษณะภายในที่เกิดจากความรู้ ประสบการณ์ และค่านิยมทางวิชาชีพ ครูนานาฏศิลป์ที่มีคุณภาพต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์ไทยทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านกระบวนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ควบคู่กับการมีจิตวิญญาณความเป็นครู ยึดมั่นในคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ ทั้งนี้อัตลักษณ์ความเป็นครูนานาฏศิลป์ที่สะท้อนผ่านบุคลิกภาพและการวางตนให้มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความศรัทธาและการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมสืบต่อไป ซึ่งในวงการของนาฏศิลป์ไทยนั้นมีอาจารย์หลายท่านที่ได้รับการยกย่องนับถือ อาทิ อาจารย์รัตติยะ วิกสิตพงศ์ อาจารย์นพรัตน์ศุภการ หวังในธรรม อาจารย์เวณิกา บุนนาค รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทรสวรรณ์ อาจารย์ไพฑูรย์ เข้มแข็ง อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ (บวรบรรณ อัญญะโพธิ์, 2568)

อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ เคยดำรงตำแหน่งครูนานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่อง และยังเป็นที่ยอมรับสำหรับบุคคลทั่วไปในด้านความเป็นศิลปิน ครู และผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ มีผลงานเชิงประจักษ์ เช่น บทบาทพลายบัว ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน ตอน พลายเพชรพลายบัวออกศึก บทบาทพระลอ ในละครพื้นทาง เรื่อง พระลอ ตอน เสี่ยงน้ำ บทบาทขวัญชัย ในละครร้อง ละครหลวงจิตรวาทการ เรื่อง อานุภาพแห่งศีลสัตย์ ท่านมีอัตลักษณ์ของตัวละครพระที่ได้รับการขนานนาม

ของบทบาทพระเอก “รูปลักษณ์หน้าเก้” ในบทบาทของพลายบัว ซึ่งตัวละครพลายบัวเป็นตัวละครผู้ชาย ด้วยความสามารถและรูปหน้าเก้ของอาจารย์ณัฏฐ์ ไตรทองอยู่ ทำให้แสดงได้อย่างสมบทบาท สวยงามเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่หาได้ยากในผู้แสดงคนอื่น (อัจฉรา จันที, 2568) นอกจากบทบาทความเป็นศิลปินของท่าน ยังมีบทบาทของความเป็นครูผู้ถ่ายทอดท่ารำ การถ่ายทอดองค์ความรู้ในชั้นเรียน การถ่ายทอดบทบาทเฉพาะให้กับนักศึกษาที่ทำการแสดงเฉพาะบทบาท เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้เชี่ยวชาญ คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ การบันทึกองค์ความรู้ อาจารย์ณัฏฐ์ ไตรทองอยู่ในละครพันทาง เรื่อง พระลอ ตอน เสียงน้ำ ซึ่งนางสาวทิพารินทร์ เลิศฤทธิ์วิมานแมนได้รับบทบาทพระลอ และนอกจากนี้ท่านยังเป็นที่ปรึกษางานวิชาการ เช่น ที่ปรึกษาด้านวิชาการพัฒนาหลักสูตร และร่วมเขียนคู่มือการสอนนาฏศิลป์ ปรึกษาด้านการจัดกิจกรรมการแสดงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก เพื่อพัฒนาทักษะและเสริมสร้างประสบการณ์ตรงจากการแสดงจริง

จะเห็นได้ว่าบทบาทความเป็นครูของอาจารย์ณัฏฐ์ ไตรทองอยู่ ในปัจจุบันถือว่าเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จ เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ท่านได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาจากบรมครู ท่านมีความทุ่มเทในการเรียนรู้ ศึกษาพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง การปลูกฝังจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา บทบาทครูผู้ถ่ายทอด และการทำคุณประโยชน์ในสังคม โดยใช้เวลาเชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยจนเป็นที่ยอมรับ และได้รับการยกย่องให้เป็นครูต้นแบบ นับว่าประสบความสำเร็จในวงการนาฏศิลป์ไทยที่มีบรมครูที่มีความรู้ความสามารถ และช่วยสืบสานศิลปวัฒนธรรมต่อไป

แม้ในปัจจุบันจะมีงานศึกษาที่กล่าวถึง การแสดงและท่ารำของอาจารย์ณัฏฐ์ ไตรทองอยู่ ปรากฏอยู่บ้าง แต่ยังไม่พบการศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจอัตลักษณ์ความเป็นครูของอาจารย์ณัฏฐ์ ไตรทอง อยู่โดยตรง โดยเฉพาะในประเด็นการนำประสบการณ์การแสดงจริงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความเป็นครูต้นแบบ การสร้างแรงบันดาลใจแก่ศิษย์ และการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นใหม่ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในความเป็นครูนาฏศิลป์ของอาจารย์ณัฏฐ์ ไตรทองอยู่ เพื่อทำความเข้าใจองค์ประกอบที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพทั้งด้านความเชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์ คุณลักษณะความเป็นครู และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผลการศึกษาคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูนาฏศิลป์ไทย ตลอดจนเป็นแนวทางในการสืบทอดองค์ความรู้และสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียนในยุคต่อไปอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ ของอาจารย์ณัฏฐ์ ไตรทองอยู่

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ร่วมงาน ผู้ใกล้ชิด ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด นักศึกษานักเรียน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วม โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

1.1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ อาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่

1.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วมแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ผู้ร่วมงานในสถานศึกษา สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในด้านการสอนและการแสดงไม่น้อยกว่า 40 ปี จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ใกล้ชิด เป็นผู้ที่เรียนร่วมชั้นเรียน จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 ศิษย์ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด (ช่วงอายุ 45 – 65 ปี) จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 4 ศิษย์ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด (ช่วงอายุ 22 – 44 ปี) จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 5 ศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดบทบาทเฉพาะ เพื่อแสดงผลงานต่าง ๆ โดยจะต้องเป็นนิสิต/นักศึกษาที่ศึกษาในหลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์หรือศิลปศึกษา ที่ได้รับการถ่ายทอดบทบาทเฉพาะจากอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 6 กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษา สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยจะต้องเป็นนิสิต/นักศึกษาที่ศึกษาในหลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ที่ได้รับการถ่ายทอดในชั้นเรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลความต้องการและสภาพการเบื้องต้น ในด้านการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของผู้เรียน จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะจง จำนวน 1 ฉบับ ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ชื่อ นามสกุล อายุ เพศ อาชีพ ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นครูนาฏศิลป์ของอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด จำนวน 12 ข้อ โดยตรวจสอบค่าดัชนีความเที่ยงตรง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความเที่ยงตรง 0.80 - 1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 6 กลุ่ม จำนวน 23 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำผลการวิเคราะห์มาเขียนในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนา ให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ ของอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

-

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ ของอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ จากข้อมูลการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์ได้เป็น 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. คุณลักษณะความเป็นครูที่ดี ผู้วิจัยพบว่าอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ มีคุณลักษณะสำคัญ 2 ด้าน ได้แก่

1) ด้านคุณธรรมและจิตวิญญาณความเป็นครู ท่านมีความครบถ้วนทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ ถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ เริ่มจากการสร้างความเข้าใจในที่มาและความหมายของชุดการแสดง ก่อนพัฒนาทักษะจากพื้นฐานสู่ระดับที่ซับซ้อนขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และความมั่นใจควบคู่กัน นอกจากนี้ท่านยังแสดงออกถึงความเมตตา เอาใจใส่ และปรารถนาดีต่อศิษย์ ดูแลอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจเมื่อทำได้ดี และอดทนแนะนำเมื่อเกิดข้อบกพร่อง พร้อมทั้งให้คำปรึกษาด้วยความจริงใจ ก่อให้เกิดความผูกพันและความไว้วางใจในกระบวนการเรียนรู้ อีกทั้งยึดมั่นในความกตัญญูและการเคารพครูบาอาจารย์เป็นต้นแบบในการระลึกถึงผู้ถ่ายทอดวิชา และปลูกฝังแนวคิดดังกล่าวแก่ศิษย์อย่างสม่ำเสมอ

2) ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพครู ผู้วิจัยพบว่าท่านดำรงตนตามกรอบจรรยาบรรณทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และต่อสังคม โดยมุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ยึดมั่นในมาตรฐานความถูกต้องของนาฏศิลป์ไทย ปฏิบัติงานด้วยวินัย ความรับผิดชอบ และภาคภูมิใจในบทบาทผู้สืบสานศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนให้เกียรติและร่วมมือกับเพื่อนร่วมวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์ ในเชิงคุณธรรม ท่านยึดหลักพรหมวิหาร 4 เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ 1) เมตตา อาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่

แสดงความเมตตาโดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนมีความมั่นใจในทักษะการเต้นรำอย่างเต็มที่ และไม่ตัดสินความสามารถของแต่ละคน 2) กรุณา อาจารย์แสดงกรุณาด้วยการใส่ใจและช่วยเหลือเมื่อเห็นนักเรียนประสบปัญหาหรือท้อแท้ในการฝึกซ้อมและมอบคำแนะนำที่เข้าใจ 3) มุทิตา อาจารย์ยินดีและร่วมสนุกกับความสำเร็จของนักเรียนโดยเห็นความสำคัญของการสนับสนุนและภาคภูมิใจในความสามารถของพวกเขา 4) อุเบกขา อาจารย์รักษาความสงบและความสมดุลในทุกสถานการณ์ พร้อมให้คำแนะนำที่มีสติและเป็นประโยชน์ในเวลาที่เกิดปัญหา ดูแลศิษย์อย่างเท่าเทียม ไม่หวงวิชาและยึดประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ความรู้ความสามารถในวิชาชีพ ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการสอนของท่านมีลักษณะบูรณาการทั้งด้านเทคนิค ทักษะปฏิบัติ และการสื่ออารมณ์ โดยเฉพาะการถ่ายทอดรายละเอียดสำคัญ เช่น การใช้สายตา ลีลาท่ารำ และการสื่อบุคลิกตัวละคร ซึ่งสะท้อนความเข้าใจในการแสดงละคร เข้าถึงแก่นแท้ของความเป็นศิลปิน และเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้โดยนัยจากประสบการณ์สู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับศิษย์ในปัจจุบัน การจัดการเรียนรู้เริ่มจากการสร้างศรัทธาและแรงบันดาลใจ เชื่อมโยงองค์ความรู้กับบริบททางวัฒนธรรม ก่อนฝึกปฏิบัติแบบลำดับขั้นจากง่ายไปสู่ยาก โดยใช้วิธีสาธิต การฝึกซ้ำ การอธิบายอย่างละเอียด และการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างใกล้ชิด พร้อมปรับวิธีสอนตามศักยภาพรายบุคคล ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพ และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมไทย

3. บุคคลและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อวิชาชีพครู ผู้วิจัยจำแนกเป็น 3 กลุ่มได้แก่

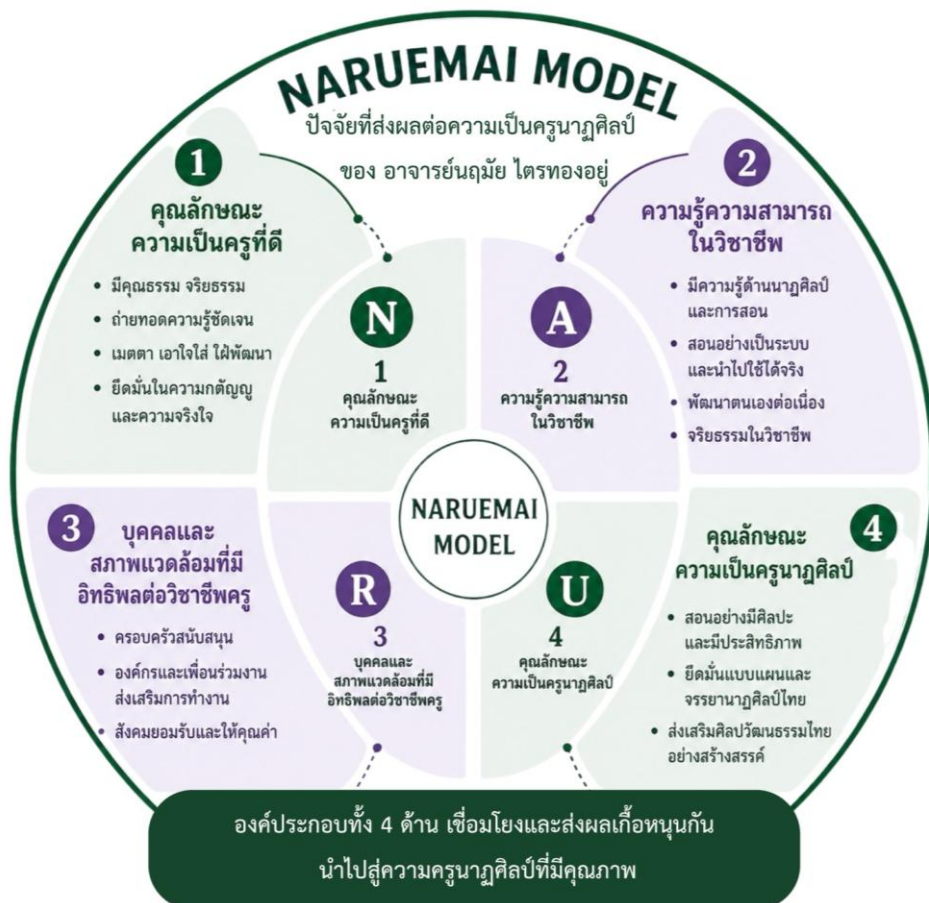
1) ครอบครัว เป็นฐานสนับสนุนสำคัญที่สร้างความมั่นคงทางอารมณ์และกำลังใจ คู่สมรสและสมาชิกในครอบครัวให้การสนับสนุนอย่างเข้าใจและต่อเนื่อง ขณะเดียวกันท่านสามารถบริหารบทบาทความเป็นครูและความเป็นแม่ได้อย่างสมดุล มีการจัดสรรเวลาและสร้างกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ บริบทครอบครัวที่อบอุ่นจึงเป็นพลังสนับสนุนที่สำคัญต่อความสำเร็จในวิชาชีพ

2) เพื่อนร่วมงานและครูผู้ถ่ายทอด มีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมอัตลักษณ์ความเป็นครู ความสัมพันธ์เชิงวิชาชีพที่ใกล้ชิดจากการฝึกซ้อมและการทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความรับผิดชอบและการยึดมั่นในมาตรฐาน ส่งผลให้ท่านมีบุคลิกที่ผสมผสานความอบอุ่นกับความมีวินัยอย่างเหมาะสม

3) ลูกศิษย์ เป็นทั้งผู้รับและแรงสะท้อนทางวิชาชีพ การตอบรับความผูกพันและความสำเร็จของศิษย์ มีส่วนเสริมสร้างความภาคภูมิใจและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง บทบาทของท่านจึงมิได้จำกัดเพียงการถ่ายทอดทักษะ หากยังหล่อหลอมทัศนคติและจิตสำนึกความเป็นครูในตัวผู้เรียน

4. คุณลักษณะความเป็นครูนาฏศิลป์ ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้ 5 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติจริงผ่านการสาธิตและฝึกซ้ำ 2) การถ่ายทอดแบบใกล้ชิดตามระบบครู-ศิษย์ 3) การพัฒนาทักษะตามลำดับขั้นจากพื้นฐานสู่ความซับซ้อน 4) การยึดมั่นแบบแผนและจารีตนาฏศิลป์ไทย 5) การส่งเสริมศิษย์ด้วยเมตตาและแรงจูงใจ

ทั้ง 4 ประการสะท้อนถึงความเชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรมครูในอดีต ความขยัน หมั่นเพียร และความเมตตาในบทบาทครู ส่งผลให้อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ดำรงตนเป็นครูนาฏศิลป์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านวิชาการ การแสดงนาฏศิลป์ไทย และควมมีคุณธรรม จริยธรรม อันนำไปสู่ความสำเร็จในการสืบทอดและพัฒนานาฏศิลป์ไทย ผลงานการแสดงของท่านเป็นที่ประจักษ์ ทำให้ท่านเป็นที่ยอมรับจากบุคคลในวงการนาฏศิลป์ไทย รวมทั้งลูกศิษย์ให้การยกย่องว่าท่านเป็นครูต้นแบบอย่างสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นครูนาฏศิลป์ ของ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่เป็น “NARUEMAI MODEL” ดังภาพ

ภาพที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นครูนาฏศิลป์ ของ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่
“NARUEMAI MODEL”

ที่มา: คณะผู้วิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ของอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ของอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านคุณลักษณะความเป็นครูที่ดี ความสำเร็จของอาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ มีรากฐานสำคัญมาจากจิตวิญญาณความเป็นครูที่เข้มแข็ง ท่านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านความรับผิดชอบต่อนักเรียน และการมีวินัยในวิชาชีพอย่างสูงสุด ปัจจัยที่เด่นชัดคือการยึดหลัก เมตตาธรรม และพรหมวิหาร 4 ในการปกครองศิษย์ ท่านมิได้ทำหน้าที่เพียงผู้สอนทักษะ แต่ทำหน้าที่เป็นผู้กล่อมเกลาคิดใจ โดยให้ความเอาใจใส่ ศิษย์อย่างเท่าเทียมและใกล้ชิด ทั้งในด้านการเรียนและปัญหาส่วนตัว สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความรักและความอบอุ่น ส่งผลให้ศิษย์เกิดความไว้วางใจ และมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ปัจจัยด้านความกตัญญูและการระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์รุ่นก่อน เช่น คุณครูมูล ยมะคุปต์ ยังเป็นคุณธรรมสำคัญที่ท่านปลูกฝังให้ศิษย์เห็นคุณค่าของรากเหง้า และการเป็นศิลปินที่ดีต้องมีคุณธรรมประจำใจ

2. ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถในวิชาชีพ อาจารย์ณัฏมัย ไตรทองอยู่ ประสบความสำเร็จด้วยการเป็นครูผู้เชี่ยวชาญทั้งศาสตร์และศิลป์ ท่านมีความรอบรู้ ลุ่มลึก ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ โดยเฉพาะการครอบครอง ความรู้โดยนัยที่สั่งสมจากประสบการณ์ตรงในฐานะนักแสดงชั้นครู เช่น เทคนิคการใช้สายตา การสื่ออารมณ์ผ่านสีหน้า และลีลาการวางท่าทางที่สง่างามตามแบบฉบับตัวพระ ปัจจัยเชิงเทคนิคที่ส่งผลต่อความสำเร็จคือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ เริ่มจากการสร้างศรัทธา และความเข้าใจในบทบาทตัวละครก่อนการฝึกทักษะปฏิบัติ ท่านมีความสามารถในการอธิบายความหมายเชิงลึกของชุดการแสดง ทำให้ศิษย์มิได้เพียงจดจำท่ารำ แต่สามารถตีบทได้อย่างแตกฉาน นอกจากนี้ยังรวมถึงทักษะการวิเคราะห์และปรับแก้ท่ารำให้สอดคล้องกับสรีระรายบุคคล เพื่อให้ศิษย์แสดงออกมาได้อย่างงดงามและสมบูรณ์แบบที่สุด

3. ปัจจัยด้านบุคคลและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อวิชาชีพครู ปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้ท่านก้าวสู่ความสำเร็จอย่างมั่นคงประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ คือ 1) สถาบันครอบครัว การได้รับความสนับสนุนและกำลังใจอย่างต่อเนื่องจากครอบครัว (คู่สมรสและบุตร) เป็นพลังสำคัญที่ช่วยให้ท่านบริหารสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัว และภาระงานที่หนักหน่วงได้เป็นอย่างดี 2) เครือข่ายเพื่อนร่วมงานและวัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมทางวิชาชีพที่อบอุ่นในลักษณะ พี่-น้อง-ครู-ศิษย์ การได้ใช้ชีวิตและปฏิบัติงานร่วมกับศิลปินและนักดนตรีไทยอย่างใกล้ชิด ทั้งในและต่างประเทศ ก่อให้เกิดทุนทางสังคมที่ช่วยเกื้อหนุนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 3) อิทธิพลจากบรมครูและศิษย์ การได้รับโอกาสและการถ่ายทอดวิชาจากครูชั้นสูงในอดีต เช่น คุณครูมนตรี トラโมท เป็นรากฐานทางปัญญาที่แข็งแกร่ง ขณะเดียวกันความสำเร็จและเสียงสะท้อนจากลูกศิษย์

ที่ภาคภูมิใจในตัวครู ก็เป็นปัจจัยย้อนกลับที่สร้างพลังใจให้ท่านมุ่งมั่นในการสืบทอดนาฏศิลป์ไทยสืบไป

4. ปัจจัยด้านคุณลักษณะความเป็นครูนาฏศิลป์ ความสำเร็จที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางของท่านคือ การรักษาจารีตควบคู่กับกลวิธีถ่ายทอดสมัยใหม่ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ยึดถือแบบแผนนาฏศิลป์ไทยอย่างเคร่งครัด ทั้งในด้านความถูกต้องของกระบวนการท่า มาตรฐานลีลาดั้งเดิม และความเชื่อทางพิธีกรรม เช่น การทำบุญถวายสังฆทานก่อนต่อทำรับพระลอเสี่ยงน้ำ ปัจจัยเชิงกระบวนการที่โดดเด่นคือ การใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติผ่านระบบครู-ศิษย์ดั้งเดิมที่เน้นการสาธิต การฝึกซ้ำ และการจับทำ อย่างใกล้ชิดตัวต่อตัว ท่านมีความอดทนสูงในการเคี่ยวเข็ญศิษย์ แต่ใช้เมตตาธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจ ทำให้ศิษย์ไม่รู้สึกกดดัน และสามารถซึมซับจิตวิญญาณแห่งศิลป์ไทยได้อย่างแนบเนียน อันเป็นการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะความเป็นครูที่ดีและการเป็นต้นแบบจริยธรรมพบว่า อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ประสบความสำเร็จคือการมีจิตวิญญาณความเป็นครูต้นแบบยึดถือหลักเมตตาธรรมและพรหมวิหาร 4 ในการครองใจศิษย์ ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนทิรา มะโนรินทร์ (2563) ที่ศึกษาคุณลักษณะความเป็นครูนาฏศิลป์ตะวันตก ในระดับอุดมศึกษาของนราพงษ์ จรัสศรี ซึ่งระบุว่าครูที่มีคุณภาพในด้านการเป็นต้นแบบและกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ดำรงตนด้วยความรับผิดชอบ มีวินัย และปลูกฝังความกตัญญูต่อบรมครูที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ท่านในอดีต ทำให้ท่านเป็นศิลปินต้นแบบที่ศิษย์พร้อมจะเลียนแบบพฤติกรรมทั้งในด้านวิชาชีพและคุณธรรม และสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ดนัญญา อุทัยสุข (2561) ที่ระบุว่าความสำเร็จในการถ่ายทอดความเป็นศิลปินนั้น เกิดจากความสมบูรณ์ของการเป็น “ศิลปินต้นแบบ” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญไม่ว่าจะเป็นสาขานาฏศิลป์หรือดนตรีไทย

2. ด้านความรู้ความสามารถและการตกผลึกเชิงวิชาชีพ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ มีจุดเด่นคือการครอบครองความรู้โดยนัยที่ลุ่มลึก ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐธิยา ชื่นสว่าง และอรุณมัย จันทมาลา (2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของของ สุจรีตา พุ่มพึ้ง (2565) ที่อธิบายตรงกันว่า ความเชี่ยวชาญด้านการแสดงไม่สามารถเกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น แต่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ และการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง จนสามารถตกผลึกเป็นองค์ความรู้เฉพาะบุคคลที่ยากจะเลียนแบบได้ ความสำเร็จของอาจารย์ นฤมัย ไตรทองอยู่ ในการแสดงละครและการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับศิษย์ จึงเป็นบทพิสูจน์ถึงความเชี่ยวชาญระดับสูงที่ผ่านการฝึกฝนมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นครูต้นแบบที่น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับในวงการนาฏศิลป์

3. ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้อาจารย์ณัฏม์ ไตรทองอยู่ ยืนหยัดในวิชาชีพได้อย่างมั่นคงคือ แรงสนับสนุนจากครอบครัวและเครือข่ายเพื่อนร่วมงานในลักษณะ “พี่-น้อง-ครู-ศิษย์” ประเด็นนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติศักดิ์ แดงแท้ (2564) ที่พบว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการถ่ายทอดความรู้ การทำงานท่ามกลางบรรยากาศการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างศิลปิน ก่อให้เกิดทุนทางสังคมที่ช่วยประคับประคองและส่งเสริมการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง

4. ด้านการรักษาจารีตควบคู่กับการพัฒนาการสอน ผลวิจัยพบว่า อาจารย์ณัฏม์ ไตรทองอยู่ มีความโดดเด่นในการรักษาความถูกต้องตามจารีตเดิมอย่างเคร่งครัด ควบคู่กับการปรับวิธีการสอนให้สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ ดนีนญา อุทัยสุข (2561) ที่เสนอว่าครูและศิลปินที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์และการปรับตัวให้เข้ากับโลกในปัจจุบัน เพื่อให้เข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม โดยเริ่มจากการสร้างความเข้าใจในบทบาทและปลูกฝังศรัทธาต่อศานตนาฏศิลป์ อันจะนำไปสู่ความสามารถในการถ่ายทอดอารมณ์และการตีความบทบาทได้อย่างลุ่มลึกมากกว่าการจดจำท่ารำเพียงผิวเผิน ควบคู่กับการประยุกต์ใช้การสอนแบบแตกต่างกันตามศักยภาพของผู้เรียนรายบุคคล โดยคำนึงถึงข้อจำกัดและความโดดเด่นด้านสรีระของแต่ละคน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้อย่างงดงามตามอัตลักษณ์ของตนเอง นอกจากนี้การผสมผสานแนวคิดการถ่ายทอดแบบครู-ศิษย์ดั้งเดิมร่วมกับหลักจิตวิทยาเชิงบวก จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2 ด้านการพัฒนาบุคลากรและวิชาชีพครู ควรให้ความสำคัญกับการหล่อหลอมจิตวิญญาณความเป็นครูบนฐานของคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการปฏิบัติตนในวิชาชีพครู อีกทั้งควรส่งเสริมกระบวนการจัดการความรู้ โดยเฉพาะการสกัดองค์ความรู้โดยนัยจากครูผู้เชี่ยวชาญซึ่งมักอยู่ในรูปของทักษะเชิงประสบการณ์และเทคนิคเฉพาะตัว เพื่อนำมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่เป็นระบบและสามารถถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านการบริหารสถานศึกษาและวัฒนธรรมองค์กร ควรส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีลักษณะเกื้อกูลและเอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน โดยยึดหลักความสัมพันธ์เชิงกลยามิตรในรูปแบบพี่-น้อง-ครู-ศิษย์ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้าง

ความไว้วางใจและความร่วมมือในการทำงาน ตลอดจนสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับบุคลากรทางศิลปะสาขาอื่น เช่น นักดนตรีไทย เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครู ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการปฏิบัติงาน

1.4 ด้านการสืบสานและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ควรบูรณาการจารีตขนบธรรมเนียม และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์เข้าไปในกระบวนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมและความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ อันเป็นรากฐานของการสืบทอดองค์ความรู้ทางศิลปะอย่างมีความหมาย ทั้งนี้ ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดคุณลักษณะของครูนาฏศิลป์ไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งต้องผสมผสานทั้งความเชี่ยวชาญเชิงทักษะและความสามารถในการพัฒนาจิตใจของผู้เรียน เพื่อธำรงรักษาและต่อยอดศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบ ปัจจัยความสำเร็จของครูนาฏศิลป์ต้นแบบท่านอื่น ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญในบทบาทที่แตกต่างกัน เช่น ตัวยักษ์ ตัวลิง เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของกระบวนการถ่ายทอด อันจะช่วยขยายองค์ความรู้และสร้างกรอบแนวคิดทางวิชาการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ของครูนาฏศิลป์ ผู้ทรงคุณค่า นอกเหนือจากอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ในรูปแบบฐานข้อมูลดิจิทัลหรือสื่อบันทึกภาพและเสียง เพื่อถอดบทเรียนเทคนิคเฉพาะ เช่น เทคนิคการดัดศีรษะ การใช้สายตา ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จับต้องได้สำหรับคนรุ่นหลัง

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บวรบรรณ อัญญะโพธิ์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และท่านคณะกรรมการที่ได้ให้ข้อเสนอแนะอันทรงคุณค่า พร้อมทั้งคอยให้กำลังใจในการเรียน การทำวิทยานิพนธ์ และการทำงานอย่างต่อเนื่อง ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประวีณา เอี่ยมยี่สุน (รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์) รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สายทองคำ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ดร.นันทวัน สังขะวร ชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์พลพบุรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัตน์ จงดา ชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จินตนา อนุวัฒน์ ประธานหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ที่ช่วยกรุณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่งในการปรับปรุงเครื่องมือวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ณัฏฐ์ ไตรทองอยู่ เป็นอย่างสูง ที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะอันมีคุณค่า และเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้ทำการศึกษาและจัดทำงานวิจัยเกี่ยวกับท่าน ความเมตตาและความเอื้ออาทรของอาจารย์ได้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ดร.ปรเมศวร์ พิษผักหวาน ที่คอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้บริหารสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่ได้ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนทุนการศึกษา และได้กรุณาให้เก็บรวบรวมข้อมูล จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จไปได้ด้วยดี

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพยกย่องต่ออาจารย์อัจฉรา จันทิคุณแม่ฉัตรนรี ณ ตะกั่วทุ่ง และคุณพ่อโยธิน เสนาวงษ์ ที่คอยสอบถาม ให้คำปรึกษา ห่วงใย และสนับสนุนทุกด้าน พร้อมทั้งญาติพี่น้องทุกท่านที่คอยส่งกำลังใจ ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจ และแรงผลักดันในการศึกษาจนสำเร็จ

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณแต่บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้วางรากฐาน การศึกษาและประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยจนกระทั่งประสบความสำเร็จ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

รายการอ้างอิง

- กองศิลปวัฒนธรรม กรมศิลปากร. (2563). *นาฏศิลป์ไทย: มรดกวัฒนธรรมและการสืบทอด*. สำนักพิมพ์กรมศิลปากร.
- กิตติศักดิ์ แดงแท้. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ของกองบิน 4*. [ปริญญาณิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี].
- ณัฐธิดา ชื่นสว่าง และอรุณมัย จันทมาลา. (2565) กลวิธีการรำ บทบาทพระเอกละครรำ ของอาจารย์เวณิกา บุณนาค ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พุทธศักราช 2558. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(1), 184-193.
- ดนิญา อุทัยสุข. (2561). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการถ่ายทอดความเป็นคิตติศิลป์จากครุฑคิตติศิลป์ต้นแบบ: ครุฑสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ ผู้มีคุณูปการต่อการพัฒนาการด้านคิตติศิลป์ไทย. *วารสารครุฑศาสตร์*, 46(4), 133-152
- มนทิรา มะโนรินทร์. (2563). *การศึกษาลักษณะความเป็นครูทางด้านนาฏศิลป์ตะวันตกในระดับอุดมศึกษาของนราพงษ์ จรัสศรี*. [ปริญญาณิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

- สุจิตรา พุ่มพื้ง. (2565). การศึกษาแนวคิดการพัฒนาดนเองสู่การเป็นศิลปินที่ประสบความสำเร็จ: รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ ศิลปินแห่งชาติ. [ปริญญา นิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- สุภาวดี โพธิเวชกุล. (2551). การศึกษากลุ่มคำศัพท์ที่ใช้เรียกการปฏิบัติทำรำที่ไม่ถูกต้อง และวิธีการแก้ไขข้อวิยะของร่างกายในการปฏิบัติทำรำให้ถูกต้องตามมาตรฐาน นาฏศิลป์ไทยแบบหลวง. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวง วัฒนธรรม.

สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ในวิถีชีวิตชนบท

SYMBOL OF EXISTENCE IN RURAL LIFE

ธนันท์ กลิ่นตปนิยกุล*

THANAN KLINTAPANEYAKUL

(Received: September 5, 2024; Revised: January 20, 2026; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค์ผลงานภายใต้หัวข้อ “สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ในวิถีชนบท” มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการใช้ชีวิตในชนบท ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจสำคัญต่อการซึมซับและประจักษ์ทางความงาม รวมถึงสภาพแวดล้อมในชนบท ผ่านข้าวของเครื่องใช้ในการทำเกษตรกรรม ซึ่งปรากฏให้เห็นถึงร่องรอย รูปทรง พื้นผิว ก่อเกิดเป็นสัญลักษณ์บอกเล่าถึงการดำรงอยู่และกาลเวลาที่ผ่านไป ปรากฏเป็นความงาม ก่อเกิดเป็นคุณค่าและสุนทรียภาพที่สงบ อิ่มเอม และงดงาม อันเป็นการถ่ายทอดความรู้สึก ปิติยินดี และมโนภาพที่มีต่อวิถีชีวิตชนบท ก่อเกิดเป็นทัศนคติถึงการเปลี่ยนแปลงกาลเวลาร่วมกับการดำรงชีวิตประจำวันท่ามกลางธรรมชาติในชนบท โดยถ่ายทอดผ่านผลงานจิตรกรรม นำมาถ่ายทอดมิติทางการเห็นเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความงามในวิถีชีวิตชนบท

คำสำคัญ: สัญลักษณ์, การดำรงอยู่

Abstract

The creative work under the theme “Symbols of Existence in Rural Life” aims to create artworks inspired by the experience of living in a rural environment. Rural life has served as a significant source of inspiration for the artist’s aesthetic perception and appreciation, particularly through encounters with the natural environment and agricultural implements commonly found in rural communities. The traces of use, forms, and surface textures of these objects embody symbolic representations of existence and the passage of time. These visual elements reveal a sense of beauty that conveys value and a tranquil aesthetic experience characterized by serenity, fulfillment, and elegance. The artworks express feelings of joy, appreciation, and imagination associated with the rural way of life, while also reflecting attitudes toward the

* ภาควิชาจิตรกรรม วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Department of Painting Arts, College of Fine Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

changing passage of time in relation to everyday living amidst the natural surroundings of the countryside. These concepts are communicated through paintings that transform visual perceptions into artistic representations, thereby reflecting the inherent beauty and aesthetic significance of rural life.

Keywords: Symbol, Existence

บทนำ

การสร้างสรรคในหัวข้อ “สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ ในวิถีชีวิตชนบท” เป็นผลงานสร้างสรรค์ที่รวบรวมองค์ความรู้จากการศึกษาและหาข้อมูล ที่บอกเล่าเนื้อหาสาระของการดำเนินชีวิตในชนบท มีจุดเริ่มต้นจากความประทับใจ ประสานกับประสบการณ์ที่รับรู้ในเรื่องราวของวิถีชีวิตชนบท โดยมุ่งเน้นให้เห็นถึงชีวิตจริงในชนบทจากสัญลักษณ์ผ่านข้าวของเครื่องใช้ในการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมจริงในชนบท ในทางด้านรูปแบบในการแสดงออกของผู้สร้างสรรคนั้น แสดงออกในลักษณะเหมือนจริง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิด คือ รูปทรงของเครื่องใช้ไม้สอยที่เป็นตัวแทนของการดำรงชีวิตในชนบทที่ดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ส่วนในด้านเนื้อหาแสดงออกในเรื่องราวของวัตถุสิ่งของ ผ่านพื้นผิวที่ผ่านการใช้งานมานานแล้ว โดยสิ่งของเหล่านี้สร้างประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้คนมากมาย

การสร้างสรรคเรื่อง “สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ ในวิถีชีวิตชนบท” ได้รับแรงบันดาลใจจากสภาพแวดล้อมและการดำเนินชีวิตในชนบท

การทำงานสร้างสรรคชุดนี้ประกอบผลงาน 2 ส่วน คือ ส่วนของผลงานสร้างสรรคนำเสนอเป็นงานจิตรกรรมและส่วนของเอกสารประกอบการสร้างสรรค แสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์ขั้นตอน กระบวนการ วิธีสร้างสรรคโดยละเอียด เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาทางศิลปะ ทั้งในแง่การศึกษาเรียนรู้และแรงบันดาลใจในการทำงานศิลปะนำไปใช้พัฒนาสร้างสรรคงานจิตรกรรมอันนำความรู้ไปพัฒนาให้เกิดผลงานในรูปแบบใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์

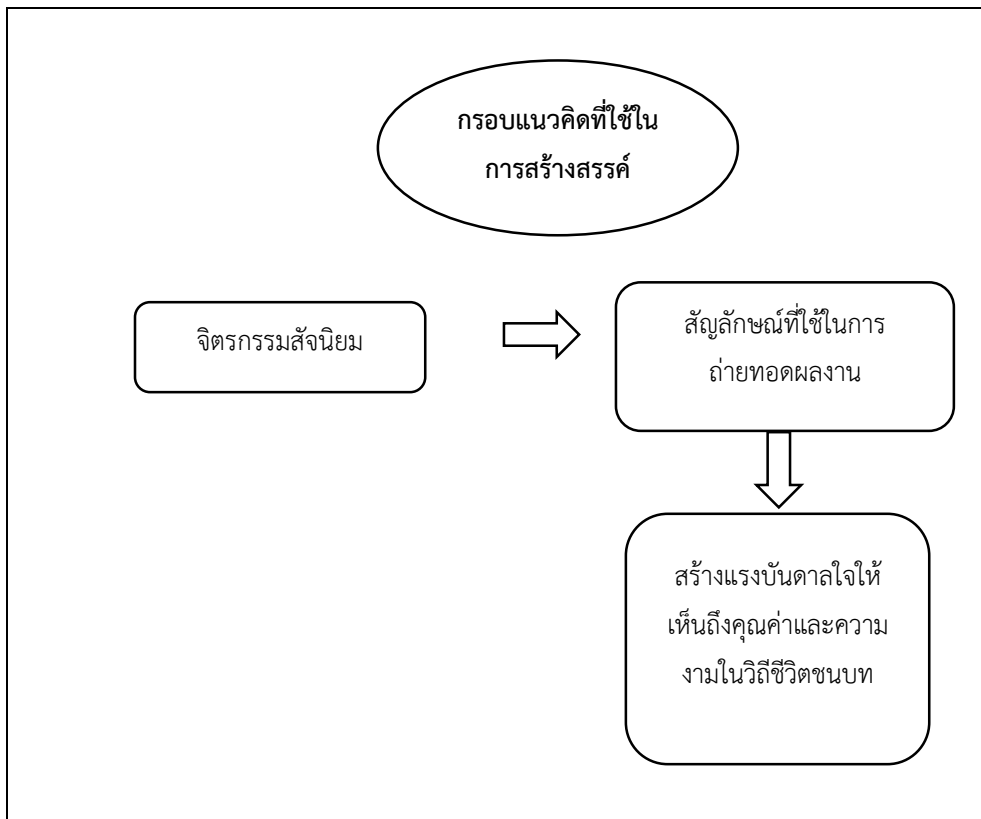
1. เพื่อเป็นการขบขันคุณค่าของเนื้อหาสาระจากเรื่องราวในวิถีชีวิตชนบท โดยนำสื่อสัญลักษณ์ที่ได้จากภาพข้าวของเครื่องใช้ในการเกษตร และภาพทิวทัศน์ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตชนบท มาแสดงออกในผลงานสร้างสรรค
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมในรูปแบบเหมือนจริง ที่สะท้อนให้เห็นความเป็นจริงในวิถีชีวิตชนบท
3. เพื่อศึกษากระบวนการทางรูปแบบรวมไปถึงแนวคิดการพัฒนาเทคนิควิธีการ และแนวทางการสร้างสรรคผลงาน
4. เพื่อเผยแพร่ผลงานสร้างสรรคในหัวข้อ “สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ ในวิถีชีวิตชนบท” ออกสู่สาธารณชน

กระบวนการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภายใต้หัวข้อ “สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ในวิถีชีวิตชนบท” เป็นการถ่ายทอดสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ที่ยังมีอยู่ในสังคมไทยในปัจจุบัน ท่ามกลางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียง โดยสะท้อนผ่านวัตถุ เช่น เครื่องใช้ไม้สอยในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยสร้างบรรยากาศให้เห็นถึงความงามและคุณค่าในวิถีชีวิตชนบท ซึ่งกระบวนการสร้างสรรค์มีดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ผลงาน ภายใต้หัวข้อ สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ในวิถีชีวิตชนบท แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ ที่ยังมีอยู่ในสังคมไทยในปัจจุบันท่ามกลางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียง โดยสะท้อนผ่านวัตถุ เช่น เครื่องใช้ไม้สอยในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยสร้างบรรยากาศให้เห็นถึงความงามและคุณค่าในวิถีชีวิตชนบท แล้วเริ่มบันทึกและสำรวจตรวจสอบ รวมไปถึง การศึกษาแนวความคิด และทฤษฎีที่แฝงอยู่ในในลักษณะของการการสรรค์ สิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้สร้างสรรค์ผลงานต่อไปทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดวิเคราะห์ที่ใช้ในการสร้างสรรค์

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

1.1 ศิลปะสำนึกนิยม (Realism) คือ ทักษะศิลป์และวรรณกรรมที่แสดงตัวแบบหรือเรื่องราวตามที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน โดยปราศจากการสร้างเสริมหรือการตีความหมาย และหมายถึงงานศิลปะที่เผยให้เห็นถึงความเป็นจริงที่อาจจะเน้นความเป็นอัตลักษณ์ด้วย

สำนึกนิยมมักจะหมายถึงขบวนการศิลปะที่เริ่มขึ้นในฝรั่งเศส ในคริสต์ทศวรรษ 1850 ความนิยมสำนึกนิยมเพิ่มมากขึ้นเมื่อเริ่มมีศิลปะการถ่ายภาพเกิดขึ้น ทำให้ศิลปินมีความต้องการที่จะสร้างงานที่ดู “แท้จริง” ศิลปินสำนึกนิยมจะมีทัศนคติที่ตรงกันข้ามกับลัทธิจินตนิยม ซึ่งเป็นประเภทของศิลปะที่มีอิทธิพลต่องานศิลปะและวรรณกรรมฝรั่งเศสในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 การไม่ใช้ความรู้สึกส่วนตัวในการบิดเบือนทำให้ศิลปินสำนึกนิยมมีความเชื่อในปรัชญาของความเป็นจริงและต่อต้านการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเกินเลย สังเกตและความเที่ยงตรงคือปัจจัยสำคัญของผู้ที่เรียกตนเองว่าเป็นสำนึกนิยม (http://www.digitalschool.club/digitalschool/art/art6_1/lesson3/3-11.php)

1.2 ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) ประกอบด้วยคำว่า semio และ Logy คือ Science ดังนั้น Semiology จึงหมายถึงศาสตร์แห่งสัญญาณ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัญศาสตร์ (Semiotics) ซึ่งเป็นหลักวิชาการแขนงหนึ่งที่ศึกษากระบวนการสื่อความหมาย โดยพิจารณาธรรมชาติของหน่วยสื่อความหมายและขั้นตอนการทำงานของมันเพื่อความเข้าใจว่าความหมายถูกสื่อความหมายว่อย่างไร

แนวคิดสัญญาณวิทยาและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification) สัญวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบของสัญลักษณ์ ที่ปรากฏอยู่ในความคิดมนุษย์ อันถือเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวของเรา สัญลักษณ์อาจจะ ได้แก่ รหัส สัญญาณ ฯลฯ

สัญญาณวิทยานี้เป็นทฤษฎีที่นำมาอธิบายการสื่อสารของมนุษย์ว่าการสื่อสารคือจุดเริ่มต้นของความหมาย ซึ่งการศึกษาแนวนี้จะไม่สนใจความล้มเหลวของการสื่อสารและไม่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพและความถูกต้อง แต่เป็นแนวทางการศึกษาเชิงสังคมหรือความแตกต่างของวัฒนธรรมระหว่างผู้ให้กับผู้รับสาร ตลอดจนความหลากหลายในระบบภาษา วัฒนธรรมและความเป็นจริง ที่ไม่สามารถแสดงผลเป็นลูกศรหรือเป็นเส้นตรงของกระแสการไหลของข่าวสารได้ (<https://johnnopadon.blogspot.com/2015/10/semiology-and-signification.html>)

2. อิทธิพลจากผลงานศิลปกรรมของ Andrew Wyeth

ศิลปินที่มีอิทธิพลต่อผลงานสร้างสรรค์อีกท่านหนึ่งของผู้สร้างสรรค์ คือ Andrew Wyeth ศิลปินชาวอเมริกัน ซึ่งมีความสามารถในการเขียนภาพทิวทัศน์และภาพคนเหมือนตามแนวธรรมเนียมด้วยเทคนิคสีน้ำและสีฝุ่น เป็นมุมมองที่เรียบง่าย ดูธรรมดาสามัญที่เห็นได้ทั่วไปในชนบท และยังมีความพิเศษตรงที่ Andrew Wyeth สามารถถ่ายทอดอารมณ์

ความรู้สึกลงไปในงานของเขาได้อย่างมีชีวิตชีวา เรื่องราวที่จิตรกรผู้นี้แสดงออกมา มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการเดินทางกลับสู่ชนบท เพื่อแสวงหาคคุณค่าของวิถีชีวิตชนบท ที่สำคัญยิ่งคือ Andrew Wyeth เป็นแบบอย่างในการเลือกแนวทางของตนเองด้วยความมุ่งมั่น อุทิศเวลา สร้างสรรค์ผลงานด้วยจิตใจที่ละเอียดอ่อนและมีชีวิตที่สมถะ เรียบง่ายในบ้านเกิดของตน

ภาพที่ 2 ภาพผลงานของ Andrew Wyeth

Andrew Wyeth, “Christina’s world”, 1948, Tempera on panel, 81.9 x 121.3 cm

ที่มา: <https://www.moma.org/magazine/articles/895>

3. ภาษาและการใช้ภาษาของทัศนศิลป์

พลังอำนาจในการสื่อสารของภาษาทัศนศิลป์เกิดจาก “ตัวภาษา” ที่เทียบได้กับตัวอักษร คือ จุด เส้น สี น้ำหนักอ่อนแก่ หรือแสงเงาและพื้นผิว ส่วนที่สองคือ “วิธีการใช้ภาษา” เริ่มต้นตั้งแต่การสร้าง “รูปทรง” ซึ่งต้องคำนึงถึง “ที่ว่าง” ที่เกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กัน ด้วยการกำหนด “รูปร่าง ขนาด สัดส่วน ตำแหน่ง ปริมาณ ของรูปทรง” รวมถึงกลวิธีต่าง ๆ ทั้ง “การซ้ำ จังหวะ ลีลา ดุลภาพและเอกภาพ” จุด เส้น สี น้ำหนัก และพื้นผิว คือ “ทัศนธาตุ” นั่นคือ “ธาตุ” เบื้องต้น หรือธาตุที่เป็น “รากฐาน” ซึ่งวิเคราะห์แยกองค์ประกอบต่าง ๆ ของทัศนศิลป์ย่อยออกเป็นส่วนละเอียดที่สุดก็จะเหลือเพียงทัศนธาตุ ซึ่งไม่อาจจะแยกย่อยให้เล็กลงไปกว่านี้อีกแล้ว ตั้งแต่บรรพกาลมาแล้วที่ศิลปินตระวันออกสำนึกในบทบาทสำคัญว่าทัศนธาตุเหล่านี้คือภาษาแห่งการแสดงออก เขาจึงได้ใช้ เส้น แสง สี และน้ำหนัก แสดงตัวออกมาเด่นชัด ผสานไปกับรูปทรงของสรรพสิ่งในการบอกเล่าเรื่องราว ความเชื่อ

ความคิดเชิง “อุดมคติ” ต่างกับศิลปินตะวันตก ถึงแม้สำนึกบทบาทสำคัญของทัศนธาตุ เช่นกัน แต่ด้วยรูปแบบของ “ความเหมือนจริง” ของศิลปะยุคนั้น ทัศนธาตุจึงถูกซ่อนตัว อยู่ในรูปทรงของ คน สัตว์ สิ่งของ ต้นไม้ ดอกไม้ อย่างแนบแน่น ไม่แสดงตัวให้เห็น อย่างชัดเจน หรืออาจกล่าวในอีกนัยหนึ่ง คือ ผู้ดูจะเห็นเรื่องราวและความหมายของผลงาน ก่อนที่จะสำนึกถึงบทบาท ความสำคัญของทัศนธาตุ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความสัมฤทธิ์ผล (อิทธิพล ตั้งโฉลก, 2550, น. 80)

ขั้นตอนการสร้างสรรค์

1. วิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาจากสถานที่จริง โดยการบันทึกภาพและเลือกมุมมอง ที่มีเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการนำเสนอ

ภาพที่ 3 การวิเคราะห์ภาพจากการเก็บข้อมูลในการสร้างสรรค์
(ก) ภาพสัญลักษณ์ของจอบที่วางอิงกับต้นไม้ (ข) ภาพรถไถที่จอดอยู่ที่นา
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

(ก) ภาพสัญลักษณ์ของจอบที่วางอิงกับต้นไม้ โดยปกติแล้วการเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตรนั้น จะต้องนำไปเก็บตามโรงนาหรือที่ที่เป็นสัดเป็นส่วนเพื่อเตรียมนำไปใช้ในการเกษตร จากภาพสังเกตได้ว่าเป็นการวางอุปกรณ์ที่ผิดที่ผิดทาง ไม่เป็นระเบียบ แต่ในฐานะผู้สร้างสรรค์กลับมีความคิดเห็นว่า สิ่งเหล่านี้กลับกลายเป็นสิ่งที่กลมกลืนกันไป ในรูปแบบของวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมเสียมากกว่า

(ข) ภาพรถไถที่จอดอยู่หลังการใช้งานในเกษตรกรรม โดยมีพื้นผิวของเศษดินและเศษต้นหญ้าที่เกาะอยู่ในอุปกรณ์ แสดงให้เห็นถึงการใช้งานมายาวนานในสภาพแวดล้อมชนบท

(ก)

(ข)

(ค)

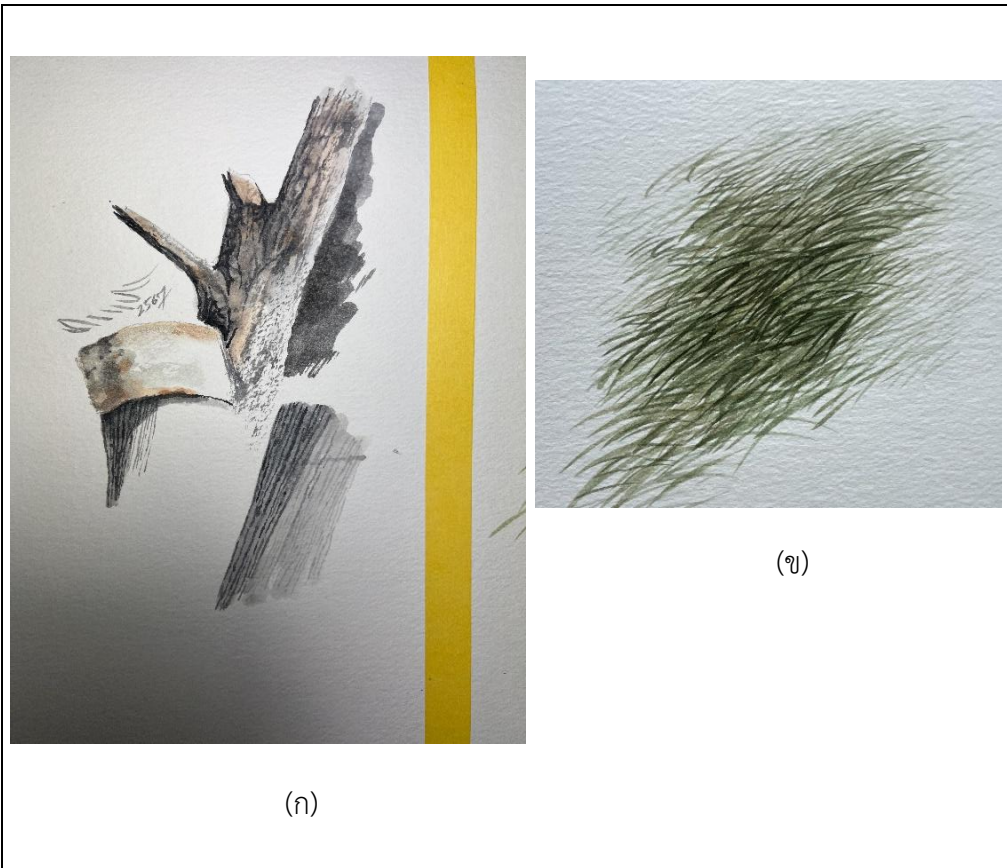
ภาพที่ 4 การวิเคราะห์ภาพจากการเก็บข้อมูลในการสร้างสรรค์
(ก) ภาพล้อรถไถกับเครื่องสูบน้ำ (ข) ภาพท้ายรถพ่วง (ค) ภาพต้นตำลึง
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

(ก) ภาพล้อรถไถกับเครื่องสูบน้ำ ในฤดูฝนระหว่างจอดหลังการใช้งาน เพื่อเตรียมการใช้งานในการเกษตร บ่งบอกถึงการพักผ่อนเพื่อเริ่มชีวิตใหม่ในวันพรุ่งนี้

(ข) ภาพรถพ่วงที่ใช้สำหรับใส่ของไปทำการเกษตร เช่น จอบ เสียม กระตักน้ำ ข้าวปลาอาหาร รวมถึงบรรทุกคนขึ้นรถเพื่อเป็นแรงงานในการทำงาน

(ค) ภาพต้นตำลึงที่ขึ้นพันเศษซากเหล็กจากอุปกรณ์ที่ไม่สามารถใช้งานได้แล้ว สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างธรรมชาติกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น

2. นำภาพที่ได้จากการบันทึกภาพบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับชนบท วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาสร้างเป็นภาพร่างที่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์

ภาพที่ 5 วิเคราะห์การทำภาพร่างของผลงานการสร้างสรรค์

(ก) ภาพร่างสีน้ำบนกระดาษ (ข) ภาพร่างการหาทิศทางและจังหวะของต้นข้าว
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

(ก) ภาพการศึกษาโดยการบันทึกอย่างคร่าว ๆ ด้วยเทคนิคสีน้ำบนกระดาษ เกี่ยวกับพื้นผิวของวัตถุที่ผ่านการใช้งานในส่วนที่ภาพถ่ายไม่สามารถเก็บรายละเอียดได้ แล้วรวบรวมเพื่อสร้างภาพร่างที่สมบูรณ์ แล้วนำไปขยายเป็นผลงานจริง

(ข) ภาพการบันทึกต้นข้าวที่ยังไม่ออกรวงสีเขียว ด้วยเทคนิคสีน้ำบนกระดาษ ผ่านการใช้เส้น สีและค่าน้ำหนัก เพื่อศึกษาทิศทางของใบ และการทับซ้อนของค่าน้ำหนัก ในมิติที่มีความตื้นลึกหนาบาง เป็นนำมาสู่ความสมจริงมากกว่าภาพถ่ายที่เก็บข้อมูลมาในข้างต้น

3. เริ่มต้นสร้างผลงานสร้างสรรค์จริง จากการนำภาพที่ได้จากการบันทึกภาพบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับชนบท นำมาวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ มาสร้างเป็นภาพร่างที่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์

ภาพที่ 6 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

จากภาพแสดงออกถึงวิธีการทางจิตรกรรม โดยใช้เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ผู้สร้างสรรค์ใช้วิธีการขึ้นรูปโดยใช้คาน้ำหนักเป็นตัวกำหนดแสงและเงาให้เกิดมิติ และใช้วิธีการระบายสีลงบนผืนผ้าใบในลักษณะภาพรวม เพื่อสร้างบรรยากาศของภาพ เนื่องจากผู้สร้างสรรค์ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ และอุปกรณ์ทางการเกษตร ที่มีความสอดคล้องกันอย่างแนบเนียน ไม่สะดุด และกลืนไปกับธรรมชาติ ตามวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์

(ก)

(ข)

ภาพที่ 7 การสร้างสรรค์ผลงาน

(ก) ภาพสร้างสรรค์ผลงาน (ข) ภาพสร้างสรรค์ผลงาน

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

หลังจากการขึ้นรูปด้วยสีน้ำมันเพื่อสร้างบรรยากาศให้เห็นถึงภาพรวมของผลงานเสร็จสิ้นแล้ว ผู้สร้างสรรค์เริ่มที่จะเพิ่มเติมรายละเอียดของต้นข้าวด้วยการใช้เส้น โดยในเส้นแต่ละเส้นจะมีขนาดและความยาวแตกต่างกันออกไปดังภาพ คือเส้นที่มีลักษณะยาวและหนาจะเป็นเส้นที่อยู่ด้านหน้าสุดเป็นระยะหน้า ส่วนเส้นอีกลักษณะ คือ เส้นที่มีความบางและสั้นกว่าจะเป็นเส้นที่อยู่ระยะถัดไปจนถึงระยะหลัง การใช้เส้นเป็นทัศนธาตุหลักในการสร้างสรณ์นั้น มีผลอย่างมากกับการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ เพราะเส้นเป็นทัศนธาตุ

เบื้องต้นที่สำคัญที่สุด เป็นแกนของทัศนศิลป์ทุก ๆ แขนง สามารถแสดงความรู้สึกได้ด้วยตัวของมันเอง

(ก)

(ข)

ภาพที่ 8 การสร้างสรรค์ผลงาน

(ก) ภาพการวาดต้นข้าว (ข) ภาพการวาดต้นข้าว

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

จากการขึ้นรูปด้วยค่าน้ำหนักแสงเงา ด้วยการใช้เส้นโค้งแทนรูปทรงของต้นข้าว โดยผู้สร้างสรรค์ได้เพิ่มสีสันของใบข้าวเข้ามาในผลงานด้วยสีเขียวเข้ม การเพิ่มสีในรูปทรงนั้นมีผลสืบเนื่องมาจากการขั้นตอนการร่างภาพด้วยเส้นและค่าน้ำหนักโดยตรง เพราะเส้นและค่าน้ำหนักเป็นตัวกำหนดรูปทรงแสงเงาทั้งหมดในภาพผลงานสร้างสรรค์

ภาพที่ 9 การสร้างสรรค์ผลงาน

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ผู้สร้างสรรค์เริ่มลงสีตัววัตถุ สิ่งของที่ใช้ในการเกษตร ด้วยการนำเทคนิคสีน้ำมัน มาสร้างเป็นระนาบ แสงเงา รูปทรงและพื้นผิว โดยการสร้างรูปทรงและพื้นผิวของตัววัตถุ สิ่งของที่แสดงออกถึงความสมจริง การสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบเหมือนจริงนั้น คงหนีไม่พ้น ขั้นตอนการศึกษาและบันทึกอย่างละเอียดด้วยภาพร่างต้นแบบ ที่อ้างอิงจากภาพถ่าย เนื่องจากภาพถ่ายมีรายละเอียดไม่เพียงพอต่อการแสดงออกทั้งสี รูปทรงและพื้นผิว ผู้สร้างสรรค์จึงใช้ประโยชน์จากการทำภาพร่างมาถ่ายทอดอย่างถึงที่สุดกับรูปทรง และทำให้พื้นผิวมีความสมจริงในผลงานสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

(ก)

(ข)

ภาพที่ 10 การสร้างสรรค์ผลงาน

(ก) ภาพการสร้างสรรค์ผลงานช่วงท้องฟ้า (ข) ภาพการวาดเก็บความเหมือนจริงของวัตถุ
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ขั้นตอนการเก็บรายละเอียดในตัววัตถุ เช่น อุปกรณ์ทางการเกษตร ลำต้นของต้นไม้ที่ผู้กร่อนให้มีมิติของพื้นผิว แสงเงา ที่ผ่านการใช้งานตามกาลเวลา เพื่อให้ดูความสมจริงตรงตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สร้างสรรค์จะสื่อสาร

(ก)

(ข)

ภาพที่ 11 การสร้างสรรค์ผลงาน

(ก) ภาพการสร้างสรรค์ผลงาน (ข) ภาพวาดต้นข้าวเมื่อเสร็จสมบูรณ์

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ภาพขั้นตอนการเก็บรายละเอียดในส่วนต่าง ๆ ที่มีความละเอียดค่อนข้างสูงของผลงานสร้างสรรค์ ภายใต้หัวข้อ “สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ในวิถีชีวิตชนบท”

ภาพที่ 12 ผลงานที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ภาพผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ พร้อมสรุปผลการเขียนรายงานสร้างสรรค์ แสดงขั้นตอนวิธีการและปัญหาที่เกิดขึ้น วิเคราะห์การสร้างสรรค์ผลงานเพื่อหาจุดบกพร่อง แก้ไขปรับปรุงและนำเสนอเป็นหนังสือประกอบการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภายใต้หัวข้อ สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ในวิถีชีวิตชนบท แบ่งได้ดังข้อต่อไปนี้

1. ด้านเนื้อหา (Content) นำเสนอเรื่องราวเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชนบท ผ่านทางอุปกรณ์ทางการเกษตรที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
2. ด้านรูปแบบ (Form) นำเสนอผลงานในลักษณะเหมือนจริง (Realistic) มาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการนำเสนอ เพื่ออธิบายให้เห็นถึงร่องรอยของวัตถุและสภาพแวดล้อมของวิถีชีวิตชนบท มาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการนำเสนอผลงาน
3. ด้านเทคนิค (Technique) สร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ โดยการนำเสนอในรูปแบบเหมือนจริง

สรุป

ในการสร้างสรรค์ผลงานภายใต้หัวข้อ สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ในวิถีชีวิตชนบท แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ ที่ยังมีอยู่ในสังคมไทยในปัจจุบัน ท่ามกลางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียง โดยสะท้อนผ่านวัตถุ เช่น เครื่องใช้ไม้สอย ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยสร้างบรรยากาศให้เห็นถึงความงามและคุณค่า ในวิถีชีวิตชนบท โดยบันทึกและสำรวจตรวจสอบ รวมไปถึงการศึกษาแนวความคิดและ ทฤษฎีที่แฝงอยู่ในลักษณะของการการสรรค์ สิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้สร้างสรรค์ผลงาน ต่อไปในปัจจุบันและอนาคต

อภิปรายผล

การสร้างสรรค์ในหัวข้อ “สัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ในวิถีชีวิตชนบท” เป็นผลงาน สร้างสรรค์ที่รวบรวมองค์ความรู้จากการศึกษาและหาข้อมูล ที่บอกเล่าเนื้อหาสาระของการ ดำเนินชีวิตในชนบท มีจุดเริ่มต้นจากความประทับใจ ประสานกับประสบการณ์ที่รับรู้ ในเรื่องราวของวิถีชีวิตชนบท โดยมุ่งเน้นให้เห็นถึงชีวิตจริงในชนบทจากสัญลักษณ์ผ่าน ข้าวของเครื่องใช้ในการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมจริงในชนบท ในทางด้าน รูปแบบในการแสดงออกของผู้สร้างสรรค์นั้น แสดงออกในลักษณะเหมือนจริง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิด คือ รูปทรงของเครื่องใช้ไม้สอยที่เป็นตัวแทนของการ ดำรงชีวิตในชนบทที่ดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ส่วนในด้านเนื้อหาแสดงออกในเรื่องราวของวัตถุ สิ่งของ ผ่านพื้นผิวที่ผ่านการใช้งานมานานแล้ว โดยสิ่งของเหล่านี้สร้างประโยชน์ต่อการ ดำรงชีวิตของผู้คนมากมาย โดยปฏิเสธไม่ได้เลยว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ผูกพันอยู่กับการดำรง อยู่ในวิถีชีวิตชนบท และไม่ว่าคุณค่าหรือผลสำเร็จอยู่ในจุดใดแต่ผู้สร้างสรรค์ยังมีทัศนะ ส่วนตัวว่า ถ้าเรามองรากฐานของการดำรงอยู่ของผู้คนในชนบทอย่างถึถ้วนแล้ว ผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้ก็คงเป็นตัวอย่างในการถ่ายทอดถึงสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ ในวิถีชีวิตชนบทให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะ และคาดหวังว่าผลงานชุดนี้ของผู้สร้างสรรค์ จะมีคุณค่าต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผลงานชุดนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการศึกษาและสร้างสรรค์ มาเป็นลำดับ ซึ่งบรรลุผลตามเป้าหมายและความคาดหวังที่กำหนดไว้ ผู้สร้างสรรค์หวังเป็น อย่างยิ่งว่าผลงานสร้างสรรค์ในโครงการนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจโดยทั่วไป อีกทั้งยัง มุ่งหวังที่จะพัฒนากระบวนการความคิดเพื่อไปสู่จุดหมายที่สมบูรณ์ต่อไปในอนาคตภายภาคหน้า ส่งเสริมการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไปประยุกต์ในงานอื่น และศาสตร์อื่น การพัฒนาผลงานการสร้างสรรค์ควรทำต่อเนื่องและค้นคว้ากระบวนการ ในการสร้างสรรค์ใหม่ ๆ และหาแนวทางประยุกต์ใช้กับสิ่งใหม่เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ หรือประยุกต์ให้สามารถตามยุคตามสมัย ศึกษารูปแบบกระบวนการความเชื่อมโยงระหว่าง

ศาสตร์ในการถ่ายทอด เกิดการรับรู้ในลักษณะสื่อหลายสื่อที่สร้างการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ไปพร้อมกัน พัฒนาผลงานสร้างสรรค์ศิลปะให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้สร้างสรรค์ขอบพระคุณและน้อมรำลึกถึงคุณบิดา มารดา ที่ได้อบรมสั่งสอน ตลอดจนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่วัยเยาว์จนเติบโตใหญ่ให้ได้มีความรู้ ความคิด มีสติปัญญา ขอบคุณในความดีของอาจารย์ทุก ๆ ท่าน ที่ได้พ่าร้าสอนให้บทเรียนและ ประสบการณ์ความรู้ทางศิลปะแก่ข้าพเจ้าให้ได้มีความรู้ ความสามารถ มีความเข้าใจ ในศิลปะ ตลอดจนให้คำแนะนำ สั่งสอน คอยควบคุมและให้กำลังใจมาโดยตลอด และขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำผลงานสร้างสรรค์ในครั้งนี้สำเร็จและสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ขอให้คุณค่าของผลงานสร้างสรรค์ มีส่วนช่วยให้ผู้เฝ้าหาความรู้และมีความ สนใจในศิลปะ ได้รับประโยชน์ตามสมควร

รายการอ้างอิง

จอห์น นพดล วสินสุนทร. (2556). แนวคิดสัญวิทยาและการสร้างความหมาย.

<https://johnnopadon.blogspot.com/2015/10/semiology-and-signification.html>

อิทธิพล ตั้งโฉลก. (2550). แนวทางการสอนและสร้างสรรค์จิตรกรรมชั้นสูง. (พิมพ์ครั้งที่1). อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Digitalschool. (ม.ป.ป.) สัญนิยมและศิลปะลัทธิประทับใจ.

http://www.digitalschool.club/digitalschool/art/art6_1/lesson3/3-11.php

Wyeth, A. (1948) *Chistina's world* [Painting]. Museum of Modern Art.

<https://www.moma.org/magazine/articles/895>

การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สู่การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” “BERK NA PHRA” (WAI KRU) IN NANG YAI: FROM CULTURAL HERITAGE TO THE CREATIVE OPENING PERFORMANCE “NANGYAI DANCE DRAMA AMNUAYPHON”

นิติพงษ์ ทับทิมหิน*

NITIPONG TUBTIMHIN

(Received: February 28, 2025; Revised: December 8, 2025; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สู่การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ ขั้นตอน และองค์ประกอบการเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร”

การเบิกหน้าพระ คือการไหว้ครูก่อนการแสดงหนังใหญ่ โดยจะตั้งเครื่องบัตพลีถวายตามโบราณเพื่อสวดตบแต่งของผู้แสดง พิธีไหว้ครูเริ่มด้วยการเชิญหนังครุ 3 ตัว คือ ตัวฤๅษียุ่กลางระหว่างพระนารายณ์และพระอิศวร วางไว้หน้าจอ เมื่อตั้งตัวหนังเตรียมเครื่องบัตพลี คนเชิดหนังจะเข้ามานั่งบริเวณปร้มพิธีซึ่งอยู่หน้าจอหนัง หัวหน้าคณะจะเป็นผู้เริ่มต้นทำพิธี เริ่มด้วยจุดเทียน 3 ดอก ไปปักที่ตัวหนังครุทั้ง 3 ตัว และส่งเทียนให้หัวหน้านั่งเป่าพาทย์ 1 เล่ม เพื่อให้ไปปักที่ตะโพน จากนั้นหัวหน้าคณะ จะกล่าวเชิญเทพยดาและบริวารที่ประจำทิศทั้งสี่ทิศมาสถิตย์ยังบริเวณที่แสดง หลังจากกล่าวเชิญเทพยดาจบก็จะโห่ 3 ครั้ง จากนั้นคนพากย์ก็ว่าบทไหว้ครู 3 ตอน หรือที่เรียกว่า 3 ทวย ตอนนี้นักเชิดจะออกมาเชิดหนังเจ้าทั้ง 2 องค์ ส่วนตัวฤๅษียะเชิญกลับไปไว้ที่เตรียมไว้ ซึ่งอยู่หน้าจอหนัง เมื่อคนพากย์ว่าจบทวยหนึ่ง พิณพาทย์ก็ทำเพลงเชิดทีหนึ่ง จนครบ 3 ทวย เมื่อคนพากย์พากย์บทไหว้ครูทั้ง 3 ทวย จบแล้ว หัวหน้าคณะจะเจิมหนังเจ้า และเชิดหนังไปเก็บไว้ในโรงเป็นอันเสร็จพิธีไหว้ครู และจะต่อด้วยการแสดงเบิกโรง

การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร มีหลักและวิธีการประดิษฐ์กระบวนการทำโดยคำนึงถึงหลักการเชิด และท่าเต้นของการเล่นหนังใหญ่

* คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Faculty of Music and Drama, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

โดยแบ่งการประดิษฐ์ทำร่าออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การประดิษฐ์ทำร่า ออกสู่ด้านหน้าเวทีด้วยเพลงหน้าพาทย์เหาะ เปรียบเสมือนเป็นการเดินทางของเหล่าเทวดา นางฟ้ามาชุมนุมกัน ขั้นตอนที่ 2 การประดิษฐ์ทำร่าประกอบบทร้อง ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การร่าประกอบบทร้องด้วยการพากย์รลซึ่งใช้การประพันธ์รูปแบบฉันทลักษณ์ ประเภทกาพย์ฉก 16 และช่วงที่ 2 การร่าประกอบบทร้องในเพลงเวสสุกรรม โดยใช้การประพันธ์รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภท กาพย์ยานี 11 ขั้นตอนที่ 3 การประดิษฐ์ทำร่า และการแปรแถวในทำนองเพลงเร็ว แสดงให้เห็นถึงการจับระบำของเหล่าเทวดา นางฟ้า นอกจากนี้ยังได้นำนาฏยศัพท์สำหรับการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาสอดแทรกและเป็นต้นแบบ ในการคิดประดิษฐ์ทำร่าด้วย

จากการสร้างสรรค์การแสดง พบองค์ความรู้ใหม่ 3 ประเด็นคือ 1. การเบิกหน้าพระ เป็นระบบความหมายที่แปลงเป็นโครงสร้างนาฏกรรมได้ โดยมีมิติของความศักดิ์สิทธิ์ ความเป็นครู การอัญเชิญเทพ และการอำนวยการเป็นแกนกลางของการประพันธ์บทดนตรี ทำร่า และการเชิดหนัง 2. การร่ายรำของผู้เชิดหนังใหญ่ โดยเฉพาะตัวหนังที่เป็นนางฟ้า สามารถปฏิบัติทำร่าตามแบบนาฏยศัพท์ “ตัวนาง” ได้ เช่น ประเท้า ก้าวข้าง ก้าวหน้า กระดกเสี้ยว ซึ่งเป็นความแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นในการเชิดหนังใหญ่ 3. การบรรจุเพลงร้อง ในการเบิกโรงหนังใหญ่ เป็นเรื่องที่สามารถทำได้โดยไม่ผิดจารีตเดิม

คำสำคัญ: หนังใหญ่, เบิกหน้าพระ, เบิกโรงสร้างสรรค์

Abstract

This study, entitled “Berk Na Phra” (Wai Kru) in Nang Yai: From Cultural Heritage To The Creative Opening Performance “Nangyai Dance Drama Amnuayphon” aimed to examine the historical background, form, procedures, and components of the *Boek Na Phra* (Invoking the Deities/Wai Khru) ritual in Nang Yai performance (Thailand’s traditional shadow-puppet theatre). The findings were used as foundational knowledge for the creation of the Nang Yai opening performance entitled “Nangyai Dance Drama Amnuayphon”

Nang Yai was originated during the Ayutthaya period. The performance employs large leather puppets representing dramatic characters, manipulated by puppeteers to cast shadows on a screen, while narrators and performers provide dialogue and narration to advance the story. Nang Yai performances can be classified into two types: daytime performances and nighttime performances. The art form integrates five artistic disciplines: craftsmanship, dance, literature, verbal arts, and music.

Boek Na Phra refers to the Wai Khru ritual performed prior to a Nang Yai performance. Badphali (Canang Sari), which are offerings, are prepared according to traditional practices to invoke auspiciousness and protection for the performers. The ritual begins with the placement of three sacred master puppets (*Nang Khru*) consisting of the Hermit, Narayana, and Shiva before the screen: a hermit figure positioned between representations of the deities Narayana and Shiva. After the puppets and ritual offerings have been arranged, the puppeteers gather in the ceremonial area in front of the screen. The troupe leader initiates the ceremony by lighting three candles and placing them before the three master puppets. One candle is then handed to the leader of the *Piphat* ensemble to be placed at the *Taphon* drum. The troupe leader proceeds to invite celestial beings and their attendants from the ten directions to preside over the performance space. Upon completion of the invocation, three ritual chants are performed. The narrator then recites the Wai Khru verses, which are divided into three sections, known as the “Three Hosts” (*Sam Thuai*). During this stage, the puppeteers manipulate the two deity puppets while the hermit puppet is respectfully returned to its designated place before the screen. At the conclusion of each section of the recitation, the *Piphat* ensemble performs a *Cherd* musical piece. After all three sections have been completed, the troupe leader anoints the sacred puppets and returns them to storage, thereby concluding the Wai Khru ceremony. The performance then proceeds to the traditional opening entertainment known as *Chap Ling Hua Kham*.

The creative opening performance “Nang Yai Dance Drama Amnuayphon” was choreographed according to the principles of Nang Yai puppet manipulation and movement vocabulary. The choreographic design consisted of three stages. The first stage involved creating dance movements for performers entering the front of the stage accompanied by the *Na Phat Hao* musical composition, symbolizing the gathering of celestial beings and heavenly maidens. The second stage involved choreographing dance movements to accompany sung and narrated texts, divided into two sections: the first employed chariot narration composed in the poetic form *Kap Chabang 16*, while the second accompanied the musical piece *Wetsuwan Kam* and utilized the poetic form *Kap Yani 11*. The third stage focused on

choreographic design and formation changes performed to the melody of *Pleng Reo* (Fast Tempo Music), depicting celestial beings and heavenly maidens engaged in a dance procession. Furthermore, traditional Thai dance terminology and movement vocabulary were incorporated as fundamental principles in the creation and development of the choreography.

Keywords: Nang Yai, Berk Na Phra, Creative Opening Performance

บทนำ

การแสดงมรสพของไทยที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นมามีอยู่มาหลายชนิดจากหลักฐานพงศาวดารพบว่า มีการจัดแสดงในงานสำคัญอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งโขน ละคร หุ่น จำลอง หนึ่งไทย หนึ่งตะลุง รวมถึงการแสดงหนังใหญ่ สำหรับการแสดงหนังใหญ่นั้นนิชฐานว่ามีมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา แสดงเรื่องราวเกียรติยศเช่นเดียวกับการแสดงโขนเพื่อเป็นการสรรเสริญพระเกียรติของพระมหากษัตริย์และเนื้อเรื่องสอดแทรกหลักคุณธรรมเพื่อให้ข้อคิดคติสอนใจแก่ผู้ชมตามหลักการของเรื่องที่ยึดถือในเรื่องของธรรมะย่อมชนะอธรรม นอกจากนี้หนังใหญ่เกิดขึ้นจากการรวมศาสตร์และศิลป์ไว้หลายแขนง ทั้งวรรณศิลป์ หัตถศิลป์ วาตศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และนาฏศิลป์ จึงทำให้หนังใหญ่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เพื่อให้คงอยู่เป็นมรดกของชาติสืบไป

การแสดงเชิดหนังหรือหนังใหญ่ เน้นการเล่นกับแสงจนทำให้เกิดเงา ซึ่งปรากฏว่ามีการแสดงหนังอยู่หลายภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะประเทศทางแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ต้นเค้าของการแสดงมาจากฉายานาฏกะ ซึ่งเป็นการแสดงชนิดหนึ่งของอินเดีย ปรากฏหลักฐานอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทและคัมภีร์มหาภารตะในยุคต่อมาการจัดแสดงหนังใหญ่ของไทยนั้นนับเป็นเรื่องยากลำบากด้วยข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในเรื่องของสถานที่แสดง จะต้องใช้พื้นที่ที่กว้างขวางเพื่อตั้งจอซึ่งผ้าขาวขนาดใหญ่ให้คนดูสามารถมองเห็นเงาของตัวหนังใหญ่ได้ชัดเจน ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงที่มีขนาดใหญ่และในบางครั้งปรากฏว่าต้องใช้วงดนตรีประกอบถึง 2 วง โดยตั้งอยู่ด้านซ้ายและขวาของโรงเพื่อให้คนดูได้รับบรรยากาศของการแสดงผ่านการดูและการฟังได้อย่างเต็มที่ การสร้างตัวหนังต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านหัตถศิลป์ โดยจะต้องสามารถออกแบบลวดลายแกะสลักผ่านหนังด้วยความประณีตงดงาม กรรมวิธีในการสร้างหนังมีขั้นตอนมากมาย ทั้งการคัดเลือกหนังที่จะนำมาใช้ทำตัวหนัง การฟอกหนัง การลงสีดำหรือการลงสีตัวหนังที่ใช้เล่นในตอนกลางวัน การลงลาย การสลัก การติดไม้คานหนัง จึงจะถือว่าเป็นการเสร็จสิ้นกระบวนการสร้างตัวหนัง

กระบวนการแสดงหนังใหญ่ มีสิ่งสำคัญที่ต้องถือปฏิบัติเป็นจารีตก่อนการแสดงคือ ต้องมีการไหว้ครูก่อนการแสดงหรือที่เรียกกันว่า “เบิกหน้าพระ” มีการเบิกตัวหนังเป็นเทพเจ้าทั้งสามองค์ รวมถึงการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ การพากย์ประกอบการไหว้ครูและเล่นเบิกโรงจับลิ้งหัวค้ำตามลำดับ เหตุนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้สร้างสรรค์คิดต่อยอด

รูปแบบการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ให้มีความแปลกใหม่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น และยังสามารถนำออกแสดงได้ในหลายโอกาส เพื่อเป็นการฟื้นฟูและเผยแพร่ศิลปะแขนงนี้ให้รู้จักอย่างแพร่หลาย ภายใต้การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร”

วัตถุประสงค์

ศึกษาความเป็นมา รูปแบบ ขั้นตอนและองค์ประกอบการเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ เพื่อสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร”

เบิกหน้าพระ

การเบิกหน้าพระ คือ การไหว้ครูก่อนการแสดง ในการแสดงหนังใหญ่ถือว่าการไหว้ครูเป็นเรื่องสำคัญมาก ทุกครั้งที่มีการแสดงจะต้องทำพิธีไหว้ครู โดยตั้งเครื่องบัตพลีถวายตามโบราณเพื่อสวดมงคลของผู้แสดงหนังใหญ่ พิธีไหว้ครูเริ่มด้วยการเชิญหนังครุ 3 ตัว คือ ตัวฤๅษียู่กลางระหว่างพระนารายณ์และพระอิศวร วางไว้หน้าจอ นำพวงมาลัยคล้องที่ตัวหนัง เตรียมเครื่องบัตพลีซึ่งประกอบด้วยมะพร้าวอ่อน 1 ลูก ขนมต้มแดงขนมต้มขาว 1 จาน กล้วย 1 หวี บายศรีปากชาม 1 คู่ เหล้าขาว 1 ขวด และค่างานัล 6 บาท ชันน้ำมันต์ 1 ชัน

เมื่อตั้งตัวหนังเตรียมเครื่องบัตพลีและคนเชิดหนังแต่งตัวเรียบร้อยมานั่งบริเวณที่จะกระทำพิธีซึ่งอยู่หน้าจอหนังแล้ว หัวหน้าคณะคือจะเป็นผู้เริ่มต้นกระทำพิธี พิธีเริ่มด้วยจุดเทียน 3 ดอก ไปปักที่ตัวหนังครุทั้ง 3 ตัว และส่งเทียนให้หัวหน้าวงปี่พาทย์ 1 เล่มเพื่อให้ไปปักที่ตะโพน จากนั้นหัวหน้าคณะจะกล่าวเชิญเทพยดาและบริวารที่ประจำทิศทั้งสิบทิศมาสถิตยังบริเวณที่แสดง หลังจากกล่าวเชิญเทพยดาจบ ก็จะโห่ 3 ครั้ง จากนั้นคนพากย์ก็ว่าบทไหว้ครู 3 ตอน หรือที่เรียกว่า 3 ทวย ตอนนี้นักเชิดจะออกมาเชิดหนังเจ้าทั้ง 2 องค์ ส่วนตัวฤๅษีจะเชิญกลับไปไว้ที่เตรียมไว้ซึ่งอยู่หน้าจอหนัง เมื่อคนพากย์ว่าจบทวยหนึ่ง พิณพาทย์ก็ทำเพลงเชิดทีหนึ่ง จนครบ 3 ทวย เมื่อคนพากย์ พากย์บทไหว้ครูทั้ง 3 ทวยจบแล้ว หัวหน้าคณะจะเชิญหนังเจ้าและเชิดหนังไปเก็บไว้ในโรง เป็นอันเสร็จพิธี

องค์ประกอบในการเบิกหน้าพระ ประกอบด้วยตัวหนังทั้งหมด 3 ตัว ได้แก่ 1. ภาพฤๅษีจะสลักเป็นภาพฤๅษี ถือไม้เท้า 2. ภาพพระอิศวรและ 3. ภาพพระนารายณ์ หนังทั้ง 3 ตัวนี้ใช้บูชาก่อนการแสดงเรียกว่า “เบิกหน้าพระไหว้ครู” หนังพระอิศวรและหนังพระนารายณ์จะต้องทำจากหนังวัวที่ถูกเสือกัดตาย ถูกฟ้าผ่าตาย หรือออกลูกตาย ส่วนตัวฤๅษีนั้นจะต้องหาหนังสัตว์ที่มีอำนาจ เช่น หนังเสือ หนังหมี ซึ่งถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ พิธีสลักนั้นจะต้องเขียนและสลักให้เสร็จภายใน 1 วัน สิ่งของบูชาประกอบด้วยครุบายศรีปากชาม 1 เครื่องกระยาบวช 1 หัวหมู 1 และเงินค่างานัล 1 สลึงเฟื้อง เป็นเครื่องไหว้ครู

ภาพที่ 1 พระฤาษี
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 2 พระนารายณ์
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 3 พระอิศวร
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

เพลงดนตรีสำหรับเบิกหน้าพระเริ่มด้วยปี่พาทย์จุดที่ตะโพน จากนั้นทำเพลงโหมโรง โดยตั้งเพลงสาธุการขึ้นก่อนแล้วออกตระ รัวสามลา เข้ามาน ลา เสมอ ทั้งสิ้น 6 เพลง คนเจรจานำเทียนมาจุดบูชาที่เจ้าหน้ทั้ง 2 องค์ ส่วนคนที่อยู่ในจอให้ขึ้น 3 คน คนเข็นนำภาพหน้าพระอิศวรและพระนารายณ์ขึ้นจอ ปี่พาทย์ทำเพลงเข็ดต่อไป แต่หน้ที่เป็นฤาษีเชิญกลับเข้าจอ เป็นอันเสร็จพิธีเบิกหน้าพระ จากนั้นจะเป็นการแสดงชุด เบิกโรง นิยมเล่นชุดจับลิงหัวค้ำ

การสร้างสรรคการแสดงเบิกโรงหน้ใหญ่ ชุด หน้ใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร สามารถนำมาใช้เป็นการแสดงเบิกโรงก่อนการแสดงเข้าเรื่องหน้ใหญ่ และยังนำมาแสดง เพื่อเป็นการอำนวยอวยพรในโอกาสต่าง ๆ ได้ เพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสาน องค์ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ และศิลปะการเข็ดหน้ใหญ่ที่มีความ ประณีตและมีคุณค่า

การสร้างสรรคการแสดงเบิกโรงหน้ใหญ่ ชุด “หน้ใหญ่ นาฏกรรมอำนวยพร”

1. แนวคิดและแรงบันดาลใจ

กระบวนการแสดงหน้ใหญ่ มีสิ่งสำคัญที่ต้องถือปฏิบัติเป็นจารีตก่อนการ แสดงคือ ต้องมีการไหว้ครูก่อนการแสดงหรือที่เรียกกันว่า “เบิกหน้าพระ” มีการเบิกตัวหน้ เป็นเทพเจ้าทั้งสามองค์ รวมถึงการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ การพากย์ประกอบการไหว้ครู และเล่นเบิกโรงจับลิงหัวค้ำตามลำดับ เหตุนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ คิดต่อยอดรูปแบบการแสดงเบิกโรงหน้ใหญ่ให้มีความแปลกใหม่น่าสนใจมากขึ้น และยังสามารถนำออกแสดงได้ในหลายโอกาส เพื่อเป็นการฟื้นฟูและเผยแพร่ศิลปะแขนงนี้ ให้รู้จักอย่างแพร่หลาย ภายใต้การแสดงเบิกโรงสร้างสรรคชุด “หน้ใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร”

2. การประพันธ์บท และบรรจุเพลงสำหรับการแสดง

ผู้สร้างสรรค์ได้ประพันธ์บทประกอบการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอานวยพร” โดยใช้รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภทกาพย์ฉับ 16 และกาพย์ยานี 11 ตามรูปแบบการประพันธ์บทละครสำหรับเล่นหนังใหญ่มาแต่โบราณ ดังนี้

บทการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอานวยพร”

ปี่พาทย์ทำเพลงเหาะ

พากย์รถ

ปางนั้น เหล่าเทพ เทวา	สาวสุรางค์ นางฟ้า
ออกจาก ทิพย์สถาน วิมานชัย (รับ)	
นวนาย นวตกร อ่อนละไม	ขับประสาน ขานไข
อานวย พิพัฒน์ สวัสดิ์ (รับ)	

“กาพย์ฉับ 16”

ร้องเพลงเวสสุกรรม

จงรับ สิริเพิ่ม	มงคลเสริม เฉลิมศรี
สุขะ พละทวี	วรรณะมี ผุดผ่องพรรณ
ทุกข์โศก โรคห่าหาย	เกียรติกำจาย ถ้วนหน้ากัน
รักใคร่ สมานฉันท์	โลกสุขสันต์ นิรันดร์

“กาพย์ยานี 11”

ปี่พาทย์ทำเพลงเร็ว

ดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงเบิกโรงครั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์กำหนดใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าไม่แข็ง มีเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบด้วยเพลงเหาะ ใช้บรรเลงในช่วงแรกของการแสดง เพื่อให้เห็นถึงการเดินทางของเหล่าเทวดานางฟ้ามาชุมนุมกัน เพลงเวสสุกรรม ใช้บรรเลงประกอบการขับร้องในช่วงที่ 2 เพื่อเป็นการอวยพรและความเป็นสิริมงคลแก่โลกมนุษย์ เพลงเร็ว ใช้บรรเลงในช่วงท้ายของการแสดง ซึ่งเป็นการจับระเบียบของเหล่าเทวดานางฟ้า

3. การสร้างสรรค์ และกำหนดเครื่องแต่งกาย

ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดเครื่องแต่งกายสำหรับผู้เจ็ดหนังใหญ่ในการแสดงชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอานวยพร” ให้มีรูปแบบที่สะดวกสบาย ผู้เชิดสามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้กระฉับกระเฉง คล่องตัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) เสื้ออย่างน้อย คือ เสื้อแขนยาวคอตั้ง กระดุมผ่าหน้า 7 เม็ด ตัดเย็บด้วยผ้าไหมยกดอกกลายลูกแก้วสีเขียว
- 2) ผ้านุ่ง คือ ผ้าไหมเนื้อผสมลายจกดาวตลอดทั้งผืน สีน้าตาล นุ่งแบบโจงกระเบน
- 3) ผ้าคาดเอว คือ ผ้าไหมญี่ปุ่นเนื้อนิ่มสีน้ำเงิน ใช้คาดเอวทับขอบบนของโจงกระเบน

สังเกตได้ว่าการกำหนดสีของเครื่องแต่งกาย จะคำนึงถึงความเข้มขรึม สุกภาพ ไม่ฉูดฉาด เพื่อไม่ให้โดดเด่นเกินความงดงามของตัวหนังใหญ่ ซึ่งเป็นอุปกรณ์หลัก ในการแสดงสร้างสรรค์นี้

ภาพที่ 4 เครื่องแต่งกายสำหรับนักแสดงเชิดหนังใหญ่ชุด หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

4. อุปกรณ์ประกอบการแสดง

ผู้สร้างสรรค์ได้จัดสร้างตัวหนังใหญ่ ประเภทหนังง่า รูปเทวดาและรูปนางฟ้า คือเป็นหนังภาพเดียว หน้าเลี้ยว ทำท่าเหาะ ขนาดความสูง 1.5 เมตร และกว้าง 1 เมตร ตัวหนังทำด้วยหนังเทียมแกะสลักลวดลายแบบจิตรกรรมไทย ทาทัບด้วยสีดำและแต่งแต้ม ลายเส้นสีทองเพื่อความเด่นชัดของลวดลายในยามค่ำคืน มีด้ามไม้ไผ่สำหรับจับเชิดตัวหนัง

ภาพที่ 5 หนังใหญ่รูปเทวดาตัวที่ 1
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 6 หนังใหญ่รูปเทวดาตัวที่ 2
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 7 หน้าใหญ่รูปนางฟ้าตัวที่ 1
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 8 หน้าใหญ่รูปนางฟ้าตัวที่ 2
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

5. การคัดเลือกผู้แสดง

การแสดงและการเชิดหน้าใหญ่ต้องใช้ความสามารถและพลังกำลังมาก เนื่องด้วยว่าผู้แสดงต้องถือตัวหน้าใหญ่ตลอดทั้งการแสดง อีกทั้งต้องออกท่าเต้นที่ดูดี แข็งแรง มีการกระโดดที่หนักแน่น จึงเป็นเหตุให้ผู้สร้างสรรค์กำหนดผู้แสดงเป็นผู้ชายทั้ง 4 คน สำหรับเชิดตัวหน้าเทวดา 2 คน และเชิดตัวหน้านางฟ้า 2 คน และต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการฝึกหัดใจอีกด้วย

6 กระบวนท่ารำ

การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหน้าใหญ่ชุด หน้าใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร มีหลักและวิธีการประดิษฐ์กระบวนท่ารำโดยคำนึงถึงหลักการเชิด และท่าเต้นของการเล่น หน้าใหญ่ พร้อมกับสอดแทรกกระบวนท่านาฏศิลป์ที่ถูกต้องตามแบบแผนนาฏศิลป์ไทย โดยแบ่งการประดิษฐ์ท่ารำออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การประดิษฐ์ท่ารำออกสู่ด้านหน้าเวทีด้วยเพลงหน้าพาทย์เหาะ เปรียบเสมือนเป็นการเดินทางของเหล่าเทวดา นางฟ้ามาชุมนุมกัน

เพลงเหาะ จัดอยู่ในกลุ่มเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้บรรเลงประกอบ กิริยาในการเดินทางของตัวละครที่เป็นเทพเจ้า หรือเทวดา นางฟ้า

ภาพที่ 9 ตัวอย่างการเดินทางมาชุมนุมของเหล่าเทวดา นางฟ้า (เพลงเหาะ)
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 10 ตัวอย่างการเดินทางมาชุมนุมของเหล่าเทวดา นางฟ้า (เพลงเหาะ)

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 2 การประดิษฐ์ท่ารำประกอบบทร้อง ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การรำประกอบบทร้องด้วยการพากย์ และช่วงที่ 2 การรำประกอบบทร้องในเพลงเวสสุกรรม

พากย์รดู เดิมจะใช้พากย์เวลาผู้แสดงเอ่ยชมพาหนะและจัดกระบวนทัพในการแสดงโขนและการแสดงหนังใหญ่ ซึ่งในการนี้ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดใช้วิธีการพากย์รดูใช้ในการพากย์อวยพร โดยบทพากย์จะประพันธ์ในรูปแบบฉันทลักษณ์ กาพย์ฉบัง 16

ภาพที่ 11 ตัวอย่างท่ารำในบทพากย์ “ปางนั้น เหล่าเทพ เทวา”

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 12 ตัวอย่างท่ารับในทำนองตะโพนท้ายคำพากย์ (เพี้ย)

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

เพลงเวสสุกรรม เป็นเพลงบรรเลงประกอบการขับร้องสำหรับการแสดงโขนละคร และมหรสพต่าง ๆ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ซึ่งจะนิยมใช้กลอนสุภาพ (กลอนแปด) มาขับร้อง แต่ในครั้งนี้ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดการขับร้องเพลงเวสสุกรรมในรูปแบบฉันทลักษณ์ประเภท กาพย์ยานี 11

ภาพที่ 13 ตัวอย่างท่ารำในทำนองเพลงเวสสุกรรม “จงรับ สิริเพิ่ม”
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

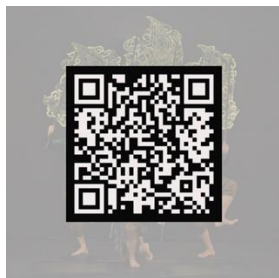
ภาพที่ 14 ตัวอย่างท่ารำในทำนองเพลงเวสสุกรรม “รักใคร่ สมานฉันท์”
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 3 การประดิษฐ์ท่ารำและการแปรแถว ในทำนองเพลงเร็ว แสดงให้เห็นถึงการจับระบำของเหล่าเทวดา นางฟ้า

ภาพที่ 15 ตัวอย่างท่ารำในทำนองเพลงเร็ว
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

นอกจากนี้การสร้างสรรค์เบิกโรงหนังใหญ่ ชุด หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร ยังได้นำนาฏยศัพท์สำหรับการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาเป็นต้นแบบในการคิดประดิษฐ์ท่ารำ ซึ่งจะเน้นนาฏยศัพท์ในส่วนของท่านและลำตัวเป็นหลัก เช่น กระดกเท้า กระดกเสี้ยว ก้าวข้าง ก้าวหน้า เก็บเท้า ขยันท้า จรดเท้า ถอนเท้า ประเท้า เอียงไหล่ เป็นต้น

ภาพที่ 16 คิวอาร์โค้ดวีดิทัศน์การแสดงชุด “หนังใหญ่นาฏกรรม อำนาจพร”

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

องค์ความรู้ที่ค้นพบ

การสร้างสรรค์ครั้งนี้พบองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์กับตัวผู้สร้างสรรค์เอง คือ

1. การเบิกหน้าพระมิใช่เพียงพิธีกรรมก่อนการแสดง แต่เป็นระบบความหมายที่สามารถแปลงเป็นโครงสร้างนาฏกรรมได้ โดยมีมิติของความคิดดีเลว ความเป็นครู การอัญเชิญเทพ และการอำนาจพร เป็นแกนกลางของการประพันธ์บท ดนตรี ท่ารำ และการเชิดหนัง

2. การร่ายรำของผู้เชิดหนังใหญ่ โดยเฉพาะตัวหนังที่เป็นนางฟ้า สามารถปฏิบัติท่ารำตามแบบนาฏยศัพท์ “ตัวนาง” ได้ เช่น ประเท้า ก้าวข้าง ก้าวหน้า กระดกเสี้ยว เป็นต้น ซึ่งเป็นรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในการเชิดหนังใหญ่

3. การบรรจุเพลงร้องในการเชิดเบิกโรงหนังใหญ่ เป็นเรื่องที่สามารถทำได้โดยไม่ผิดจารีต ซึ่งแต่เดิมการดำเนินเรื่องราวจะใช้แค่การพากษ์ เจาะจา และเพลงหน้าพาทย์เท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ปัจจุบันการแสดงมหรสพไทยประเภทหนังใหญ่ ไม่ได้มีการนำออกแสดงอย่างแพร่หลาย จึงเป็นสาเหตุทำให้ถูกลดความนิยมลงไปมาก เหลือเพียงกลุ่มคนส่วนน้อยที่ยังเห็นคุณค่าและสืบทอดศิลปะแขนงนี้ไว้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรนำรูปแบบการแสดงหนังใหญ่เข้าไปบรรจุในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาด้านศิลปะอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่ต่อไป

2. นอกจากการอนุรักษ์การแสดงหนังใหญ่ตามรูปแบบจารีตดั้งเดิมแล้ว “หนังใหญ่” ควรมีการปรับรูปแบบการแสดงให้มีความน่าสนใจ สามารถนำวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่มาสอดแทรก และส่งเสริมให้การแสดงหนังใหญ่มีความสมบูรณ์ ตื่นตา ตื่นใจ ได้รับความนิยมสำหรับคนรุ่นใหม่มากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- คมสันต์ สุทนต์ (2557). *หนังใหญ่*. [รายงานการวิจัย]. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- _____ (2558). *ตามรอยหนังใหญ่ 9 แผ่นดิน*. [รายงานการวิจัย]. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- ชีวลสิทธิ์ บุญยเกียรติ (2549). *หนังใหญ่วัดบ้านดอน*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ดาร์รัตน์ จุฬาพันธุ์ (2557). *หนังใหญ่วัดขนอน*. อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อนุกุล โจรนสุขสมบูรณ์ (2543). *การเชิดหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].